WOJEWÓDZKA STRATEGIA W ZAKRESIE POLITYKI SPOŁECZNEJ NA LATA 2016-2025

OPOLE, GRUDZIEŃ 2015

ZARZĄD WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO

Wojewódzka Strategia w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016-2025

OPOLE, GRUDZIEŃ 2015

Spis treści

1. Wprowadzenie ……. 4
   1.1. Kontekst opracowania Strategii – regionalny, krajowy, wspólnotowy ……. 4
   1.2. *Wojewódzka Strategia w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016-2025* a dokumenty regionalne ……. 10
   1.3. Harmonogram i metoda pracy nad *Wojewódzką Strategią w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016-2025* ……..… 15
2. Diagnoza sytuacji społeczno-ekonomicznej województwa opolskiego…….……. 18
   2.1. Ludność ……..…….. 18
      2.1.1. Stan, struktura i prognoza ludności…… 18
      2.1.2. Migracje ……..…… 22
   2.2. Gospodarstwa domowe i rodziny …….. 22
   2.3. Stan zdrowia mieszkańców …… 24
   2.4. Osoby niepełnosprawne ……. 25
   2.5. Przejawy dysfunkcji społecznych …….. 29
      2.5.1. Problemy alkoholowe w województwie opolskim …… 29
      2.5.2. Narkomania ……..……. 32
      2.5.3. Przemoc w rodzinie ……..…… 33
   2.6. Warunki życia mieszkańców i poziom ubóstwa. Beneficjenci pomocy społecznej …….. 35
      2.6.1. Sytuacja dochodowa ludności ……..….. 35
      2.6.2. Warunki mieszkaniowe i wyposażenie mieszkań ……..…. 35
      2.6.3. Mieszkania socjalne ……..….. 36
      2.6.4. Ubóstwo w Polsce i woj. opolskim ……..….. 37
      2.6.5. Wykluczenie społeczne wg Europejskiego badania dochodów i warunków życia (EU-SILC) w 2013 r. ……..….. 42
      2.6.6. Beneficjenci pomocy społecznej ……..……. 44
      2.6.7. Warunki życia mieszkańców w świetle *Diagnozy społecznej 2013* ……..... 47
   2.7. Rynek pracy ……... 49
      2.7.1. Bezrobocie rejestrowane ……. 49
      2.7.2. Sytuacja na rynku pracy wg BAEL ……. 50
   2.8. Przedsiębiorczość mieszkańców ……..…. 53
   2.9. Społeczeństwo obywatelskie – stan i współpraca z III sektorem …….. 54
   2.10. Ekonomia społeczna ……. 55
   2.11. Opieka nad dzieckiem do 3 lat i wychowanie przedszkolne …….. 57
      2.11.1. Żłobki i kluby dziecięce …….. 57
      2.11.2. Wychowanie przedszkolne …… 57
   2.12. Opieka nad dzieckiem pozbawionym opieki rodzicielskiej …….. 58
      2.12.1. Wsparcie rodziny w środowisku naturalnym …….. 59
      2.12.2. Piecza zastępcza …….. 59
      2.12.3. Usamodzielnieni wychowankowie pieczy zastępczej oraz innych ośrodków wychowawczych, o których mowa w art. 88 o pomocy społecznej …….. 60
   2.13. Edukacja …… 61
   2.14. Synteza części diagnostycznej …… 63
3. Wyzwania regionalnej polityki społecznej …… 66
4. Zasoby instytucjonalne pomocy i integracji społecznej województwa opolskiego 68
   4.1. Instytucje wsparcia i opieki na rzecz osób starszych i niesamodzielnych …….. 68
   4.2. Schroniska i noclegownie oraz domy dla samotnych matek z dziećmi …….. 72
   4.3. Instytucje reintegracji społeczno-zawodowej …….. 74
   4.4. Instytucje opieki nad dzieckiem pozbawionym opieki rodzicielskiej …… 78
   4.5. Organizacje pozarządowe działające w obszarze polityki społecznej w województwie opolskim 81
5. Analiza SWOT …… 83
6. Cel główny, cele strategiczne, operacyjne i szczegółowe Strategii …… 88
7. Cele strategiczne …… 93
8. Wdrażanie Strategii …… 112
9. Monitoring Strategii …….. 115
10. Spis tabel, wykresów, map i schematów …… 117
11. Aneks - Organizacje pozarządowe działające w obszarze polityki społecznej w 2014 r. w województwie opolskim …….. 120
12. Załączniki
    Nr 1.*Wojewódzki Program Pomocy i Integracji Społecznej na lata 2016-2025*
    Nr 2.*Wojewódzki Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych dla województwa opolskiego na lata 2016-2017*
    Nr 3.*Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2016-2017*
    Nr 4.*Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2016-2025*

Wykaz skrótów

AKSES	system akredytacji i standardów działania instytucji wsparcia ekonomii społecznej
BAEL	Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności
CBOS	Centrum Badania Opinii Społecznej
CIS	Centrum Integracji Społecznej
CRZL	Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich w Warszawie
DSRK	Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
ESPAD	*European School Survey Project on Alcohol and Drugs* – międzynarodowe badania ankietowe o używaniu substancji psychoaktywnych (papierosy, alkohol, narkotyki) przez młodzież szkolną
EU-SILC	Europejskie badanie dochodów i warunków życia ludności
GUS	Główny Urząd Statystyczny
JST	jednostka samorządu terytorialnego
KIS	Klub Integracji Społecznej
KPR	Krajowy Program Reform
KPRES	Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej
KSRR	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, Miasta, Obszary wiejskie
MIiR	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju
MOPR	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Opolu
MPiPS	Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
MPiPS-03	*Sprawozdanie półroczne i roczne z udzielonych świadczeń z systemu pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach*, wykonywane dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej
NSP 2011	Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011
NGO	(*ang. non-governmental organization*) – organizacja pozarządowa
OIS	Obserwatorium Integracji Społecznej
OPS	Ośrodek Pomocy Społecznej
OWES	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej
PARP	Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości
PARPA	Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
PCPR	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
PES	podmiot ekonomii społecznej
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
PO WER	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020
PROW	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
PUP	Powiatowy Urząd Pracy
RKR ES	Regionalny Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej
ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
SRK	Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo.
UE	Unia Europejska
WTZ	Warsztat Terapii Zajęciowej
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy
ZAZ	Zakład Aktywności Zawodowej

1. Wprowadzenie

Współczesne wyzwania stojące przed krajami Wspólnoty Europejskiej i kryzys „państwa opiekuńczego" wpłynęły na ukształtowanie nowego modelu polityki społecznej. Nastąpiła zmiana paradygmatu z pasywnej polityki społecznej na politykę aktywizacji, a dominujący model „państwa opiekuńczego" przekształca się w „państwo skłaniające do pracy". Skuteczność prowadzonych polityk publicznych zapewnić ma zwiększenie zakresu działań aktywizujących skierowanych do grup wykluczonych społecznie oraz wzmocnienie profilaktyki wśród osób i rodzin zagrożonych tym zjawiskiem.

W związku z tym głównym celem polityki społecznej jest ochrona warunków życia mieszkańców, a w szczególności rozwiązywanie problemów społecznych oraz ograniczanie ich niekorzystnych skutków. Istotą działania polityki społecznej jest rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu, pobudzający aktywność indywidualną i społeczną. Skuteczność tych działań zapewnia: partnerstwo i współpraca wszystkich mieszkańców i instytucji, z akcentem na współpracę czterech sektorów: nieformalnego, pozarządowego, rynkowego i publicznego.

Osiągnięcie założonych celów w polityce społecznej możliwe jest poprzez działania systemowe i długofalowe, przy wykorzystaniu metody planowania strategicznego i monitorowania, a cele polityki społecznej winny uwzględniać priorytety gospodarki, tworząc łącznie zintegrowaną strategię rozwoju regionu.

Zmieniająca się rzeczywistość społeczno-gospodarcza województwa opolskiego, w tym nasilenie niekorzystnych tendencji demograficznych i ich społecznych skutków, wymaga aktualizacji planów, strategii i programów. W związku z tym powstała potrzeba opracowania nowych dokumentów i dostosowania ich treści do zmian społecznych i gospodarczych, a także nowych zapisów w strategiach i programach krajowych, samorządu terytorialnego (gmin i powiatów) oraz w dokumentach wspólnotowych.

Celem głównym *Wojewódzkiej Strategii w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016–2025* jest:

Wspieranie działań i rozwój instytucji służących zabezpieczeniu podstawowych potrzeb mieszkańców województwa opolskiego, a także integracja społeczeństwa regionu poprzez wzmocnienie aktywności mieszkańców i współdziałanie instytucji publicznych, komercyjnych oraz organizacji pozarządowych

Cel ten jest zgodny z założeniami polityki państwa w obszarze zagadnień społecznych, a także odpowiada priorytetom *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.*

1.1 Kontekst opracowania Strategii – regionalny, krajowy i wspólnotowy

Obowiązkiem samorządu województwa, wskazanym w ustawie z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, jest opracowanie, aktualizacja i realizacja strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej, która jest integralną częścią strategii rozwoju województwa, obejmującą w szczególności programy: ♦przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, ♦wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, ♦pomocy społecznej, ♦profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz ♦współpracy z organizacjami pozarządowymi[1].

W związku z powyższym, mając na uwadze cele i wyzwania określone w *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.*[2], opracowano *Wojewódzką Strategię w Zakresie Polityki*

[1] Art. 21 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r., poz. 182 ze zm.).
[2] *Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.*, Samorząd Województwa Opolskiego, Opole 2012, http://opolskie.pl/docs/27x01_srwo_pl_zakladki.pdf (17.09.2015 r.).

Społecznej na lata 2016-2025, która uwzględnia cele i kierunki działań wynikające z dokumentów strategicznych o zasięgu wspólnotowym, krajowym i regionalnym.

W wymiarze wspólnotowym (Unii Europejskiej) priorytety polityki społecznej wyznacza dokument *Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*. Zakłada ona, że w latach 2010–2020 rozwój społeczno-gospodarczy UE będzie opierał się na inteligentnym i zrównoważonym wzroście gospodarczym sprzyjającym włączeniu społecznemu. Głównym narzędziem realizacji strategii *Europa 2020* w Polsce jest Krajowy Program Reform – od 2011 r. corocznie aktualizowany dokument, przekazywany Komisji Europejskiej, który przedstawia działania w zakresie realizacji pięciu celów strategii (w tym obniżenia liczby osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym) związanych w wyznaczonymi priorytetami.

Potencjalne obszary wsparcia w perspektywie finansowej na lata 2014–2020, zgodnie ze strategią *Europa 2020*, określają Wspólne Ramy Strategiczne (WRS). Wyznaczają one 11 celów tematycznych jako wspólnych działań dla państw członkowskich, które mają być realizowane w ramach przyjętych funduszy UE. Są wśród nich m. in.:

— przeciwdziałanie ubóstwu,
— wspieranie włączenia społecznego, zatrudnienia i mobilności pracowników.

Konieczność powiązania wsparcia krajów UE w ramach funduszy (polityki spójności) i celów strategii *Europa 2020* odzwierciedla *Szósty raport na temat spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej,* opracowany przez Komisję Europejską w 2014 r.[3] Podkreśla on potrzebę prowadzenia przez kraje UE takiej polityki rozwoju, która służy m.in. włączeniu społecznemu, tj. zwiększa zatrudnienie, ogranicza ubóstwo i wykluczenie społeczne. Dodatkowo - Komisja Europejska w 2010 r. opracowała dokument pn. *Europejska platforma współpracy w zakresie walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym: europejskie ramy na rzecz spójności społecznej i terytorialnej*[4]. Jest to jedna z siedmiu inicjatyw przewodnich *strategii Europa 2020* na rzecz trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu. W dokumencie zakłada się ograniczenie ubóstwa i wykluczenia społecznego o 20 mln mieszkańców UE, w oparciu o: wzmocnienie skuteczności wykorzystania funduszy UE, zwiększenie wsparcia dla włączenia społecznego, partnerskiej współpracy i wykorzystania potencjału gospodarki społecznej oraz zwiększenie koordynacji polityki społecznej.

Tabela 1. Kontekst wspólnotowy *Wojewódzkiej Strategii w zakresie Polityki Społecznej na lata 2016-2025*

Dokumenty wspólnotowe	Kierunki działań/cele
1. Strategia *Europa 2020*; **2. Szósty raport na temat spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej.**	— polityka rozwoju, służąca włączeniu społecznemu, zwiększająca zatrudnienie i ograniczająca ubóstwo i wykluczenie społeczne
3. Europejska Platforma współpracy w zakresie walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym: europejskie ramy na rzecz spójności społecznej i terytorialnej	— walka z ubóstwem i wykluczeniem społecznym oparta na wzroście gospodarczym i zatrudnieniu oraz na nowoczesnej i skutecznej ochronie socjalnej; — integracja polityk resortowych: edukacji, pomocy społecznej, mieszkalnictwa, zdrowia, polityki rodzinnej

[3] *Inwestycje na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia. Promowanie rozwoju i dobrego rządzenia w regionach UE i miastach. Szósty raport na temat spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej*, Komisja Europejska, Bruksela, lipiec 2014 r.

[4] *Europejski Platforma współpracy w zakresie walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym: europejskie ramy na rzecz spójności społecznej i terytorialnej*, http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=961&langId=pl (18.09.2015 r.).

Schemat 1. *WOJEWÓDZKA STRATEGIA W ZAKRESIE POLITYKI SPOŁECZNEJ NA LATA 2016-2025*
w kontekście dokumentów wspólnotowych, krajowych i regionalnych

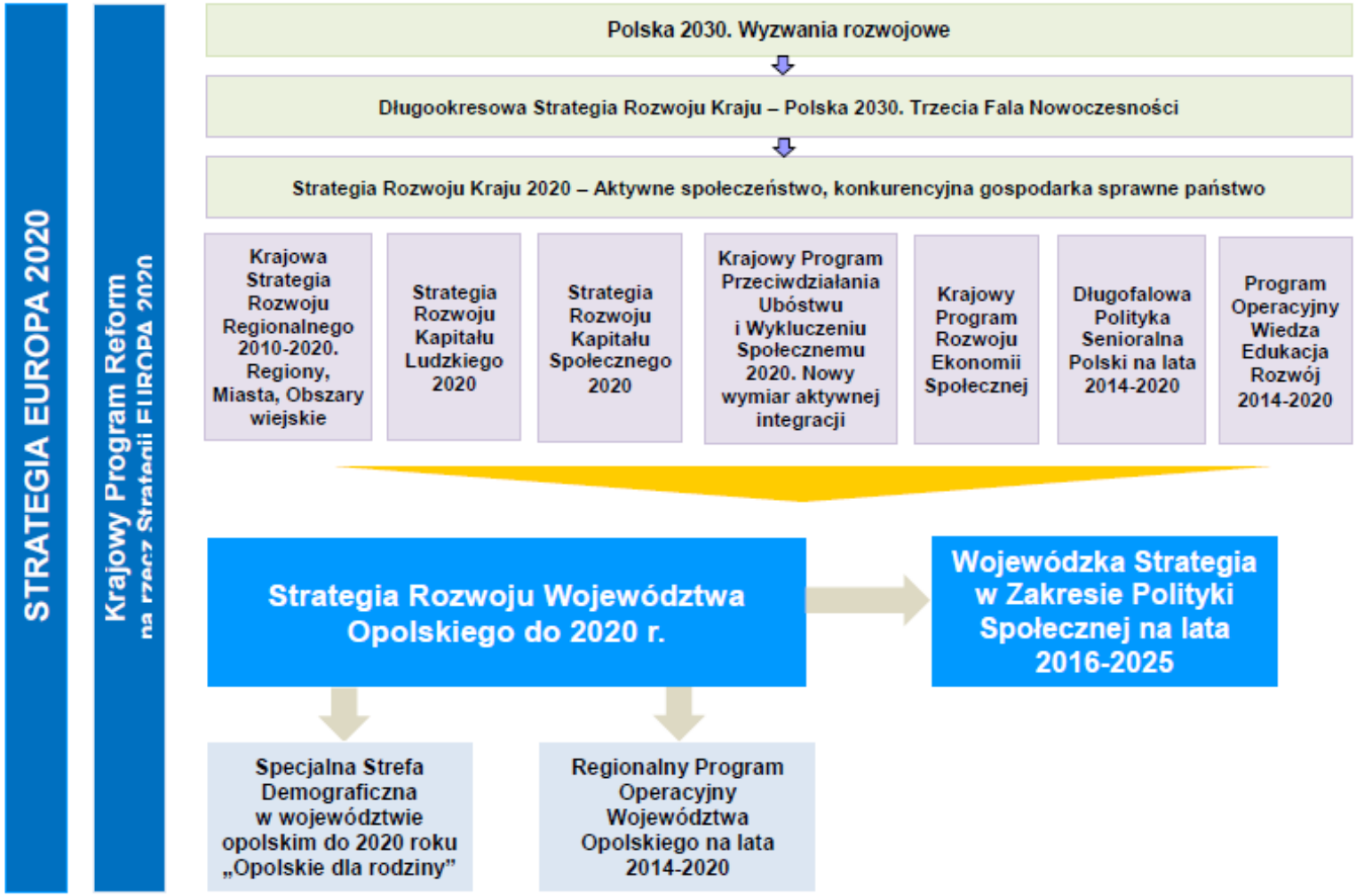

W aspekcie realizacji polityki społecznej w wymiarze krajowym dokumentami strategicznymi, są:

— *Polska 2030. Wyzwania rozwojowe*. Dokument wskazuje na 10 kluczowych wyzwań rozwojowych Polski, od których będzie zależeć sytuacja kraju oraz jego miejsce na mapie gospodarczej i społecznej Europy. Wśród wyzwań wymienia się trendy demograficzne, aktywność zawodową oraz adaptacyjność zasobów pracy, poprawę spójności społecznej i wzrost kapitału społecznego;

— *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności* (DSRK). To rozwinięcie raportu *Polska 2030*. Warunkuje rozwój kraju oparty na trzech filarach (konkurencyjna i innowacyjna gospodarka, równoważenie potencjału rozwojowego regionów oraz efektywność i sprawność państwa) w kontekście m.in. negatywnych zjawisk demograficznych jako kluczowych elementów dla polskiego wzrostu i znaczenia,

- *Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo* (SRK). Jest to średniookresowa strategia rozwoju wskazująca na szanse i możliwości modernizacji oraz konkurencyjności kraju uwzględniająca zdolności adaptacyjne przedsiębiorstw wraz z innymi czynnikami wewnętrznymi, w tym demograficzno-społecznymi (starzenie się ludności, przekształcenia rynku pracy, jakość kapitału ludzkiego, kultura, źródła i praktyki społeczne służące rozwojowi);
- *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020. Regiony, Miasta, Obszary wiejskie* (KSRR). To jedna z 9 strategii zintegrowanych, wynikająca ze *Strategii Rozwoju Kraju 2020.* Jest rządową wizją rozwoju polskich regionów do 2020 r., której celem jest wspieranie obszarów dających szansę na wzrost gospodarczy i większe zatrudnienie oraz niwelowanie różnic między regionami, by zapewnić lepsze miejsca do życia.

A w szczególności:

- *Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020,* której celem głównym jest *rozwijanie kapitału ludzkiego poprzez wydobywanie potencjału osób tak, aby mogły one w pełni uczestniczyć w życiu społecznym, politycznym i ekonomicznym na wszystkich etapach życia*[5]*;*
- *Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020,* której celem głównym jest *zwiększenie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski*, poprzez realizację 4 celów strategicznych: 1) kształtowanie postaw sprzyjających kooperacji, kreatywności oraz komunikacji, 2) poprawę mechanizmów partycypacji społecznej i wpływu obywateli na życie publiczne, 3) usprawnienie procesów komunikacji społecznej oraz wymiany wiedzy, 4) rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego. Dla *Wojewódzkiej Strategii w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016–2025* szczególnie istotny jest cel 2 *związany z budową społeczeństwa obywatelskiego i rozwijaniem partycypacji społecznej (kierunki działań dotyczące ekonomii społecznej, partnerstwa publiczno-społecznego, wolontariatu)*[6]*;*
- *Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji,* dokument o charakterze operacyjno-wdrożeniowym ustanowiony w celu realizacji średniookresowej strategii rozwoju, a także *Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego i Strategii Rozwoju Regionalnego. Dokument obejmuje 5 celów operacyjnych: działań skierowanych do osób i grup społecznych zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem na poszczególnych etapach życia;*
- *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej* – dokument o charakterze operacyjno-wdrożeniowym, ustanowiony celem realizacji średniookresowej strategii rozwoju kraju – *Strategii Rozwoju Kraju 2020* oraz innych strategii rozwoju, w tym *Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020*, *Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020* [7]*;*

[5] Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020, Monitor Polski z 7 sierpnia 2013 r., s.8, https://www.mpips.gov.pl/praca/strategie-i-dokumenty-programowe/strategia-rozwoju-kapitalu-ludzkiego-srkl---projekt-z-31072012-r/ (16.09.2015 r.).
[6] Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020, Monitor Polski z 16 maja 2013 r., s. 10 i 39.
[7] *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej*, Monitor Polski. Dziennik Urzędowy Rzeczypospolitej Polskiej, Uchwała nr 164 Rady Ministrów z 12 sierpnia 2014 r., s. 6.
http://www.pozytek.gov.pl/Krajowy,Program,Rozwoju,Ekonomii,Spolecznej,3495.html (13.10.2015 r.).

- *Długofalowa Polityka Senioralna w Polsce na lata 2014–2020,* obejmująca m.in. działania związane z poprawą edukacji, aktywizacji społecznej i aktywności fizycznej seniorów, zwiększeniem dostępności usług opiekuńczych i społecznych, promocję właściwego stylu życia, zapewnienie bezpieczeństwa, rozwój srebrnej gospodarki;
- *Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020* – instrument realizacji Strategii *Europa 2020* oraz spójności gospodarczo-społecznej i terytorialnej Polski, współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, mający na celu poprawę efektywności wybranych polityk publicznych, w tym modernizacji instytucji rynku pracy, rozwoju polityki edukacyjnej, poprawie jakości działań skierowanych do osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym[8].

Tabela 2. Kontekst krajowy *Wojewódzkiej Strategii w zakresie Polityki Społecznej na lata 2016–2025*

Dokumenty krajowe	Kierunki działań / cele
1. *Polska 2030. Wyzwania rozwojowe*	— 10 wyzwań rozwojowych, w tym m.in. trendy demograficzne, aktywność zawodową oraz adaptacyjność zasobów pracy, poprawę spójności społecznej i wzrost kapitału społecznego.
2. *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności*	— rozwinięcie dokumentu Polska 2030 – trzy filary: konkurencyjna i innowacyjna gospodarka, zrównoważenie potencjału rozwojowego regionów oraz efektywność państwa.
3. *Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo*	— poprawa zdolności adaptacyjnych przedsiębiorstw, zrównoważony rozwój uwzględniający czynniki wewnętrzne: społeczno-demograficzne(starzenie się ludności, przekształcenie rynku pracy, jakość kapitału ludzkiego, kultura, źródła i praktyki społeczne służące rozwojowi).
4. *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie*, *w szczególności*:	— wspieranie regionów dających szansę na wzrost gospodarczy i większe zatrudnienie oraz niwelowanie różnic między regionami.
4.1. *Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020*	— wzrost zatrudnienia; — wydłużenie okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych; — poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.
4.2. *Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020*	— kształtowanie postaw sprzyjających kooperacji, kreatywności oraz komunikacji; — poprawa mechanizmów partycypacji społecznej i wpływu obywateli; — usprawnienie procesów komunikacji społecznej oraz wymiana wiedzy; — rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego.
4.3. *Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu*	— przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu; — zwiększenie zakresu działań profilaktycznych o charakterze zdrowotnym i społecznym.
4.4. *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej*	— zwiększenie liczby miejsc pracy; — wzrost liczby organizacji obywatelskich ; — wsparcie inicjatyw lokalnych.
4.5. *Długofalowa Polityka Senioralna Polski na lata 2014–2020*	— edukacja społeczeństwa na temat procesów starzenia się oraz stworzenie mechanizmów pomocy psychologicznej dla osób w kryzysie; — rozwój geriatrii jako specjalizacji oraz rozwój usług społecznych i opiekuńczych dostosowanych do potrzeb

[8] *Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020 PO WER 2014-2020*, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, 17.12.2014, https://www.power.gov.pl/media/943/POWER_zatwierdzony_przez_KE_171214.pdf (13.10.2015 r.).

	i możliwości osób starszych; — promocja właściwego stylu życia oraz rozwój i wspieranie aktywności fizycznej; — stworzenie systemów wsparcia dla opiekunów nieformalnych; — rozwój innowacyjnych technologii (teleopieka), oraz zapewnienie bezpieczeństwa osób starszych; — dostosowanie przestrzeni publicznej do potrzeb osób starszych; — rozwój aktywizacji seniorów, w tym wolontariatu; — rozwój srebrnej gospodarki, integracja między pokoleniowa.
5. *Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020*	— wsparcie aktywizacji osób poniżej 30 lat pozostających bez zatrudnienia; — rozwój szkolnictwa wyższego; — innowacje społeczne; — rozwój współpracy ponadnarodowej; — realizacja programów mobilności ponadnarodowej; — wsparcie reform w obszarach zatrudnienia, włączenia społecznego, edukacji, zdrowia i dobrego rządzenia.

W wymiarze regionalnym priorytety i cele polityki społecznej określają:

— *Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.*[9] określa najważniejsze kierunki rozwoju regionu, będące odpowiedzią na zdefiniowane wyzwania rozwojowe, w tym wyzwanie horyzontalne dotyczące zapobiegania i przeciwdziałania procesom depopulacji. *Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.* obejmuje 4 tematyczne wyzwania rozwojowe:

1. Przygotowane do rynku pracy, aktywne społeczeństwo;
   Cel strategiczny 1. *Konkurencyjny i stabilny rynek pracy*;
   Cel strategiczny 2. *Aktywna społeczność regionalna*;
2. Konkurencyjna gospodarka oparta na innowacyjności i współpracy z nauką;
   Cel strategiczny 3. *Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka*;
   Cel strategiczny 4. *Dynamiczne przedsiębiorstwa*;
3. Atrakcyjne obszary do zamieszkania, inwestowania i wypoczynku;
   Cel strategiczny 5. *Nowoczesne usługi oraz atrakcyjna oferta turystyczno-kulturalna*;
   Cel strategiczny 6. *Dobra dostępność rynków pracy, dóbr i usług*;
   Cel strategiczny 7. *Wysoka jakość środowiska*;
4. Zrównoważony rozwój aglomeracji opolskiej, miast i obszarów wiejskich regionu;
   Cel strategiczny 8. *Konkurencyjna aglomeracja opolska*;
   Cel strategiczny 9. *Ośrodki miejskie biegunami wzrostu*;
   Cel strategiczny 10. *Wielofunkcyjne obszary wiejskie*.

— *Program Specjalnej Strefy Demograficznej w województwie opolskim do 2020 roku „Opolskie dla rodziny”* - jeden z instrumentów realizacji *Strategii rozwoju województwa opolskiego do 2020 r.,* uwzględniający aktualne uwarunkowania społeczne i tendencje demograficzne. Zakłada realizację działań mających na celu zapobieżenie negatywnym procesom demograficznym w regionie (depopulacja) i odbudowę jego potencjału ludnościowego. Wymienia 4 kierunki interwencji związane z rynkiem pracy (Pakiet I. Praca to bezpieczna rodzina), edukacją (Pakiet II. Edukacja a rynek pracy), usługami żłobkowo-przedszkolnymi (Pakiet III. Opieka żłobkowo-przedszkolna) i osobami starszymi (Pakiet IV. Złota Jesień).

— w aspekcie wykonawczym *Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2014–2020*, wyznaczający szczegółowe obszary wsparcia, wynikające z dokumentów strategicznych UE. Program wskazuje cele tematyczne i priorytety inwestycyjne będące częścią unijnej strategii rozwoju do 2020 r. Obejmuje zagadnienia związane z gospodarką, zapobieganiem zagrożeniom naturalnym, ochroną środowiska, dziedzictwa kulturowego i naturalnego, transportem, edukacją, infrastrukturą społeczną, zdrowiem, rynkiem pracy oraz

[9] *Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.* została uchwalona przez Sejmik Województwa Opolskiego 28 grudnia 2012 r.

integracją społeczną. Priorytety określone w ramach integracji społecznej mają na celu przede wszystkim:

— aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywne uczestnictwo;
— ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym;
— wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwiania dostępu do zatrudnienia;
— wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich.

Tabela 3. Kontekst regionalny *Wojewódzkiej Strategii w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016–2025*

Dokumenty regionalne	Kierunki działań/cele
1. ***Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.***	— wspieranie zatrudnienia i samozatrudnienia; — przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i ubóstwu; — rozwój usług opiekuńczych i wychowawczych; — aktywna społeczność regionalna (wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego); — poprawa jakości i dostępności usług zdrowotnych, opiekuńczych i edukacyjnych.
2. ***Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2014-2020***	— obszary wsparcia: aktywne włączenie; — ułatwienie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej, i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym; — wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia; — wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich.
3. ***Specjalna Strefa Demograficzna w województwie opolskim do 2020 roku „Opolskie dla rodziny”***	Cztery pakiety działań, w tym m.in.: Pakiet I. *Praca to bezpieczna rodzina* (zwiększenie liczby i jakości miejsc pracy, rozwój przedsiębiorczości, rozwój biznesu społecznie odpowiedzialnego, tworzenie sieci powiązań biznesowych); Pakiet II. *Edukacja a rynek pracy* – dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy i wzrost umiejętności praktycznych uczniów i studentów; Pakiet III. *Opieka żłobkowo-przedszkolna* (rozwój kompleksowej opieki nad matką i dzieckiem, zwiększenie dostępności usług i instytucji opieki nad małym dzieckiem, wspieranie rozwoju instytucji przyjaznych rodzicom); Pakiet IV. *Złota Jesień* – podniesienie jakości i zwiększenie dostępności usług na rzecz osób starszych, wzrost aktywności osób starszych, podniesienie kompetencji cyfrowych osób 50+.

1.2 *Wojewódzka Strategia w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016–2025* a dokumenty regionalne

Z dokumentów strategicznych o zasięgu wspólnotowym, krajowym i regionalnym wynika, że nadrzędnymi zadaniami dla województwa opolskiego w zakresie polityki społecznej są: włączenie społeczne i przeciwdziałanie ubóstwu (dokumenty UE), wzmacnianie spójności terytorialnej, rozwój kapitału społecznego i ograniczanie negatywnych trendów demograficznych (dokumenty krajowe), a w ramach działań regionalnych – ograniczenie ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz

negatywnych skutków zjawisk demograficznych poprzez rozwój usług publicznych (zdrowotnych, społecznych) i zwiększenie do nich dostępu, aktywizację społeczno-zawodową i rozwój regionalnej gospodarki społecznej.

Podstawę prawną do tworzenia *Strategii w Zakresie Polityki Społecznej* na lata *2016–2025* stanowią:

- ustawa z 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz.U. z 2015 r., poz. 1392 – tekst jednolity);
- ustawa z 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2014 r., poz. 1649);
- ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2015 r., poz. 163);
- ustawa z 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r., nr 127, poz. 721);
- ustawa z 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U z 2015 r., poz. 1286 – tekst jednolity);
- ustawa z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U z 2012 r., poz. 124);
- ustawa z 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2011 r., nr 43, poz. 225);
- ustawa z 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie Dz.U. z 2014 r., poz.1118);
- ustawa z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2015 r., poz. 1390);
- ustawa z 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz.U z 2015 r., poz.114);
- ustawa z 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. z 2015 r., poz.149);
- ustawa z 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz.U. z 2006 r., nr 94, poz. 651);
- ustawa z 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. z 2011 r., nr 231, poz.1375);
- ustawa z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym (26 października 2015 r. podpisana przez Prezydenta RP),
- Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r., poz. 1169).

Pierwszą strategię w zakresie polityki społecznej Samorząd Województwa Opolskiego przyjął na lata 2002–2015 (w 2010 r. zaktualizowana). Z uwagi na konieczność uwzględnienia zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej, a także upływający termin obowiązywania tego dokumentu, Zarząd Województwa Opolskiego podjął decyzję o opracowaniu nowej strategii obejmującej lata 2016-2025, która będzie uwzględniać prognozy i aktualnie występujące w regionie zjawiska społeczno-demograficzne.

Obecna polityka społeczna państwa to obszar wielu dziedzin obejmujących różnorodne sfery życia społecznego, mające na celu zaspokojenie indywidualnych i społecznych potrzeb człowieka – od materialnych warunków życia, przez zapewnienie wsparcia i dogodnych możliwości pracy zawodowej oraz pełnienia ról życiowych, wypoczynek, uczestnictwo w kulturze, a także pomoc i opiekę na starość.

Biorąc pod uwagę szeroki zakres definicyjny polityki społecznej, a także zadania przypisane samorządowi terytorialnemu, w tym samorządowi województwa, wojewódzka strategia obejmująca obszar polityki społecznej koncentruje się na wybranych kwestiach społecznych. Wynika to też z uwarunkowań prawnych i zakresu przedmiotowego dokumentów strategicznych, opracowywanych przez Samorząd Województwa Opolskiego, mających status autonomicznych programów wojewódzkich lub strategii sektorowych. Należą do nich:

- *Strategia ochrony zdrowia dla województwa opolskiego na lata 2014–2020*;
- *Regionalny Program Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Województwa Opolskiego na lata 2012–2015;*

- Regionalny plan działań na rzecz zatrudnienia (coroczny program);
- Program współpracy Samorządu Województwa Opolskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego (coroczny program).

Natomiast kierunki działań Samorządu Województwa Opolskiego związane z kulturą i edukacją są bezpośrednio uwzględnione w *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.* oraz *Specjalnej Strefie Demograficznej w województwie opolskim do 2020 r. „Opolskie dla rodziny".*

W związku z powyższym *Strategia w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016–2025* obejmuje następujące obszary życia społecznego:

- wsparcie rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, rodzin w kryzysie, dzieci i młodzieży umieszczonej w pieczy zastępczej oraz opuszczającej jej instytucje (zadania w tym zakresie regulują ustawy: o pomocy społecznej, o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, o przeciwdziałaniu narkomanii, o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych);
- wsparcie osób starszych (ustawy: o pomocy społecznej, o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych, o ochronie zdrowia psychicznego, o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie);
- wsparcie osób niepełnosprawnych i wyrównanie szans życiowych osób z niepełnosprawnościami (ustawy: o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych, o zatrudnieniu socjalnym, o przeciwdziałaniu bezrobociu i instytucjach rynku pracy, o pomocy społecznej);
- włączenie społeczne (ustawy: o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych, o zatrudnieniu socjalnym, o pomocy społecznej);
- rozwój ekonomii społecznej (ustawy: o zatrudnieniu socjalnym, o spółdzielniach socjalnych, o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy).

Wymienione obszary jednocześnie wyznaczają cele strategiczne niniejszej Strategii. Ich osiągnięcie zakłada się poprzez rozwój usług społecznych (aktywizujących, wspomagających, edukacyjnych, rekreacyjnych, kulturalnych, w formie mieszkań treningowych), bez usług zdrowotnych i rehabilitacyjnych, realizowanych w ramach oddzielnej strategii sektorowej ochrony zdrowia. W związku z tym problematykę zdrowotną (podobnie jak zagadnienia rynku pracy) uwzględniono w niniejszej strategii jedynie w części diagnostycznej i w zakresie odpowiadającym działaniom podejmowanym przez służby społeczne[10].

Wszystkie określone w *Strategii* działania zakładają szeroki zakres współpracy międzysektorowej na każdym poziomie aktywności lokalnej, w tym m.in. współpracę instytucji publicznych (pomocy społecznej, ochrony zdrowia, sądownictwa, policji itp.) z mieszkańcami, podmiotami komercyjnymi i III sektorem, uczestniczącymi w realizacji poszczególnych obszarów wsparcia.

Istotnym jest również określenie wspólnych obszarów działań zawartych w regionalnych dokumentach strategicznych z założeniami i kierunkami wsparcia *Wojewódzkiej Strategii w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016–2025.*

W poniższej tabeli określono wspólne obszary *Wojewódzkiej Strategii w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016-2025* z celami *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r*., *Programu Specjalnej Strefy Demograficznej w województwie opolskim do 2020 r. oraz Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2014–2020*[11].

[10] Szczególny nacisk na rozwój systemu usług publicznych dla mieszkańców, zwłaszcza dla osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, położono w Regionalnym *Programie Operacyjnym Województwa Opolskiego na lata 2014–2020* oraz *Specjalnej Strefie Demograficznej w województwie opolskim do 2020 r.* Ma on w sposób kompleksowy i zintegrowany umożliwić korzystanie z różnego typu usług: zdrowotnych, rehabilitacyjnych i społecznych.

[11] Konotacja celów strategicznych i operacyjnych/szczegółowych zgodna z zapisami dokumentów regionalnych.

Tabela 4. Wojewódzka Strategia w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016–2025 a dokumenty regionalne – obszary wspólne

Dokumenty Regionalne		
Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.		
Cele strategiczne	**Cele operacyjne**	**Założenia *Wojewódzkiej Strategii w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016-2025***
1. Konkurencyjny i stabilny rynek pracy	1.4. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i ubóstwu (wsparcie osób w wejściu na rynek pracy, wyrównanie szans edukacyjnych dzieci, profilaktyka ubóstwa i wykluczenia społecznego, wspieranie rozwój sektora ekonomii społecznej); 1.5. Rozwój usług opiekuńczych i wychowawczych (poprawa dostępności usług, alternatywne formy wychowania przedszkolnego i opieki nad małym dzieckiem, wzmocnienie kondycji rodziny, pomoc rodzinom problemowym).	Przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu poprzez wsparcie: — osób i rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, — osób, o których w art. 1 ust. 2 ustawy z 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym ; — osób przebywających w pieczy zastępczej i opuszczających pieczę zastępczą; — rodzin przeżywających trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych; — osób nieletnich, wobec których zastosowano środki zapobiegania i zwalczania demoralizacji i przestępczości; — rodzin z osobami zależnymi; — osób niesamodzielnych ze względu na podeszły wiek, niepełnoprawność i stan zdrowia.
2. Aktywna społeczność regionalna	2.2. Wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego (wspieranie rozwoju zaufania społecznego i wolontariatu, rozwój współpracy między sektorowej); 2.3. Wzmacnianie potencjału instytucjonalnego i skuteczności administracji (rozwój wiedzy i umiejętności pracowników).	— wsparcie organizacji pozarządowych oraz wzmocnienie aktywności mieszkańców, zwłaszcza seniorów i rozwój wolontariatu; — zwieszenie zakresu zlecania zadań na podstawie ustawy o pożytku publicznym; — rozwój działań i instytucji pomocy i integracji społecznej, w tym podnoszenie kwalifikacji zawodowych kadr.
5. **Nowoczesne usługi oraz atrakcyjna oferta turystyczno-kulturalna**	5.1. Poprawa jakości i dostępności usług zdrowotnych, opiekuńczych i edukacyjnych; 5.2. Rozwój społeczeństwa informacyjnego (rozwój e-usług oraz kompetencji pracowników w zakresie technologii ICT).	— zwiększenie dostępności usług opiekuńczych i edukacyjnych, a także usług aktywizujących, rekreacyjnych, aktywności fizycznej i kulturalnych, zwłaszcza dla seniorów; — rozwój systemu badań, analiz, informacji, podnoszenie kwalifikacji kadr; — zwiększenie umiejętności warunkujących efektywne korzystanie z nowoczesnych technologii teleinformatycznych (programowanie, zarządzenie bazami danych, administracja sieciami i witrynami internetowymi).

Specjalna Strefa Demograficzna w województwie opolskim do 2020 roku „Opolskie dla rodziny”		
Pakiet / Inicjatywa	**Działanie/typ projektu**	**Założenia *Wojewódzkiej Strategii w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016-2025***
I. Praca to bezpieczna rodzina	1.1 Miejsca pracy – typ projektu – ekonomia społeczna	Przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu poprzez: — rozwój usług i instytucji reintegracji społeczno-zawodowej; — wsparcie sektora ekonomii społecznej; — rozwój partnerstwa i otoczenia; — rozwój systemu badań i informacji o sektorze ES.
IV. Złota Jesień	4.1 Usługi dla seniora ▪ Klaster usług senioralnych, ▪ Nowoczesne placówki opiekuńcze, ▪ Krótkoterminowe placówki opiekuńcze, ▪ Opieka mobilna i domowa, ▪ Doskonalenie kompetencji osób świadczących usługi dla seniorów, ▪ Opolski bon dla seniora. 4.2 Aktywny senior ▪ Animatorzy, wolontariusze ds. seniorów, ▪ Integracja wewnątrz i międzypokoleniowa, ▪ Infrastruktura przyjazna seniorom, ▪ Kompetencje cyfrowe osób 50+.	— zwiększenie zakresu usług opiekuńczych i społecznych dla seniorów; — zwiększenie liczby ośrodków wsparcia dla seniorów; — rozwój rynku usług senioralnych; — rozwój usług aktywizujących (mobilnych); — zwiększenie udziału seniorów w życiu społecznych; — promocja wolontariatu, — promocja i upowszechnianie partnerstwa międzysektorowego, — upowszechnienie idei aktywności zawodowej, — zwiększenie zakresu usług edukacyjnych, w tym w zakresie korzystania z nowoczesnych technologii teleinformatycznych.
Inicjatywy wspierające	1. Wspieramy rodzinę ▪ Wspieranie rodzin oraz dzieci i młodzieży umieszczonej w pieczy zastępczej, ▪ Wspieranie młodzieży usamodzielniającej się opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze, ▪ Lokalna sieć ośrodków wsparcia psychoedkuacyjnego i terapeutycznego rodziny 2. Opolska Karta Rodziny i Seniora	— rozwój usług społecznych ukierunkowanych na wsparcie rodziny przeżywającej problemy opiekuńczo-wychowawcze oraz wsparcie pieczy zastępczej, — rozwój usług społecznych o charakterze zawodowym dla młodzieży przebywającej w pieczy zastępczej oraz młodzieży usamodzielniającej się, — rozwój działań zmierzających do deinstytucjonalizacji usług , w tym kształcenie kandydatów na rodziny zastępcze.
Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2016–2020		
Oś priorytetowa	**Cel szczegółowy**	**Założenia *Wojewódzkiej Strategii w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016–2025***
8 Integracja społeczna	8.2 Zwiększenie liczby świadczonych usług społecznych w regionie; 8.3 Wzrost gotowości do podjęcia zatrudnienia osób zagrożonych	— rozwój usług opiekuńczych nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi; — wsparcie rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi;

	ubóstwem i wykluczeniem społecznym w regionie dzięki aktywnej integracji; 8.4 Wzrost zatrudnienia w ramach regionalnego sektora gospodarki społecznej.	— poprawa dostępu do mieszkań chronionych; — usługi aktywizacji społeczno-zawodowej; — zwiększenie liczby CIS, KIS, ZAZ, WTZ; — wsparcie dzieci i młodzieży w systemie pieczy zstępczej, opuszczającej ten system i inne ośrodki wychowawcze; — wsparcie sektora ekonomii społecznej; — partnerstwo i otoczenie sektora ES; — zwiększenie usług reintegracji społeczno-zawodowej w podmiotach ES sprzyjających zwiększeniu zatrudnienia.

Dla sprawnej realizacji *Strategii w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016–2025*, opracowano lub zaktualizowano 5 programów wojewódzkich:

- pomocy i integracji społecznej;
- przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych;
- przeciwdziałania narkomanii;
- rozwoju ekonomii społecznej[12].

W uzupełnieniu – ważną rolę w strukturze dokumentu pełnić będzie również opracowywany przez Samorząd Województwa *Program Współpracy Samorządu Województwa Opolskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na lata 2015–2020*[13].

1.3 Harmonogram i metoda pracy nad *Wojewódzką Strategią w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016–2025*

Decyzję o opracowaniu nowej, wojewódzkiej strategii w zakresie polityki społecznej, obejmującej lata 2016–2025, podjął Zarząd Województwa Opolskiego uchwałą nr 705/2015 z 8 czerwca 2015 r. Do uchwały dołączono harmonogram opracowania Strategii, w którym określono poszczególne etapy jego przygotowania (zadania organizacyjne i merytoryczne) oraz termin przyjęcia Strategii przez Sejmik Województwa Opolskiego (IV kwartał 2015 r.).

Na podstawie przyjętego harmonogramu Marszałek Województwa Opolskiego, zarządzeniem nr 72/2015 z 23 czerwca 2015 r., powołał Zespół ds. opracowania *Wojewódzkiej Strategii w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016–2025*. W skład Zespołu powołano pracowników wybranych departamentów urzędu marszałkowskiego i Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Opolu, a także pełnomocników Zarządu Województwa Opolskiego ds. profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii. Są to:

1. Adam Różycki – Przewodniczący Zespołu, Dyrektor Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Opolu;
2. Irena Barczyk – Zastępca Przewodniczącego, Zastępca Dyrektora Departamentu Zdrowia i Polityki Społecznej UMWO;
3. Agnieszka Gabruk – Zastępca Dyrektora Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Opolu;

[12] Programy stanowią załączniki do *Wojewódzkiej Strategii w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016–2025*

[13] *Program Współpracy Samorządu Województwa Opolskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na lata 2015–2020* http://umwo.opole.pl/bip/index.php?id=200&idd=1543 (20.10.2015 r.).

4. Wanda Badora – Zastępca Dyrektora ds. Ekonomicznych Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Opolu – Główny księgowy;
5. Aleksandra Walas – Kierownik Obserwatorium Polityki Społecznej Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Opolu;
6. Anna Pydych – Kierownik Referatu Integracji i Pomocy Społecznej Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Opolu;
7. Sylwia Mazur – Główny specjalista w Departamencie Zdrowia i Polityki Społecznej UMWO;
8. Danuta Niewierkiewicz – Podinspektor w Departamencie Zdrowia i Polityki Społecznej UMWO;
9. Adam Kijak – Główny specjalista ds. badań i analiz w Obserwatorium Polityki Społecznej Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Opolu;
10. Anna Jurczyk-Miżejewska – Podinspektor ds. spraw ekonomii społecznej Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Opolu;
11. Jacek Ruszczewski – Pełnomocnik Zarządu Województwa Opolskiego ds. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych;
12. Mirosława Olszewska – Pełnomocnik Zarządu Województwa Opolskiego ds. Przeciwdziałania Narkomanii.

Jednocześnie do udziału w poszczególnych etapach prac Zespołu oraz konsultowania zapisów *Strategii* powołano innych ekspertów zajmujących się problematyką społeczną w regionie. Są to osoby reprezentujące m. in. Sejmik i Marszałka Województwa Opolskiego oraz Wojewodę Opolskiego, uczelnie wyższe, organizacje pozarządowe, jednostki organizacyjne pomocy społecznej, środowisko osób niepełnosprawnych, podmioty komercyjne działające w obszarze wsparcia społecznego, w składzie:

1. Bogdan Wyczałkowski – Radny Województwa Opolskiego;
2. Barbara Kamińska - Doradca Marszalka Województwa Opolskiego;
3. Danuta Rospond-Bednarska – kierownik Departamentu Polityki Regionalnej i Przestrzennej UMWO;
4. Maria Feliniak - Zastępca Burmistrza Strzelec Opolskich;
5. Beata Krzeszowska-Stroka - Dyrektor Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Krapkowicach;
6. Danuta Ceglarek - Dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kędzierzynie – Koźlu;
7. dr hab. Agata Zagórowska prof. UO - Uniwersytet Opolski;
8. dr Romana Pawlińska-Chmara - Uniwersytet Opolski;
9. dr Marta Rostropowicz -Miśko - Uniwersytet Opolski;
10. dr Piotr Sikora - Uniwersytet Opolski;
11. dr Sławomir Śliwa - Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu;
12. Izabela Damboń - Kandziora - Dyrektor Opolskiego Oddziału CTC Polska Sp. z o.o. w Opolu;
13. dr Dorota Piechowicz-Witoń - Prezes Opolskiego Centrum Wspierania Inicjatyw Pozarządowych w Opolu;
14. Małgorzata Wróblewska - Przewodnicząca Wojewódzkiej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych;
15. Krzysztof Kawałko - Doradca Wojewody Opolskiego ds. polityki senioralnej;
16. Mirosława Kwatek-Hoffmann – Dyrektor Wydziału Polityki Społecznej i Zdrowia Opolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Opolu;
17. Małgorzata Kozak – Zastępca Dyrektora Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Opolu;
18. Iwona Niedojadło – Koordynator ds. Polityki senioralnej Miasta Opola.

Na spotkaniu członków Zespołu i zaproszonych ekspertów w sierpniu 2015 r. w ROPS w Opolu ustalono tryb i harmonogram opracowania dokumentu *Strategii* i jego wewnętrzną strukturę oraz poddano ocenie przygotowane zapisy celów strategicznych i operacyjnych. Ustalono także zasady współpracy i komunikacji w Zespole decydując się na bieżący kontakt poprzez pocztę elektroniczną, rezerwując spotkania wszystkich członków na omówienie wyjątkowo istotnych zagadnień lub zaakceptowanie przygotowanego dokumentu *Strategii*.

Na podstawie uwag, sugestii i konkretnych zapisów członków i ekspertów Zespołu, którym sukcesywnie przekazywano poszczególne części dokumentu *Strategii,* opracowano jego wstępny projekt, który po akceptacji wszystkich członków i ekspertów Zespołu przekazany został do konsultacji społecznych.

Po zakończeniu konsultacji społecznych sporządzono sprawozdanie z ich przebiegu i wyników. Następnie Zarząd Województwa Opolskiego przyjął sprawozdanie z konsultacji i po opracowaniu ostatecznej wersji dokumentu Strategię przekazano na sesję Sejmiku Województwa Opolskiego.

2 Diagnoza sytuacji społeczno-ekonomicznej województwa opolskiego

2.1 Ludność

2.1.1 Stan, struktura i prognoza ludności

Województwo opolskie jest najmniejszym regionem kraju, w którym w 2014 r. mieszkało 1 000,9 tys. osób. Średnia gęstość zaludnienia w 2014 r. wynosiła w województwie 106 osób na 1 km^2, przy czym najmniej - 57 osób odnotowano w powiecie namysłowskim, a najwięcej 1 238 osób w Mieście Opolu (w kraju wskaźnik gęstości zaludnienia wynosił 123)[14].

W 2014 r. w strukturze wiekowej województwa opolskiego liczba dzieci i młodzieży do 17 roku życia (wiek przedprodukcyjny) wynosiła 162 tys.(16,1%), osób w wieku produkcyjnym było 643 tys. (64,3%), a w wieku poprodukcyjnym 196 tys. (19,6%).

Rok 2014 był kolejnym, w którym liczba ludności regionu zmniejszyła się, a systematyczny i znaczący ubytek liczby mieszkańców jest cechą wyróżniającą województwo opolskie na tle kraju.

W latach 2002–2014 ubytek ludności w woj. opolskim był najwyższy w Polsce (-6,0%), podczas gdy w większości województw kraju liczba ludności wzrosła.

Wykres 1. Zmiana liczby ludności w Polsce wg województw w latach 2002–2014 (w %)

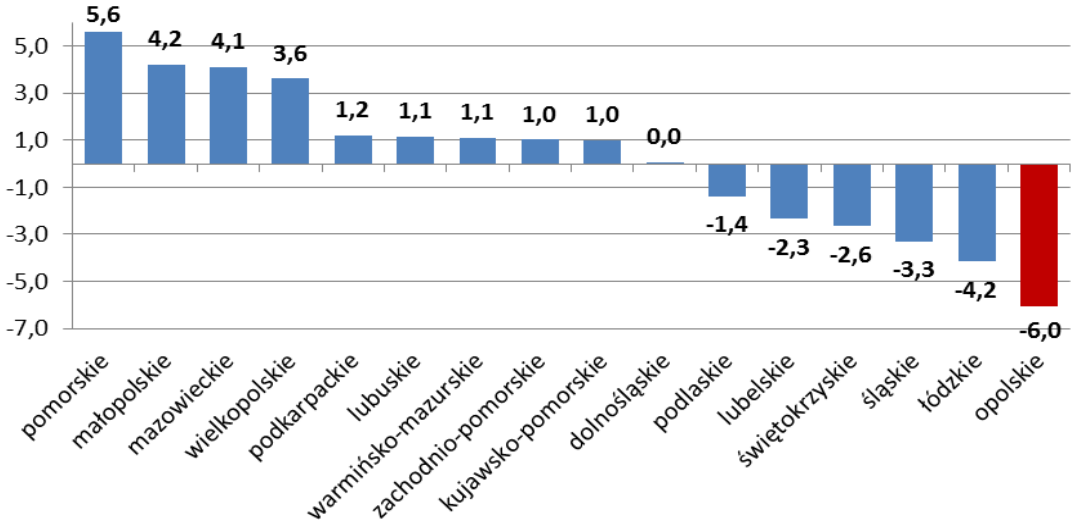

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie *Stan i struktura ludności oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2014 r.*, GUS, Warszawa 2015, s. 13-14

Wprawdzie w 2014 r. dynamika ubytku ludności była nieznacznie mniejsza niż w roku poprzednim, jednak wg prognozy GUS do 2050 r. w woj. opolskim będzie następował dalszy, stopniowy spadek ludności wraz ze zmianami struktury wg wieku[15].

Do końca 2050 r. liczba ludności Polski spadnie o 4,5 mln, przy czym woj. opolskie będzie miało najwyższy procentowy ubytek ludności (26%), a podobne wskaźniki spadkowe będą udziałem województw: lubelskiego, łódzkiego i świętokrzyskiego (ponad 20%). Do 2025 r. liczba ludności województwa opolskiego spadnie do 936 tys., tj. o 6,8%[16].

[14] *Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa opolskiego w 2014 r.*, Urząd Statystyczny w Opolu, Opole, maj 2015 r., s. 25, http://opole.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/inne-opracowania/raport-o-sytuacji-spoleczno-gospodarczej-wojewodztwa-opolskiego-w-2014-r-,9,4.html (09.09.2015 r.).
[15] *Prognoza ludności na lata 2014–2050*, GUS, Warszawa 2014, s. 112.
[16] Ibidem, s. 113.

Wśród czynników wpływających na depopulację regionu wymienia się kilka wzajemnie powiązanych zjawisk demograficznych i społecznych, tj. ujemny przyrost naturalny, niską dzietność oraz wyjątkową w skali kraju emigrację zarobkową.

Przyrost naturalny

W woj. opolskim od kilku lat utrzymuje się przewaga liczby zgonów nad urodzeniami, co skutkuje ujemnym przyrostem naturalnym (w 2014 r. minus 1,2‰, przy średniej w kraju minus 0,03‰)[17]. Jeszcze w latach 80. XX wieku na każdy 1 tys. mieszkańców rodziło się w woj. opolskim ok. 20. dzieci, podczas gdy obecnie 8 - 9.[18]

Według prognozy GUS przyrost naturalny w woj. opolskim w 2050 r. będzie wynosić minus 8,2‰, przy średniej w kraju minus 5,1‰. Oznacza to, że w kolejnych latach, zwłaszcza po 2018 r., ujemny przyrost naturalny będzie się pogłębiał, a w 2050 r. przewaga zgonów na urodzeniami będzie wynosić ponad 6 tys.[19]

Wykres 2. Przyrost naturalny na 1000 ludności w Polsce i woj. opolskim w latach 2005–2013 oraz prognoza w 2050 r.

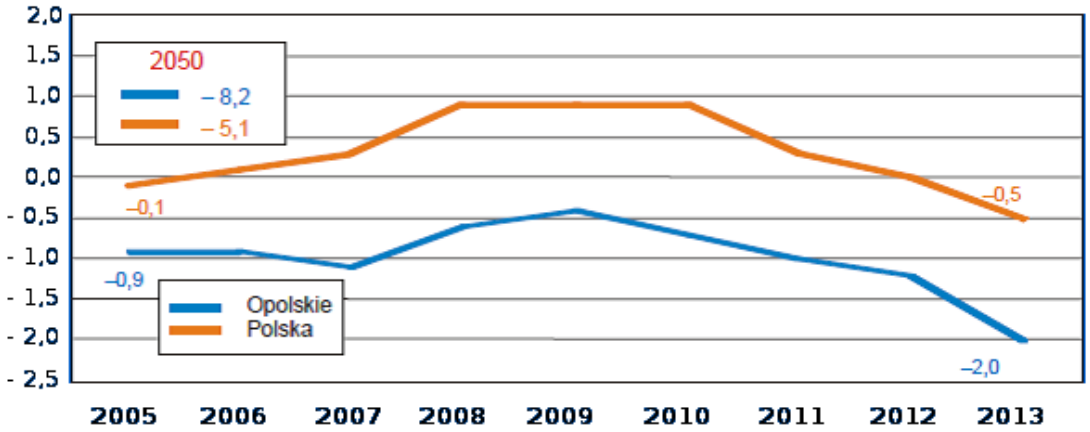

Źródło: *Uwarunkowania demograficzne w województwie opolskim*, Urząd Statystyczny w Opolu - prezentacja przekazana ROPS w Opolu na otwarciu Informatorium statystycznego 5 marca 2015 r. w Urzędzie Statystycznym w Opolu

Dzietność

Województwo opolskie ma najniższy w kraju współczynnik dzietności, który w 2014 r. wynosił 1,14 przy średniej dla kraju 1,29.[20] Wprawdzie współczynnik dzietności w Polsce systematycznie spada od początku lat 90. XX wieku (prosta zastępowalność pokoleń następuje przy wartości wskaźnika 2,1), to woj. opolskie w tym rankingu utrzymuje się od wielu lat na ostatniej - niekorzystnej pozycji[21].

Wg prognozy GUS wskaźnik dzietności w woj. opolskim w 2050 r., poprawi się (wynosić będzie 1,35), jednak nadal będzie on najniższy w kraju (najwyższy będzie w woj. pomorskim 1,61). Do 2018 r. sytuacja w regionie w tym zakresie będzie się poprawiała, by w następnych latach ponownie przyjąć niskie, niekorzystne wartości w regionie. Do 2025 r. współczynnik dzietności osiągnie wartość 1,17[22].

Z badań przeprowadzonych w woj. opolskim w 2011 r. wynika, że najczęściej wymienianymi powodami braku decyzji o posiadaniu dziecka są: przewidywany koszt utrzymania dziecka (54%),

[17] *Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa opolskiego w 2014 r.*…op. cit., s. 19.
[18] *Program Specjalnej Strefy Demograficznej w województwie opolskim do 2020 roku. Opolskie dla Rodziny*, Samorząd Województwa Opolskiego, Opole 2014, s.22.
[19] Prognoza ludności na lata 2014–2050, GUS, Warszawa 2014, s. 115.
[20] *Regiony Polski*, GUS, Warszawa 2014, s. 10.
[21] Ibidem, s. 8.
[22] *Prognoza ludności na lata 2014-2050*, GUS, Warszawa 2014, s. 103.

trudności w znalezieniu i utrzymaniu pracy (32%), brak odpowiednich warunków mieszkaniowych (29%), brak czasu na opiekę nad dzieckiem (27%), powody zdrowotne (25%)[23].

Starzenie się społeczeństwa

Wraz ze spadkiem liczby ludności w woj. opolskim zmienia się jej struktura. Zmniejsza się liczba osób w wieku produkcyjnym oraz dzieci i młodzieży do 17 lat, a zwiększa się liczba osób w wieku emerytalnym, zwłaszcza po 80 roku życia. W latach 1989–2013 województwo opolskie odnotowało największy przyrost liczby osób powyżej 65 roku życia (o prawie 7 pkt. proc.), a udział osób pow. 80 roku życia podwoił się z 2 do 4%[24].

W konsekwencji następuje starzenie się społeczeństwa regionu, w tym wzrost (w latach 2009-2013 o ponad 9%) liczby gospodarstw domowych z osobami starszymi. Jednocześnie w 2011 r. w woj. opolskim było 38 tys. gospodarstw prowadzonych przez samotne osoby starsze, a ich udział w grupie gospodarstw z osobami starszymi był większy niż w Polsce i wynosił 34%[25].

Na postępujący proces starzenia się ludności regionu wskazują:

- najwyższy w Polsce prognozowany do 2050 r. przyrost ludności w wieku poprodukcyjnym (w latach 2014–2050 liczba osób pow. 65 lat wzrośnie do 269 tys., a do 2025 r. - do 251 tys.);
- procentowy udział osób w wieku poprodukcyjnym w 2050 r. (przy uwzględnieniu podniesienia wieku emerytalnego do 67 lat) wyniesie prawie 33%, przy średniej dla kraju 29,3% [26];

Wykres 3. Zmiany struktury wiekowej ludności w 2014 r. i 2050 r. woj. opolskim wg prognozy ludności GUS na lata 2014–2050*

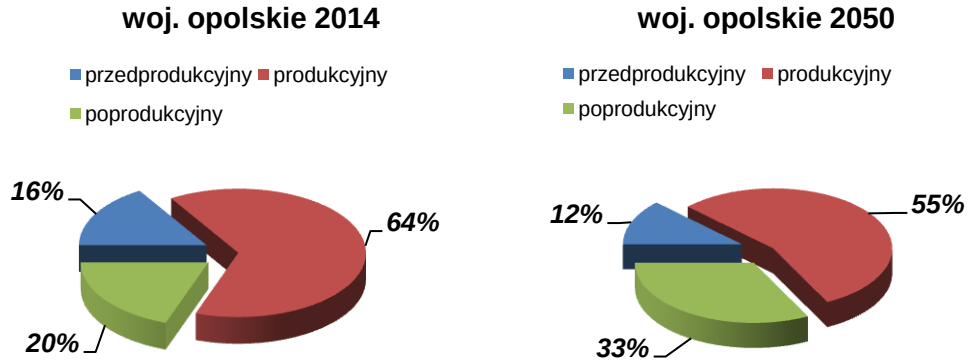

* prognoza uwzględnia podwyższenie wieku emerytalnego do 67 lat dla kobiet i mężczyzn

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie *Prognoza dla powiatów i miast na prawach powiatu oraz podregionów na lata 2014-2050 (opracowania w 2014 r.) http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/prognoza-ludnosci/prognoza-dla-powiatow-i-miast-na-prawie-powiatu-oraz-podregionow-na-lata-2014-2050-opracowana-w-2014-r-,5,5.html* (28.09.2015 r.).

- współczynnik obciążenia demograficznego (liczba osób w wieku 65 lat i więcej na 1 000 osób do 14 lat) wyniesie 3 599 w 2050 r. i będzie to najwyższy wskaźnik w kraju;
- mediana wieku w 2050 r. wynosić będzie dla woj. opolskiego 56,1 lat (średnia w kraju 52,5);
- w latach 2014–2050 nastąpi 2,5-krotny wzrost liczby osób powyżej 80 lat (tzw. zaawansowana starość). Udział tej grupy w 2050 r. wynosić będzie średnio w kraju 10,4% (w woj. opolskim 12,2%);

[23] *Program Specjalnej Strefy Demograficznej w województwie opolskim do 2020 roku*…op. cit., s.23.
[24] *Ibidem*, s. 5.
[25] Ibidem, s. 3.
[26] *Prognoza ludności na lata 2014–2050,* GUS, Warszawa 2014, s.134.

- procentowy udział osób w wieku 65 lat i więcej w strukturze biologicznych grup wieku (bez uwzględnienia momentu przechodzenia na emeryturę), będzie w woj. opolskim najwyższy (ze wskaźnikiem 36,1%, przy średniej krajowej 32,7%)[27];
- rosnąca długość życia, która jest zjawiskiem rodzącym określone skutki ekonomiczne i społeczne: obciążenie budżetu wysokim kosztem świadczeń emerytalnych oraz wzrastające zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze i ochrony zdrowia (wg GUS w woj. opolskim, w 2050 r. w porównaniu do 2013 r., mężczyźni pow. 65 lat będą żyli o 15,8 lat dłużej, a kobiety o 19,1 lat – będą to najwyższe wskaźniki w kraju). Jednak wydłużanie się życia mieszkańców może też być szansą rozwoju województwa opolskiego poprzez zaspokajanie potrzeb seniorów, których liczba będzie systematycznie wzrastać (tzw. srebrna gospodarka).

Istotne znaczenie ma także zróżnicowanie wewnętrzne w grupie osób pow. 65 lat („młoda starość" 60-74 lata, „dojrzała starość" 75-89 lat i „długowieczność" 90 lat i więcej). Wg GUS woj. opolskie w 2050 r. będzie w grupie kilku województw w kraju, w których znacząco wzrośnie odsetek osób pow. 80 lat (wynosić będzie ponad 12%)[28].

Jednocześnie w woj. opolskim obserwuje się niski wskaźnik zaspokojenia potrzeb osób starszych w zakresie usług społecznych (usługi opiekuńcze realizowane w miejscu zamieszkania, usług rekreacyjnych, aktywizujących, w tym realizowanych w ośrodkach wsparcia lub mieszkaniach wspomaganych i treningowych). Brakuje także innowacyjnych form wsparcia (np. teleopieka). Natomiast mimo, że wskaźniki liczby miejsc do liczby mieszkańców w domach pomocy społecznej i domach dziennego pobytu są najwyższe w kraju, to oferta w tym zakresie jest nadal niewystarczająca.

W obszarze usług opiekuńczych nad osobami niesamodzielnymi województwo opolskie wyróżnia na tle kraju działalności Caritas Diecezji Opolskiej oraz innych organizacji pozarządowych świadczących usługi opiekuńcze i paliatywne dla ok. 15 tys. mieszkańców[29].

Jednocześnie niewielka liczba rad seniorów (10), funkcjonujących w większych miastach województwa, świadczy o niskim poziomie udziału seniorów w życiu społeczności lokalnych i niskiej aktywności społecznej starszym mieszkańców regionu[30].

Generacyjne współczynniki wsparcia

Prognozowane zmiany w zakresie struktury wiekowej ludności wpływają na przekształcenie relacji między starszymi i młodszymi generacjami. Relacje te opisują dwa współczynniki: *potencjalnego wsparcia i opieki nad rodzicami*.

Wg prognozy GUS do 2050 r. w Polsce:

- *współczynnik potencjalnego wsparcia* (oznaczający liczbę osób w wieku 15-64 lata przypadającą na 100 osób w wieku 65 lat i więcej) zmaleje z 458 do 169,
- *współczynnik opieki nad rodzicami* (oznaczający liczbę osób w wieku 85 lat i więcej przypadającą na 100 osób w wieku 50-64 lata) wzrośnie z 8 do 38.

Według autorów prognozy – *w przekroju regionalnym zmiany będą zależne od stopnia zaawansowania starzenia populacji*[31]. Biorąc pod uwagę prognozowane dla woj. opolskiego najwyższe wskaźniki „starości" demograficznej, należy przypuszczać, że również generacyjne współczynniki wsparcia będą w naszym regionie niekorzystne. Będzie to rodziło określone potrzeby w zakresie organizacji wsparcia i opieki nad seniorami poza rodziną, w ramach dobrze działających systemów wsparcia środowiskowego i instytucjonalnego. Wzrastać będą potrzeby na świadczenie różnego typu usług senioralnych zarówno w miejscu zamieszkania lub w dziennych ośrodkach wsparcia, jak również w domach pomocy społecznej, placówkach opiekuńczo-leczniczych, innych ośrodkach zapewniających miejsca pobytu okresowego.

[27] Ibidem, s. 134.
[28] Ibidem, s.131.
[29] Zob. Załącznik 1. Wojewódzki Program Pomocy i Integracji Społecznej *lata 2016-2025,* s. 23.
[30] Zob.: Tabela 20. Rady Seniorów w województwie opolskim w 2015 r., s.67.
[31] *Prognoza ludności na lata 2014-2050*, GUS, Warszawa 2015, s. 141.

2.1.2 Migracje

Woj. opolskie ma jeden z najwyższych w kraju udział emigrantów definitywnych i zarobkowych oraz ujemne saldo migracji[32] (emigruje wykształcona młodzież w poszukiwaniu satysfakcjonujących warunków zatrudnienia i życia, w tym samodzielności mieszkaniowej)[33].

W 2014 r. w woj. opolskim saldo migracji na pobyt stały wynosiło minus 2,3‰, tj. było jednym z najwyższych w kraju (najwyższe występowało w województwie lubelskim - minus 2,7‰), przy średniej w Polsce minus 0,4‰ [34].

W 2013 r. ogólne saldo migracji w woj. opolskim wynosiło 3,31‰, ale w 2010 r. – 1,76‰[35].

Według prognozy GUS do 2050 r. w Polsce nastąpi zrównanie liczby emigrantów i imigrantów, z wyjątkiem województw: opolskiego i śląskiego, w których nadal saldo migracji wewnętrznej i zagranicznej będzie ujemne (w woj. opolskim będzie wynosiło minus 2,6‰)[36].

Wskazuje się, że liczbę osób – mieszkańców regionu podejmujących zatrudnienie za granicą, należy oceniać na ok. 100-120 tys. osób w skali roku. Z liczby tej ok. 2/3 stanowią osoby pracujące za granicą stale (permanentnie), niekiedy przebywające za granicą długookresowo (Wyspy Brytyjskie), niekiedy zaś dojeżdżająco wahadłowo do Polski w odstępach czasowych od tygodnia do ok. dwóch miesięcy. Pozostałą jedną trzecią stanowią migranci okresowi lub sezonowi, wśród których znaczną część stanowią osoby młode pracujące w czasie wakacji lub osoby ze starszych grup wieku produkcyjnego, często posiadające już emerytury lub renty[37].

Warto zwrócić uwagę, że (…) *w przeciwieństwie do sytuacji sprzed akcesji obecnie większość pracujących za granicą (ok. 2/3) stanowią mieszkańcy miast regionu, zwłaszcza tych, w których występuje trudniejsza sytuacja na rynku pracy*[38].

Największe ujemne saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych w 2014 r. odnotowano dla powiatów: brzeskiego, nyskiego, głubczyckiego, kędzierzyńsko-kozielskiego i strzeleckiego. Wartość dodatnia tego wskaźnika wystąpiła jedynie w powiecie opolskim ziemskim[39].

Jednocześnie, oprócz migracji zagranicznej, woj. opolskie „traci" mieszkańców w wyniku migracji do innych regionów Polski[40]. Do innych, szczególnie sąsiednich, województw emigruje głównie wykształcona młodzież celem poszukiwania lepszej, satysfakcjonującej pracy, pracy zgodnej z kwalifikacjami oraz lepszych możliwości realizacji własnych aspiracji życiowych[41].

Wg prognozy GUS w 2050 r. liczba ludności woj. opolskiego ma wynieść 745 tys. (o prawie 256 tys. mniej niż obecnie). Będzie to głównie wynik niekorzystnego bilansu ruchu naturalnego ludności, a po 2020 r. wyłącznie ta przyczyna, ponieważ od tej daty saldo zagranicznej wymiany migracyjnej ma być dodatnie[42].

2.2 Gospodarstwa domowe i rodziny

W województwie opolskim systematycznie spada liczba rodzin wychowujących dzieci:

---

[32] *Warunki życia ludności w województwie opolskim w 2013 r.*, Urząd Statystyczny w Opolu, Opole, 2013, s.24, http://opole.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/foldery/warunki-zycia-ludnosci-w-wojewodztwie-opolskim-w-2013-r-,25,1.html (03.09.2015 r.).
[33] *Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.*, Samorząd Województwa Opolskiego, Opole 2012, s. 28.
[34] *Regiony Polski…* op. cit., s. 8.
[35] *Sytuacja społeczno-gospodarcza województwa opolskiego w 2014r*., Urząd Statystyczny w Opolu, Opole maj 2015r., s. 27.
[36] *Sytuacja demograficzna osób starszych i konsekwencje starzenia się ludności Polski w świetle prognozy na lata 2014–2050*, GUS, Warszawa 2014, s. 5.
[37] R. Jończy, D. Rokita-Poskart, *Wpływ zagranicznych migracji zarobkowych na sytuację społeczno-demograficzną województwa opolskiego*. Ekspertyza wykonana na zlecenie Obserwatorium Integracji Społecznej Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Opolu, Opole 2012 r., s. 5.
[38] Ibidem, s. 6.
[39] Ibidem, s. 28.
[40] *Program Specjalnej Strefy Demograficznej*…op. cit., s.24.
[41] Ibidem, s. 25.
[42] *Prognoza ludności Polski na lata 2014-2050*, GUS, Warszawa 2015, s. 107-117.

→ w okresie między spisowym (2002–2011) liczba rodzin z dziećmi w województwie opolskim spadła o 5%, natomiast w kraju wzrosła o prawie 2%,

→ liczba rodzin bezdzietnych wzrosła w województwie opolskim o prawie 12% (w kraju o 16%)[43].

W latach 2002-2011 w woj. opolskim: spadła liczba rodzin wielodzietnych (o 6,2 pkt. proc.), a wzrosła liczba rodzin niepełnych (o 4,6 pkt. proc.)[44].

Wykres 4. Udział rodzin wielodzietnych i rodzin niepełnych wśród rodzin w Polsce i woj. opolskim wg NSP 2002 i 2011 (w %)

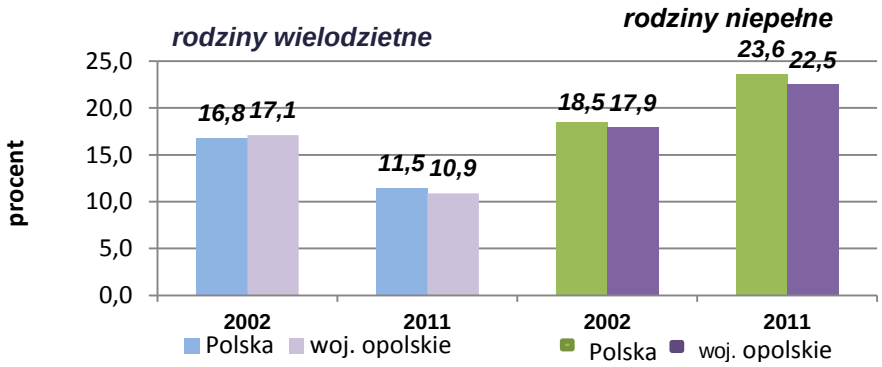

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie *Gospodarstwa domowe i rodziny. Charakterystyka demograficzna. NSP Ludności i Mieszkań 2011,* GUS, Warszawa 2014, s. 49

W woj. opolskim odnotowano również spadek liczby zawieranych małżeństw oraz wzrost liczby separacji i rozwodów. W 2014 r. zawarto 4 822 związków małżeńskich, tj. o 871 mniej niż w 2010 r. W badanym roku rozwiodło się też 1 676 małżeństw (o 11% więcej niż w 2011 r.) oraz orzeczono 37 separacji[45].

Wpływ na osłabienie kondycji opolskiej rodziny mają także coraz słabsze więzi międzypokoleniowe, wynikające z różnych możliwości i decyzji życiowych podejmowanych przez osoby w rodzinach. Dodatkowo upowszechnia się model rodziny z jednym dzieckiem oraz przesuwa się tzw. wiek środkowy matek (w 2013 r. dziecko w rodzinie przychodziło statystycznie na świat w prawie 29. roku życia matki[46], podczas gdy w 2005 r. kilkanaście miesięcy wcześniej, a w połowie lat osiemdziesiątych XX wieku około trzy lata wcześniej)[47].

Zmiany w zakresie wielkości i struktury rodziny mają istotne konsekwencje w pełnieniu przez nią funkcji opiekuńczych w stosunku do osób zależnych (dzieci i osób starszych). Obecne rozwiązania systemowe rynku pracy i usług społecznych powodują trudności we właściwym pełnieniu ról zawodowych i rodzinnych. Odnosi się to zwłaszcza do kobiet, które często przyjmują na siebie jednoosobową odpowiedzialność za pełnienie tych funkcji[48]. Wpływ na to mają:

— brak elastycznych miejsc pracy;
— trudności z dostępem do miejsc pracy, zwłaszcza obszarów peryferyjnych;
— niewystarczająca w stosunku do potrzeb dostępność miejsc opiekuńczo-wychowawczych (żłobki, przedszkola)[49],

[43] *Gospodarstwa domowe i rodziny. Charakterystyka demograficzna. NSP Ludności i Mieszkań 2011*, GUS, Warszawa 2014, s. 49.
[44] Rodzina wielodzietna to rodzina z trójką i więcej dzieci, przy czym pomoc społeczna definiuje rodzinę jako osoby spokrewnione lub niespokrewnione pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące
[45] Za: Bank danych lokalnych, GUS, Małżeństwa, rozwody, separacje, http://stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.hier?p_id=71286&p_token=134012701 (08.09.2015 r.).
[46] *Rocznik demograficzny 2014,* GUS, Warszawa 2014, s. 325.
[47] *Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do roku 2020*, Samorząd Województwa Opolskiego, Opole 2012, s. 34.
[48] *Prognoza ludności Polski na lata 2014–2050*, GUS, Warszawa 2015, s.49.
[49] *Program Specjalnej Strefy Demograficznej*…op. cit., s. 30-31.

a także wysoki koszt oraz utrudniony dostęp do miejsc opiekuńczych przeznaczonych dla osób starszych i niepełnosprawnych.

Wg raportu GUS *Praca a obowiązki rodzinne w 2010 r.* prawie 90% pracowników najemnych ma stałe godziny rozpoczęcia pracy, co pokazuje brak elastyczności miejsc pracy. Te same badania wskazują, że częściową lub całkowitą dezaktywację zawodową z powodu braku dostępu do usług opiekuńczych deklarowało 11,3% kobiet w miastach i 15,7% na wsi[50].

Ponadto – specyficzne i wyjątkowe dla województwa opolskiego zjawisko migracji zarobkowych, dodatkowo zmienia funkcjonowanie opolskiej rodziny w zakresie jej zadań opiekuńczych wobec najmłodszych i najstarszych członków – badania dowodzą występowania stałej grupy *eurosierot*: ok. 10 tys. dzieci, których co najmniej jedno z rodziców stale lub okresowo wyjeżdża do pracy za granicę[51] oraz ok. 1 tys. seniorów – rodziców emigrantów zarobkowych, wymagających wsparcia i opieki[52].

2.3 Stan zdrowia mieszkańców

Stan zdrowia mieszkańców Polski systematycznie poprawia się. Pozytywne tendencję odnotowano na przykład w zakresie zachorowalności na choroby zakaźne (zwłaszcza wśród dzieci) oraz choroby zawodowe[53].

Nadal poważnym problemem jest rosnąca liczba chorób cywilizacyjnych. Od 2003 r. co roku stwierdza się ponad 120/140 tys. zachorowań na nowotwory złośliwe. W 2010 r. w województwie opolskim wskaźnik zachorowania/zgony na te choroby wyniósł 1,6 (zarejestrowano 3 733 nowe zachorowania), a średni wskaźnik dla Polski był niższy i wynosił 1,52[54].

Wprawdzie w latach 2006-2012 wzrosła liczba urodzeń żywych o 476 (z 8 460 do 8 936), jednak w 2013 r. liczba ta spadła o 709 (do 8 227), by w 2014 r. znów wzrosnąć o 366 (do 8 593).[55] W okresie tym wzrosła też liczba zgonów (z 9 421 w 2006 r. do 10 267 w 2013 r.), z wyjątkiem 2014 r., w którym odnotowano ich spadek do 9 808 (o 459). Jednocześnie systematycznie wzrasta liczba zachorowań na choroby sercowo-naczyniowe, stanowiące w Polsce przyczynę prawie połowy zgonów[56].

W latach 2009-2011 liczba lekarzy w woj. opolskim uprawnionych do wykowywana zawodu wzrosła o ok. 40. Tym samy zwiększył się w 2011 r. wskaźnik lekarzy na 10 tys. mieszkańców, sytuując woj. opolskie na 13 miejscu w kraju (w 2009 r. było to ostanie miejsce w kraju).

Wzrost uprawnień do wykonywania zawodu nie przekłada się na wzrost liczby lekarzy pracujących w placówkach ochrony zdrowia woj. opolskiego (w latach 2009-2011 liczba lekarzy zmniejszyła się o 70 osób). Podobnie jest w przypadku liczby pielęgniarek i położnych zatrudnionych w placówkach ochrony zdrowia woj. opolskiego, których liczba w 2013 r. wyniosła 4 736, tj. o 700 mniej niż rok wcześniej[57].

---

[50] *Praca a obowiązki rodzinne w 2010 roku,* GUS, Warszawa 2012 s.29, [za:] *Prognoza ludności Polski na lata 2014-2050*, GUS Warszawa 2015, s.50.

[51] *Eurosieroctwo w województwie opolskim – monitoring zjawiska. Raport z badania Obserwatorium Integracji Społecznej ROPS w Opolu*, Opole, grudzień 2013 w: *Społeczne skutki zagranicznych migracji mieszkańców województwa opolskiego – wybrane problemy dzieci i osób starszych*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu, Opole 2014, s. 13.

[52] M. Rostropowicz-Miśko, A. Zagórowska, *Wybrane problemy starszych mieszkańców województwa opolskiego w kontekście zagranicznych migracji zarobkowych ich dzieci. Badanie wykonane na zlecenie Obserwatorium Integracji Społecznej Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Opolu*, Opole, czerwiec 2014, w: *Społeczne skutki zagranicznych migracji mieszkańców województwa opolskiego – wybrane problemy dzieci i osób starszych*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu, Opole 2014, s. 76.

[53] *Zdrowie i ochrona zdrowia w 2013 r.*, GUS, Warszawa 2014, s.64.

[54] *Strategia Ochrony zdrowia dla województwa opolskiego na lata 2014–2020*, Zarząd Województwa Opolskiego, Opole, 20 grudnia 2013 r. s. 13, http://www.umwo.opole.pl/bip/index.php?id=12913 (11.09.2015 r.).

[55] *Bank danych lokalnych*, GUS http://stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks (26.10.2015 r.).

[56] [56] *Strategia Ochrony zdrowia dla województwa opolskiego na lata 2014-2020*… op. cit, s. 14.

[57] Ibidem, s. 19.

Prognozy dotyczące liczby lekarzy dla woj. opolskiego są niekorzystne. Można szacować, że w ciągu kolejnych 20 lat w przypadku utrzymywania się trendu z 10 ostatnich lat, w woj. opolskim może ubyć ok. 500 lekarzy[58].

Szczególnie poważnym problemem w woj. opolskim, podobnie jak w całym kraju, jest znikoma liczba lekarzy geriatrów oraz poradni i oddziałów geriatrycznych (w październiku 2015 r. funkcjonowały w województwie 3 poradnie i 2 oddziały geriatryczne)[59].

Zgodnie z informacją przygotowaną w 2014 r. dla Komisji Rodziny, Zdrowia i Spraw Społecznych Sejmiku Województwa Opolskiego w latach 2010-2013 nastąpił wzrost wartości udzielanych świadczeń zdrowotnych mieszkańcom woj. opolskiego o ponad 110 mln zł. Wartość wszystkich świadczeń udzielanych osobom ubezpieczonym w Opolskim Oddziale NFZ w 2013 r. wyniosła prawie 1,1 mld zł (świadczenia w ramach ambulatoryjnej opieki specjalistycznej, leczenia szpitalnego, opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień, rehabilitacji leczniczej, stomatologii, świadczeń kontraktowanych odrębnie, świadczeń pielęgnacyjno-opiekuńczych i opieki paliatywno-hospicyjnej). Mimo stale zmniejszającej się liczby ludności woj. opolskiego liczba pacjentów leczonych w kolejnych latach utrzymuje się na podobnym poziomie z wyraźną tendencją rosnącą i przy stale wzrastającym średnim koszcie leczenia jednej osoby[60].

Jak wynika z zapisów Strategii Ochrony Zdrowia dla Województwa Opolskiego na lata 2014 - 2020 stan infrastruktury w ochronie zdrowia nie jest zadowalający. W 2012 r. w województwie opolskim funkcjonowało 459 podmiotów leczniczych, w tym 31 podmiotów leczniczych opieki stacjonarnej (szpitale, zakłady opiekuńczo-lecznicze oraz inne podmioty). W jednostkach tych w 2011 r. było ok. 4,4 tys. łóżek, co zapewniło województwu opolskiemu środkowe miejsce wśród 16 województw kraju[61].

Jednak należy podkreślić, że w badaniu *Diagnoza 2013* województwo opolskie znajdowało się na pierwszym miejscu wśród 16 województw pod względem zaspokojenia potrzeb w zakresie ochrony zdrowia[62].

2.4 Osoby niepełnosprawne

Według wyników *Narodowego Spisu Powszechnego 2011* w woj. opolskim było 103,2 tys. osób, które odczuwały całkowicie lub poważnie ograniczoną zdolność do wykonywania czynności podstawowych stosownie do swojego wieku (niepełnosprawność biologiczna) i/lub posiadały odpowiednie, aktualne orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony (niepełnosprawność prawna)[63]. Stanowiły one 10,2% ogółu mieszkańców woj. opolskiego (wg NSP 2002 – 10,0%)[64].

W 2011 r. w Polsce liczba osób niepełnosprawnych biologicznie i prawnie wyniosła 4,7 mln, tj. 12,2% ludności kraju (w 2002 r. 14,3%)[65]. Najwyższy udział osób niepełnosprawnych w liczbie ludności odnotowano w województwie lubuskim (16,7%), a najniższy w województwach: mazowieckim (9,8%) oraz opolskim (10,2%).

---

[58] Ibidem, s. 20.
[59] *Informator o świadczeniach dla osoby obłożnie chorej, w podeszłym wieku, niesamodzielnej*, Narodowy Fundusz Zdrowia Opolski oddział Wojewódzki w Opolu, Opole 2015.
[60] Pismo Departamentu Zdrowia i Polityki Społecznej UMWO do Zarządu Województwa Opolskiego, znak DZD.9024.15.3.2014.EP z 7 maja 2014 r.
[61] Ibidem, s. 21.
[62] *Diagnoza społeczna 2013*, Jakość i warunki życia Polaków, Raport pod. red. J. Czapińskiego i T. Panka, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej oraz Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich w Warszawie, Warszawa 2014, s. 137-138.
[63] *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011. Raport z wyników województwa opolskiego, Urząd Statystyczny w Opolu*, Opole 2012, s. 33-34, http://opole.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/opole/ASSETS_nsp_2011_raport.pdf (21.09.2015 r.).
[64] Ibidem, s. 34.
[65] *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011.* Raport z wyników, GUS, Warszawa 2012, s. 63, http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/lud_raport_z_wynikow_NSP2011.pdf (21.09.2015 r.).

Wykres 5. Liczba osób niepełnosprawnych oraz ich udział w liczbie ludności w województwach Polski wg *NSP 2011*

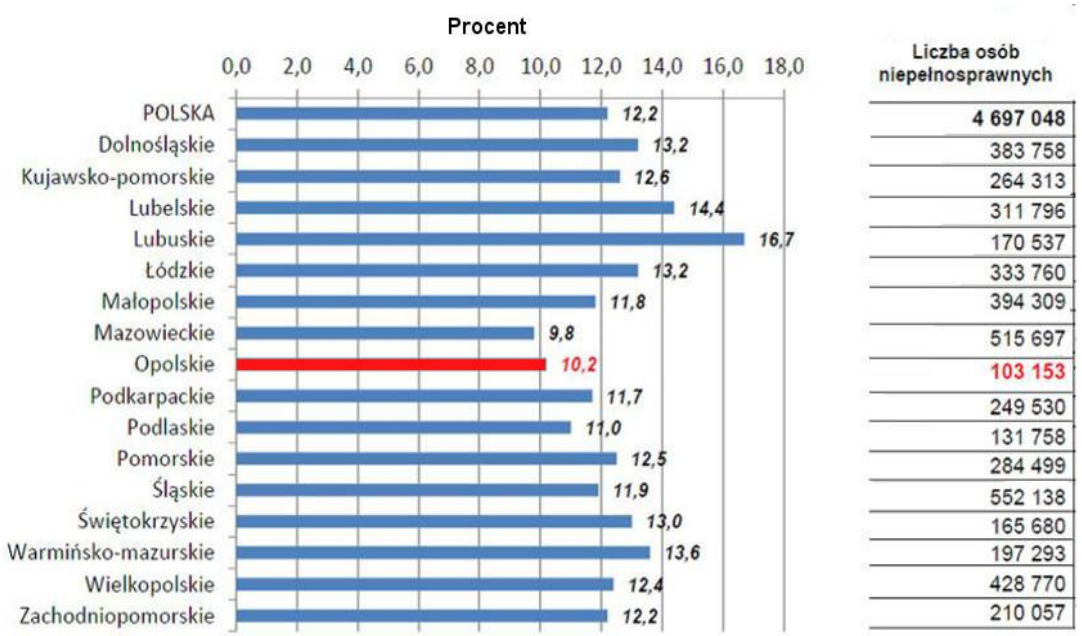

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie *Ludność i gospodarstwa domowe. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna. Cześć I. Ludność. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań*, GUS, Warszawa 2013, s. 238 http://stat.gov.pl/spisy-powszechne/nsp-2011/nsp-2011-wyniki/ludnosc-i-gospodarstwa-domowe-stan-i-struktura-spoleczno-ekonomiczna-czesc-i-ludnosc-nsp-2011,11,1.html (28.09.2015 r.).

W województwie opolskim wskaźnik liczby osób niepełnosprawnych do liczby mieszkańców waha się od najwyższego w powiecie nyskim (12,0%) do najniższego w powiecie opolskim ziemskim (7,6%).

Wykres 6. Wskaźnik liczby osób niepełnosprawnych do liczby mieszkańców w woj. opolskim wg *NSP 2011*

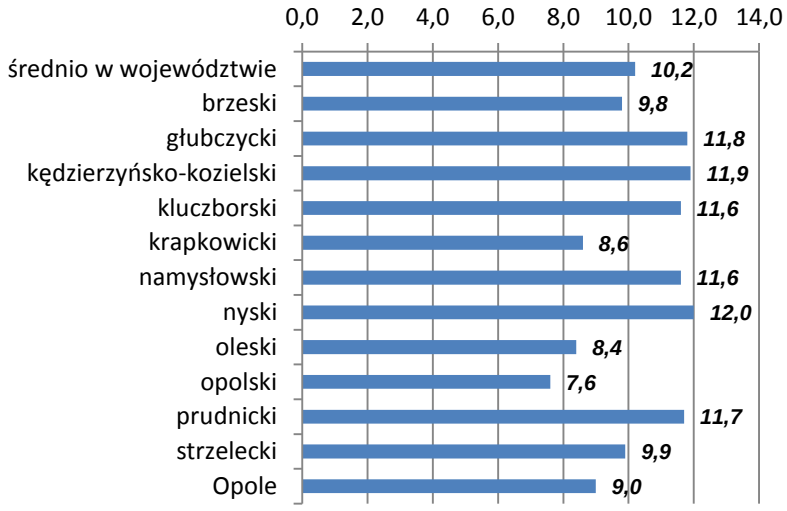

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie *Ludność i gospodarstwa domowe. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna. Cześć I. Ludność. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań*, GUS, Warszawa 2013, s. 263 http://stat.gov.pl/spisy-powszechne/nsp-2011/nsp-2011-wyniki/ludnosc-i-gospodarstwa-domowe-stan-i-struktura-spoleczno-ekonomiczna-czesc-i-ludnosc-nsp-2011,11,1.html (28.09.2015 r.)

W 2011 r. wśród 10,2% niepełnosprawnych mieszkańców województwa opolskiego najwięcej (5,3%) było osób jednocześnie niepełnosprawnych biologicznie i prawnie (odczuwały ograniczoną zdolność do wykonywania podstawowych czynności i mają orzeczenie o stopniu niepełnosprawności).

Wykres 7. Liczba osób niepełnosprawnych w liczbie ludności woj. opolskiego w 2011 r. wg rodzaju niepełnosprawności

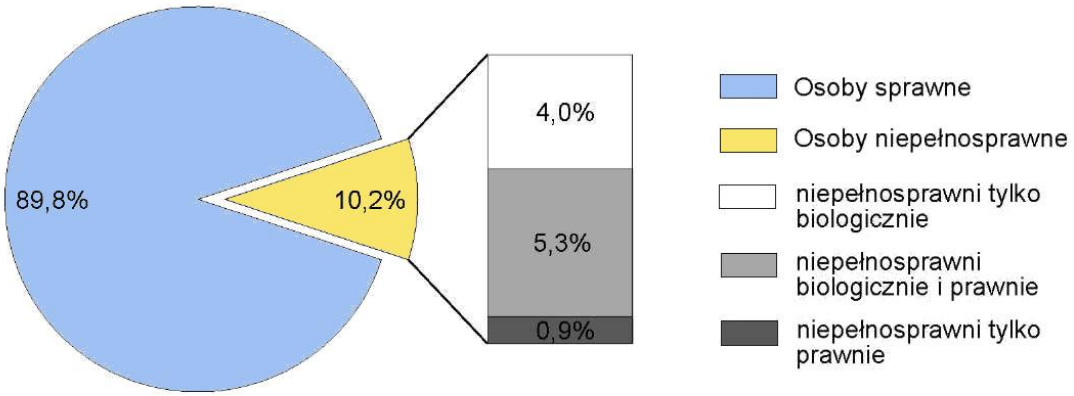

Źródło: *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011. Raport z wyników województwa opolskiego,* Urząd Statystyczny w Opolu, Opole 2012, s. 35 http://opole.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/opole/ASSETS_nsp_2011_raport.pdf (14.09.2015 r.)

W 2011 r. – w porównaniu do 2002 r. - liczba osób niepełnosprawnych w woj. opolskim spadła o 3,6 tys. osób, co jednak może wynikać z trudności pomiarowych zjawiska niż rzeczywistego spadku liczby niepełnosprawnych.[66] Odsetek osób niepełnosprawnych prawnie zmniejszył się o 19,1 tys., tj. 23% - głównie z powodu ograniczeń systemu orzecznictwa, natomiast wzrosła liczba osób niepełnosprawnych tylko biologicznie – z 25,3 tys. do ponad 40 tys. osób, tj. o 60%.

Tabela 5. Liczba osób niepełnosprawnych w woj. opolskim i w Polsce - wg wybranych kategorii

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba osób niepełnosprawnych w tys. w:							
		2011 r.				2002 r.			
		Polska	woj. opolskie			Polska	woj. opolskie		
		ogółem	ogółem	miasta	wieś	ogółem	ogółem	miasta	wieś
1.	**Ogółem**	**4 697,5**	**103,2**	**57,6**	**45,6**	**5 456,7**	**106,8**	**57,2**	**49,5**
2.	Mężczyźni	2 167,1	48,4	26,8	21,7	2 568,2	51,5	27,1	24,4
3.	Kobiety	2 530,4	54,8	30,8	24,0	2 888,5	55,3	30,2	25,1
4.	**Niepełnosprawni prawnie**	**3 131,9**	**62,3**	**38,1**	**24,3**	**4 450,1**	**81,4**	**45,4**	**36,0**
5.	Mężczyźni	-	32,1	19,3	12,8	-	41,8	22,6	19,3
6.	Kobiety	-	30,2	18,8	11,4	-	39,6	22,9	16,8
7.	**Niepełnosprawni tylko biologicznie**	**1 565,6**	**40,8**	**19,5**	**21,4**	**1 006,6**	**25,3**	**11,8**	**13,5**
8.	Mężczyźni	-	16,3	7,5	8,8	-	9,7	4,5	5,2
9.	Kobiety	-	24,5	12,0	12,5	-	15,6	7,3	8,3

Źródło: Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, Raport z wyników województwa. opolskiego, Urząd Statystyczny w Opolu, Opole 2012, s. 34 http://opole.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/opole/ASSETS_nsp_2011_raport.pdf (21.09.2015 r.) oraz *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011. Raport z wyników*, GUS, Warszawa 2012, s. 64 http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/lud_raport_z_wynikow_NSP2011.pdf (21.09.2015 r.)

Wśród ogółem 4,7 mln osób niepełnosprawnych w Polsce, prawie 2 mln stanowiły osoby powyżej 65 lat, wśród których w porównaniu do 2002 r.:

→ spadła liczba osób starszych niepełnosprawnych prawnie (z 71% do 57%);

[66] Według NSP 2011 liczba osób niepełnosprawnych w kraju i woj. opolskim spadła w stosunku do NSP 2002, jednak zgodnie z wyjaśnieniami GUS, liczba osób niepełnosprawnych w kraju jest niedoszacowana, ponieważ „udzielanie odpowiedzi na pytanie dotyczące niepełnosprawności odbywało się na zasadzie dobrowolności". Spowodowało to sytuację, w której „w związku z dobrowolnym charakterem pytań dotyczących niepełnosprawności blisko 1,5 mln respondentów odmówiło udzielenia odpowiedzi" – Zob. *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011.* Raport z wyników, GUS, Warszawa 2012, s. 63, http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/lud_raport_z_wynikow_NSP2011.pdf (21.09.2015 r.).

→ wzrosła liczba osób starszych niepełnosprawnych biologicznie (z 29% w 2002 r. do 43% w 2011 r.)[67].

Natomiast w woj. opolskim udział osób niepełnosprawnych w wieku poprodukcyjnym wyniósł 48,9% (średnio w Polsce 46,8%)[68].

Niepełnosprawność – zwłaszcza skorelowana z podeszłym wiekiem, powoduje często brak możliwości lub poważne ograniczenie możliwości zarobkowania i tym samym spadek dochodów samych niepełnosprawnych oraz ich rodzin. W 2012 r. w Polsce udział osób niepełnosprawnych wśród rodzin korzystających z pomocy społecznej wyniósł średnio 13,7% (najwięcej w województwie pomorskim – 20,0%, a najmniej w województwie podlaskim – 8,9%). W województwie opolskim udział ten był niższy (13,5%) niż średnia w kraju, i wahał się od 23,5% w Mieście Opolu do 5,7% w powiecie kędzierzyńsko-kozielskim. Jednocześnie wskazuje się, że wśród rodzin z osobami niepełnosprawnymi, których dochody wykluczają wsparcie z pomocy społecznej, znajdują się też rodziny korzystające z innych form pomocy instytucjonalnej np. PFRON.

Wykres 8. Osoby niepełnosprawne w rodzinach korzystających z pomocy społecznej w województwach Polski i powiatach woj. opolskiego w 2012 r.

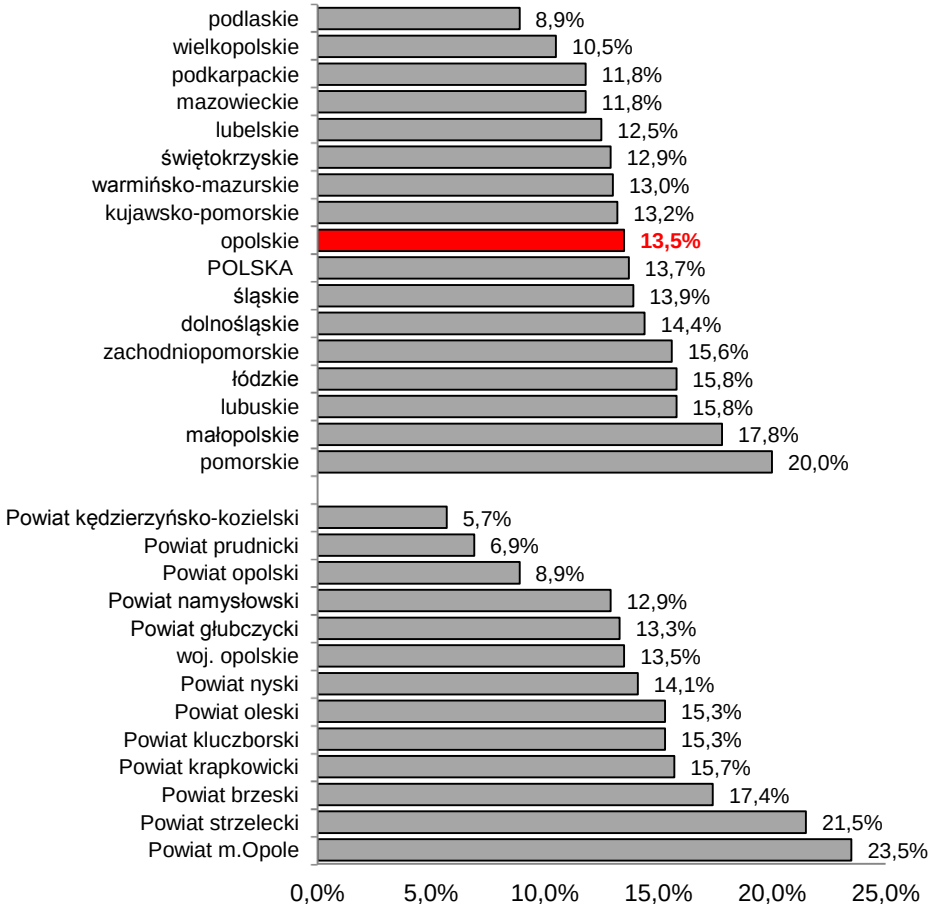

Źródło: *Niepełnosprawni klienci pomocy społecznej w Polsce i woj. opolskim w 2012 r. Analiza statystyczna wykonana na zlecenie Obserwatorium Integracji Społecznej Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Opolu*, Opole, listopad 2013, s. 9 http://ois.rops-opole.pl/index.php?id=48 (28.09.2015 r.)

[67] *Sytuacja demograficzna osób starszych i konsekwencje starzenia się ludności Polski w świetle prognozy na lata 2014–2050*, GUS, listopad 2014, s. 18, http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/sytuacja-demograficzna-osob-starszych-i-konsekwencje-starzenia-sie-ludnosci-polski-w-swietle-prognozy-na-lata-2014-2050,18,1.html (23.09.2015 r.).

[68] *Ludność i gospodarstwa domowe. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna. Część I. Ludność. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*, GUS, Warszawa 2013, s. 83, http://stat.gov.pl/spisy-powszechne/nsp-2011/nsp-2011-wyniki/ludnosc-i-gospodarstwa-domowe-stan-i-struktura-spoleczno-ekonomiczna-czesc-i-ludnosc-nsp-2011,11,1.html (23.09.2015 r.).

W związku z trudnościami z doszacowaniem liczby osób niepełnosprawnych w woj. opolskim (GUS), wobec systematycznie wzrastającej liczby osób starszych, należy przypuszczać, że od spisu powszechnego z 2002 r. liczba osób niepełnosprawnych w rzeczywistości wzrosła. Dotyczy to zwłaszcza osób niepełnosprawnych biologicznie, które w pytaniu spisowym udzieliły odpowiedzi negatywnej, ponieważ utraciły orzeczenie o niepełnosprawności (niepełnosprawność prawna), jednak nadal odczuwają dolegliwości i trudności w codziennym funkcjonowaniu (są niepełnosprawne biologicznie).

Taki stan rzeczy ma istotny wpływ na priorytety realizowanej polityki społecznej regionu, ponieważ z badań wynika, że w woj. opolskim brakuje instytucji wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych (usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, poradnictwa specjalistycznego, zwłaszcza dla rodzin z niepełnosprawnymi dziećmi, środowiskowych domów samopomocy)[69].

Wprawdzie obserwowany jest systematyczny wzrost liczby osób niepełnosprawnych, które korzystają ze wsparcia instytucji pomocowych (w 2014 r. ze środków PFRON pomoc otrzymało prawie 17 tys. osób, o 14% więcej niż w 2013 r., także Samorząd Województwa Opolskiego na wsparcie działań w obszarze rehabilitacji społeczno-zawodowej niepełnosprawnych przeznaczył w 2014 r. o 13% więcej środków finansowych niż rok wcześnie), jednak zakres tego wsparcia jest nadal niewystarczający, zwłaszcza w zakresie usług rehabilitacyjnych, opiekuńczych, zdrowotnych oraz usług aktywizacji społeczno-zawodowej[70].

Szczególnie istotny jest monitoring sytuacji życiowej osób niepełnosprawnych ze schorzeniami specjalnymi, w tym osób z zaburzeniami psychicznymi, dla których wyjątkowo ważne jest zwiększenie dostępności usług społecznych, w tym rehabilitacji zawodowej i społecznej[71].

2.5 Przejawy dysfunkcji społecznych

2.5.1 Problemy alkoholowe w województwie opolskim

Profilaktyka i rozwiązywanie problemów alkoholowych jest zagadnieniem wieloaspektowym dotyczącym w Polsce według podziału zaproponowanego przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (dalej PARPA) następujących najważniejszych problemów:

1. Samozniszczenie osób uzależnionych od alkoholu – dotyczy według PARPA ok. 2% populacji
2. Uszkodzenia zdrowia u osób dorosłych nadmiernie pijących - dotyczy według PARPA 5-7% populacji
3. Uszkodzenia rozwoju psychofizycznego pijącej młodzieży
4. Szkody występujące u członków rodzin z problemem alkoholowym - dotyczy według PARPA ok. 8% populacji
5. Alkoholowa dezorganizacja środowiska pracy i bezdomnych
6. Naruszenia prawa i porządku przez osoby nietrzeźwe
7. Naruszenia prawa związane z handlem napojami alkoholowymi[72].

Przytoczona propozycja podziału problemów alkoholowych wyraźnie wskazuje, że problemy te nie ograniczają się do kwestii choroby alkoholowej lub inaczej mówiąc alkoholizmu. Oczywiście można dokonywać nieco innych lub bardziej szczegółowych podziałów akcentując np. problemy

[69] Zob. *Ocena zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2014 r.*…op. cit., s. 60-70 i 103.
[70] *Ocena zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2014 r.* ROPS w Opolu, Opole, maj 2015 r., s. 103, http://ois.rops-opole.pl/download/ozps%20woj.opol%20w%202014.pdf (21.09.2015 r.).
[71] Zob. *Wojewódzki program poszerzenia, zróżnicowania i unowocześnienia pomocy i oparcia społecznego dla osób zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy: bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej, samopomocy środowiskowej* oraz *Wojewódzki program rozwoju zróżnicowanych form wspieranego zatrudnienia i przedsiębiorczości społecznej dostosowanych do potrzeb osób z zaburzeniami psychicznymi* - część Regionalnego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2016-2017, przyjętego przez Zarząd Województwa opolskiego w styczniu 2016 r.
[72] *Polskie problemy alkoholowe*, PARPA, http://www.parpa.pl/index.php/analizy-badania-raporty/polskie-problemy-alkoholowe (13.10.2015 r.).

przemocy w rodzinie lub nietrzeźwości kierowców, ważne jest jednak, by za każdym razem spoglądać na problemy alkoholowe w sposób szeroki uwzględniający ich różnego rodzaju aspekty.

„Alkohol jest konstytutywnym elementem kultury Zachodu. To najbardziej kontrowersyjny składnik naszej diety" [73] powszechnie kupowany i spożywany. Tymczasem od ilości spożywanego w danej społeczności alkoholu zależy skala problemów alkoholowych, im więcej alkoholu się wypija, tym więcej jest problemów, w tym problemów zdrowotnych wpływających na jakość i długość życia.

W latach 2010-2011 zrealizowano w Polsce zakrojone na szeroką skalę badanie „Epidemiologia zaburzeń psychiatrycznych i dostęp do psychiatrycznej opieki zdrowotnej -EZOP Polska". „W wyniku badania stwierdzono, że 11,9% mieszkańców Polski w wieku produkcyjnym można zaliczyć do ogólnej kategorii nadużywających alkoholu, w tym 2,4% osób spełnia kryteria diagnostyczne zespołu uzależnienia od alkoholu"[74] – zgodnie z powyższym oszacowano dla całego kraju liczbę osób nadużywających alkoholu na ponad 3 miliony, w tym ponad 600 tysięcy osób z zespołem uzależnienia od alkoholu. Jeżeli przeniesiemy powyższe odsetki na liczbę osób w wieku produkcyjnym w województwie opolskim w 2014 r. wynoszącą w przybliżeniu 643.300 osób[75] – to liczba osób nadużywających alkohol bez spełnienia kryteriów diagnostycznych zespołu uzależnienia od alkoholu wynosi ok. 61.100, a liczba osób spełniających w/w kryteria wynosi ok. 15.400.

W 2010 r. w województwie opolskim w lecznictwie psychiatrycznym (w skład, którego wchodzi lecznictwo odwykowe) było 4.804 pacjentów mieszkańców województwa z rozpoznaniem F10 – zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania spowodowane używaniem alkoholu. W 2014 r. takich pacjentów było 4.843. Liczba pacjentów lecznictwa psychiatrycznego oraz podstawowej opieki zdrowotnej z rozpoznaniem F10 z województwa opolskiego w 2010 r. wynosiła 5.054, a w 2014 r. 5.180[76]. Leczeniem/terapią objęta jest więc około 1/3 osób spełniających kryteria diagnostyczne zespołu uzależnienia od alkoholu.

Choroba alkoholowa ma swoją specyfikę polegającą na unikaniu przez chorych poddania się leczeniu. Liczba wydanych przez sądy w województwie opolskim orzeczeń dotyczących obowiązku leczenia odwykowego od 2010 r. do 2014 r. zmniejszyła z 496 do 299[77]. Należy nadmienić, że praktycznie jest to obowiązek, który może być egzekwowany miękkimi metodami i nikogo z powodu choroby alkoholowej nie leczy się pod przymusem.

Gminy swoją aktywnością wspierają działalność lecznictwa odwykowego, np. poprzez prowadzenie punktów konsultacyjnych. Liczba osób uzależnionych, którym w województwie opolskim udzielono konsultacji w punktach konsultacyjnych dla osób z problemem alkoholowym od 2010 r. do 2013 r. zmniejszyła się z 2868 do 2032[78].

W 2015 r. zostały zrealizowane w województwie opolskim badania pod nazwą „Europejski program badań ankietowych w szkołach na temat używania alkoholu i narkotyków (ESPAD)". Według wstępnych wyników tych badań z września 2015 r. w przypadku uczniów gimnazjów 48,6% spośród nich piło jakiś napój alkoholowy w ciągu 30 dni przed badaniem, a 33,7% piło wódkę lub inny napój spirytusowy w ciągu 30 dni przed badaniem. W przypadku uczniów szkół ponadgimnazjalnych w 2015 r. 86,4% spośród nich piło jakiś napój alkoholowy w ciągu 30 dni przed badaniem, a 70,6% piło wódkę lub inny napój spirytusowy w ciągu 30 dni przed badaniem. Dane powyższe wskazują, że napoje alkoholowe - także wysokoprocentowe - w praktyce towarzyszą nastoletnim mieszkańcom regionu, także wtedy gdy jako nieletni nie powinni mieć do nich dostępu. Bardzo poważnym problemem, który uwydatnił się w w/w badaniach w 2015 r. jest silna erozja rodzicielskich zakazów

[73] Gately Iain, *Kulturowa historia alkoholu*, Wydawnictwo Aletheia, Warszawa 2011, s.11.
[74] *Kondycja psychiczna mieszkańców Polski. Raport z badań „Epidemiologia zaburzeń psychiatrycznych i dostęp do psychiatrycznej opieki zdrowotnej – EZOP Polska"*, red. naukowa Moskalewicz Jacek, Kiejna Andrzej, Wojtyniak Bogdan, Instytut Psychiatrii i Neurologii, Warszawa 2012, s.255.
[75] *Bank danych lokalnych,* GUS http://stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks (i dalej) (13.10.2015 r.).
[76] Dane w akapicie przekazane z Opolskiego Oddziału Wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego z pismem znak WSOZ-PSY.0123.3.2015OOW.4.EB z 11.09.2015 r.
[77] Dane przekazane z Sądu Okręgowego w Opolu do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego z pismem A.4091.1715 z 21.08.2015.
[78] Statystyki - Profilaktyka i rozwiązywanie problemów alkoholowych w Polsce w samorządach gminnych w 2010 roku (i dalsze lata), PARPA http://www.parpa.pl/index.php/analizy-badania-raporty/statystyki (i dalej). Data pobrania 05.10.2015 r.

odnośnie picia napojów alkoholowych. W przypadku gimnazjalistów, tylko 54,7% matek oraz 51,9% ojców nigdy nie przyzwało na picie alkoholu[79].

W 2010 r. w województwie opolskim sprzedaż detaliczna napojów alkoholowych wyniosła 122,8 mln zł, a w 2013 r. 160,6 mln zł. Nastąpił wzrost tej sprzedaży o 30,8[80]. Ceny napojów alkoholowych w województwie opolskim nie uległy w okresie 2010-2013 tak dynamicznym zmianom. Cena 0,5 litra wódki czystej 40% wzrosła o 7,1%, cena 0,75 litra wina białego gronowego wzrosła o 3,7%, natomiast cena 0,5 litra piwa jasnego pełnego butelkowego zmniejszyła się 1,1% [81]. Dane dotyczące sprzedaży i cen alkoholu wskazują, na wzrost spożycia napojów alkoholowych w województwie opolskim. Wzrost spożycia powinien znaleźć swoje odzwierciedlenie we wzroście negatywnych wskaźników. Tymczasem w województwie opolskim dane nie są jednoznaczne – część wskaźników nie zwiększyła się. Możliwe, że w niedalekiej przyszłości będziemy mieli do czynienia z odroczonym wzrostem negatywnych wskaźników lub też dostępne dane nie ilustrują całej złożonej rzeczywistości i negatywne trendy nie wystąpią.

Alkohol może też mieć swój udział w destrukcji rodziny. Liczba rozwodów wyłącznie z powodu nadużywania alkoholu oraz z powodu nadużywania alkoholu łącznie z innymi przyczynami od 2010 r. do 2014 r. zmniejszyła się z 406 do 382 [82].

Zwiększeniu uległa od 2010 r. do 2014 r. liczba osób skazanych przez sądy w województwie opolskim w związku z przemocą w rodzinie – znęcaniem się art. 207 Kodeksu Karnego - z 295 do 318.[83] Również dane policji odnoszące do przemocy w rodzinie wskazują na tendencje wzrostowe. Liczba „Niebieskich Kart" założonych przez policję od 2013 r. do 2014 r. zwiększyła się z 1500 do 1875.[84] Podobnie liczba osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie będących pod wpływem alkoholu od 2013 r. do 2014 r. zwiększyła się z 858 do 1158 [85].

Przestępstwa komunikacyjne również mają swój związek z alkoholem. Liczba podejrzanych o popełnienie przestępstwa z art. 178 a § 1 Kodeksu Karnego, tj. prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego (dotyczy kierowania pojazdem mechanicznym) od 2013 r. do 2014 r. uległa zwiększeniu z 1759 do 1829 [86].

Zaprezentowany wybór danych wskazuje jak szerokiego spektrum zagadnień dotyczą problemy alkoholowe, od choroby alkoholowej, picia młodzieży, obrotu alkoholem, poprzez alkoholową dysfunkcję rodziny i przemoc w rodzinie, po przestępstwa dotyczące ruchu drogowego, co zresztą nie wyczerpuje listy problemów alkoholowych. Stąd też działania w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych powinny być kierowane do zróżnicowanego grona odbiorców - grup społecznych i instytucji – mających styczność z tymi problemami i doświadczających w związku z tym różnego rodzaju trudności i negatywnych konsekwencji. Trzeba przy tym pamiętać, że wiele negatywnych zjawisk i trendów związanych z alkoholem jest ukrytych i praktycznie słabo lub marginalnie funkcjonujących w świadomości społecznej, przykład odnoszący się do młodzieży gimnazjalnej województwa opolskiego zaprezentowany został w wykresie niżej.

---

[79]Dane w akapicie z: wstępne wyniki badań Sierosławski Janusz, *Europejski program badań ankietowych w szkołach na temat używania alkoholu i narkotyków (ESPAD). Badania w województwie opolskim 2015. ESPAD*, Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie, badanie finansowane przez Samorząd Województwa Opolskiego.

[80]Dane dotyczące sprzedaży napojów alkoholowych z *Banku danych lokalnych* GUS, http://stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks (i dalej). Data pobrania 05.10.2015 r.

[81]Dane dotyczące cen z *Banku danych lokalnych* GUS, http://stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks (i dalej). Data pobrania 05.10.2015 r.

[82]*Bank danych lokalnych* GUS http://stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks (i dalej). Data pobrania 09.10.2015 r.

[83] Dane przekazane z Sądu Okręgowego w Opolu do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego z pismem A.4091.17.15 z 21.08.2015 r.

[84]Dane przekazane z Komendy Wojewódzkiej Policji w Opolu do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego za pismem E-I-D.0151.33.2015 z 07.08.2015 r. Zgodnie z procedurą dla jednej rodziny może zostać założonych więcej niż jedna karta.

[85]Dane przekazane z Komendy Wojewódzkiej Policji w Opolu do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego za pismem E-I-D.0151.33.2015 z 07.08.2015 r.

[86]Dane przekazane z Komendy Wojewódzkiej Policji w Opolu do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego za pismem E-I-D.0151.33.2015 z dnia 07.08.2015 r.

Wykres 9. Zestaw kilku (wstępnych) wyników badań młodzieży województwa opolskiego ESPAD z 2015 r.

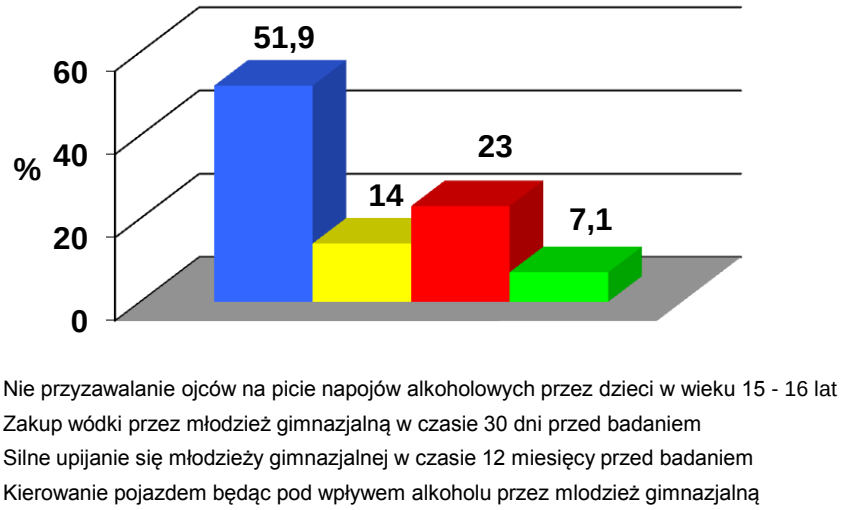

Źródło: wstępne wyniki badań Sierosławski Janusz, *Europejski program badań ankietowych w szkołach na temat używania alkoholu i narkotyków (ESPAD). Badania w województwie opolskim 2015. ESPAD*, Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie, badanie finansowane przez Samorząd Województwa Opolskiego.

2.5.2 Narkomania

Zadania w zakresie przeciwdziałania narkomanii realizują zarówno organy administracji rządowej, jak i pozarządowej. W celu zdiagnozowania problemów występujących w województwie opolskim związanych z narkomanią oparto się na badaniach międzynarodowego projektu ESPAD. (Europejski Program Badań Ankietowych w szkołach nt. używania alkoholu i narkotyków, wykonany przez Instytut Psychiatrii i Neurologii. Realizowany na próbie reprezentatywnej uczniów klas trzecich szkół gimnazjalnych (15-16) oraz klas drugich szkół ponadgimnazjalnych (17-18). Badania prowadzone są regularnie co cztery lata od roku 1995. Najnowsze są z maja 2015 roku. Badania dotyczą liczby młodych ludzi, którzy mieli doświadczenia z substancjami psychoaktywnymi; identyfikacji i pomiaru czynników wpływających na rozmiary zjawiska, zarówno po stronie popytu jak i podaży.

Z aktualnych badań wynika, że nadal najpopularniejszym środkiem psychoaktywnym używanym przez młodzież poza alkoholem i tytoniem są przetwory konopi. Aż 47% młodzieży ponadgimnazjalnej używała marihuany chociaż raz w życiu (w 2011 - 40,2%); około 44% w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem (w 2011 – 32,3%), a w czasie ostatnich 30 dni 18,5% (w 2011 – 17,1%). Nastąpiło obniżenie spożycia marihuany przez młodzież gimnazjalną. Kiedykolwiek w życiu używało jej 20% młodzieży (w 2011 – 29,7%); w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem 16,7% (w 2011 – 24,7%); w czasie ostatnich 30 dni 8,4% (w 2011 – 12,6%).

Dostępność do przetworów konopi przez młodzież ponadgimnazjalną dla 59,7% jest łatwa lub bardzo łatwa (w 2011 - 51,9%). W grupie młodzieży gimnazjalnej postrzegana łatwa dostępność substancji wynosi 39,3% (w 2011 – 48,1%).

W ciągu ostatnich kilku lat dużo problemów zaczęły sprawiać nowe substancje psychoaktywne, w Polsce od 2008 nazywane „dopalaczami". Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii określa je jako środek zastępczy i definiuje: „Substancję pochodzenia naturalnego lub syntetycznego w każdym stanie fizycznym lub produkt, roślinę, grzyba lub ich część, zawierające taką substancję, używane zamiast środka odurzającego lub substancji psychotropowej lub w takich samych celach jak środek odurzający lub substancja psychotropowa, których wytwarzanie i wprowadzanie do obrotu nie jest regulowane na podstawie przepisów odrębnych (…)". Wg ESPAD-u z 2011 r.: odsetki respondentów, którzy dokonywali zakupów „dopalaczy" wynosiły wśród uczniów trzecich klas gimnazjów – 12,5%, wśród uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych – 11,3%. Aktualne

badania wykazały, że kiedykolwiek w życiu „dopalaczy" używało 14% ankietowanych z grupy starszej i 8,2% z grupy młodszej.

Dostępność (łatwe, bardzo łatwe) nowych substancji psychoaktywnych wg młodzieży ponadgimnazjalnej wynosi 40,5%, a gimnazjalnej 36%.

Nowymi uzależnieniami są uzależnienia behawioralne, od czynności, a nie od substancji. Najbardziej niepokojącymi z nich są uzależnienia od hazardu (m.in. nadmierne korzystanie z gier) oraz od Internetu (m.in. nadmierne korzystanie z mediów społecznościowych).

Dane z lecznictwa stacjonarnego (uzależnienia od środków psychoaktywnych) F.11 – F.19 wskazują, że województwo opolskie lokuje się na dwunastym miejscu ze wskaźnikiem 27,4 przyjętych do leczenia na 100 tys. mieszkańców w 2012 roku. Największy odsetek pacjentów pierwszorazowych wśród ogółu pacjentów w 2012 roku występował w województwie opolskim (59,8). Odsetek osób w wieku do 18 roku życia w 2012 w województwie opolskim wynosił 11,9% (trzecie miejsce w Polsce).

Liczba mieszkańców województwa opolskiego leczących się w lecznictwie psychiatrycznym i podstawowej opiece zdrowotnej z kodem rozpoznania F 11 – F 19 (zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania spowodowane używaniem substancji psychoaktywnych) wzrasta i 2014 r. wyniosła 1172 osoby. Opolski oddział Narodowego Funduszu Zdrowia wydatkował na ich leczenie 2 879 243,78 zł.

W roku 2013 na terenie działania Komendy Wojewódzkiej Policji w Opolu wszczęto 598 przestępstw z Ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii (w 2012 r. 496), stwierdzono 1588 przestępstw (w 2012 r. 1849), z czego 1493 zostało wykrytych. W ramach prowadzonych postępowań przygotowawczych ustalono ogółem 676 podejrzanych. przy czym 92 czyny popełniło 48 nieletnich.

W roku 2012 zostały wprowadzone w Polsce Europejskie Standardy Jakości w Profilaktyce Uzależnienia od Narkotyków. W roku 2013 i 2014 przeprowadzono diagnozę stanu profilaktyki w gminach województwa opolskiego. Dokonano analizy realizacji oraz planowania działań profilaktycznych w obszarze profilaktyki uzależnień.

2.5.3 Przemoc w rodzinie

W 2014 r. – wg danych Komendy Wojewódzkiej Policji w Opolu, w woj. opolskim zidentyfikowano 2 550 osób, co do których istniało podejrzenie, że dotknięte zostały przemocą w rodzinie (ofiary), z tego 1 785 kobiet (70%), 499 dzieci i młodzieży do 18 roku życia (małoletni) oraz 184 osoby powyżej 65 lat. Sprawcami przemocy w rodzinie było 1 900 osób.

W latach 2012–2014 odnotowano wzrost liczby ofiar przemocy w rodzinie o ponad 30%, w tym najbardziej osób pow. 65 lat (o ponad 61%), oraz liczby sprawców przemocy o ponad 28%.

Tabela 6. Sprawcy i ofiary przemocy w rodzinie w woj. opolskim w latach 2012–2014

Lp.	Wyszczególnienie	Sprawcy i ofiary przemocy w rodzinie w latach 2012–2014			
		2012 r.	2013 r.	2014 r.	wzrost liczby sprawców i ofiar przemocy w 2014 r. 2012 r.=100%
1	Liczba osób co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w rodzinie (ofiary) *w tym:*	1 955	1 908	2 550*	***130,4***
2	mężczyźni	188	197	266	***141,5***
3	kobiety	1 428	1 439	1 785	***125,0***
4	małoletni (dzieci i młodzież do 18 lat)	339	272	499	***147,2***
5	osoby pow. 65 lat	114	126	184	***161,4***
6	Liczba osób, co do których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie (sprawcy)	1 482	1 513	1 900	***128,2***

*wiersz nie jest sumą wierszy 2 do 5 (osoby pow. 65 lat mogą występować w wierszu 2 i 3)

Źródło: Dane przekazane z Komendy Wojewódzkiej Policji w Opolu do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego za pismem E-I-D.0151.33.2015 z 07.08.2015 r.

Tabela 7. Sprawcy i ofiary przemocy w rodzinie w woj. opolskim w 2014 r. – wg powiatów

Powiat	Sprawcy i ofiary przemocy w rodzinie w powiatach woj. opolskiego w 2014 r.		
	Liczba osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie	Liczba osób, wobec których istnieje podejrzenie, że są ofiarami przemoc w rodzinie	wskaźnik liczby ofiar przemocy na 10 tys. mieszkańców
brzeski	110	132	***14,4***
głubczycki	161	172	***36,4***
kędzierzyńsko - kozielski	117	152	***15,7***
kluczborski	128	158	***23,6***
krapkowicki	149	247	***38,1***
namysłowski	120	255	***59,6***
nyski	356	455	***32,5***
oleski	132	175	***26,7***
opolski ziemski i Miasto Opole	448	543	***21,5***
prudnicki	81	89	***15,7***
strzelecki	98	172	***22,7***
Razem woj. opolskie	**1 900**	**2 550**	***25,5***

Źródło: Dane przekazane z Komendy Wojewódzkiej Policji w Opolu do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego za pismem E-I-D.0151.33.2015 z 07.08.2015 r.

W woj. opolskim najwięcej ofiar przemocy domowej odnotowano w powiecie namysłowskim (prawie 60 osób na 10 tys. mieszkańców), a najmniej w powiecie brzeskim (ponad 14 osób na 10 tys. mieszkańców). Wysokie wskaźniki przemocy domowej wystąpiły również w powiecie krapkowickim (38,1) i powiecie głubczyckim (ponad 36).

Diagnoza Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej potwierdza, że w Polsce w 2014 r. – podobnie jak w ubiegłych latach:

- *nadal dominuje tendencja do wąskiego rozumienia pojęcia „przemocy", głównie jako przemocy fizycznej;*
- *dostrzega się przemoc, zwłaszcza wobec dzieci, w tym w formie pozbawienia posiłku oraz przemocy seksualnej;*
- *istnieje mniejsza tolerancja wobec przemocy psychicznej niż fizycznej (karanie dzieci laniem popiera 26% badanych osób);*
- *ok. ¾ osób uznaje, że pomoc wobec ofiar przemocy jest nadal niewystarczająca, choć istotnie wzrósł odsetek osób przekonanych, że ofiary przemocy mogą liczyć na pomoc;*
- *przemoc w rodzinie (wobec dzieci i dorosłych) ma coraz częściej miejsce w rodzinach o „przeciętnych" warunkach materialnych i pozycji społeczno-zawodowej (wcześniej przemoc związana była z trudną sytuacją materialną i niską pozycją zawodową);*
- *sprawcami przemocy w rodzinie są najczęściej najbliższe osoby, w przypadku osób dorosłych – małżonkowie i partnerzy, a w odniesieniu do dzieci – rodzice;*
- *najczęściej aktom przemocy towarzyszy alkohol*[87].

Wyniki badań i dane statystyczne potwierdzają konieczność wzmocnienia działań instytucji i podmiotów w zakresie profilaktyki i ograniczenia przemocy w rodzinie, a także ograniczenia skutków agresywnych zachowań. Z *Oceny zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego* wynika, że w 2014 r. wsparcie z powodu przemocy w rodzinie otrzymało 868 rodzin – o 13% więcej niż w poprzednim roku, a prognoza na roku 2015 przewiduje dalszy – prawie 15% wzrost

[87] *Raport cząstkowy Badanie porównawcze oraz diagnoza skali występowania przemocy w rodzinie wśród osób dorosłych i dzieci, z podziałem na poszczególne formy przemocy wraz z opisem charakterystyki ofiar przemocy i sprawców*, MPiPS, Warszawa 2014, s. 10 -11, http://www.mpips.gov.pl/gfx/mpips/userfiles/_public/1_NOWA%20STRONA/Pomoc%20spoleczna/przemoc%20w%20rodzinie/RC1-3.pdf (02.09.2015 r.)

świadczeniobiorców[88]. Jednocześnie w woj. opolskim odnotowano niski wskaźnik zaspokojenia potrzeb w zakresie instytucji i usług wsparcia rodzin, w których stwierdzono przemoc domową. Mało jest działań profilaktycznych i edukacyjnych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, działań pomocowych i terapeutycznych adresowanych do osób doświadczających przemocy, działań korekcyjno-edukacyjnych i terapeutycznych adresowanych do sprawców, upowszechniających i promujących programy ochrony ofiar przemocy w rodzinie[89].

2.6 Warunki życia mieszkańców i poziom ubóstwa. Beneficjenci pomocy społecznej

2.6.1 Sytuacja dochodowa

Według danych GUS w 2014 r. sytuacja materialna gospodarstw domowych w Polsce poprawiła się[90]. Wzrosły dochody i wydatki poszczególnych grup gospodarstw domowych, poprawiło się również wyposażenie w dobra trwałego użytkowania.

Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę wynosił 1 340 zł i wzrósł w stosunku do 2013 r. o 3,2%. Przeciętne miesięczne wydatki na osobę wynosiły 1 079 zł i były wyższe o 1,6% od wydatków z roku 2013.

W województwie opolskim odnotowano:

- przeciętne miesięczne dochody gospodarstw domowych stanowiące 92,9% średnich dochodów w kraju,
- przeciętne miesięczne wydatki – 97,2% średnich wydatków w kraju[91].
- przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w wysokości 3 638,14 zł, które stanowiły 91% przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń - średnich dla kraju[92].

2.6.2 Warunki mieszkaniowe i wyposażenie mieszkań

W 2014 r. w województwie opolskim oddano do użytkowania 1 933 mieszkania, tj. o prawie 11% więcej niż przed rokiem, ale mniej o 10% niż w 2010 r.

Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań oddanych do użytku w 2014 r. wynosiła 126,2m^2 i spadła w porównaniu do 2013 r. o 7 m^2, choć na przestrzeni lat 2010-2014 nastąpił wzrost o 12,3m^2, natomiast w kraju odnotowano w tym okresie spadek powierzchni użytkowej o 5,2m^2.

Od 2010 r. obserwuje się systematyczną poprawę warunków życia mieszkańców Polski, w tym w zakresie wyposażenia w dobra trwałego użytkowania (TV, zmywarka do naczyń, telefon komórkowy, pralka automatyczna), przy czym województwo opolskie znajduje się od kilku lat w grupie województw o najwyższym wskaźniku w kraju w zakresie szerokopasmowego dostępu do Internetu i wyposażenia gospodarstw domowych w samochód osobowy[93]. Poprawia się też wyposażenie gospodarstw domowych w instalacje techniczno-sanitarne[94].

---

[88] *Ocena zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2014 r.*, ROPS w Opolu, Opole, maj 2015 r., s. 39.

[89] Zob. *Profilaktyka instytucjonalna w województwie opolskim,. Raport z badan Obserwatorium Integracji Społecznej ROPS w Opolu , przeprowadzonych w województwie opolskim*, ROPS w Opolu, Opole, sierpień 2014 oraz *Efektywność pomocy społecznej w gminach wiejskich w województwie opolskim*. *Raport z badan Obserwatorium Integracji Społecznej ROPS w Opolu, przeprowadzonych w województwie opolskim*, ROPS w Opolu, Opole, sierpień 2014, http://ois.rops-opole.pl/index.php?id=51 (05.10.2015 r.).

[90] *Sytuacja gospodarstw domowych w 2014 r. w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych*, GUS, Warszawa 2015, s. 1, http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/dochody-wydatki-i-warunki-zycia-ludnosci/sytuacja-gospodarstw-domowych-w-2014-r-w-swietle-wynikow-badan-budzetow-gospodarstw-domowych,3,14.html (10.09.2015 r.).

[91] Ibidem, s. 10.

[92] *Regiony Polski,* GUS, Warszawa 2015, s. 26.

[93] *Sytuacja gospodarstw domowych w 2014 r. w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych*, GUS, Warszawa 2014 r., s. 13-14, http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/dochody-wydatki-i-warunki-zycia-ludnosci/sytuacja-gospodarstw-domowych-w-2014-r-w-swietle-wynikow-badan-budzetow-gospodarstw-domowych,3,14.html (06.10.2015 r.).

[94] Ibidem, s. 16

Jednak poważnym problem jest nadal występujące w Polsce ubóstwo mieszkaniowe, obejmujące fizyczny problem z mieszkaniem (brak dachu nad głową) oraz substandardowe warunki mieszkaniowe (brak kanalizacji, wodociągu, stare, w złym stanie technicznym budynki), przeludnienie mieszkań oraz trudności w opłacaniu czynszu i kredytów mieszkaniowych[95]. Z badań wynika, że 50% osób w wieku 24-35 lat mieszka z rodzicami i nie jest w stanie się usamodzielnić, Polska ma najniższy wskaźnik wśród krajów UE liczby mieszkań na 1000 mieszkańców (327), ponad 6 mln osób mieszka w warunkach substandardowych, a 11,9 mln – w warunkach przeludnienia. 70% badanych przez CBOS, stwierdziło, że brak nadziei na mieszkanie wpływa na decyzję o nieposiadaniu dzieci[96].

Szczególnym problemem w obszarze ubóstwa mieszkaniowego jest zjawisko bezdomności, wymagające monitorowania i organizowania różnych form wsparcia, w tym miejsc pobytu (schronisk, noclegowni, domów dla samotnych matek z dziećmi). Na terenie woj. opolskiego od wielu lat przebywa stale lub czasowo ustabilizowana grupa bezdomnych licząca ok. 1 000 osób, a samorząd terytorialny we współpracy z organizacjami pozarządowymi zapewnia dostosowaną do potrzeb ofertę usług oraz miejsc pobytu (noclegownie i schroniska oraz domy dla samotnych matek z dziećmi)[97]. Natomiast z uwagi na specyfikę problemu, a także niewystarczający zakres działań aktywizujących i profilaktycznych, osiągnięcie usamodzielnienia osób bezdomnych jest trudne i rzadko spotykane (programem wychodzenia z bezdomności objęto w 2014 r. 218 osób)[98].

2.6.3 Mieszkania socjalne

W 2014 r. liczba lokali (mieszkań) socjalnych w gminach woj. opolskiego wyniosła 3 220 (o 136 więcej niż w 2013 r.).

Najwięcej lokali socjalnych (powyżej 100) ma 8 gmin województwa, tj. wszystkie gminy miejskie (najwięcej Kędzierzyn-Koźle – 450, Opole – 449, i Brzeg – 130) oraz część gmin miejsko – wiejskich zlokalizowanych na południu województwa (Nysa – 373, Prudnik – 315 oraz Głuchołazy – 179, Zdzieszowice – 121 i Głubczyce – 109). W wydzielonej grupie gmin o największej liczbie lokali są także Niemodlin (81) i Krapkowice (77).

W pozostałych gminach liczba lokali socjalnych jest mniejsza (12 gmin ma od 33 do 75, a 13 gmin od 11 do 32 lokali). Poniżej 11 lokali jest w 26 gminach (głównie wiejskich), a 10 gmin nie posiada żadnego lokalu socjalnego (12 w 2013 r.).

[95] *Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji,* MPiPS, Warszawa 2014, s.21.
[96] *Polskie ubóstwo mieszkaniowe. Palący problem*. Polskie Radio 24, 14.10.2014. http://www.polskieradio.pl/42/273/Artykul/1258948,Polskie-ubostwo-mieszkaniowe-Palacy-problem (06.10.2015 r.).
[97] Zob. Tabela 21. Miejsca noclegowe w województwie opolskim w 2014 r., s. 68.
[98] *Ocena zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2014 r*…op. cit., s. 50.

Mapa 1. Liczba lokali socjalnych w gminach woj. opolskiego w 2014 r.

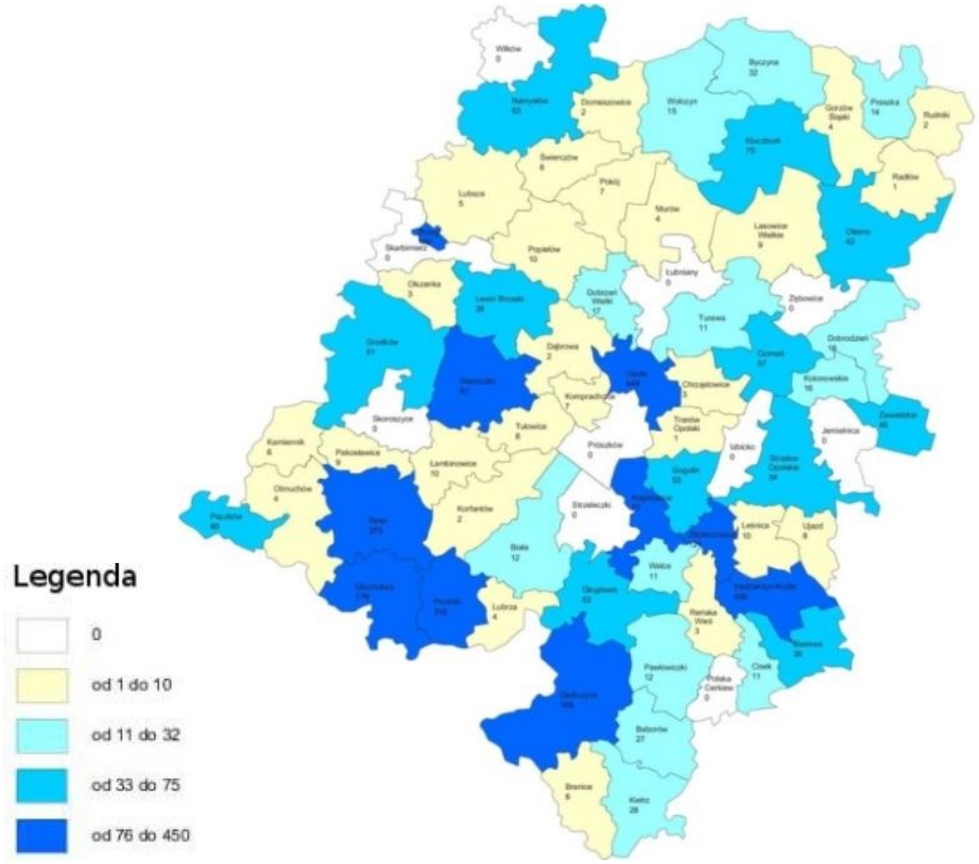

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie *Oceny zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2014 r.*, ROPS w Opolu, Opole, maj 2015, s. 25

Lokale socjalne posiadają w swoich zasobach głównie ośrodki miejskie (największe miasta województwa opolskiego), a ich brak wykazują przede wszystkim gminy wiejskie (jedyną gminą miejsko-wiejską bez lokali socjalnych jest Prószków).

W 2014 r. liczba lokali socjalnych w woj. opolskim była mniejsza niż liczba oczekujących na jego otrzymanie. Według gmin na mieszkanie socjalne oczekiwało 2 107 osób (w 2013 r. 2 137). Aby zaspokoić potrzeby w tym zakresie gminy winny zwiększyć liczbę lokali socjalnych o prawie 60%[99].

2.6.4 Ubóstwo w Polsce i woj. opolskim

Według opracowania sygnalnego GUS o ubóstwie ekonomicznym w Polsce, w 2014 r. nie wystąpiły istotne różnice w zakresie poziomu ubóstwa – na tym samym poziomie pozostał zakres ubóstwa skrajnego i relatywnego, a zakres ubóstwa wg ustawowej granicy spadł z 12,8% do 12,2%[100].

W 2014 r. poniżej granicy ubóstwa egzystencjalnego żyło w Polsce 7,4% osób w gospodarstwach domowych (2,8 mln), poniżej granicy relatywnej – 16,2% (6,2 mln), poniżej granicy ustawowej – 12,2% (4,6 mln osób).

[99] *Ocena zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2014 r.*,.. op. cit.,s.26.
[100] *Ubóstwo ekonomiczne w Polsce, opracowanie sygnalne na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych,* GUS, Warszawa 2014 r., http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-opieka-spoleczna/ubostwo-ekonomiczne-w-polsce-w-2014-r-,14,2.html (01.10.2015 r.).

Wykres 10. Zasięg ubóstwa w Polsce w latach 2005–2014
(wg przyjętych w danym roku granic ubóstwa)

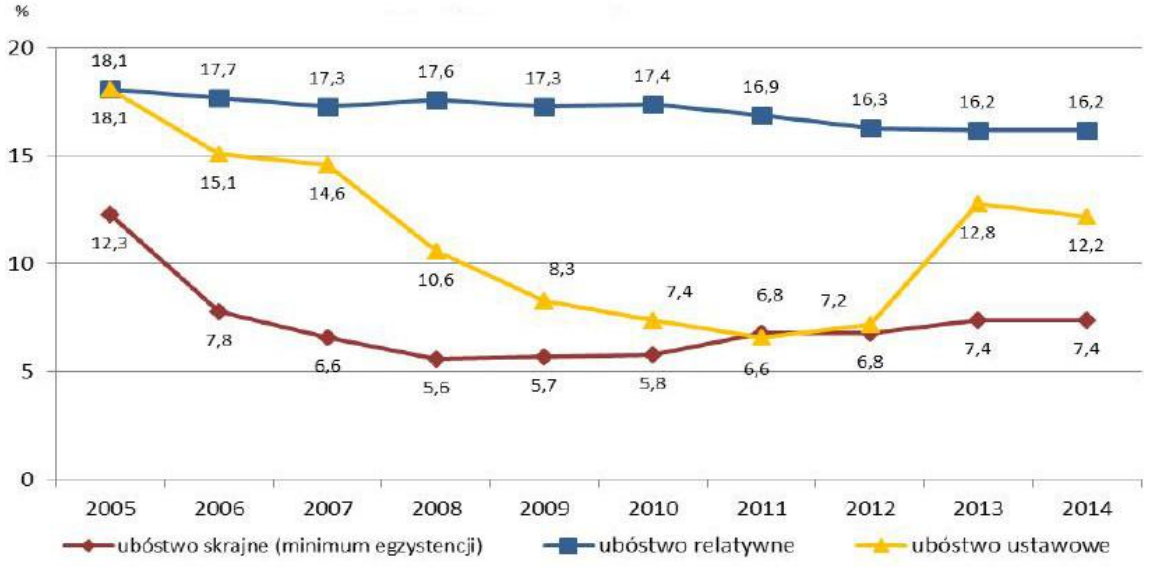

Podstawową miarą oceniającą zasięg ubóstwa jest tzw. stopa ubóstwa, *czyli odsetek osób w gospodarstwach domowych, w których poziom wydatków (obejmujących również wartość artykułów otrzymanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego) był niższy od przyjętej granicy ubóstwa.*

Źródło: *Ubóstwo ekonomiczne w Polsce w 2014 r. (na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych),* GUS, Warszawa 2015, s. 1 http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-opieka-spoleczna/ubostwo-ekonomiczne-w-polsce-w-2014-r-,14,2.html (06.10.2015 r.)

W układzie terytorialnym województw pojawiły się jednak istotne zmiany.

W 2014 r. wskaźniki ubóstwa w woj. opolskim wynosiły:

- ubóstwo skrajne (minimum egzystencji) dotyczyło 8% osób w gospodarstwach domowych (w Polsce 7,4%, a mniej niż w woj. opolskim było w województwach śląskim – 4,7%, mazowieckim – 5,2% [101], łódzkim – 5,4%, dolnośląskim – 5,6%, pomorskim – 6,5%, małopolskim – 6,6%, zachodniopomorskim – 7,2% i lubuskim – 7,8%). Woj. opolskie znalazło się w drugiej grupie województw o niższych wartościach wskaźników ubóstwa (do 9% osób w gospodarstwach domowych), a najwyższe wartości tego wskaźnika wystąpiły w województwach: świętokrzyskim (12,2%) i warmińsko-mazurskim (14,8%). W porównaniu do 2013 r. zakres ubóstwa skrajnego zwiększył się w województwie opolskim o 1,9 pkt proc.;
- ubóstwo relatywne (50% przeciętnych wydatków) dotknęło 14% osób w gospodarstwach domowych (średnio w Polsce 16,2%); wartość tego wskaźnika spadł w porównaniu do 2013 r. o 2,1 pkt proc.;
- ustawowa granica ubóstwa (dochody są mniejsze niż wyznaczony próg ustawowy) objęła 10,5% osób w gospodarstwach domowych (w Polsce 12,2%), a mniej niż w woj. opolskim było w województwie mazowieckim – 8,1%, śląskim – 8,9%, dolnośląskim – 8,8% i łódzkim – 9,4%. W porównaniu do 2013 r. zakres ubóstwa „ustawowego" zmalał o 1,2 pkt proc.

[101] bez Warszawy

Tabela 8. Wskaźniki ubóstwa Polsce w latach 2011–2014 (% osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej wyszczególnionych granic ubóstwa)

Wyszczególnienie	% osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej											
	granicy ubóstwa skrajnego (minimum egzystencji)				relatywnej granicy ubóstwa				ustawowej granicy ubóstwa			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
OGÓŁEM	**6,8**	**6,8**	**7,4**	**7,4**	**16,9**	**16,3**	**16,2**	**16,2**	**6,6**	**7,2**	**12,8**	**12.2**
Województwo:												
Dolnośląskie	4,7	4,6	5,1	5,6	13,7	12,2	12,1	12,0	5,1	5,1	8,9	8,8
Kujawsko-pomorskie	7,4	8,3	9,6	9,5	18,4	19,6	18,8	20,2	6,9	8,4	16,0	15,6
Lubelskie	11,0	8,5	9,4	8,2	23,3	22,9	21,5	17,1	10,3	9,0	17,6	12,8
Lubuskie	3,1	4,9	6,4	7,8	13,4	13,3	15,0	17,4	2,8	5,0	12,2	13,3
Łódzkie	5,5	5,7	6,1	5,4	13,2	13,4	12,5	13,1	5,1	5,7	9,7	9,4
Małopolskie	4,8	6,2	6,0	6,6	15,0	15,6	15,8	16,9	5,4	6,6	12,2	12,1
Mazowieckie	4,7	4,7	5,7	5,2	12,4	11,5	12,4	11,4	4,4	4,6	9,9	8,1
Mazowieckie bez Warszawy	6,6	6,6	8,2	7,7	17,4	16,2	17,2	16,0	6,2	6,4	14,0	11,4
Opolskie	4,6	4,7	6,1	8,0	10,2	9,9	16,1	14,0	4,2	4,8	11,7	10,5
Podkarpackie	7,1	7,0	9,4	8,7	21,6	20,7	20,9	21,1	6,8	8,6	16,9	15,3
Podlaskie	11,2	10,7	11,2	10,9	24,2	23,0	22,7	23,9	10,3	10,7	17,6	18,0
Pomorskie	9,2	9,8	9,2	6,5	19,5	20,3	19,2	14,8	9,9	10,6	15,4	11,6
Śląskie	4,8	4,5	4,9	4,7	12,3	11,3	11,2	11,9	4,8	4,8	8,3	8,9
Świętokrzyskie	10,1	10,5	8,5	12,2	26,3	24,3	19,7	22,6	9,2	12,2	13,6	17,2
Warmińsko-mazurskie	11,4	13,5	13,2	14,8	24,6	24,7	25,4	26,0	10,5	13,8	20,2	21,0
Wielkopolskie	9,3	8,5	8,9	10,1	21,3	19,7	19,2	21,7	9,2	8,5	15,5	16,4
Zachodnio-pomorskie	7,5	5,7	7,1	7,2	17,9	14,8	15,3	15,3	7,3	6,4	11,6	12,0

Źródło: *Aneks tabelaryczny do opracowania sygnalnego Ubóstwo ekonomiczne w Polsce w 2014 r. (na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych), GUS, Warszawa 2015 r.*, s. 3 http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-opieka-spoleczna/ubostwo-ekonomiczne-w-polsce-w-2014-r-,14,2.html (05.10.2015 r.)

Do czynników najbardziej wpływających na zakres ubóstwa skrajnego zalicza się:

- ✓ bezrobocie (ubóstwem zagrożone są osoby bezrobotne i ich rodziny – w rodzinach gdzie bezrobotne były przynajmniej 2 osoby wskaźnik ubóstwa skrajnego wzrastał do 33%);
- ✓ niezarobkowe źródło dochodów (najbardziej zagrożone ubóstwem są rodziny utrzymujące się z innych niż zarobkowe źródła dochodów – 21,1%, ale także renciści 12,5% osób i rolnicy 12,1%);
- ✓ niski poziom wykształcenia (ubóstwem najbardziej zagrożone są osoby z wykształceniem gimnazjalnym – 18,2%),
- ✓ wielodzietność – najbardziej zagrożone skrajnym ubóstwem są rodziny wielodzietne – z co najmniej czwórką dzieci – 26,9%,
- ✓ miejsce zamieszkania – mieszkańcy wsi zagrożenia są ubóstwem 2,5-krotnie częściej (11,8%) niż mieszkańcy miast (4,6%)[102].

[102] Ibidem, s. 2-5.

Tabela 9. Granice ubóstwa dla wybranych typów gospodarstw domowych w Polsce w latach 2011–2014 r.[A]

Granice ubóstwa	Gospodarstwa 1- osobowe				Gospodarstwa 4 – osobowe (2 osoby dorosłe + 2 dzieci do lat 14)			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
	w zł							
Skrajnego (minimum egzystencji)	495	519	551	540	1336	1401	1486	1458
Relatywnego	692	693	706	713	1868	1871	1906	1926
Ustawowego[B]	477	542	542	542	1404	1824	1824	1824

A Poziom granic w IV kwartale.
B Od października 2012 r. dla osoby samotnie gospodarującej jest to kwota 542 zł, zaś dla osoby w gospodarstwie wieloosobowym – 456 zł. Wcześniej, przez 6 lat dla osoby samotnie gospodarującej kwota ta wynosiła 477 złotych, zaś dla osoby w gospodarstwie wieloosobowym – 351 złotych.

Źródło: *Aneks tabelaryczny do opracowania sygnalnego Ubóstwo ekonomiczne w Polsce w 2014 r. (na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych), GUS, Warszawa 2015 r.*, s. 2 http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-opieka-spoleczna/ubostwo-ekonomiczne-w-polsce-w-2014-r-,14,2.html (05.10.2015 r.)

W 2014 r. według badania budżetów gospodarstw domowych, granica ubóstwa relatywnego (dochody poniżej 60% mediany przeciętnych dochodów do dyspozycji netto) wynosiła:

→ na 1 osobę 713 zł;

→ dla 4-osobowej rodziny (2 osoby dorosłe i 2 dzieci) 1 926 zł.

Jednocześnie zagrożonych ubóstwem relatywnym było 16,2% mieszkańców Polski, przy czym wśród:

- dzieci i młodzieży do 17 roku życia – 21,8% (spadek w porównaniu do 2011 r. o 1,3 pkt. proc.),
- osób w wieku produkcyjnym – 15,5% (spadek w stosunku do 2011 r. o 0,4 pkt. proc.),
- seniorów (pow. 65. r. życia) – 10,6% (spadek w stosunku do 2011 r. o 0,6 pkt. proc.),
- osób pracujących – 10,7%,
- utrzymujących się z niezarobkowych źródeł utrzymania – 36,2%,
- emerytów – 12,1%[103].

Wykres 11. Ubóstwo relatywne w Polsce wg wieku w 2011 r. i 2014 r.

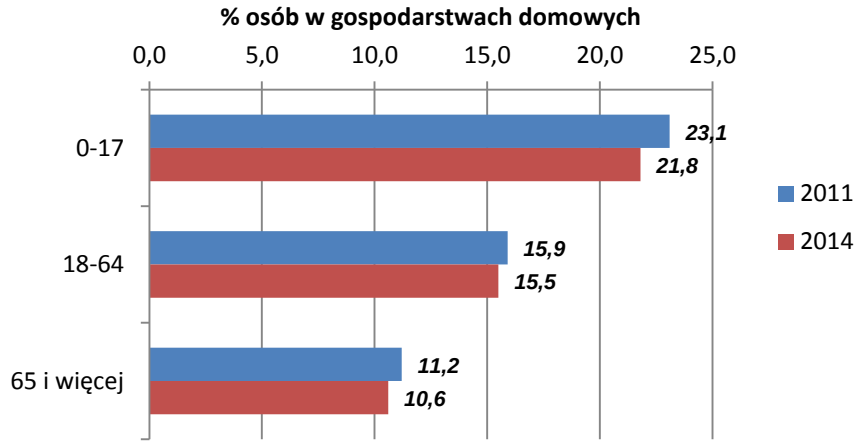

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie aneksu tabelarycznego do opracowania sygnalnego *Ubóstwo ekonomiczne w Polsce w 2014 r.(na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych)* , s. 5

Ubóstwo relatywne najbardziej dotyka gospodarstwa domowe: z 4 i więcej dzieci (48,3%, tj. wzrost w porównaniu do 2011 r. o 0,8 pkt. proc.) oraz z przynajmniej jednym dzieckiem niepełnosprawnym (29,9%, tj. o 1,9 pkt. proc. więcej niż w 2011 r.).

[103] *Aneks tabelaryczny do opracowania sygnalnego Ubóstwo ekonomiczne w Polsce w 2014 r. (na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych),* s. 3-5.

Wykres 12. Ubóstwo relatywne w Polsce wg typu gospodarstwa domowego w 2011 r. i 2014 r.

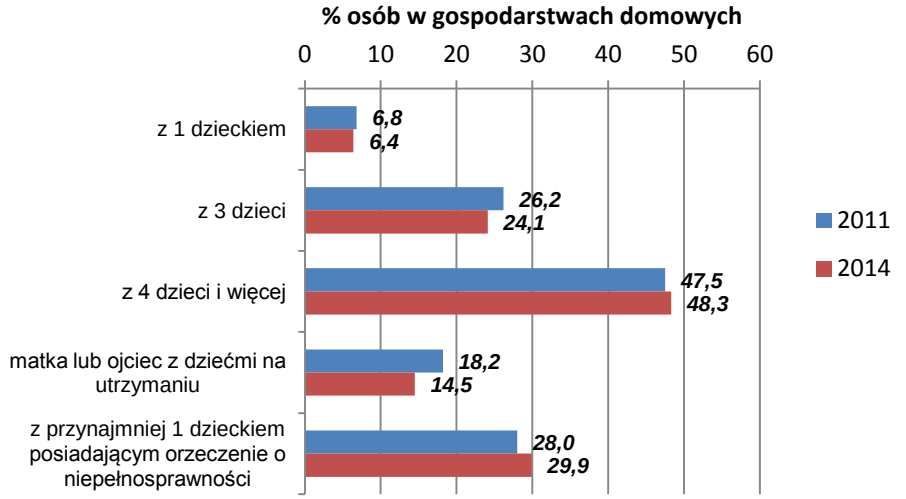

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie aneksu tabelarycznego do opracowania sygnalnego *Ubóstwo ekonomiczne w Polsce w 2014 r.(na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych)*, s. 3-4

Najbardziej zagrożeni ubóstwem relatywnym są mieszkańcy sześciu województw: podkarpackiego, świętokrzyskiego, podlaskiego, warmińsko-mazurskiego, kujawsko-pomorskiego i wielkopolskiego, a najmniej mieszkańcy regionu centralnego (województwa mazowieckie i łódzkie) oraz Śląska (województwa: opolskie, dolnośląskie i śląskie), a także województwa pomorskiego.

Mapa 2. Wskaźnik ubóstwa relatywnego w województwach Polski w 2014 r. (% osób w gospodarstwach domowych)

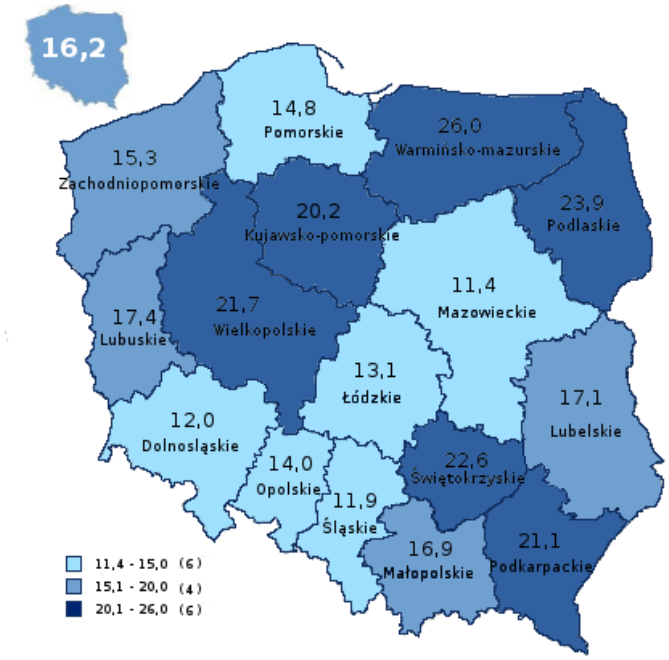

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie aneksu tabelarycznego do opracowania sygnalnego *Ubóstwo ekonomiczne w Polsce w 2014 r. (na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych),* GUS, Warszawa 2014

Na podstawie corocznej analizy *Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim w 2014 r.*, ustalono, że wysoki stopień zagrożenia ubóstwem występuje w 41 gminach woj. opolskiego, umiarkowany stopień ubóstwa odnotowano w 20 gminach, niski stopień ubóstwa występuje w 8 gminach, natomiast bardzo niski stopień zagrożenia ubóstwem odnotowano w 2 gminach w powiecie opolskim ziemskim, tj. w Prószkowie i Turawie.

W porównaniu do 2013 r. sytuacja wielu gmin w zakresie stopnia zagrożenia ubóstwem minimalnie się polepszyła lub pozostała bez zmian, na co wpływ miał m.in. spadek liczby bezrobotnych w gminach[104].

Mapa 3. Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim
(obliczony wg metody wzorca rozwoju – stan na 31.12.2014 r.)

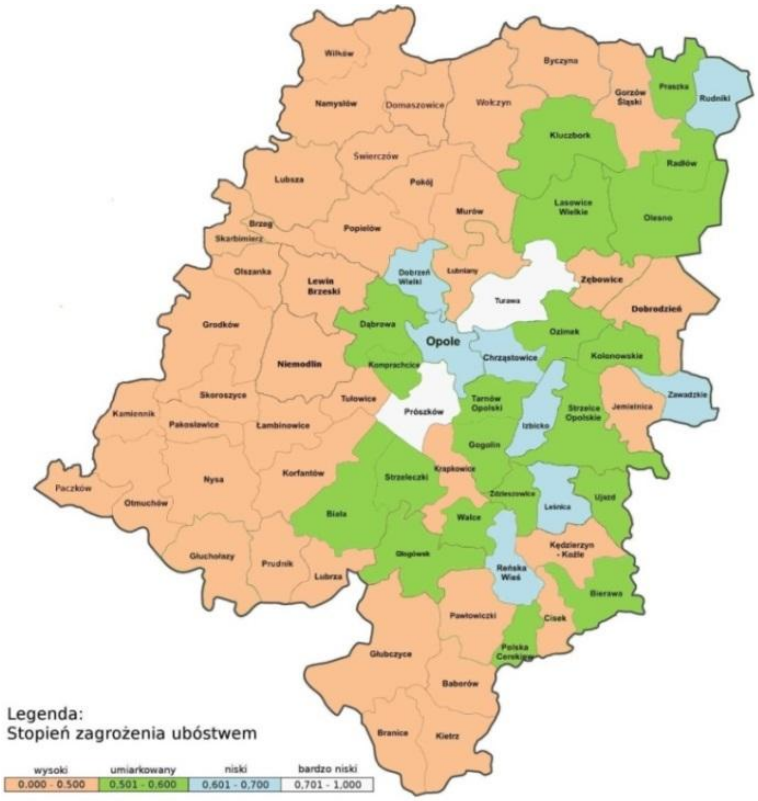

Źródło: *Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim. Wielowymiarowa analiza porównawcza opracowana na podstawie metody wzorca rozwoju. Stan na 31 grudnia 2014 r.*, ROPS w Opolu, Opole 2015, s. 13-18 http://ois.rops-opole.pl/index.php?id=30

2.6.5 Wykluczenie społeczne wg Europejskiego badania dochodów i warunków życia (EU-SILC) w 2013 r.[105]

Pomiar ubóstwa i wykluczenia społecznego odbywa się w Polsce od kilku lat w oparciu o trzy kryteria stosowane w krajach UE i przyjęte w *Strategii Europa 2020.* Są to:

— poziom dochodów niższy niż 60% mediany ekwiwalentnych dochodów do dyspozycji, (w 2013 r. w Polsce było to 16 349 zł rocznie, tj. ok.1 362 zł miesięcznie);
— pogłębiona deprywacja materialna (brak możliwości zaspokojenia 4 z 9 podstawowych potrzeb)[106];

[104] *Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim w 2014 r. Wielowymiarowa analiza porównawcza opracowana na podstawie metody wzorca rozwoju*. *Stan na 31 grudnia 2014 r.*, ROPS w Opolu, 2015, http://ois.rops-opole.pl/index.php?id=30 (05.10.2015 r.).
[105] *Europejskie badanie dochodów i warunków życia (EU-SILC) w 2013 r.*, notatka informacyjna GUS, Warszawa 2014, s. 1-5.
[106] Wskaźnik pogłębionej deprywacji lokalnej to udział osób w gospodarstwach domowych deklarujących brak możliwości realizacji ze względów finansowych 4 z 9 wymienionych potrzeb (opłacania tygodniowego wyjazdu wszystkich członków gospodarstwa domowego na wypoczynek raz w roku, spożywanie mięsa, ryb co drugi dzień, ogrzewanie mieszkania odpowiednio do potrzeb, pokrycie niespodziewanego wydatku, terminowych opłat związanych z mieszkaniem, spłatami rat i kredytów, posiadanie telewizora kolorowego, samochodu, pralki, telefonu – stacjonarnego lub komórkowego), Za: Dział XVI. Podstawowe wskaźniki monitorowania stopnie realizacji Strategii Europa 2020, s. 3, http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/dzial-16_Metadane_pl.pdf (02.10.2015 r.).

— niska intensywność pracy, oznaczająca, że czas pracy członków rodziny w roku poprzedzającym badanie był niższy niż 20% pełnego rocznego potencjalnego czasu pracy.

Wg tych kryteriów Polska w 2013 r. uzyskała łączny wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym wynoszący 25,2% osób w gospodarstwach domowych, wobec średniej dla 28 krajów UE wynoszącej 24,5%. Przy czym, wg kryterium:

1. wskaźnika zagrożenia ubóstwem było w Polsce 17,3% osób w gospodarstwach domowych;
2. wskaźnika pogłębionej deprywacji materialnej – 11,9% osób, przy średniej w UE 9,6%;
3. wskaźnika niskiej intensywności pracy – 7,2% a dla 28 krajów UE – 10,7%.

Członkowie gospodarstw domowych zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym to osoby, które spełniają co najmniej jedno z powyższych kryteriów (poszczególne grupy dyspanseryjne mogą się nakładać i nie należy ich sumować)[107].

Tabela 10. Wskaźniki ubóstwa i wykluczenia społecznego w UE, Polsce i wg regionów w 2013 r.

Wyszczególnienie	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym	Wskaźnikom zagrożenia ubóstwem	Wskaźnik pogłębionej deprywacji materialnej	Wskaźnik niskiej intensywności pracy
	Osoby w gospodarstwach domowych %			
UE 28	**24,5**	**16,7**	**9,6**	**10,7**
Maksymalna wartość	48,0	23,1	43,0	182
Minimalna wartość	14,6	8,6	1,4	6,4
Polska, ***w tym regiony* :***	**25,8**	**17,3**	**11,9**	**7,2**
centralny	23,6	16,2	10,6	6,3
południowy	24,7	14,8	10,9	6,3
wschodni	30,6	22,2	14,1	7,6
północno-zachodni	24,6	17,7	10,8	6,6
południowo-zachodni	**25,2**	**14,1**	**14,8**	**8,5**
północny	26,4	17,9	11,6	8,3

Źródło: Europejskie badanie dochodów i warunków życia (EU-SILC) w 2013 r., s. 5

*region centralny: województwa mazowieckie i łódzkie, region południowy: małopolskie i śląskie, region wschodni: podlaskie, podkarpackie, lubelskie i świętokrzyskie, region północno-zachodni: zachodniopomorskie, lubuskie, wielkopolskie, region południowo-zachodni: opolskie i dolnośląskie, region północny: pomorskie, warmińsko-mazurskie, kujawsko-pomorskie).

Region południowo-zachodni, do którego należy województwo opolskie znalazł się na 4 pozycji wśród 6 regionów pod względem ogólnego wskaźnika zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, przy czym:

— pod względem zagrożenia ubóstwem (niskie dochody) jest to 2 pozycja po regionie centralnym,

— pod względem pogłębionej deprawacji materialnej oraz niskiej intensywności pracy – region zajmuje ostatnią pozycję w kraju.

Z badań Eurostatu prowadzonych od 10 lat wynika, że zagrożenie ubóstwem i wykluczeniem społecznym w Polsce maleje. W latach 2005-2013 wartość tego wskaźnika spadła o 19,5 pkt proc[108].

Spośród różnych typów gospodarstw domowych, najbardziej zagrożone ubóstwem są rodziny wielodzietne (z 3 i większą liczba dzieci na utrzymaniu) oraz rodziny niepełne (samotni rodzice z dziećmi na utrzymaniu). Zakres ubóstwa relatywnego w rodzinach wielodzietnych jest trzykrotnie większy niż wśród rodzin z 1 dzieckiem, a w rodzinach niepełnych 2,2-krotnie większy[109].

Rodziny wielodzietne i niepełne stanowią stałą – dość liczną grupę świadczeniobiorców różnych systemów wsparcia (pomocy społecznej, świadczeń rodzinnych). W 2014 r. w woj. opolskim

[107] *Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji,* MPiPS, Warszawa 2014, s. 5.
[108] Ibidem, s. 5.
[109] Ibidem, s. 10.

z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych pomocą społeczną objęto ok. 5 tys. rodzin, w tym 1,5 tys. rodzin wielodzietnych i 2,8 tys. rodzin niepełnych. Celem wsparcia jest przede wszystkim ograniczenie zjawiska odtwarzania i dziedziczenia ubóstwa i wykluczenia społecznego w kolejnych pokoleniach[110].

Szczególna sytuacja dotyczy również rodzin wychowujących dzieci niepełnosprawne. Jak wynika z badań GUS zakres ubóstwa relatywnego w tych rodzinach jest 5-krotnei większy niż w rodzinach z 1 (zdrowym dzieckiem). Wg badań przeprowadzonych w 2012 r. w województwie opolskim młodzież do 25 roku życia stanowiła 11,7% osób niepełnosprawnych objętych pomocą społeczną (podobnie jak w innych regionach kraju)[111].

2.6.6 Beneficjenci pomocy społecznej[112]

W 2014 r. w województwie opolskim z różnych form wsparcia korzystało 64 616 osób i rodzin, w tym było:

- 40 093 świadczeniobiorców w ośrodkach pomocy społecznej,
- 16 629 klientów powiatowych centrów pomocy rodzinie (dzieci i młodzież umieszczona w pieczy zastępczej, niepełnosprawni korzystających ze środków PFRON, inni),
- 3 034 osoby przebywające w domach pomocy społecznej,
- 514 dzieci i młodzieży w placówkach opiekuńczo-wychowawczych,
- 1 404 osoby korzystające z usług w dziennych domach pomocy,
- 637 osób korzystających ze wsparcia środowiskowych domów samopomocy,
- 2 305 osób w innych ośrodkach wsparcia.

W porównaniu do 2013 r. nastąpił nieznaczny (o 1,9%) wzrost liczby osób którym udzielono wsparcia, przy czym najbardziej (o prawie 14%) wzrosła liczba niepełnosprawnych klientów powiatowych centrów pomocy rodzinie. Natomiast liczba świadczeniobiorców pomocy środowiskowej (w gminach) spadła o prawie 2%.

W rodzinach świadczeniobiorców pomocy społecznej woj. opolskiego w 2014 r. były 63 433 osoby, tj. 6,3% (3. najniższy wskaźnik w kraju, po województwach śląskim i dolnośląskim).

[110] *MPiPS-03 – Sprawozdanie z udzielonych świadczeń pomocy społecznej, pieniężnych, w usługach i naturze w woj. opolskim za 2014 r.*

[111] *J. Herbst. Sytuacja życiowa osób niepełnosprawnych objętych pomocą społeczną w woj. opolskim w 2012r. ekspertyza wykonana na zlecenie ROPS w Opolu, Opole, 2013r.*

[112] Wszystkie dane statystyczne w tym podrozdziale zaczerpnięto z *Oceny zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2014 r*…. op. cit., s. 30-35.

Wykres 13. Wskaźnik liczby osób w rodzinach świadczeniobiorców pomocy społecznej do liczby ludności w województwach kraju w 2014 r. (w %)

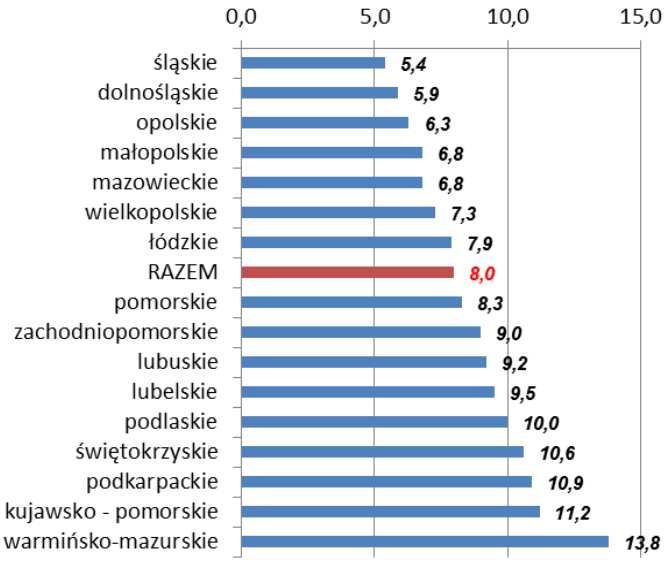

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie danych wojewódzkich Sprawozdania MPiPS-03 za 2014 r. Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej http://www.mpips.gov.pl/pomoc-spoleczna/raporty-i-statystyki/statystyki-pomocy-spolecznej/statystyka-za-rok-2014/ (20.08.2015 r.)

Wskaźnik deprywacji lokalnej (liczby osób w rodzinach świadczeniobiorców na 1 000 mieszkańców województwa) wyniósł 62,39 i wahał się od najniższego (26,3) w Mieście Opolu do najwyższego (228,1) w Kamienniku.

Mapa 4. Wskaźnik deprywacji lokalnej (liczba osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie na każde 1 000 mieszkańców) w woj. opolskim w 2014 r.

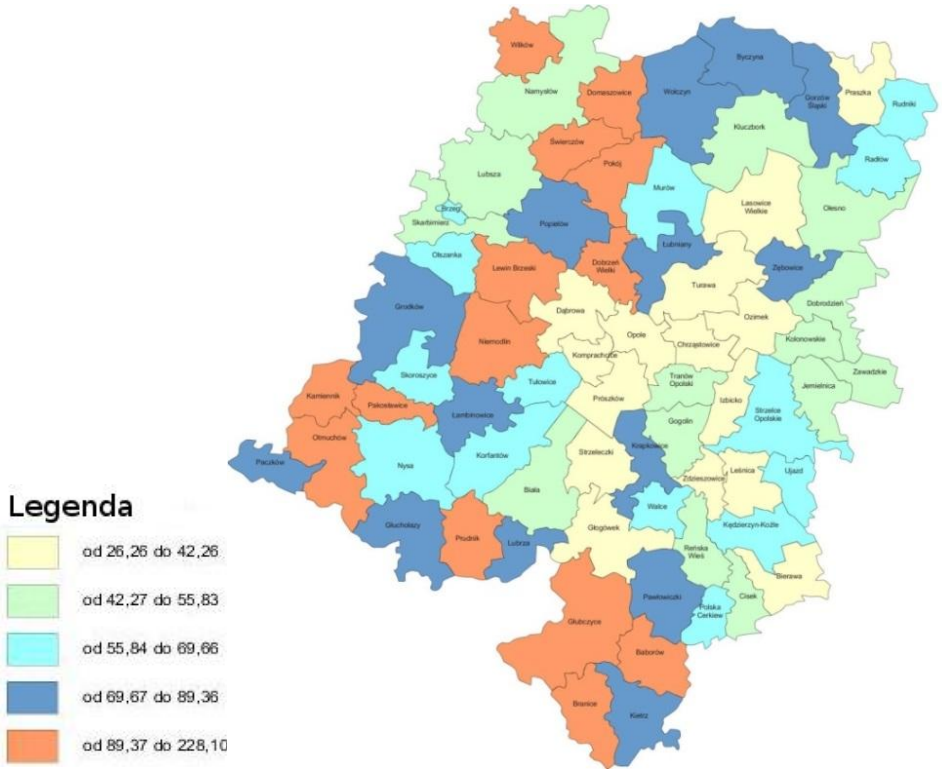

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie *Oceny zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2014 r.*, s. 31

W 2014 r. w układzie terytorialnym województwa – w porównaniu do poprzedniego roku, spadek liczby klientów pomocy społecznej zanotowano w większości powiatów (najbardziej w powiecie kluczborskim o 7,3%) z wyjątkiem powiatów: głubczyckiego, opolskiego ziemskiego i Miasta Opola, w których wystąpił wzrost liczby beneficjentów.

Podobnie jak w latach poprzednich, najwyższy wskaźnik udziału korzystających z pomocy społecznej do liczby mieszkańców występuje w powiatach: głubczyckim – 5,9% i namysłowskim – 5,7% oraz nyskim i prudnickim – po 5,2%. Najmniej osób otrzymujących wsparcie mają: Miasto Opole – 1,9% i powiat strzelecki – 3,1%.

Od wielu lat poważnym problemem systemu pomocy społecznej jest wysoki udział osób długotrwale korzystających z pomocy – w 2014 r. osoby te stanowiły 57,3% wszystkich świadczeniobiorców i wprawdzie było to nieznacznie mniej niż w roku 2013, jednak z prognoz ośrodków pomocy społecznej wynika, że udział ten będzie się w kolejnych latach zwiększał (w 2015 r. ma wynosić 59,0%).

Wykres 14. Udział klientów długotrwale korzystających z pomocy społecznej wśród wszystkich osób objętych świadczeniami pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2013–2014 i 2015 r. (prognoza)

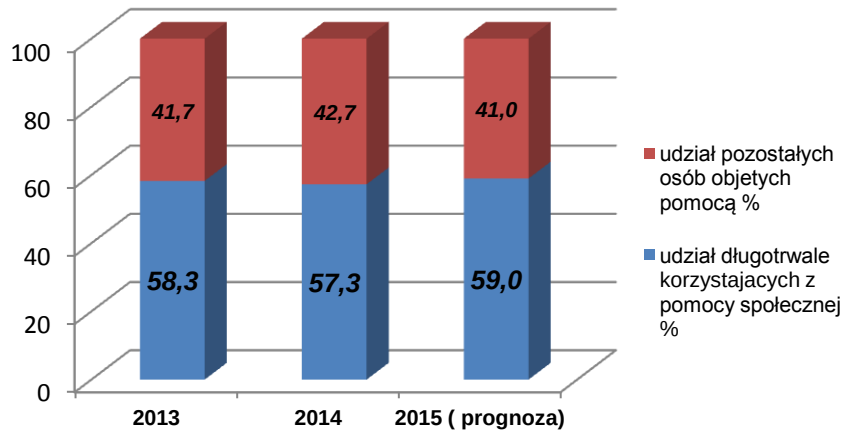

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie *Oceny zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2014 r.*, s. 35

W 2014 r., podobnie, jak w latach poprzednich, głównymi powodami udzielania wsparcia było bezrobocie i ubóstwo, choć coraz częściej wśród przyczyn udzielania pomocy występują: narkomania, bezdomność i przemoc w rodzinie.

Badania ROPS w Opolu, przeprowadzone w 2014 r., wskazują, że wśród wielu mankamentów systemu udzielania wsparcia są:

- niski zakres działań aktywizujących i profilaktycznych[113];
- niewystarczający zakres pracy socjalnej (brak odpowiedniej liczby pracowników socjalnych w gminach) i kontraktowania świadczeń pomocy społecznej[114];
- niewystarczający zakres poradnictwa i interwencji kryzysowej (brak instytucji i kadry, zwłaszcza w gminach wiejskich)[115];
- nikły zakres współpracy i partnerstwa międzysektorowego, w tym zlecanie zadań organizacjom pozarządowym, wspierania podmiotów ekonomii społecznej;

[113] *Profilaktyka instytucjonalna w województwie opolskim,. Raport z badan Obserwatorium Integracji Społecznej ROPS w Opolu , przeprowadzonych w województwie opolskim*, ROPS w Opolu, Opole, sierpień 2014, s. 50-51, http://ois.rops-opole.pl/index.php?id=51 (05.10.2015 r.).

[114] *Kontrakt socjalny w praktyce. Raport z badania przeprowadzone w województwie opolskim*, OIS ROPS w Opolu, Opole, grudzień 2014, s. 48, http://ois.rops-opole.pl/index.php?id=51 (05.10.2015 r.).

[115] *Profilaktyka instytucjonalna w województwie opolskim* … op. cit., s. *55.*

- niewystarczający zakres i niesprawność współpracy instytucji pomocy społecznej z innymi instytucjami gminy i powiatu (powiatowymi urzędami pracy, placówkami oświaty, ochrony zdrowia)[116];
- znikomy zakres działań aktywizacyjnych i profilaktycznych oraz pracy socjalnej w gminach wiejskich[117].

Jednocześnie, mimo możliwości wynikających z uczestnictwa województwa opolskiego w programach i projektach UE, prowadzona aktywizacja społeczna i zawodowa osób długotrwale bezrobotnych, niepełnosprawnych, zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym była tylko częściowo skuteczna.

Wyniki badania ewaluacyjnego dotyczącego projektów współfinansowanych ze środków EFS w ramach PO KL w latach 2007-2014 (włączenie społeczne i zawodowe grup defaworyzowanych) wskazują m.in., że:

- podejmowane działania nie były dostosowane do indywidualnych potrzeb uczestników projektów i nie zawsze poprzedzone były wnikliwą diagnozą sytuacji życiowej uczestników,
- brakowało również kompleksowego podejścia do problemów życiowych uczestników i skutecznych sposób ich rozwiązania[118].

2.6.7 Warunki życia mieszkańców województwa w świetle *Diagnozy społecznej 2013* [119]

Na podstawie cyklicznych badań prowadzonych przez zespół autorów pod redakcją J. Czapińskiego, obejmujących wiele obszarów życia społecznego, dokonano rankingu województw pod względem syntetycznego wskaźnika warunków życia gospodarstw domowych: warunków dochodowych, wyżywienia, zasobności materialnej, warunków mieszkaniowych, kształcenia dzieci, ochrony zdrowia, uczestnictwa w kulturze i wypoczynku.

W 2013 r. województwo opolskie uzyskało w tym porównaniu 3 pozycję po województwie śląskim i mazowieckim[120].

Hierarchia województw ze względu na poziom zaspokojenia potrzeb w poszczególnych obszarach warunków życia była zróżnicowana, a województwo opolskie uzyskało:

- pierwsze miejsce pod względem kształcenia dzieci, ochrony zdrowia, uczestnictwa w kulturze i wypoczynku
- drugie miejsce pod względem zaspokojenia potrzeb w zakresie wyżywienia.

---

[116] *Współpraca instytucji pomocy społecznej z innymi instytucjami na terenie gminy, powiatu, województwa zajmującymi się pomocą i wsparciem rodzin i jej wpływ na skuteczność działań pomocy społecznej w województwie opolskim. Raport z badań Obserwatorium Integracji Społecznej ROPS w Opolu, Opole*, sierpień 2014, s. 34, http://ois.rops-opole.pl/download/WSPOLPRACA-raport-21-08-2014.pdf (19.08.2015 r.).

[117] *Efektywność pomocy społecznej w gminach wiejskich w województwie opolskim. Raport z badan Obserwatorium Integracji Społecznej ROPS w Opolu , przeprowadzonych w województwie opolskim*, ROPS w Opolu , Opole, sierpień 2014, s. 46-47.

[118] Raport końcowy w ramach badania pod nazwą *Przegląd i ocena działań służących włączeniu społecznemu i zawodowemu oraz identyfikacja skutecznych i trwałych rozwiązań możliwych do wdrożenia w ramach RPO WO na lata 2014-2020*. Raport zrealizowany na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, listopad 2015 r., s. 170-172.

[119] *Diagnoza społeczna 2013, Warunki i jakość życia Polaków,* Raport pod. red. J. Czapińskiego i T. Panka, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej oraz Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa 2014 r., http://analizy.mpips.gov.pl/images/stories/publ_i_raporty/DS2013/Raport_glowny_Diagnoza_Spoleczna_2013.pdf (01.10.2015 r.).

[120] Ibidem, s. 136-137.

Wykres 15. Warunki życia gospodarstw domowych w układzie województw w 2013 r. w porządku od najlepszych do najgorszych według taksonomicznej miary

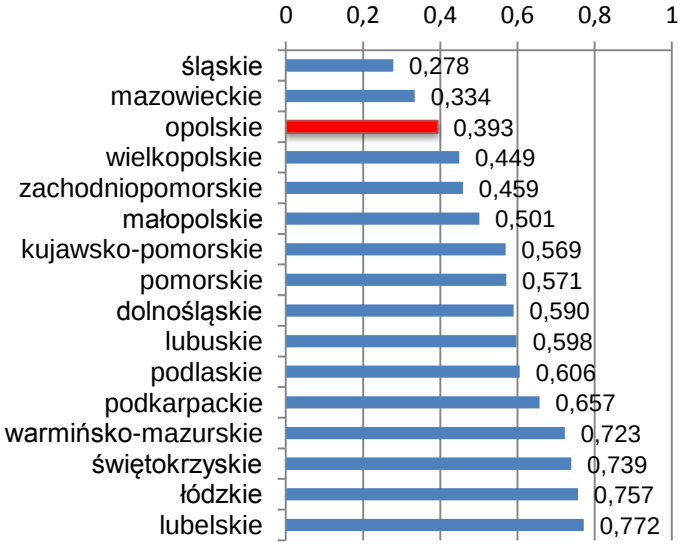

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie *Diagnozy społecznej 2013, Warunki i jakość życia Polaków,* pod. red. J. Czapińskiego, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej oraz Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa 2014, s. 136.

Podobnie – wg syntetycznej miary jakości życia łączącej wskaźniki obiektywne z subiektywnymi (kapitał społeczny, dobrostan psychiczny, fizyczny, społeczny, poziom cywilizacyjny, dobrobyt materialny, poziom stresu życiowego i patologii), województwo opolskie w 2013 r. uzyskało 3 pozycję – po województwach małopolskim i pomorskim i w porównaniu do wyników badania z 2011 r. przesunęło się z pozycji 6 na 3.

Wykres 16. Wskaźnik jakości życia w przekroju województw wg *Diagnozy społecznej* z 2011 r. i 2013 r.

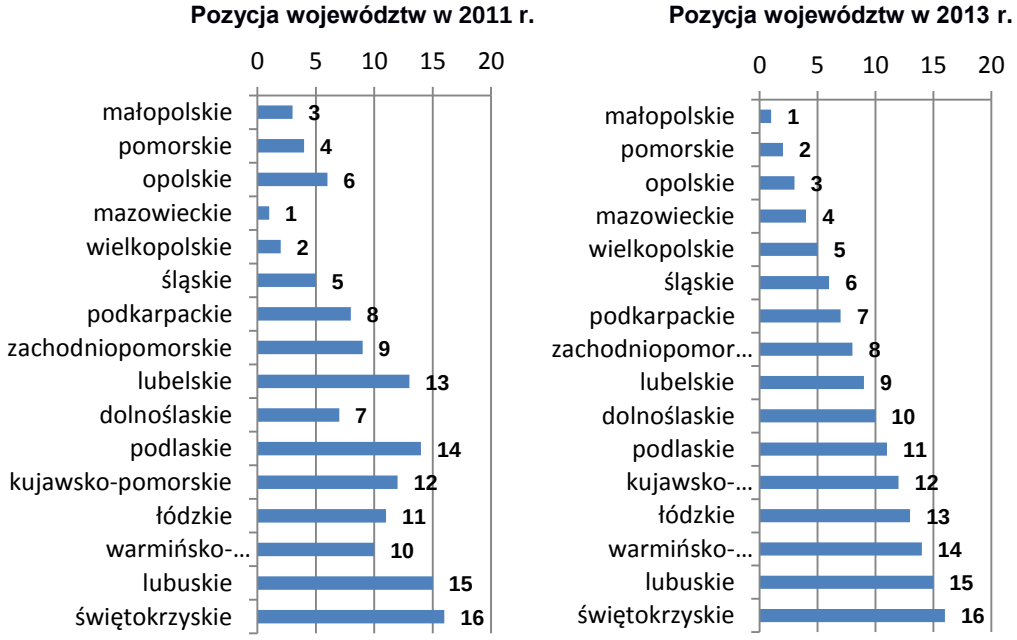

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Diagnozy społecznej z 2013, Warunki i jakość życia Polaków,* pod. red. J. Czapińskiego, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej oraz Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa 2014, s. 43

2.7 Rynek pracy

2.7.1 Bezrobocie rejestrowane

W 2014 r. w województwie opolskim odnotowano wzrost przeciętnego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw w skali roku (do prawie 92 tys. osób, tj. o 0,8% więcej niż średnio w kraju, gdzie wzrosło o 0,6% [121] . Jednak przyrost miejsc pracy oraz nieadekwatna struktura zawodowa bezrobotnych w stosunku do występujących ofert pracy, zwłaszcza młodych wykształconych osób, powodują, że zatrudnienie osób w województwie jest nadal niższe niż średnio w kraju.

Najwięcej zatrudnionych jest w przemyśle (52 tys. osób) i handlu (prawie 14 tys.), w tym naprawie pojazdów samochodowych. Najmniej w informacji i komunikacji (0,5 tys.).

Wg stanu na 31 grudnia 2014 r. stopa bezrobocia w woj. opolskim wyniosła 11,9% (w Polsce 11,5%)[122], tj. o 2,4 pkt. proc. mniej niż w 2013 r.

Spadek stopy bezrobocia wystąpił we wszystkich powiatach, choć różnica między najwyższą stopą bezrobocia (powiat prudnicki 18,0%), a najniższą (Miasto Opole 6,0%) jest nadal wysoka.

Tabela 11. Bezrobocie w woj. opolskim w latach 2013–2014

Lp.	Powiaty	Liczba bezrobotnych wg stanu na 31 grudnia			Stopa bezrobocia w proc. wg stanu na 31 grudnia		
		2013 r.	2014 r.	wzrost / spadek w 2014 r. 2013 r. = 100%	2013 r.	2014 r.	wzrost / spadek w pkt. procentowych w 2014 r. do 2013 r.
1.	Brzeski	6 905	5 055	73,2	22,5	17,6	-4,9
2.	Głubczycki	3 216	2 730	84,9	19,0	16,7	-2,3
3.	Kędzierzyńsko-Kozielski	4 980	4 099	82,3	14,6	12,4	-2,2
4.	Kluczborski	3 178	2 626	82,6	15,0	12,6	-2,4
5.	Krapkowicki	2 591	2 340	90,3	10,5	8,9	-1,6
6.	Namysłowski	2 770	2 308	83,3	19,3	16,4	-2,9
7.	Nyski	8 966	7 234	80,7	20,3	16,9	-3,4
8.	Oleski	2 455	2 048	83,4	10,3	8,6	-1,7
9.	Opolski	5 432	4 525	83,3	13,8	11,9	-1,9
10.	Prudnicki	3 766	3 237	86,0	20,6	18,0	-2,6
11.	Strzelecki	2 492	1 958	78,6	10,8	8,5	-2,3
12.	Miasto Opole	4 885	4 201	86,0	6,9	6,0	-0,9
Woj. opolskie - razem		**51 636**	**42 361**	**82,0**	**14,3**	**11,9**	**-2,4**

Źródło: *Portrety powiatów województwa opolskiego w 2013 r.,* Urząd Statystyczny w Opolu, Opole, sierpień 2014, s.88-94 oraz *Portrety powiatów województwa opolskiego w 2014 r.,* Urząd Statystyczny w Opolu, Opole 2015, s. 93-99 (07.10.2015 r.)

Na zmiany stopy bezrobocia i zarejestrowanych bezrobotnych w latach 2013–2014 wpływ miały m.in. spadek liczby ludności województwa, struktura ludności regionu ze zmniejszającą się liczbą osób w wieku przedprodukcyjnym i wieku produkcyjnym oraz sytuacja gospodarcza, która szczególnie w 2014 r. przełożyła się na wzrost zatrudnienia (zmniejszenie się liczby bezrobotnych z tytułu podjęcia pracy i zatrudnienia subsydiowanego – prac interwencyjnych, robót publicznych, refundacji nowoutworzonych stanowisk pracy[123].

[121] *Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa opolskiego*, Urząd Statystyczny w Opolu, Opole 2015, s.4, http://opole.stat.gov.pl/komunikaty-i-biuletyny-961/komunikat-o-sytuacji-spoleczno-gospodarczej-wojewodztwa-opolskiego-962/ (30.01.2015 r.).

[122] *Stopa bezrobocia w latach 1990-2015*, GUS, http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/stopa-bezrobocia-w-latach-1990-2015,4,1.html (06.10.2015 r.).

[123] *Informacja o sytuacji na rynku pracy wg stanu na dzień 31 grudnia 2014 roku*, WUP w Opolu, s.12, http://wup.opole.pl/start/index.php?option=com_content&task=view&id=472&Itemid=238 (26.01.2015 r.).

W efekcie woj. opolskie odczuwa podobne tendencje na rynku pracy jak w innych regionach w Polsce, przy jednoczesnej specyfice i wielkości zagranicznych migracji zarobkowych oraz bardziej zauważalnego niż w innych województwach zjawiska depopulacji[124].

Wśród bezrobotnych w 2014 r., będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy (art. 49 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy):

- 55,7% (51,0% w 2013 r.) to długotrwale bezrobotni (przez ostatnie 24 miesięcy co najmniej 12 miesięcy mieli status osoby bezrobotnej) – w Polsce 57,7%;
- 15,1% (18,0% w 2013 r.) to młodzież do 25 lat – w kraju 16,5%;
- 30,4% (27,3% w 2013 r.) to osoby powyżej 50 lat – w Polsce 26,0%;
- 59,7% to osoby bez wykształcenia średniego (z wykształceniem gimnazjalnym i niższym) – w Polsce 57,7%;
- 6,6% (5,5% w 2013 r.) to niepełnosprawni – w kraju 6,0%[125].

Wykres 17. Wybrane grupy bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy w Polsce i woj. opolskim w 2014 r.

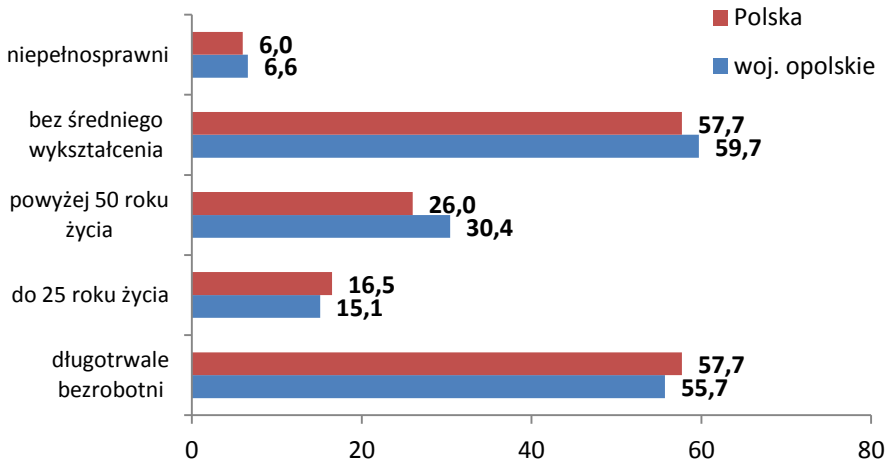

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie: *Informacja o sytuacji na rynku pracy wg stanu na dzień 31 grudnia 2014 roku*, WUP w Opolu http://wup.opole.pl/start/index.php?option=com_content&task=view&id=472&Itemid=238 (18.09.2015 r.) oraz Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, *Rynek pracy w Polsce w 2014 r.,* Warszawa 30.03.2015r. http://psz.praca.gov.pl/documents/10828/1371066/Rynek%20pracy%20w%20Polsce%20w%202014%20roku.pdf/fb12d7dc-0ce0-4e9e-8478-8adea7edb3ee?t=1428402228000 (17.09.2015 r.)

2.7.2 Sytuacja na rynku pracy wg BAEL[126]

Jak wynika z badań i analiz przeprowadzonych w trakcie prac nad projektem *Specjalnej Strefy Demograficznej województwa opolskiego do 2020 r.*, *w* woj. opolskim średnio od 30 do 60%

[124] Zob. *Wpływ zagranicznych migracji zarobkowych na sytuację społeczno-demograficzną województwa opolskiego*. Ekspertyza wykonana na zlecenie Obserwatorium Integracji Społecznej ROPS w Opolu, http://ois.rops-opole.pl/index.php?id=40 (30.09.2015 r.).

[125] *Analiza sytuacji na rynku pracy województwa opolskiego w 2014 roku*, WUP w Opolu, Opole 2015, s. 17 – 26.

[126] Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) oparte jest na definicjach Międzynarodowej Organizacji Pracy i Eurostatu. Obejmuje osoby w wieku 15 i więcej lat uznane za pracujące, bezrobotne lub bierne zawodowo, będące członkami wylosowanych gospodarstw domowych. Według BAEL osoby pracujące i bezrobotni to grupa aktywnych zawodowo, a pozostali to tzw. osoby bierne zawodowo. Do osób pracujących zaliczono osoby w wieku 15 i więcej lat, które m.in. w badanym tygodniu wykonywały pracę przynoszącą zarobek lub dochód albo pomagały bez wynagrodzenia w prowadzeniu gospodarstwa. Za bezrobotnych uznano osoby w wieku 15-74 lata, które m.in. aktywnie poszukiwały pracy w ciągu 4 tygodni. A ludność bierna zawodowo to osoby w wieku 15 i więcej lat, które m. in. nie pracowały i nie poszukiwały pracy oraz nie były gotowe do jej podjęcia. Zobacz więcej: *Aktywność ekonomiczna ludności w województwie opolskim w IV kwartale 2014 r.*, Urząd Statystyczny w Opolu, http://opole.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnalne/praca-wynagrodzenie/aktywnosc-ekonomiczna-ludnosci-w-wojewodztwie-opolskim-iv-kwartal-2014,1,23.html (12.08.2015 r.).

bezrobotnych rejestruje się dla ubezpieczenia, a nie dla pracy, stąd ważna jest analiza sytuacji bezrobocia w oparciu o badanie aktywności ekonomicznej ludności[127].

W 2014 r. według Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) w województwie opolskim wśród 753 tys. osób w wieku aktywności zawodowej (15 lat i więcej) było:

- 407 tys. osób aktywnych zawodowo (54,1%), z tego 382 tys. pracujących i 26 tys. bezrobotnych,
- 346 tys. osób biernych zawodowo (45,9%)[128].

Wykres 18. Struktura ludności w wieku 15 lat i więcej według aktywności ekonomicznej ludności w województwie opolskim w IV kwartale 2014 r.

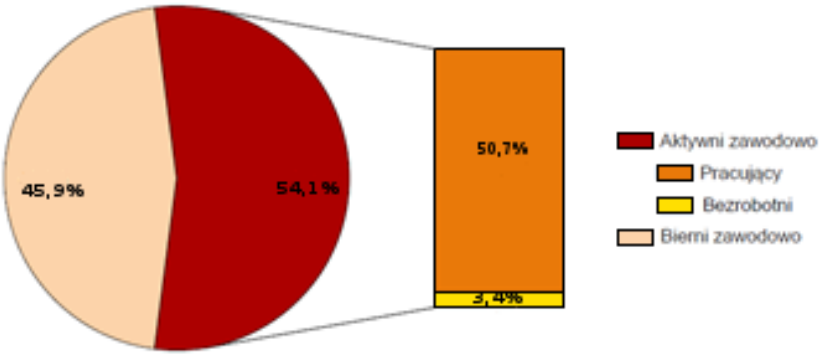

Źródło: *Aktywność ekonomiczna ludności województwa opolskiego w IV kwartale 2014 r.*., Urząd Statystyczny w Opolu. Opole, marzec 2015 r., s. 2

Według BAEL w IV kwartale 2014 r. współczynnik aktywności zawodowej ludności w woj. opolskim wyniósł 54,1% (na każde 100 osób aktywnych i biernych zawodowo, które ukończyły 15 lat przypadały 54 osoby aktywne zawodowo)[129]. W porównaniu do analogicznego okresu 2013 r. współczynnik ten wzrósł o 1,0 pkt. proc. (z 53,1%).

W Polsce współczynnik aktywności zawodowej ludności w IV kw. 2014 r. wyniósł 56,3% (o 2,2 pkt. proc. więcej niż w woj. opolskim i 0,2 pkt. proc. więcej niż w analogicznym okresie 2013 r.).

Wyższy współczynnik aktywności zawodowej w woj. opolskim występuje wśród mężczyzn (63,9%) niż kobiet (45,2%), co jest tendencją utrzymującą się od lat.

Większą aktywność zawodową wykazują mieszkańcy wsi (54,3%) niż miast (53,8%). Jednocześnie wskaźnik ten jest najwyższy wśród osób z wykształceniem wyższym (78,5%), a najmniejszy w grupie osób z wykształceniem gimnazjalnym i niższym (15,2%)[130].

Najliczniejszą grupę biernych zawodowo w woj. opolskim (45,9% ludności, mniej niż rok wcześniej o 1,0 pkt. proc.) stanowiły osoby pozostające na emeryturze (49,1%) oraz osoby uczące się i uzupełniające kwalifikacje (18,8%). W dalszej kolejności osoby wykazywały bierność zawodową z powodu: przyczyn osobistych i rodzinnych, choroby i niesprawności lub innych. Osoby zniechęcone bezskutecznością poszukiwania pracy stanowiły jedynie 3,8% biernych zawodowo.

Stopa bezrobocia według BAEL (dla ludności w wieku 15 i więcej lat) w IV kwartale 2014 r. w woj. opolskim była najniższa w Polsce i wyniosła 6,4% (średnia w kraju 8,1%). Stopa bezrobocia była mniejsza na wsi (5,9%) niż w mieście (6,4%), natomiast wśród kobiet wskaźnik ten był wyższy (7,8%) niż wśród mężczyzn (5,3%). Najniższa stopa bezrobocia była w grupie wieku 33 – 44 lata (4,5%).

---

[127] *Depopulacja – czas na zmiany na opolskim rynku pracy*. Raport końcowy, Samorząd Województwa Opolskiego, raport pod. red. R. Gwiazdowskiego, Opole 2014, s. 28.

[128] *Aktywność ekonomiczna ludności województwa opolskiego w IV kwartale 2014 r.*, Urząd Statystyczny w Opolu. Opole, marzec 2015 r., s. 2, http://opole.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnalne/praca-wynagrodzenie/aktywnosc-ekonomiczna-ludnosci-w-wojewodztwie-opolskim-iv-kwartal-2014,1,23.html (16.10.2015 r.).

[129] Ibidem, s. 3. Współczynnik aktywności zawodowej ludności określa udział pracujących i bezrobotnych (aktywnych zawodowo) w liczbie ludności w wieku 15 i więcej lat (aktywnych i biernych zawodowo).

[130] Ibidem, s. 5.

Wykres 19. Stopa bezrobocia według BAEL w woj. opolskim i Polsce w latach 2013-2014 (IV kwartał)

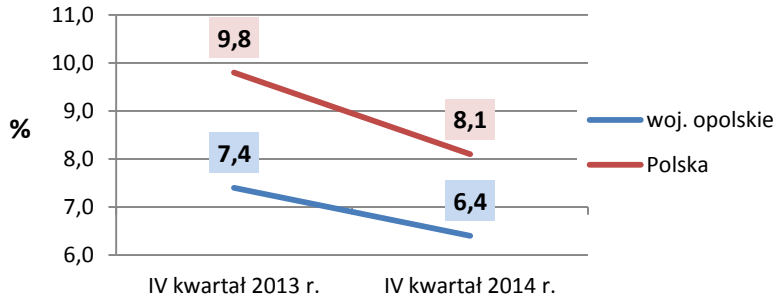

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie *Aktywność ekonomiczna ludności w województwie opolskim w IV kwartale 2014 r.,* Urząd Statystyczny w Opolu, http://opole.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnalne/praca-wynagrodzenie/aktywnosc-ekonomiczna-ludnosci-w-wojewodztwie-opolskim-iv-kwartal-2014,1,23.html (11.09.2015 r.)

Współczynnik aktywności zawodowej mieszkańców woj. opolskiego należy od wielu lat do średnich lub najniższych w kraju, zwłaszcza wśród kobiet, co oznacza, że w porównaniu do innych regionów Polski mieszkańcy województwa regionu są mniej aktywni w podejmowaniu pracy zarobkowej lub przynoszącej jakikolwiek dochód.

W analizie sytuacji na rynku pracy szczególne ważny jest monitoring aktywności zawodowej i zatrudnienia osób niepełnosprawnych. Z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności w IV kwartale 2014 r. wynika, że:

- współczynnik aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej wyniósł 17,4% (o 0,2 pkt. proc więcej niż w analogicznym okresie roku poprzedniego);
- wskaźnik zatrudnienia liczył 15,2% (o 0,9 pkt. proc. więcej niż w IV kwartale 2013 r.);
- stopa bezrobocia wyniosła 12,8% (spadek o 4,2 pkt. proc. w porównaniu do IV kwartału 2013 r.)[131].

W 2014 r. w grupie osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym, wskaźnik zatrudnienia wyniósł 22,8% i był wyższy od średniorocznej wartości z 2013 r. o 0,4 pkt. proc. Obserwuje się wzrost wskaźnika zatrudnienia osób niepełnoprawnych i tym samym spadek bezrobocia w tej grupie ludności [132].

Wykres 20. Wskaźnik zatrudnia osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym w Polsce i woj. opolskim w latach 2004–2014

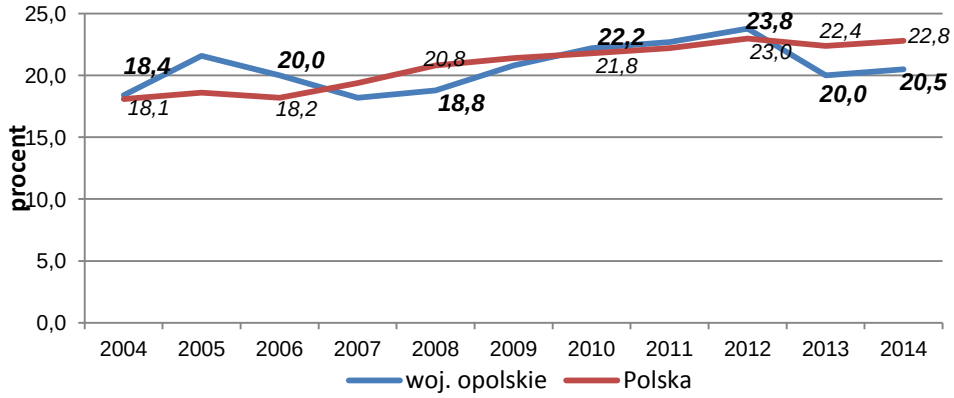

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie *Osoby niepełnosprawne na rynku pracy w IV kwartale 2014 r.,* Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych, s. 1-3 oraz *Banku Danych Lokalnych*, Urząd Statystyczny w Opolu http://stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.hier?p_id=218168&p_token=150268482 (16.10.2015 r.)

[131] *Osoby niepełnosprawne na rynku pracy w IV kwartale 2014 r.,* Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych, s. 1-3, http://niepelnosprawni.gov.pl/container/niepelnosprawnosc-w-liczbach/rynek-pracy/Dane%20analityczne%20podsumowanie%20za%20IV%20kwartal%202014%20r.%202015.04.24.pdf (16.10.2015 r.).
[132] Ibidem.

W 2014 r. wśród bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy w woj. opolskim udział osób niepełnosprawnych wyniósł 6,6% (spadek o ok. 100 osób w porównaniu do 2013 r.)

Wśród osób w wieku aktywności zawodowej szczególną grupą są osoby nieaktywne zawodowo w wieku powyżej 50 lat. Jest to grupa, która – jak wskazują autorzy *Raportu dotyczącego udziału seniorów w życiu publicznym woj. opolskiego*, *będzie stanowiła trzon kapitału społecznego w regionie w ciągu najbliższych lat.*[133] W 2014 r. w grupie tej stopa bezrobocia wynosiła 30,4%, a wg badania BAEL najwyższy udział liczby osób biernych zawodowo (68%) dotyczy właśnie grupy wiekowej 45+, zwłaszcza kobiet w tym wieku[134]. Dlatego też w wielu dokumentach strategicznych, w tym w *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.* przewiduje się: stworzenie warunków sprzyjających utrzymaniu i dalszemu wydłużaniu aktywności zawodowej tych osób, wspieranie ich aktywności edukacyjnej, a także stworzenie zachęt dla pracodawców zatrudniających osoby znajdujące się w trudnej sytuacji na rynku pracy, w tym osoby w wieku 50 lat i więcej[135].

2.8 Przedsiębiorczość mieszkańców

Województwo opolskie ma relatywnie wolne tempo wzrostu gospodarczego i średni poziom rozwoju[136]. W 2012 r. wartość PKB na mieszkańca regionu wyniosła 33 888 zł, co stanowiło 80,8% średniej w kraju[137].

W gospodarce województwa istotną rolę odgrywa wysoko rozwinięty przemysł (spożywczy, chemiczny, metalowy) oraz budownictwo (wynikające z bogatych tradycji budowlanych i znacznych zasobów surowcowych). Duże znaczenie odgrywa także rolnictwo, natomiast słabo rozwinięty jest sektor usług[138].

Gospodarka województwa oparta jest głównie na mikroprzedsiębiorstwach, zatrudniających do 9 pracowników (96%), oraz przedsiębiorstwach handlowych i budowlanych (ponad 38 tys. na 100 tys. podmiotów gospodarki narodowej w regionie)[139].

W 2012 r. syntetyczny wskaźnik przedsiębiorczości (43,08), obejmujący m.in. liczbę aktywnych przedsiębiorstw, liczbę pracujących, nakłady inwestycyjne, sytuował województwo opolskie na 10 miejscu w kraju (najwyższy był w woj. śląskim – 63,08, a najniższy w woj. warmińsko -mazurskim – 21,03)[140].

Natomiast poziom przedsiębiorczości, obliczany jedynie na postawie liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON do liczby mieszkańców, wykazał, że w 2012 r. w woj. opolskim było 962 podmioty na 10 tys. mieszkańców, przy średniej w kraju 1 004 podmioty.

---

[133] *Raport dotyczący udziału seniorów w życiu publicznym województwa opolskiego*, Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, WRZOS, Opole 2012, www.wrzos.org.pl/download/RAPORT_woj.opolskie1.pdf, (23.07.2013 r.), s. 12.

[134] *Aktywność ekonomiczna ludności w województwie opolskim w IV kwartale 2014 r*., s. 5, http://opole.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnalne/praca-wynagrodzenie/aktywnosc-ekonomiczna-ludnosci-w-wojewodztwie-opolskim-iv-kwartal-2014,1,23.html (25.03.2015 r.).

[135] Ibidem, s. 13-15.

[136] *Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.*, Samorząd Województwa Opolskiego, Opole 2012, s.39.

[137] *Wstępne szacunki produktu krajowego brutto według województw w 2013 r.*, GUS 27 stycznia 2015 r., Notatka informacyjna, s. 1, http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rachunki-narodowe/rachunki-regionalne/wstepne-szacunki-produktu-krajowego-brutto-wedlug-wojewodztw-w-2013-r-,4,2.html (07.09.2015 r.).

[138] *Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r*.…op. cit., s.35-36.

[139] *Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON w województwie opolskim w 2014 r.*, Urząd Statystyczny w Opolu, Opole marzec 2015, s. 18, http://opole.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/podmioty-gospodarcze/zmiany-strukturalne-grup-podmiotow-gospodarki-narodowej-w-rejestrze-regon-w-wojewodztwie-opolskim-w-2014-r-,3,22.html (02.10.2015 r.).

[140] *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2011–2012*, PARP, Warszawa, 2014, s.62, http://badania.parp.gov.pl/files/74/75/76/21788.pdf (30.09.2015 r.).

2.9 Społeczeństwo obywatelskie – stan i współpraca z III sektorem

Na podstawie badania GUS o społecznej i ekonomicznej kondycji organizacji trzeciego sektora w 2012 r. ustalono, że w Polsce w latach 1997–2012 liczba działających stowarzyszeń, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych, organizacji samorządu gospodarczego, zawodowego i pracodawców zwiększyła się 3 - krotnie. Nastąpił również wzrost liczby pracowników (ponad 2 - krotnie) oraz liczba przychodów tych podmiotów. Spadła jedynie baza członkowska organizacji trzeciego sektora[141].

W 2012 r. w Polsce działało 83,5 tys. organizacji trzeciego sektora, w tym:

- 69,6 tys. stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych;
- 8,5 tys. fundacji;
- 3,6 tys. samorządów gospodarczych i zawodowych oraz organizacji pracodawców;
- 1,8 tys. społecznych podmiotów wyznaniowych.

Spośród wszystkich organizacji III sektora 10% posiadało status organizacji pożytku publicznego[142].

Mapa 5. Liczba organizacji na 10 tys. mieszkańców wg województw w 2012 r. (w %)

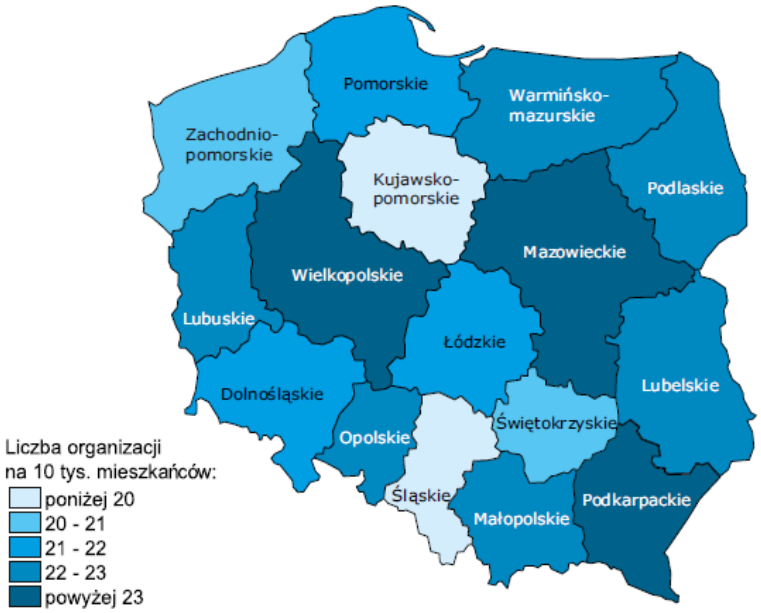

Źródło: Trzeci sektor w Polsce stowarzyszenia, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe, organizacje samorządu zawodowego, gospodarczego i pracodawców w 2012 r., GUS, Warszawa 2014, s. 40

W 2012 r. najwięcej organizacji pozarządowych przypadających na 10 tys. mieszkańców było w województwach: mazowieckiem, wielkopolskim i podkarpackim (23,8 - 25,3). Województwo opolskie miało 2 300 aktywnych organizacji III sektora, co oznacza, że na 10 tys. mieszkańców przepadało 22,8 podmiotów[143].

Według GUS prawie 62% organizacji pozarządowych – uczestników badania, podejmowało działania skierowane do najbliższej społeczności lokalnej (najczęściej w ramach kółek rolniczych i ochotniczych straży pożarnych). W układzie regionalnym najwyższy udział organizacji działających na rzecz społeczności lokalnej odnotowano w województwie opolskim – 72%, a następnie w województwach wielkopolskim i małopolskim - po 71%[144].

---

[141] *Trzeci sektor w Polsce. Stowarzyszenia, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe, organizacje samorządu zawodowego, gospodarczego i pracodawców w 2012 r.,* GUS, Warszawa 2014, http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/gospodarka-spoleczna-wolontariat/gospodarka-spoleczna-trzeci-sektor/trzeci-sektor-w-polsce-stowarzyszenia-fundacje-spoleczne-podmioty-wyznaniowe-samorzad-zawodowy-i-gospodarczy-oraz-organizacje-pracodawcow-w-2012-r-,1,3.html (06.08.2015 r.).
[142] Ibidem, s. 2.
[143] Ibidem, s. 40.
[144] Ibidem, s. 56.

Większość badanych organizacji pozarządowych (75%) prowadzi wyłącznie działalność statutową. Jedynie 18% podmiotów prowadzi odpłatną działalność statutową, a tylko 7% prowadzi działalność gospodarczą (w tym 5% wyłącznie działalność gospodarczą, a 2% działalność gospodarczą wraz z odpłatną działalnością statutową)[145].

W województwie opolskim udział organizacji III sektora prowadzących działalność gospodarczą wynosi 5% (średnio w kraju 6,5%).

Natomiast województwo opolskie ma najwyższy wskaźnik w kraju (15%) liczby organizacji posiadających status organizacji pożytku publicznego wśród działających organizacji III sektora (średnia dla kraju 10%)[146]. Jednak z uwagi na mniejszą niż w innych województwach liczbę organizacji pozarządowych kwota uzyskiwana z odpisu 1% podatku należy do najniższych w kraju.

Z badań ROPS w Opolu wynika, że zakres współpracy organizacji pozarządowych z instytucjami publicznymi, głównie rynku pracy i pomocy społecznej, jest niewystarczający[147]. W 2014 r. tylko połowa gmin podęła współpracę z 253 organizacjami pozarządowymi prowadzącymi działalność w obszarze pomocy społecznej i rynku pracy w województwie opolskim. Głównymi trudnościami w podejmowaniu współpracy są: przeciążenie obowiązkami administracyjnymi pracowników w ośrodkach pomocy społecznej, niespójne i nieprecyzyjne przepisy prawa, trudności formalne. Dodatkowym problemem jest także współpraca międzysektorowa, zwłaszcza instytucji publicznych z podmiotami komercyjnymi. Najczęstszą formą współpracy między instytucjami jest wymiana informacji, a wspólne działania najczęściej dotyczą obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie i aktywizacji osób bezrobotnych. W badaniu stwierdzono też nikły zakres współpracy w działaniach na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego[148].

2.10 Ekonomia społeczna[149]

Według stanu na 30 września 2015 r. w województwie opolskim funkcjonowało 259 podmiotów ekonomii społecznej, z tego:

- 30 spółdzielni socjalnych;
- 30 spółdzielni pracy;
- 5 klubów integracji społecznej;
- 6 centrów integracji społecznej;
- 2 zakłady aktywności zawodowej;
- 15 warsztatów terapii zajęciowej;
- 171 organizacji pozarządowych prowadzących działalność gospodarczą lub odpłatną działalność pożytku publicznego (13 fundacji i 158 stowarzyszeń).

W porównaniu do 2012 r., najbardziej wzrosła liczba spółdzielni socjalnych (z 10 do 30 podmiotów), centrów integracji społecznej (z 2 do 6) oraz nieznacznie spółdzielni pracy (o 1, do 30). Natomiast spadła liczba klubów integracji społecznej (z 12 do 5 w 2015 r.). Mniej też zdiagnozowano fundacji i stowarzyszeń, prowadzących działalność gospodarczą lub odpłatną działalność pożytku publicznego (o 36). Bez zmian pozostała liczba zakładów aktywności zawodowej (2) i warsztatów terapii zajęciowej (15).

[145] Ibidem, s.64.
[146] Ibidem, s. 189.
[147] *Współpraca instytucji pomocy społecznej z innymi instytucjami na terenie gminy, powiatu, województwa zajmującymi się pomocą i wsparciem rodzin i jej wpływ na skuteczność działań pomocy społecznej w województwie opolskim*…op. cit., s. 40-43.
[148] Ibidem.
[149] *Ekonomia społeczna w województwie opolskim – szanse, zagrożenia i perspektywy rozwoju*, Sejmik Województwa Opolskiego, październik 2015 r. , s.4.

Mapa 6. Podmioty ekonomii społecznej w województwie opolskim (bez fundacji i stowarzyszeń) – wg stanu na 30.09.2015 r.

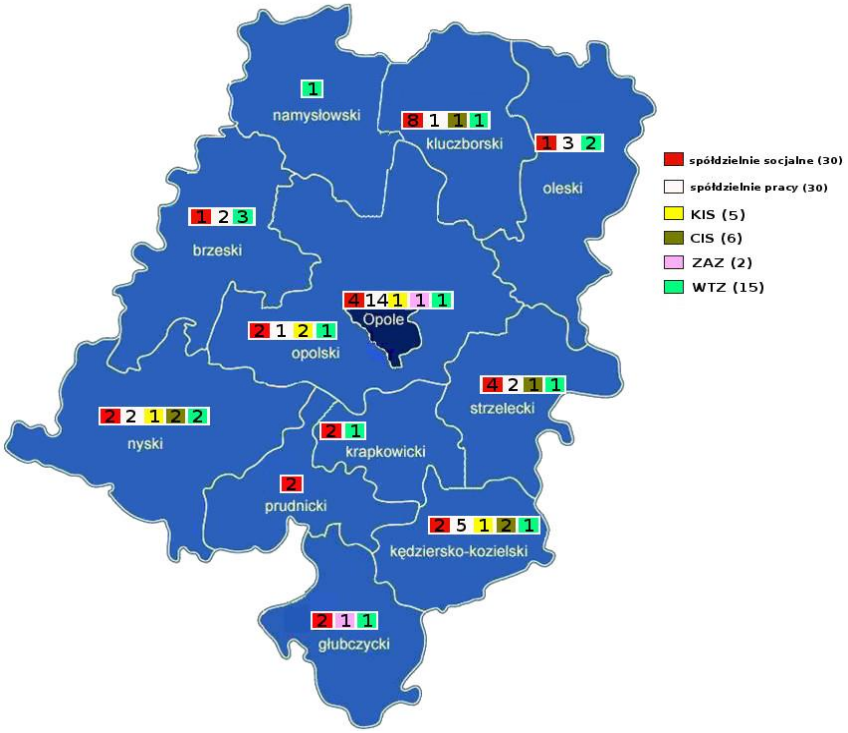

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu

Najwięcej podmiotów ekonomii społecznej występuje w Mieście Opolu (120), przy czym w przypadku spółdzielni socjalnych, największa ich liczba jest w powiecie kluczborskim (8).

Najmniej podmiotów sektora ekonomii społecznej znajduje się na terenie powiatu namysłowskiego (2), tj. po jednym stowarzyszeniu i warsztacie terapii zajęciowej.

W 2014 r., średnio na 100 tys. mieszkańców województwa, przypadało 26 podmiotów ekonomii społecznej, a wskaźnik ten wahał się od 7 w powiecie namysłowskim do 101 w Opolu Mieście.

Wykres 21. Wskaźnik liczby podmiotów ekonomii społecznej przypadający na 100 tys. mieszkańców powiatów woj. opolskiego w 2014 r.

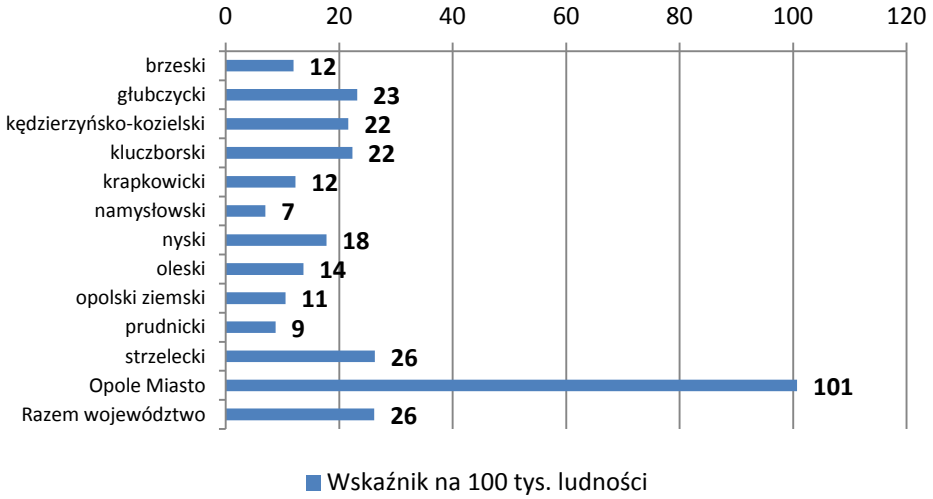

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu

Z badań przeprowadzonych w woj. opolskim wynika, że:

- sektor ekonomii społecznej w regionie jest słabo rozwinięty (istnieje niewielka liczba podmiotów ekonomii społecznej, a ich działalność jest mało promowana);
- barierą rozwoju sektora ekonomii społecznej jest przede wszystkim brak zaangażowania władz lokalnych, niewiedza, brak kompetencji, negatywne nastawienie i niechęć do współpracy z podmiotami ekonomii społecznej;
- zła organizacja oraz brak rzetelnych informacji i niska jakość wsparcia udzielanego podmiotom ES (w tym wsparcia finansowego w formie poręczeń, kredytów, pożyczek)[150].

2.11 Opieka nad dzieckiem do 3 lat i wychowanie przedszkolne

2.11.1 Żłobki i kluby dziecięce

Zgodnie z danymi Opolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Opolu, na koniec 2014 r. w województwie opolskim było 60 placówek opieki na dziećmi do 3 lat życia, w tym 52 żłobki i 8 klubów dziecięcych, a liczba zatrudnionych opiekunów dziennych wyniosła 184[151].

W porównaniu do 2013 r. liczba placówek opieki żłobkowej (żłobków i klubów dziecięcych) wzrosła o 5, a liczba miejsc o 320, tj. o 15%.

W 2013 r. według GUS w żłobkach i klubach dziecięcych województwa opolskiego było 2 470 miejsc, w których przebywało 2 231 dzieci w wieku do 3 lat (8,7% dzieci w tej grupie wieku). Oznacza to, że:

- na każde 1 000 dzieci w wieku do 3 lat przypadało w tych placówkach 188 miejsc (pierwsza pozycja w kraju, przy średniej w Polsce wynoszącej 88 miejsc),
- na każde 1 000 dzieci w wieku do 3 lat przebywało w żłobkach i klubach dziecięcych 86,6 dzieci (również najwyższy wskaźnik w kraju, przy średniej wynoszącej 47,6)[152].

W 2014 r. – zgodnie z danymi ROPS w Opolu, liczba miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych w województwie opolskim wzrosła do 2 576, tj. o 106 więcej niż w 2013 r.[153] Mimo to, nie przyznano miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych 710 dzieciom, w tym 561 dzieciom z powodu braku wolnych miejsc (pozostałym dzieciom z innych przyczyn formalnych)[154].

2.11.2 Wychowanie przedszkolne

W roku szkolnym 2013/2014 funkcjonowano w woj. opolskim 471 placówek wychowania przedszkolnego, z tego:[155]

- 356 przedszkoli,
- 16 punktów przedszkolnych,
- 99 oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych.

W porównaniu do roku szkolnego 2012/2013:

- liczba przedszkoli i punktów przedszkolnych wzrosła o 3,6%,
- liczba oddziałów przedszkolnych w szkołach pozostała bez zmian.

Liczba miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego wyniosła 29 933, z których korzystało 31 246 dzieci w wieku 3 – 6 lat.

Wskaźnik upowszechniania edukacji przedszkolnej wśród dzieci 3 - 4-letnich w Polsce wyniósł 64,2%. Podobnie jak w kilku poprzednich latach najwięcej dzieci w tym wieku uczęszczało do

[150] *Opolski Program Rozwoju Ekonomii Społecznej* – projekt ROPS w Opolu, s. 24-25.
[151] Informacja Wydziału Polityki Społecznej i Zdrowia Opolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Opolu z 21 września 2015, przekazana pocztą elektroniczną do Obserwatorium Polityki Społecznej ROPS w Opolu.
[152] *Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2013 r.*. GUS, Warszawa 2014, s. 57.
[153] *Ocena zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2014 r*….op. cit. s. 28.
[154] Ibidem.
[155] *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2013/2014*, GUS, Warszawa 2014, s. 166.

placówek wychowania przedszkolnego w województwach: opolskim (75,3%), mazowieckim (71,5%) i śląskim (68,9%)[156].

Mapa 7. Upowszechnianie wychowania przedszkolnego dzieci w wieku 3-4 lat wg województw w roku szkolnym 2013/2014

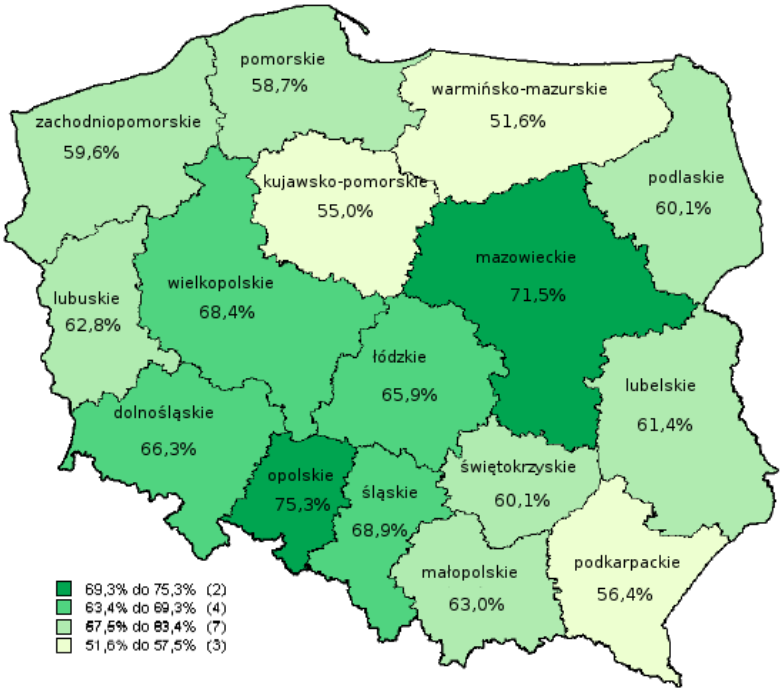

Źródło: *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2013/2014,* GUS, Warszawa 2014, s. 62

Wg oceny zasobów pomocy społecznej - w 2014 r. w woj. opolskim nie przyznano miejsca w przedszkolu 354 dzieciom, z tego:

- 187 dzieciom z powodu braku miejsc (najwięcej w Opolu, Nysie i Strzelcach Opolskich);
- 167 dzieciom z powodu nie spełnienia wymogów formalnych (wiek dziecka, meldunek poza gminą itp.)[157].

2.12 Opieka nad dzieckiem pozbawionym opieki rodzicielskiej

Usługi wsparcia rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze oraz systemu pieczy zastępczej obejmują dwa obszary zadań – pierwszy wykonywany przez gminę, drugi – przez samorząd powiatowy, tj.:

1 a) wsparcie rodziny w środowisku jej zamieszkania - *praca z rodziną*[158]*;*
   b) pomoc w opiece i wychowaniu dziecka poprzez umożliwienie dziecku korzystania z zajęć w placówce wsparcia dziennego[159];
2 organizacja opieki i wychowania dla dzieci pozbawionych opieki rodziny biologicznej – w systemie pieczy zastępczej, poprzez umieszczenie w*:*
   - rodzinnej pieczy zastępczej (rodziny zastępczej i rodzinne domy dziecka);
   - instytucjonalnej pieczy zastępczej (placówki opiekuńczo-wychowawcze).

[156] Ibidem, s. 61.
[157] *Ocena zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2014 r*.…op. cit. s. 29.
[158] Art. 10 ust. 3 *ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* (Dz.U. z 2015 r., poz.332).
[159] Ibidem, art. 18.

2.12.1 Wsparcie rodziny w środowisku naturalnym

W 2014 r. liczba asystentów rodziny w woj. opolskim wzrosła do 68 zatrudnionych, tj. o 21% w porównaniu do 2013 r. Asystenci rodziny mieli pod opieką 812 rodzin – o blisko 34% więcej niż w 2013 r.

Na 1 asystenta przypadało średnio 12 rodzin, którymi się opiekowali oraz 74 rodziny z problemami opiekuńczo-wychowawczymi.

Można stwierdzić, że zakres usług asystenta rodziny systematycznie poszerza się:

- o 34% wzrosła liczba rodzin objętych wsparciem,
- o 16% zmalała liczba potencjalnych rodzin problemowych przypadających na 1 asystenta[160].

Najwięcej rodzin objętych pracą asystenta rodziny występuje w gminach miejskich, w tym Nysie (80), Kędzierzynie-Koźlu (63), Prudniku (42), Opolu (39), Kluczborku (37) oraz Lewinie Brzeskim (34). Jednak w 22 gminach brak asystentów rodziny.

W woj. opolskim liczba dziennych placówek wsparcia wzrosła w latach 2013 – 2014 z 27 do 31 (o 15%), z tego było:

- 18 placówek opiekuńczych;
- 10 specjalistycznych;
- 3 w formie pracy podwórkowej.

W 2014 r. w placówkach wsparcia dziennego były 844 miejsca, a przeciętnie korzystało z nich 508 dzieci[161].

2.12.2 Piecza zastępcza

W 2014 r. w województwie opolskim liczba podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej spadła z 1 143 do 1 102 (o 3,6%). Powody zmniejszenia liczby rodzin zastępczych, zwłaszcza spokrewnionych z dzieckiem, były podobne jak w latach poprzednich, tj. usamodzielnienie wychowanków lub powrót dzieci do rodzin naturalnych, a także działania sądów rodzinnych polegające na zamianie pieczy zastępczej na nadzór kuratorski.

W 2014 r. było:

- 691 rodzin zastępczych spokrewnionych z dzieckiem (w 2013 r. 737);
- 357 rodzin niezawodowych (bez zmian w porównaniu do 2013 r.);
- 36 rodzin zastępczych zawodowych (w 2013 r. 32), z tego:
  - 24 rodziny zastępcze zawodowe „zwykłe”;
  - 10 rodzin pełniących funkcję pogotowia rodzinnego;
  - 2 rodziny specjalistyczne (wychowujące niepełnosprawne dzieci);
- 18 rodzinnych domów dziecka (o 1 więcej niż w 2013 r.).

[160] *Ocena zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2014 r.* …op. cit., s. 40.
[161] Zob. Tabela 28. Placówki wsparcia dziennego w woj. opolskim w 2014 r., s. 75.

Wykres 22. Struktura podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej w woj. opolskim w 2014 r.

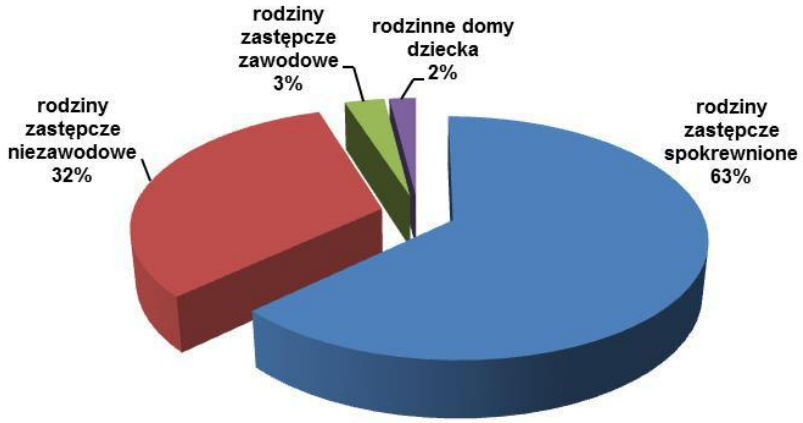

Źródło: *Ocena zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2014 r.,* s. 42

W 2014 r. liczba opolskich placówek opiekuńczo-wychowawczych obejmowała ogółem 21 podmiotów, przy czym wzrost ten był efektem restrukturyzacji placówki w Nysie (jeden podmiot podzielono na 3 z uwagi na konieczność dostosowania standardu w zakresie liczby miejsc). Nie wpłynęło to na ogólną liczbę miejsc w tych jednostkach, która na koniec 2014 r. wynosiła 514, a liczba przebywających dzieci 631.

Zgodnie z zaleceniami wynikającymi m.in. z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, a także w związku z deinstytucjonalizacją usług społecznych – liczba miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych woj. opolskiego systematycznie maleje (w latach 2010 – 2014 – o 11%, z 576 do 514 w 2014 r.)[162].

W 2014 r. w systemie pieczy zastępczej umieszczonych było 2 166 dzieci (o 91 dzieci mniej niż w 2013 r., tj. o 4%). Najbardziej spadła liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych spokrewnionych (o 10%) oraz liczba dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych (o 2%).

Zgodnie z oczekiwaniami autorów ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej spada liczba dzieci umieszczanych w spokrewnionych rodzinach zastępczych oraz domach dziecka, na rzecz wzrostu dzieci kierowanych do rodzin zastępczych zawodowych, rodzinnych domów dziecka, w których w latach 2013–2014 odnotowano zwiększenie liczby umieszczony dzieci o 8%.

2.12.3 Usamodzielnieni wychowankowie pieczy zastępczej oraz innych ośrodków wychowawczych, o których mowa w art. 88 ustawy o pomocy społecznej[163]

W 2014 r. w woj. opolskim w ramach systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej proces usamodzielnienia rozpoczęło 697 wychowanków, z tego:

- 415 młodzieży opuszczającej rodzinne formy pieczy zastępczej,
- 219 osób opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze,
- 63 osoby opuszczające inne ośrodki wychowawcze, o których mowa w art. 88 ust.1 ustawy o pomocy społecznej.

[162] W wyniku zmian systemowych w latach 2011–2013 dokonano restrukturyzacji placówek opiekuńczo-wychowawczych (w celu ograniczenia wydatków administracyjnych), następnie w roku 2014 w związku z obowiązkiem ustawowym dokonano podziału dużych jednostek na mniejsze, stąd zwiększyła się ogólna liczba tych placówek (z 16 w 2013 r. do 21 w 2014 r.). Natomiast zgodnie z zapisami ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, celem dostosowania się do docelowego wymogu liczby miejsc (nie większej niż 30) – maleje liczba miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych – na podstawie *Oceny zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2014 r.*

[163] *Osoby pełnoletnie opuszczające dom pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz schronisko dla nieletnich, zakład poprawczy, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy, specjalny ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii zapewniający całodobową opiekę i młodzieżowy ośrodek wychowawczy – art. 88 ustawy o pomocy społecznej.*

Badania i dane statystyczne wskazują na niewielki zakres dostępności usług przeznaczonych dla dzieci i młodzieży rozpoczynającej proces usamodzielnienia oraz osób usamodzielniających się. Chodzi o:

- usługi wspierające i aktywizujące dla osób usamodzielniających się, w tym w formie indywidualnego programu usamodzielnienia, zwłaszcza w formie mieszkania chronionego. W 2014 r. w województwie opolskim było 14 miejsc w mieszkaniach chronionych dla osób opuszczających system pieczy zastępczej i inne placówki wychowawcze;
- usługi w formie zajęć w ramach podnoszenia kluczowych kompetencji o charakterze zawodowym lub zdobywania nowych kompetencji i umiejętności zawodowych, umożliwiających aktywizację zawodową.

2.13 Edukacja

W roku szkolnym 2014/2015 w województwie opolskim funkcjonowało 817 placówek szkolnych, w których naukę pobierało 114 227 uczniów[164].

Współczynniki skolaryzacji w poszczególnych grupach wieku były dla województwa opolskiego niższe niż średnie dla kraju i wynosiły:

- 5 lat – 92,6%,
- 6 lat – 49,7%,
- 7-12 lat (szkoły podstawowe) – 92,1%,
- 13-15 lat (gimnazja) – 88,6%,
- 16-18 lat (szkoły ponadgimnazjalne) – 85,5%,
- 19-21 lat (szkoły policealne) – 4,3%[165].

Tabela 12. Placówki szkolne i uczniowie w województwie opolskim w roku szkolnym 2014/2015

Lp.	Typ szkoły	Placówki szkolne w województwie opolskim w roku szkolnym 2014/2015	
		liczba placówek	liczba uczniów
1.	**Razem**	**817**	**114 227**
2.	podstawowe	397	51 896
3.	ponadpodstawowe	182	26 312
4.	ponadgimnazjalne, w tym:	238	36 019
5.	zawodowe	48	5 795
6.	technika	62	14 134
7.	licea	109	15 703
8.	inne	19	290

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie *Edukacja w województwie opolskim w roku szkolnym 2014/2015*, Urząd Statystyczny w Opolu, Opole, sierpień 2015, s. 3-12 http://opole.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnalne/warunki-zycia/edukacja-w-wojewodztwie-opolskim-w-roku-szkolnym-20142015,3,1.html (12.10.2015 r.)

Liczba uczniów większości typów szkół w porównaniu do poprzedniego roku szkolonego zmalała, z wyjątkiem szkół podstawowych, w których wystąpił wzrost liczby uczniów o 6%, będący wynikiem zmiany przepisów – w 2014 r. naukę w szkołach podstawowych rozpoczęły dzieci 6-letnie[166].

W roku akademickim 2014/2015 w 6 szkołach wyższych w województwie opolskim kształciło się 25 733 studentów (mniej niż w poprzednim roku o 10,2%).

[164] *Edukacja w województwie opolskim w roku szkolnym 2014/2015*, Informacja sygnalna, Urząd Statystyczny w Opolu, Opole, sierpień 2015r., http://opole.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnalne/warunki-zycia/edukacja-w-wojewodztwie-opolskim-w-roku-szkolnym-20142015,3,1.html ,
[165] *Regiony Polski*,…op. cit., s.34.
[166] Ibidem, s. 4.

Spośród studiujących największa grupa kształciła się na studiach pierwszego stopnia, a studia magisterskie kontynuowało 7,5% osób[167].

Najwięcej osób kształciło się na kierunkach pedagogicznych, biznesu i administracji oraz społecznych (łącznie 43%). Kobiety najczęściej wybierały kierunki w dziedzinie: opieki społecznej, usług dla ludności oraz usług medycznych.

Wykres 23. Struktura studentów szkół wyższych według płci i grup kierunków kształcenia w roku akademickim 2014/2015. Stan na początku roku

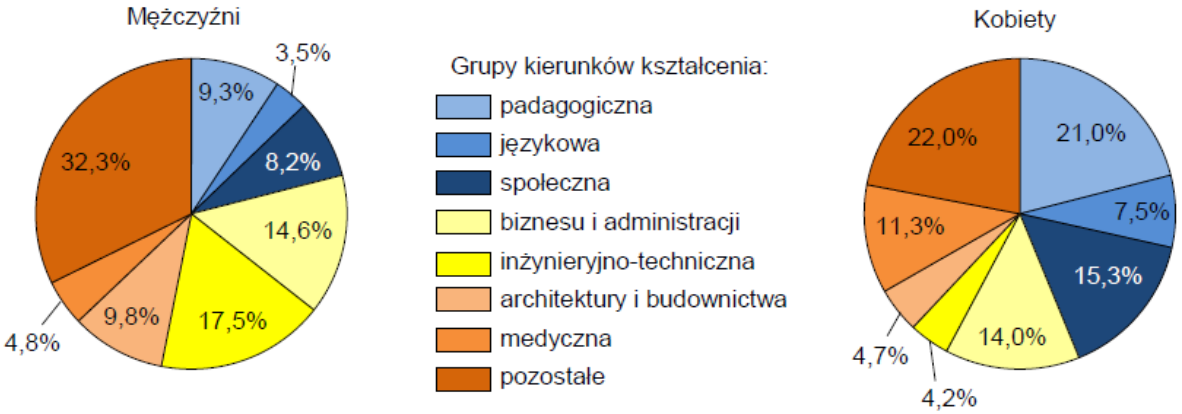

a Zgodnie z Międzynarodową Standardową Klasyfikacją Edukacji (ISCED-F 2013).

Źródło: *Edukacja w województwie opolskim w roku szkolnym 2014/2015*, Urząd Statystyczny w Opolu, Opole, sierpień 2015, s. 14 http://opole.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnalne/warunki-zycia/edukacja-w-wojewodztwie-opolskim-w-roku-szkolnym-20142015,3,1.html (12.10.2015 r.)

Struktura wykształcenia mieszkańców województw opolskiego systematycznie poprawia się, wzrasta liczba osób z wyższym wykształceniem, a maleje liczba osób z wykształceniem podstawowym
i niższym[168].

Mimo to podkreśla się niedostosowanie systemu kształcenia, zwłaszcza kierunków technicznych i inżynierskich do potrzeb rynku pracy. Jak wskazują wyniki prowadzonych badań, *osoby gotowe podjąć pracę posiadają inne kwalifikacje niż oczekiwane.*(…) *chodzi o specyficzne umiejętności wykorzystania swojej wiedzy w praktyce. Dostrzegana jest niedojrzałość uczniów, utrzymująca się jeszcze w czasie studiów, a często w trakcie zatrudnienia u pracodawcy*[169].

Wskazuje się, że w programach edukacyjnych brak zagadnień związanych z ważnymi kwestiami społecznych (starość i starzenie się, tolerancji wobec osób z dysfunkcjami, problemów rodziny, w tym przemocy domowej).

Dodatkowym elementem decydującym o poziomie wykształcenia mieszkańców regionu jest udział w kształceniu ustawicznym. Z danych Eurostatu wynika jednak, że wskaźnik uczestnictwa mieszkańców województwa opolskiego (podobnie, jak innych regionów kraju) jest niski. W 2013 r. w grupie osób w wieku 25 – 64 lata w rożnych formach kształcenia ustawicznego uczestniczyło 3,1% ludności (w Polsce średnio 4,3%, a wśród 28 krajach Unii 10,5%)[170].

[167] Ibidem, s. 13.
[168] *Specjalna Strefa Demograficzna*…op. cit., s. 31.
[169] J. Żurawska, *Badania potrzeb pracodawców w kontekście oferty systemu edukacji na poziomie średnim i wyższym,* Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Oplu, Opole, 2009, s. 81-82,139-140, za: [Program Specjalnej Strefy Demograficznej w województwie opolskim do 2020 roku. Opolskie dla Rodziny, Samorząd Województwa Opolskiego, Opole 2014].
[170] Ibidem, s. 32.

2.14 Synteza części diagnostycznej

Województwo opolskie należy do grupy regionów kraju, wyróżniających się lepszą sytuacją w niektórych obszarach życia społecznego. Na tle innych województw kraju w regionie występują:

- niski poziom zagrożenia ubóstwem relatywnym i wg ustawowej granicy ubóstwa, oraz średni wskaźnik zagrożenia ubóstwem skrajnym;
- razem z woj. dolnośląskim, opolskie zajmuje 4 pozycję wśród 6 regionów w zakresie łącznego wskaźnika zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym;
- niewielki odsetek ludności korzystającej z pomocy społecznej (6,3% osób w gospodarstwach domowych – 3. najniższa wartość wskaźnika w kraju, po województwach: śląskim i dolnośląskim, choć w układzie terytorialnym województwa występują różnice (więcej osób korzysta z pomocy w powiatach: namysłowskim, nyskim, prudnickim i głubczyckim, mniej w powiatach strzeleckim i Mieście Opolu);
- lepsza dostępność instytucji opieki nad małym dzieckiem (żłobki i przedszkola), mimo trudności w dostępie lub niedostępności tych usług na obszarach wiejskich i w małych miastach województwa.

Jednocześnie – wg badania *Diagnoza społeczna 2013* pod. red. J. Czapińskiego, województwo opolskim w rankingu województw uzyskało 3. pozycję w kraju pod względem obiektywnej i subiektywnej oceny warunków życia mieszkańców (dochodowych, materialnych, dostępu do usług zdrowotnych, edukacji, uczestnictwa w kulturze, a także oceny dobrostanu psychicznego, fizycznego, poziomu stresu, czy zagrożenia przejawami patologii społecznej).

Mimo to, w regionie występują i – jak wynika z prognoz w najbliższych latach nasilać się będą niekorzystne zjawiska natury demograficznej i społecznej. Najważniejszym z nich – określonym w *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.* jako wyzwanie horyzontalne jest depopulacja i przeciwdziałanie procesom z nią związanym, tj.:

- najniższy w kraju (obecnie i prognozowany do 2050 r.) współczynnik dzietności, nie zapewniający prostej zastępowalności pokoleń (w 2050 r. współczynnik dzietności w woj. opolskim będzie wynosił 1,35);
- ujemny przyrost naturalny (do 2050 r. nastąpi wzrost przewagi zgonów nad urodzeniami wynoszący ponad 6 tys.);
- jeden z najwyższych w kraju (po woj. śląskim) udział emigrantów definitywnych i zarobkowych oraz ujemne saldo migracji. Wg prognozy GUS do 2050 r. w Polsce saldo migracji zagranicznych i wewnętrznych zrównoważy się (wynosić będzie 0,0‰), podczas, gdy w województwie opolskim nadal będzie ujemne z wartością minus 2,6‰. Ponadto obecną sytuację ludnościową województwa pogarsza „drenaż mózgów", tzn. emigracja, zwłaszcza młodych osób z wyższym wykształceniem, do sąsiednich województw i innych, szybciej rozwijających się regionów kraju;
- niekorzystna struktura demograficzna ludności oraz wysoki i dynamicznie wzrastający udział osób w wieku poprodukcyjnym, w tym osób pow. 80 lat (zaawansowana starość). W 2050 r. województwo opolskie będzie jednym z „najstarszych" demograficznie województw w kraju z najbardziej niekorzystnymi współczynnikami demograficznej starości – najwyższą medianą wieku (56,1 lat), najwyższym współczynnikiem obciążenia demograficznego (na 100 osób do 14 lat będzie przypadać 3 599 osób pow. 65 lat), jednym z najwyższych udziałów ludności w wieku pow. 65 lat (33%) oraz osób pow. 80 lat (12,2%);
- spadek liczby rodzin wielodzietnych i wzrost liczby rodzin niepełnych oraz rodzin bezdzietnych;
- spadek liczby zawieranych małżeństw, wzrost liczby rozwodów, osłabienie więzi międzypokoleniowych oraz funkcji opiekuńczej i wychowawczej rodziny.

Oprócz niekorzystnych tendencji demograficznych, wyzwaniem dla woj. opolskiego są również zjawiska i problemy natury społeczno-ekonomicznej, tj.:

- w zakresie rynku pracy: niski poziom aktywności zawodowej mieszkańców, utrzymujące się na średnim, krajowym poziomie bezrobocie rejestrowane, choć wg badania BAEL bezrobocie systematycznie spada (w 2014 r. woj. opolskie uzyskało w tej statystyce najniższy wskaźnik w kraju), niewielki w porównaniu do liczby w kraju przyrost miejsc pracy oraz niedostosowanie podaży pracy do ofert pojawiających się na rynku (nieodpowiednie kwalifikacje i umiejętności pracowników);
- niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców, poziom inwestycji oraz wyższa od opolskiej konkurencyjność ościennych województw;
- niski poziom kapitału społecznego (choć liczba organizacji pozarządowych jest duża, podkreśla się ich nikły zakres współpracy z instytucjami samorządowymi i biznesem oraz mały zakres zlecania im zadań przez samorząd terytorialny, szczególnie z zakresu polityki społecznej);
- niski poziom dostępności usług publicznych (społecznych, zdrowotnych, rehabilitacyjnych), szczególnie na obszarach wiejskich i małych miast;
- brak współpracy międzysektorowej w działaniach ograniczających poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz zwiększających dostępność usług społecznych;
- niewystarczające zasoby instytucji pomocy i integracji społecznej w stosunku do występujących potrzeb (instytucji specjalistycznego poradnictwa, dziennych ośrodków wsparcia, ośrodków wsparcia rodzin problemowych, interwencji kryzysowej, centrów i klubów integracji społecznej, środowiskowych domów samopomocy itp.);
- niedostosowanie form i jakości wsparcia do zmieniających się potrzeb (brak działań aktywizujących, profilaktyki, interwencji kryzysowej, przeciwdziałania przemocy, usług społecznych i rehabilitacyjnych dla seniorów oraz rodzin z problemami opiekuńczymi i wychowawczymi, a także dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej oraz wychowanków opuszczających system pieczy zastępczej);
- niewystarczająca liczba pracowników socjalnych, zwłaszcza w małych gminnych ośrodkach pomocy społecznej i tym samym ograniczony zakres stosowania najważniejszej usługi pomocy społecznej – pracy socjalnej.
- brak również wystarczającej liczby innych pracowników – specjalistów, doradców, psychologów, prawników, co powoduje nadmierne obciążenie pracowników socjalnych zadaniami administracyjnymi;
- niewystarczająca liczba asystentów rodziny, najczęściej wykonujących pracę na podstawie umów cywilnoprawnych (umowy zlecenia), a nie w sposób ciągły, na podstawie umowy o pracę;
- peryferyjność obszarów wiejskich (minimalny zakres działań aktywizujących, profilaktycznych, wspomagających realizowanych przez gminne ośrodki pomocy społecznej, brak instytucji wsparcia), a także niski poziom dostępności usług publicznych dedykowanych rodzinom wychowujących dzieci lub opiekującym się osobami zależnymi (trudności z dostępem do miejsc w żłobkach, przedszkolach, niewystarczająca liczba miejsc w dziennych domach pomocy, mały zakres usług opiekuńczych i wysoki koszt usług komercyjnych, trudności w organizacji opieki paliatywnej).

Tabela 13. Województwo opolskie na tle innych województw Polski w 2014 r. w wybranych kategoriach społecznych i ekonomicznych

Wyszczególnienie	Pozycja województwa opolskiego wśród województw Polski w 2014 r.
Powierzchnia w km^2	16
Ludność w tys.	16
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	16
Urodzenia żywe w 2014 r.	15
Współczynnik przyrostu naturalnego w ‰	14
Współczynnik dzietności ogólnej*	16
Saldo migracji wewnętrznej i zagranicznej na pobyt stały	14
Współczynnik aktywności zawodowej w %	13
Wskaźnik zatrudnienia w %	9
Stopa bezrobocia w % (BAEL)	3
PKB $_a$ na 1 mieszkańca w zł	11
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	7
Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym (% osób w gospodarstwach domowych)	5
Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w 2013 r. na 10 tys. ludności	2
Mieszkania oddane do użytku na 1000 mieszkańców	16
Dzieci w żłobkach na 1000 dzieci w wieku do 3 lat	2

*dzietność ogólna to liczba urodzonych dzieci przypadająca na 1 kobietę w wieku rozrodczym
$_a$ w 2012 r.

Źródło: *Regiony Polski, GUS* Warszawa 2015

3 Wyzwania regionalnej polityki społecznej

Wskazane w diagnozie dominujące zjawiska i problemy społeczne województwa opolskiego wyznaczają kierunki koniecznych działań i interwencji, stanowiąc wyzwania regionalnej polityki społecznej.

Uznano, że w ciągu najbliższych lat najważniejsze będzie:

1. **wsparcie rodziny, wzmocnienie jej aktywności oraz bezpieczeństwa**, zwłaszcza rodzin wychowujących dzieci, zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, poprzez zwiększenie zakresu i poprawę jakości usług społecznych: [171]
   - aktywizujących i wspomagających dla rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, dzieci i młodzieży przebywającej oraz opuszczającej system pieczy zastępczej, osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym – korzystających z pomocy społecznej, starszych, niepełnosprawnych, długotrwale bezrobotnych;
   - opiekuńczych skierowanych do osób niesamodzielnych (starszych i niepełnosprawnych zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym), w tym w formie mieszkań wspomaganych;
   - form wsparcia skierowanych do rodzin w sytuacji kryzysowej i dotkniętych patologiami społecznymi (przeciwdziałanie alkoholizmowi, narkomanii);

2. **zwiększenie aktywności i samodzielności osób niepełnosprawnych**, poprzez:
   - ułatwienie dostępu do usług publicznych (opiekuńczych i społecznych);
   - wzmocnienie i poszerzenie zakresu stosowania form aktywizacji społecznej i zawodowej;
   - promocję właściwych postaw społecznych wobec niepełnosprawności, zapewniających integrację tych osób ze społecznością lokalną;

3. **wsparcie i aktywizacja osób w podeszłym wieku**, poprzez:
   - rozwój rynku usług senioralnych;
   - zwiększenie dostępności usług oraz form wsparcia (usługi w formie mieszkania wspomaganego, teleopieka, usługi edukacyjne, kulturalne i rekreacyjne);
   - zwiększenie aktywności seniorów i ich udziału w życiu społeczności lokalnych (promocja tworzenia lokalnych rad senioralnych, wolontariatu seniorów na rzecz innych osób niesamodzielnych, utworzenie Regionalnej Rady Senioralnej oraz regionalnego centrum wolontariatu seniorów);
   - promocja integracji międzypokoleniowej oraz zmiany postaw wobec starości,
   - poszerzenie zakresu i upowszechnianie wiedzy i świadomości społecznej na temat starości i starzenia się społeczeństw;

4. **włączenie społeczne osób i rodzin zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym**, poprzez:
   - wsparcie samorządu terytorialnego w zakresie:
     - zwiększenia dostępności usług publicznych na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej (usługi wspomagające, edukacyjne, kulturalne, rekreacyjne kierowane do osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, zwłaszcza długotrwałych klientów pomocy społecznej);
     - zwiększenia zakresu działań klubów i centrów integracji społecznej (zwiększenie liczby miejsc w tych instytucjach);

[171] Wsparcie w formie usług zdrowotnych, zwłaszcza skierowanych do rodzin wychowujących dzieci, w tym poprawa dostępności i jakości kompleksowej opieki nad matką i dzieckiem oraz usług zdrowotnych dla seniorów uwzględnia *Strategia Ochrony Zdrowia dla Województwa Opolskiego na lata* 2014–2020 oraz RPO WO na lata 2014–2020, s. 164-167.

- zwiększenia liczby kontraktów socjalnych oraz zakresu stosowania pracy socjalnej;
- zwiększenia liczby asystentów rodziny oraz asystentów osób starszych i niesamodzielnych;
- zwiększenia liczby placówek wsparcia dziennego;
- zwiększenie usług aktywizujących i wspomagających dla wychowanków opuszczających system pieczy zastępczej, w tym w formie mieszkań chronionych, wsparcia indywidualnego trenera pracy;
- zwiększenia liczby podmiotów ekonomii społecznej, w tym podmiotów reintegracji społecznej i zawodowej;

— opracowanie i promocja standardów współpracy międzyresortowej w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej,

— upowszechnianie wiedzy i doskonalenie kwalifikacji zawodowych kadry w obszarze reintegracji społecznej i zawodowej osób i rodzin zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym;

5. **wzmocnienie roli i znaczenia ekonomii społecznej** jako skutecznego narzędzia integracji społecznej, poprzez:
   — promocję podmiotów ES oraz rezultatów działań prowadzonych przez te instytucje (kampanie społeczne, konferencje, targi ES);
   — tworzenie i rozwój narzędzi wsparcia podmiotów ekonomii społecznej (animacja, doradztwo, szkolenia, ośrodki wsparcia, tworzenie miejsc pracy, tworzenie oraz monitoring sieci OWES);
   — partnerstwo i otoczenie (zwiększenie świadomości władz samorządowych na temat roli i znaczenia ekonomii społecznej w łagodzeniu i eliminowaniu niekorzystnych skutków problemów społecznych, prowadzenie badań i analiz, opracowanie dokumentów strategicznych).

4. Zasoby instytucjonalne pomocy i integracji społecznej województwa opolskiego

4.1 Instytucje wsparcia i opieki na rzecz osób starszych i niesamodzielnych

Tabela 14. Domy pomocy społecznej w województwie opolskim w 2014 r.

Lp.	Dom pomocy społecznej	Domy powiatowe / gminne	Liczba miejsc
1.	DPS w Grodkowie	Powiat brzeski	53
2.	DPS w Jędrzejowie	Powiat brzeski	95
3.	DPS Klisino z filiami w: - Branicach; - Boboluszkach; - Radyni; - Bliszczycach; - Dzbańcach; - Głubczycach; - Kietrzu.	Powiat głubczycki	743
4.	DPS w Kietrzu	Powiat głubczycki	50
5.	DPS w Kędzierzynie -Koźlu (ul. Dąbrowszczaków 1)	Powiat kędzierzyńsko-kozielski	70
6.	DPS w Kędzierzynie-Koźlu (ul. Łukasiewicza 9)	Powiat kędzierzyńsko-kozielski	53
7.	DPS w Kluczborku	Powiat kluczborski	140
8.	DPS w Gierałcicach	Powiat kluczborski	70
9.	DPS „Anna” w Krapkowicach	Powiat krapkowicki	22
10.	DPS „Promyk” w Namysłowie	Powiat namysłowski	49
11.	DPS „Maria” w Korfantowie	Powiat nyski	56
12.	DPS w Nysie (ul Świętojańska 6)	Powiat nyski	63
13.	DPS w Nysie (Al. Wojska Polskiego 77)	Powiat nyski	80
14.	DPS w Kopernikach	Powiat nyski	105
15.	DPS w Radawiu	Powiat oleski	70
16.	DPS w Borkach Wielkich	Powiat oleski	42
17.	DPS w Opolu (ul. Szpitalna 17)	Miasto Opole	52
18.	DPS dla Kombatantów w Opolu	Miasto Opole	138
19.	DPS w Prószkowie	Powiat opolski	216
20.	DPS w Dobrzeniu Wielkim	Powiat opolski	55
21.	DPS w Czarnowąsach	Powiat opolski	120
22.	DPS w Grabinie	Powiat prudnicki	50
23.	DPS w Prudniku	Powiat prudnicki	78
24.	DPS w Racławicach Śląskich	Powiat prudnicki	62
25.	DPS w Strzelcach Opolskich	Powiat strzelecki	235
26.	DPS w Zawadzkiem	Powiat strzelecki	110
27.	DPS w Kadłubie	Powiat strzelecki	110
28.	DPS w Kamionku	Gmina Gogolin	47
		Razem	**3 034**

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu

Województwo opolskie od kilku lat zajmuje pierwsze miejsce w Polsce pod względem liczby miejsc w domach pomocy społecznej w stosunku do liczby mieszkańców.

W 2014 r. wskaźnik liczby miejsc na 10 tys. mieszkańców wzrósł do 30,3 i wahał się od najniższego w powiecie krapkowickim (10,6) do najwyższego w powiecie głubczyckim (167,8, tj. prawie 168 miejsc na 10 tys. mieszkańców).

Wykres 24. Wskaźnik liczby miejsc w domach pomocy społecznej na 10 tys. ludności wg powiatów woj. opolskiego w 2014 r.

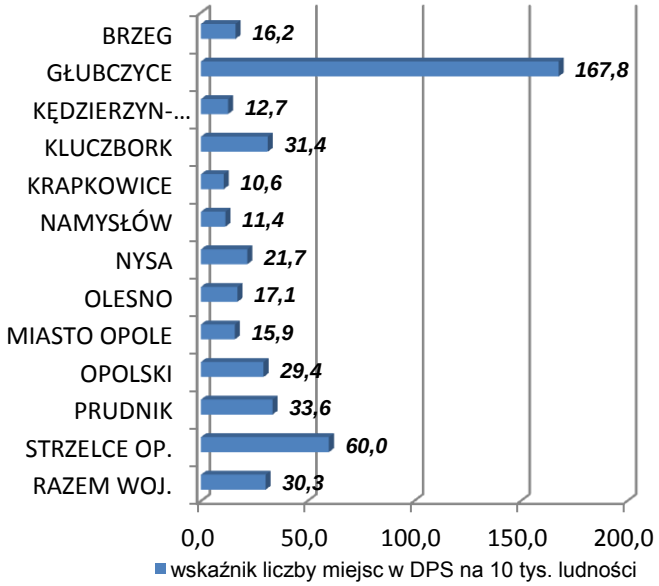

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie *Oceny zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2014 r.*

Tabela 15. Placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku w woj. opolskim w 2014 r.

Lp.	Nazwa domu	Gmina	Typ domu	Liczba miejsc
1	Dom św. Jana Bożego w Prudniku	Prudnik	dla osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i osób w podeszłym wieku	30
2	Dom Opieki im. Bł. Edmunda Bojanowskiego w Porębie	Leśnica	dla osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i osób w podeszłym wieku	50
3	Dom Opieki Zgromadzenia Sióstr Służebniczek NMP w Ozimku	Ozimek	dla osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i osób w podeszłym wieku	18
4	Dom Opieki Zgromadzenia Córek Św. Kamila w Sławicach	Dąbrowa	dla osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i osób w podeszłym wieku	15
5	Dom Spokojnej Starości Konfederak Marzena	Radłów	dla osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i osób w podeszłym wieku	24
6	"Spokojna Przystań" w Chomiąży	Głubczyce	dla osób w podeszłym wieku, niepełnosprawnych, przewlekle chorych	43
7	Całodobowy Dom Opieki „Alma Portus”	Brzeg	dla osób w podeszłym wieku, niepełnosprawnych, przewlekle chorych	32
			Razem	**212**

Źródło: *Rejestr placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku*, prowadzony przez Wojewody Opolskiego (stan na 11.02.2015 r.) https://bipouw.e-wojewoda.pl/pl/c/rejestr-placowek-zapewniajacych-calodobowa-opieke-osobom-niepelnosprawnym-przewlekle-chorym-lub-osobom-w-podeszlym-wieku.html (08,04,2015 r.).

Środowiskowe Domy Samopomocy

W 2014 r. w woj. opolskim funkcjonowało 12 środowiskowych domów samopomocy na łączną liczbę 637 miejsc dla osób wykazujących zaburzenia psychiczne (6,3 miejsca na 10 tys. mieszkańców).

Tabela 16. Środowiskowe domy samopomocy w woj. opolskim w 2014 r.

Lp.	Powiat	Liczba jednostek	Liczba miejsc
1.	Głubczyce	**1**	**60**
2.	Kędzierzyn-Koźle	**1**	**45**
3.	Kluczbork	**1**	**65**
4.	Krapkowice	**1**	**45**
5.	Namysłów	**1**	**40**
6.	Nysa	**1**	**55**
7.	Opole	**2**	**115**
8.	Praszka	**1**	**60**
9.	Prudnik	**1**	**60**
10.	Strzelce Op.	**1**	**60**
11.	Olesno (Sowczyce)	**1**	**32**
	Razem	**12**	**637**

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie ocen zasobów pomocy społecznej w 2014 r. oraz informacji Wydziału Polityki Społecznej i Zdrowia Opolskiego Urzędu Wojewódzkiego

Dzienne Domy Pomocy

Na terenie woj. opolskiego funkcjonuje 15 dziennych domów pomocy, w których w 2014 r. były 1 404 miejsca – również 1 miejsce wśród 16 województw pod względem liczby miejsc na 10 tys. mieszkańców (o 3% więcej niż w 2013 r.).

Tabela 17. Dzienne domy pomocy w woj. opolskim w 2014 r.

Lp.	Powiat	Liczba domów	Liczba miejsc
1	brzeski	**1**	**35**
2	głubczycki	**1**	**139**
3	kędzierzyńsko-kozielski	**5**	**480**
4	kluczborski	**0**	**0**
5	krapkowicki	**3**	**140**
6	namysłowski	**0**	**0**
7	nyski	**1**	**70**
8	oleski	**0**	**0**
9	Miasto Opole	**3**	**480**
10	opolski	**0**	**0**
11	prudnicki	**1**	**60**
	RAZEM	**15**	**1 404**

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie ocen zasobów pomocy społecznej w 2014 r.

Wykres 25. Liczba miejsc w DDP woj. opolskiego na 10 tys. ludności w 2014 r. (wskaźnik wg powiatów)

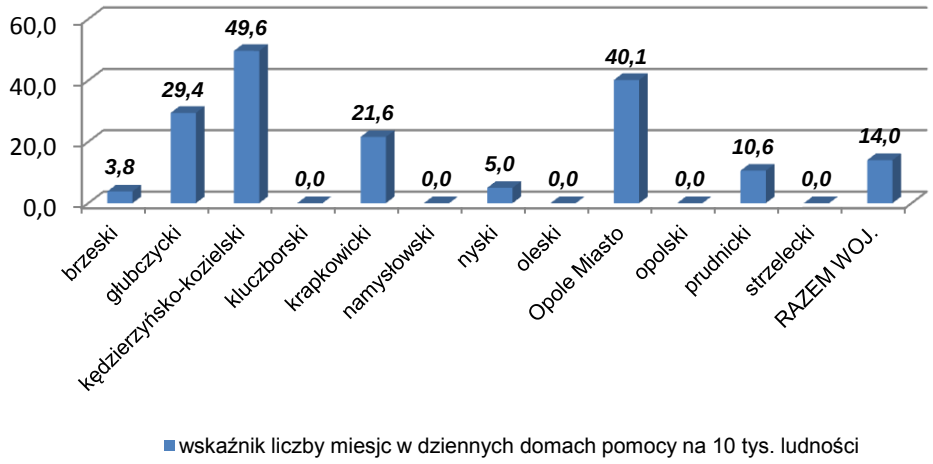

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie *Oceny zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2014 r.*

Tabela 18. Uniwersytety Trzeciego Wieku w woj. opolskim w 2014 r.

Lp.	Uniwersytet Trzeciego Wieku	Gmina	Liczba uczestników
1	Uniwersytet Trzeciego Wieku w Namysłowie	Namysłów	120
2	Uniwersytet Trzeciego Wieku w Kluczborku	Kluczbork	240
3	Brzeskie Stowarzyszenie Uniwersytetu Trzeciego Wieku przy Wyższej Szkole Humanistyczno-Ekonomicznej w Brzegu	Brzeg	130
4	Stowarzyszenie Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Oleśnie	Olesno	80
5	Uniwersytet Trzeciego Wieku przy Dobrodzieńskim Ośrodku Kultury i Sportu	Dobrodzień	52
6	Stowarzyszenie Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Opolu	Opole	600
7	Stowarzyszenie Uniwersytetu III Wieku w Zawadzkiem	Zawadzkie	30
8	Stowarzyszenie Niemodliński Uniwersytet Trzeciego Wieku	Niemodlin	120
9	Uniwersytet Trzeciego Wieku im. Jerzego Kozarzewskiego w Nysie	Nysa	243
10	Stowarzyszenie Uniwersytetu Trzeciego Wieku przy Gimnazjum im. Czesława Niemena w Korfantowie	Korfantów	34
11	Uniwersytet Trzeciego Wieku w Krapkowicach	Krapkowice	62
12	Uniwersytet Trzeciego Wieku w Strzelcach Opolskich	Strzelce Opolskie	35
13	Uniwersytet Złotego Wieku “Pokolenia” w Prudniku	Prudnik	150
14	Prudnicki Uniwersytet Trzeciego Wieku	Prudnik	42
15	Uniwersytet Trzeciego Wieku im. Marii Bilwin w Głuchołazach	Głuchołazy	80
16	Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wieku w Kędzierzynie-Koźlu	Kędzierzyn-Koźle	325
17	Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wieku Ziemi Kozielskiej	Kędzierzyn-Koźle	20
		RAZEM	**2 363**

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu

Tabela 19. Rady Seniorów w województwie opolskim w 2015 r.

Lp.	Nazwa Rady	Gmina	Adres
1.	Namysłowska Rada Seniorów	Namysłów	Urząd Miejski w Namysłowie ul. Stanisława Dubois 3 46 – 100 Namysłów
2.	Miejska Rada Seniorów w Oleśnie	Olesno	Urząd Miejski w Oleśnie ul. Pieloka 21 46 – 300 Olesno
3.	Kluczborska Rada ds. Seniorów	Kluczbork	Urząd Miejski w Kluczborku ul. Katowicka 1 46 – 200 Kluczbork
4.	Prudnicka Rada Seniora	Prudnik	Urząd Miejski w Prudniku ul. Kościuszki 3 48 – 200 Prudnik
5.	Gminna Rada Seniorów w Gogolinie	Gogolin	Urząd Miejski w Gogolinie ul. Krapkowicka 6 47 – 320 Gogolin
7.	Rada Seniorów Miasta Opola	Miasto Opole	Urząd Miasta Opole Ratusz, Rynek 45 – 015 Opole
8.	Głubczycka Rada Seniorów	Głubczyce	Urząd Miejski w Głubczycach ul. Niepodległości 14 48 – 100 Głubczyce
9.	Rada Seniorów Gminy Niemodlin	Niemodlin	Urząd Miejski w Niemodlinie ul. Bohaterów Powstań Śląskich 37 49 – 100 Niemodlin
10.	Nyska Rada Seniorów	Nysa	Urząd Miejski w Nysie ul. Kolejowa 15 48 – 300 Nysa

Źródło: Informacja przekazana do ROPS w Opolu 12.10.2015 r. przez p. Iwona Niedojadło – Koordynator ds. Polityki senioralnej Miasta Opola

4.2 Schroniska i noclegownie oraz domy dla samotnych matek z dziećmi[172]

W 2014 r. w woj. opolskim wśród 16 placówek zapewniających ponad 800 miejsc noclegowych dla osób bezdomnych w województwie opolskim funkcjonuje:

→ 8 domów dla bezdomnych na 355 miejsc, z tego 4 placówki prowadzą miejsca dla matek z dziećmi – Dom dla Osób Bezdomnych i Najuboższych MONAR MARKOT w Kędzierzynie-Koźlu (70 miejsc), Stowarzyszenie Dom Samotnych Matek z Dziećmi MONAR-MARKOT w Zopowych w gminie Głubczyce (35 miejsc), Ośrodek Readaptacji Społecznej „Szansa" w Opolu (130 miejsc), Dom Samotnej Matki w Opolu prowadzony przez Diecezjalną Fundację Ochrony Życia na 25 miejsc. Łącznie liczba miejsc dla bezdomnych matek z dziećmi wynosi 260;

→ 4 schroniska na 270 miejsc (1 prowadzone przez Stowarzyszenie Pomocy Wzajemnej Barka w Strzelcach Opolskich – w Warmątowicach, 3 schroniska prowadzone przez Towarzystwo Pomocy im. Św. Brata Alberta – w Pępicach, Bielicach i Jasienicy Górnej);

→ 2 noclegownie na 120 miejsc (1 prowadzona przez Caritas Diecezji Opolskiej w Nysie na 60 miejsc i druga przez Miejski Ośrodek Pomocy Osobom Bezdomnym i Uzależnionym w Opolu na 60 miejsc);

→ 1 hostel prowadzony przez Stowarzyszenie MONAR – ośrodek leczenia, terapii, rehabilitacji i uzależnień w Zbicku na 10 miejsc.

Ponadto w strukturze działania instytucji pomocy społecznej istnieje możliwość umieszczenia osób wymagających wsparcia w pokojach interwencyjnych. Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia dla Ofiar przemocy w Rodzinie w: Opolu, Kędzierzynie-Koźlu, Namysłowie oraz Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Opolu i Powiatowy Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Kluczborku dysponują łącznie 66 miejscami pobytu w pokojach interwencyjnych.

[172] *Zabezpieczenie mieszkańców województwa opolskiego w zakresie usług opiekuńczo-leczniczych (opieka hospicyjna, osoby wykluczone, osoby bezdomne). Działalność Caritasu, organizacji pozarządowych, schronisk dla bezdomnych i domów dla samotnych matek i ich rola w niwelowaniu dysfunkcji społecznych*, materiał przeznaczony na Sesję Sejmiku Województwa Opolskiego w marcu 2015 r.

Tabela 20. Miejsca noclegowe w województwie opolskim w 2014 r.
(na podstawie listy opublikowanej przez Wojewodę Opolskiego)[173]

Lp.	Nazwa placówki	Podmiot prowadzący	Adres, telefon, fax, mail	Kategoria placówki	Liczba miejsc	Adresat usługi
1.	Dom wspólnotowy „DORYSZÓW”	Stowarzyszenie Pomocy Wzajemnej Barka ul. Krakowska 16, 47-100 Strzelce Op.	ul. Toszecka 23 Błotnica Strzelecka 47-100 Strzelce Opolskie	Dom dla bezdomnych	20	K+M
2.	Dom wspólnotowy „KACZOROWNIA”	Stowarzyszenie Pomocy Wzajemnej Barka ul. Krakowska 16, 47-100 Strzelce Op.	ul. Olszowska 17, Warmątowice 47-100 Strzelce Opolskie	Dom dla bezdomnych	32	K+M
3.	Dom wspólnotowy „LEOPOLD”	Stowarzyszenie Pomocy Wzajemnej Barka ul. Krakowska 16, 47-100 Strzelce Op.	ul. Olszowska 15, Warmątowice 47-100 Strzelce Opolskie	Dom dla bezdomnych	20	K+M
4.	Schronisko zimowe „STAJENKA”	Stowarzyszenie Pomocy Wzajemnej Barka ul. Krakowska 16, 47-100 Strzelce Op.	ul. Olszowska 17 Warmątowice 47-100 Strzelce Opolskie	Schronisko	19	M
5.	Dom wspólnotowy w Żędowicach	Stowarzyszenie Pomocy Wzajemnej Barka ul. Krakowska 16, 47-100 Strzelce Op.	ul. Opolska 32 47-120 Żędowice	Dom dla bezdomnych	10	K+M
6.	Wspólnota „Wieczernik”	Stowarzyszenie Pomocy Wzajemnej Barka ul. Krakowska 16, 47-100 Strzelce Op.	ul. Olszowska 17, Warmątowice 47-100 Strzelce Opolskie	Dom dla bezdomnych	13	M
7.	Schronisko św. Brata Alberta dla Bezdomnych Mężczyzn w Bielicach	Koło Bielickie Towarzystwa Pomocy im. św. Brata Alberta Bielice 127, 48-316 Łambinowice	Bielice 127 48-316 Łambinowice	Schronisko	156	M
8.	Schronisko św. Brata Alberta w Pępicach	Koło Brzeskie Towarzystwa Pomocy im. św. Brata Alberta Pępice 8, 49-351 Przylesie	Pępice 81, 49-351 Przylesie	Schronisko	50	M
9.	Schronisko św. Brata Alberta dla Bezdomnych Mężczyzn w Jasienicy Górnej	Koło Otmuchowskie Towarzystwa Pomocy im. św. Brata Alberta	Jasienica Górna 37 48-365 Otmuchów	Schronisko	45	M
10.	Noclegownia dla Bezdomnych Caritas Diecezji Opolskiej w Nysie *	Spółdzielnia Socjalna „Parasol” w Nysie/	ul. Baligrodzka 7 48-303 Nysa	Noclegownia	60	M
11.	Dom Matki i Dziecka w Opolu	Caritas Diecezji Opolskiej w Opolu ul. Szpitalna 5a, 45-010 Opole caritas_centrala@op.net.pl	ul. Masłowskiego 1 45-532 Opole	Dom dla samotnej matki	25	K+Dz
12.	Dom dla Osób Bezdomnych i Najuboższych MONAR – MARKOT w Kędzierzynie-Koźlu	Stowarzyszenie „MONAR” Zarząd Główny w Warszawie ul. Hoża 57, 00-151 Warszawa	ul. Dąbrowszczaków11 47-233 Kędzierzyn-Koźle 77 481 53 18	Dom dla bezdomnych	70	K+M+Dz
13.	Stowarzyszenie Dom Samotnych Matek z Dziećmi MONAR – MARKOT Zopowy	Stowarzyszenie „MONAR” Zarząd Główny w Warszawie ul. Hoża 57, 00-151 Warszawa	ul. Zamkowa 1 Zopowy 48-100 Głubczyce	Dom dla bezdomnych	35	K+Dz
14.	Stowarzyszenie "MONAR" Ośrodek leczenia terapii rehabilitacji i uzależnień w Zbicku	Stowarzyszenie „MONAR” Zarząd Główny w Warszawie ul. Hoża 57, 00-151 Warszawa	Zbicko, ul. Leśna 2, 46-053 Chrząstowice	Hostel	5 + 5 osób w okresie zimowym	M
15.	Ośrodek Readaptacji Społecznej „SZANSA” w Opolu	Miasto Opole Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Opolu ul. Armii Krajowej 36, 45-071 Opole	ul. Małopolska 20a 45-301 Opole	Dom dla bezdomnych	130	K+M+Dz
16.	Miejski Ośrodek Pomocy Osobom Bezdomnym i Uzależnionym w Opolu	Miasto Opole, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Opolu ul. Armii Krajowej 36, 45-301 Opole	ul. Ks. Popiełuszki 18 45-601 Opole	Noclegownia	60	K+M
17.	Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Opolu	Miasto Opole, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Opolu ul. Armii Krajowej 36, 45-071 Opole	ul. Małopolska 20a 45-301 Opole	Pokój interwencyjny	15	K+M+Dz
18.	Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Kędzierzynie-Koźlu	Powiat Kędzierzyńsko - Kozielski Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kędzierzynie-Koźlu ul. Skarbowa 4 , 47-200 Kędzierzyn-Koźle,	ul. Skarbowa 4 47-200 Kędzierzyn-Koźle	Pokój interwencyjny	10	K+M+Dz
19.	Ośrodek wsparcia dla osób samotnie wychowujących małoletnie dzieci i ofiar przemocy w rodzinie	Gmina Namysłów, Ośrodek Pomocy Społecznej w Namysłowie ul. Harcerska 1, 46-100 Namysłów	ul. Puławskiego 3B 46-100 Namysłów	Pokój interwencyjny	30	K+M+Dz
20.	Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Opolu	Miasto Opole, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Opolu ul. Armii Krajowej 36, 45-071 Opole	ul. Małopolska 20a 45-301 Opole	Pokój interwencyjny	3	K+M+Dz
21.	Powiatowy Ośrodek Interwencji Kryzysowej	Powiat Kluczborski, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kluczborku ul. Sienkiewicza 20a, 46 – 200 Kluczbork	ul. Sienkiewicza 20b 46 – 200 Kluczbork	Pokój interwencyjny	8	K+M+Dz

* Noclegownie w Nysie prowadzi Spółdzielnia Socjalna „Parasol” w Nysie

1) **Schronisko** - usługa całodobowa; czasowe schronienie, pełne wyżywienie (w tym 1 ciepły posiłek).
2) **Hotel / Dom dla bezdomnych** - usługa całodobowa, czasowe lub stałe zamieszkanie, pełne wyżywienie plus kompleksowa pomoc opiekuńczo-wspomagająca
3) **Noclegownia** - zapewnienie noclegu. Osoby korzystające nie mogą znajdować się pod wpływem alkoholu. Sypialnie są wyposażone w łóżka oraz niezbędną pościel.
4) **Ogrzewalnia** - miejsce spędzenia nocy, na jej wyposażeniu znajdują się krzesła i ławki (podobnie jak w poczekalni). Z pomocy mogą korzystać wszystkie osoby potrzebujące (też pod wpływem alkoholu i innych środków psychoaktywnych), które jednak nie zagrażają bezpieczeństwu innych osób przebywających w placówce.
5) **Pokój interwencyjny** – przebywanie w pokoju jest czasowe. W pokoju umieszczane są osoby, które znajdują się w sytuacjach kryzysowych i nie mogą wrócić do miejsca zamieszkania.

1) K - kobiety
2) K+Dz - kobiety z dziećmi
3) M - mężczyźni
4) K+M - kobiety i mężczyźni
5) K+M+Dz - kobiety, mężczyźni i dzieci

[173] *Rejestr placówek zapewniających miejsca noclegowe* Wojewody Opolskiego, https://bipouw.e-wojewoda.pl/pl/c/rejestr-placowek-zapewniajacych-miejsca-noclegowe.html (13.10.2015 r.).

4.3 Instytucje reintegracji społeczno-zawodowej

Zakłady Aktywności Zawodowej

W 2013 r. w kraju funkcjonowało 75 zakładów aktywności zawodowej, w których zatrudnionych było ok. 3 000 osób niepełnosprawnych.[174]

W woj. opolskim działają dwa zakłady aktywności zawodowej (w Branicach i Opolu), w których w 2013 r. zatrudniony było 108 osób niepełnosprawnych. Województwo opolskie zajmowało drugą pozycję w kraju (po woj. zachodniopomorskim) pod względem średniej liczby pracowników zatrudnionych w ZAZ-ach przypadających na jedną placówkę (70 osób), w tym średniej liczby pracowników z niepełnosprawnościami (trzecia pozycja w kraju)[175].

W 2014 r. w zakładach aktywności zawodowej w Opolu i w Branicach zatrudnionych było łącznie 110 osób niepełnosprawnych.

Tabela 21. Zakłady Aktywności Zawodowej w woj. opolskim w 2014 r.

Lp.	Zakład Aktywności Zawodowej	Powiat	Gmina	Adres
1.	Zakład Aktywności Zawodowej. Fundacja *Dom Rodzinnej Rehabilitacji Dzieci z Porażeniem Mózgowym* w Opolu	Miasto Opole	Opole	ul. Mielęckiego 4a 45-115 Opole
2.	Zakład Aktywności Zawodowej im. Jana Pawła II przy Stowarzyszeniu Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Branicach	głubczycki	Branice	ul. Szpitalna 18 48-140 Branice

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu

Centra Integracji Społecznej

W 2013 r. w kraju były 127 centra integracji społecznej, w których uczestniczyło 6,9 tys. osób, w tym ok. 400 niepełnosprawnych. W 2013 r. w województwie opolskim funkcjonowały 2 CIS-y: w Byczynie i w Strzelcach Opolskich, w których uczestniczyły 52 osoby (głównie bezrobotne lub opuszczające zakłady karne), w tym 18 osób niepełnosprawnych[176].

Obecnie (wg stanu na 30 września 2015 r.) w województwie opolskim zarejestrowanych jest 6 centrów integracji społecznej, w tym dwa rozpoczną działalność w 2016 r.

Tabela 22. Centra integracji społecznej w woj. opolskim w 2015 r.*

Lp.	Centrum Integracji Społecznej	Powiat	Gmina	Adres
1.	Centrum Integracji Społecznej CISPOL w Polanowicach (jednostka organizacyjna samorządu gminy)	kluczborski	Byczyna	Polanowice 94 46-220 Byczyna
2.	Centrum Integracji Społecznej (prowadzona przez Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Przedsiębiorczości Społecznej w Strzelcach Opolskich)	strzelecki	Strzelce Opolskie	ul. Budowlanych 6 47-100 Strzelce Opolskie
3.	Centrum Integracji Społecznej (utworzone przez Spółdzielnie Socjalną „Parasol" w Nysie)	nyski	Nysa	ul. Prusa 14 48-303 Nysa
4.	Centrum Integracji Społecznej (utworzone przez Gminę Nysa) – rozpoczęcie działalności: styczeń 2016 r.	Nyski	Nysa	ul. Kościuszki 3 48-300 Nysa
5.	Centrum Integracji Społecznej w Kędzierzynie-Koźlu (Fundacja CIS Ziemi Kozielskiej)	kędzierzyńsko-kozielski	Kędzierzyn-Koźle	ul. Piastowska 51 47-200 Kędzierzyn-Koźle
6.	Centrum Integracji Społecznej „Na zdrowie" w Kędzierzynie-Koźlu (Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna OGNIWO w Kędzierzynie-Koźlu)	kędzierzyńsko-kozielski	Kędzierzyn-Koźle	Pl. Wolności 9/2 47-220 Kędzierzyn-Koźle

* wg stanu na 30.09.2015 r.

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie Rejestru Centrów Integracji Społecznej Wojewody Opolskiego https://bipouw.e-wojewoda.pl/pl/c/rejestr-centrow-integracji-spolecznej.html (20.10.2015 r.)

[174] *Centra integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej i warsztaty terapii zajęciowej w 2013 r.* GUS, Warszawa, Notatka informacyjna z 23.10.2014 r., s. 6-7.
[175] Ibidem, s. 11.
[176] Ibidem, s. 3.

Kluby Integracji Społecznej

W 2013 r. było w kraju 220 klubów integracji społecznej, w których uczestniczyło 14 625 osób. Obecnie w województwie opolskim funkcjonuje 5 KIS-ów. Z danych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej wynika, że w latach 2012–2013 w centrach i klubach integracji społecznej uczestnikami rehabilitacji społeczno-zawodowej były przede wszystkim osoby bezrobotne i bezdomne[177].

Tabela 23. Kluby integracji społecznej w woj. opolskim w 2015 r.*

Lp.	Klub Integracji Społecznej	Powiat	Gmina	Adres
1.	Klub Integracji Społecznej w Ośrodku Pomocy Społecznej w Nysie	nyski	Nysa	ul. Komisji Edukacji Narodowej 1A 48-303 Nysa
2.	Klub Integracji Społecznej przy Miejski Ośrodku Pomocy Rodzinie w Opolu	Miasto Opole	Miasto Opole	ul. Małopolska 20A 45-301 Opole
3.	Klub Integracji Społecznej w Ośrodku Pomocy Społecznej w Murowie	opolski ziemski	Murów	ul. Wolności 20/1 46-030 Murów
4.	Klub Integracji Społecznej w Ośrodku Pomocy Społecznej w Popielowie	opolski ziemski	Popielów	ul. Powstańców 12 46-090 Popielów
5.	Klub Integracji Społecznej w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Kędzierzynie-Koźlu	kędzierzyńsko-kozielski	Kędzierzyn-Koźle	ul. Mikołaja Reja 2a 47-224 Kędzierzyn-Koźle

* wg stanu na 17.07.2015 r.

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie Rejestru Klubów Integracji Społecznej Wojewody opolskiego https://bipouw.e-wojewoda.pl/pl/c/rejestr-klubow-integracji-spolecznej.html (20.10.2015 r.)

Zakłady Pracy Chronionej

W Polsce w 2014 r. było 1 278 zakładów pracy chronionej, w których zatrudnionych było 147 790 osób niepełnosprawnych. W tym czasie w województwie opolskim działało 18 zakładów pracy chronionej, w których zatrudniono 1 826 osób niepełnosprawnych[178]. Obecnie (stan na 10 września 2015 r.) w woj. opolskim jest 17 zakładów pracy chronionej.

Tabela 24. Zakłady pracy chronionej w woj. opolskim w 2015 r.*

Lp.	Zakład Pracy Chronionej	Powiat	Gmina	Adres
1.	Spółdzielnia Inwalidów „Odrodzenie” w Oleśnie	oleski	Olesno	ul. Akacjowa 4 46-300 Olesno
2.	„Gwarant” Agencja Ochrony S. A. w Opolu	Miasto Opole	Miasto Opole	ul. Cygana 2 45-131 Opole
3.	Brzeskie Centrum handlowe „Marko” Scelina Marek i Spółka Sp. J.	brzeski	Brzeg	ul. Trzech Kotwic 11 49-300 Brzeg
4.	Spółdzielnia Inwalidów „Inmet” w Kędzierzynie-Koźlu	kędzierzyńsko-kozielski	Kędzierzyn-Koźle	ul. Portowa 33 47-206 Kędzierzyn-Koźle
5.	Brzeskie Centrum handlowe „Marko” Scelina Marek Spółka Komandytowa w Brzegu	brzeski	Brzeg	ul. Trzech Kotwic 11 49-300 Brzeg
6.	Przedsiębiorstwo Produkcyjno- Handlowe „Luz” S.C. w Kluczborku	kluczborski	Kluczbork	Rynek 16 46-200 Kluczbork
7.	Przedsiębiorstwo Produkcyjno- Handlowo-Usługowe „Flaxpol” Sp. z o. o. w Kluczborku	kluczborski	Kluczbork	ul. Władysława Jagiełły 1 46-200 Kluczbork
8.	„Metalowiec” Sp. z o. o. w Namysłowie	namysłowski	Namysłów	ul. Fabryczna 2 46-100 Namysłów
9.	„Jarpak” Zakład Produkcji Opakowań z Tektury Alicja Wątrobińska w Paczkowie	nyski	Paczków	ul. Sienkiewicza 14 48-370 Paczków

[177] *Informacja o funkcjonowaniu klubów i centrów integracji społecznej w okresie 2012-2013*, MPiPS, Warszawa 2014.
[178] Za: Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych, *Dane dotyczące zakładów pracy chronionej. Dane od wojewodów dotyczące zakładów pracy chronionej i stanu zatrudnienia,* http://www.niepelnosprawni.gov.pl/index.php?c=page&id=84 (09.10.2015 r.).

Lp.	Zakład Pracy Chronionej	Powiat	Gmina	Adres
10.	Auto Power Electronic w Opolu	Miasto Opole	Miasto Opole	ul. Zbożowa 12 45-837 Opole
11.	„Odnowa" Sp. z o. o. w Opolu	Miasto Opole	Miasto Opole	ul. Koraszewskiego 8-16 45-011 Opole
12.	„Odra" Sp. z o. o. w Opolu	Miasto Opole	Miasto Opole	ul. Nowowiejskiego 19 45-789 Opole
13.	Zakład Usługowy „Max" Adam Maksymów w Jarnołtówku	nyski	Głuchołazy	Jarnołtówek 24 48-267 Jarnołtówek
14.	Spółdzielnia „Pionier" w Prudniku	prudnicki	Prudnik	ul. Batorego 35 48-200 Prudnik
15.	„Gwarant-bis Security" Sp. z o. o. w Opolu	Miasto Opole	Miasto Opole	ul. Cygana 2 45-131 Opole
16.	Complex Z. Gołębiowski i BP S. J. w Brzegu	brzeski	Brzeg	Pl. Zamkowy 5 49-300 Brzeg
17.	„PJK Security" Sp. z o. o. w Opolu	Miasto Opole	Miasto Opole	ul. Cygana 2 45-131 Opole

* wg stanu na 10.09.2015 r.

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie wykazu Opolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Opolu https://bipouw.e-wojewoda.pl/pl/c/wykaz-zakladow-pracy-chronionej-w-wojewodztwie-opolskim.html (20.10.2015 r.)

Spółdzielnie socjalne

W 2013 r. w Polsce było 850 spółdzielni socjalnych, w tym 24 w woj. opolskim. Wskaźnik liczby spółdzielni socjalnych na 100 tys. ludności wyniósł w kraju 2,2, a w woj. opolskim 2,3 [179]. W 2014 r. liczba zarejestrowanych w woj. opolskim spółdzielni socjalnych wzrosła do 30 (o 6 więcej niż w 2013 r.). Spółdzielnie socjalne znajdują się we wszystkich powiatach woj. opolskiego, z wyjątkiem powiatu namysłowskiego.

Tabela 25. Spółdzielnie socjalne w województwie opolskim w 2014 r. (stan na 3 listopada)

Lp.	Nazwa spółdzielni	Spółdzielnie socjalne w woj. opolskim		
		Powiat	Gmina	Adres
1	Brzeska Spółdzielnia Socjalna Jedynka	brzeski	Brzeg	ul. Kamienna 4 49-300 Brzeg
2	Spółdzielnia Socjalna „Niezapominajka"	głubczycki	Głubczyce	ul. Słoneczna 17 48-100 Głubczyce
3	Spółdzielnia Socjalna „Powrót"	głubczycki	Branice	48-140 Lewice
4	Spółdzielnia Socjalna „Pszczółka"	kędzierzyńsko-kozielski	Kędzierzyn-Koźle	ul. Piastowska 53 47-200 Kędzierzyn-Koźle
5	Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna „Ogniwo"	kędzierzyńsko-kozielski	Kędzierzyn-Koźle	ul. Matejki 29/1 47-220 Kędzierzyn-Koźle
6	Spółdzielnia Socjalna „Picasso"	kluczborski	Byczyna	Polanowice 82 B 46-220 Byczyna
7	Spółdzielnia Socjalna „Las Vegas"	kluczborski	Byczyna	Biskupice 46-220 Byczyna
8	Spółdzielnia Socjalna Usługowo-Handlowo-Produkcyjna	kluczborski	Byczyna	Rynek 11 46-220 Byczyna
9	Spółdzielnia Socjalna „Kornik"	kluczborski	Byczyna	Polanowice 33/3 46-220 Byczyna
10	Spółdzielnia Socjalna „Perunica"	kluczborski	Byczyna	ul. Dworcowa 7 46-220 Byczyna
11	Spółdzielnia Socjalna „Gród"	kluczborski	Byczyna	Biskupice 46-220 Byczyna
12	Spółdzielnia Socjalna „Natura 2014"	kluczborski	Kluczbork	ul. Mickiewicza 14 46-200 Kluczbork

[179] Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej, Warszawa 2014, http://wuplodz.praca.gov.pl/documents/1135458/1475449/Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej (2014)/84edca1e-7ffd-453e-bafa-45199a488281?t=143314781370.

13	Spółdzielnia Socjalna „Cafe Babeczka”	kluczborski	Kluczbork	ul. Moniuszki 11 46-200 Kluczbork
14	Spółdzielnia Socjalna ‘Pomocna Dłoń”	krapkowicki	Krapkowice	ul. Stawowa 5 B 47-300 Dąbrówka
15	Spółdzielnia Socjalna „Razem”	krapkowicki	Krapkowice	ul. Opolska 8 47-341 Żużela, Stradunia
16	Spółdzielnia Socjalna „Parasol”	nyski	Nysa	ul. Słowicza 11 48-300 Nysa
17	Spółdzielnia Socjalna „Młyn Niwica”	nyski	Nysa	Niwica 132 48-303 Nysa
18	Spółdzielnia Socjalna ‘Integracja”	oleski	Gorzów Śl.	Uszyce 18/19 46-310 Gorzów Śląski
19	Spółdzielnia Socjalna „Piękny Dom”	opolski ziemski	Tarnów Op.	ul. Dworcowa 4 46-050 Tarnów Opolski
20	Spółdzielnia Socjalna „Twoja Opiekunka”	opolski ziemski	Tarnów Op.	ul. Dworcowa 4 46-050 Tarnów Opolski
21	Spółdzielnia Socjalna „Domowe Smaki”	prudnicki	Prudnik	Plac Zamkowy 2 48-200 Prudnik
22	Spółdzielnia Socjalna „Fenix w Głogówku”	prudnicki	Głogówek	ul. Szkolna 3/2 48-250 Głogówek
23	Spółdzielnia Socjalna Usługowo-Handlowa EL-OPO	strzelecki	Strzelce Op.	ul. Rubinowa 20 47-100 Strzelce Opolskie
24	Strzelecka Spółdzielnia Socjalna „Sydoraj”	strzelecki	Strzelce Op.	ul. Krakowska 4 47-100 Strzelce Opolskie
25	Spółdzielnia Socjalna „Premio Group”	strzelecki	Strzelce Op.	ul. Zakładowa 11 47-100 Strzelce Opolskie
26	Strzelecka Spółdzielnia Socjalna	strzelecki	Strzelce Op.	ul. Wyszyńskiego 10 47-100 Strzelce Opolskie
27	Opolska Spółdzielnia Socjalna „Diament”	Opole Miasto	Opole	ul. Częstochowska 22 45-424 Opole
28	Spółdzielnia Socjalna ‘Solidnie i Czysto”	Opole Miasto	Opole	ul. Oleska 11 45-052 Opole
29	Spółdzielnia Socjalna „Centrum Zdrowego Życia”	Opole Miasto	Opole	ul. Barlickiego 7 45-020 Opole
30	Spółdzielnia Socjalna Usługowo-Handlowo-Produkcyjna Opole”	Opole Miasto	Opole	ul. Katowicka 91 45-054 Opole

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu

Warsztaty terapii zajęciowej

W 2013 r. w kraju były 682 warsztaty terapii zajęciowej, w których uczestniczyło 24,7 tys. osób niepełnosprawnych, w tym ok. 80% osób z zaburzeniami psychicznymi (w woj. opolskim funkcjonowało 15 WTZ-ów, w których uczestniczyło 450 osób niepełnosprawnych)[180].

Tabela 26. Warsztaty terapii zajęciowej w woj. opolskim w 2014 r.

Lp.	Warsztaty Terapii Zajęciowej	Powiat	Gmina	Adres
1.	Warsztaty Terapii Zajęciowej Caritas Diecezji Opolskiej w Kluczborku	kluczborski	Kluczbork	ul. Katowicka 9 46-200 Kluczbork
2.	Warsztaty Terapii Zajęciowej prowadzone przez Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym, Koło w Kędzierzynie-Koźlu	kędzierzyńsko-kozielski	Kędzierzyn-Koźle	ul. Skarbowa 4 47-200 Kędzierzyn- Koźle
3.	Warsztaty Terapii Zajęciowej prowadzone przez Brzeskie Stowarzyszenie Chorych na Stwardnienie Rozsiane w Brzegu	brzeski	Brzeg	ul. 1 Maja 2 49-300 Brzeg
4.	Warsztaty Terapii Zajęciowej prowadzone przez Grodkowskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych i Ich Przyjaciół w Jędrzejowie	brzeski	Grodków	Jędrzejów 32a 49-200 Grodków
5.	Warsztaty Terapii Zajęciowej prowadzone przez Stowarzyszenie Przyjaciół i Osób Niepełnosprawnych „Pomóżmy Im” w Lewinie Brzeskim	Brzeski	Lewin Brzeski	ul. Kościuszki 52 49-340 Lewin Brzeski

[180] *Centra integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej i warsztaty terapii zajęciowej w 2013 r.*, GUS, Warszawa, Notatka informacyjna z 23.10.2014 r., s. 12.

Lp.	Warsztaty Terapii Zajęciowej	Powiat	Gmina	Adres
6.	Warsztaty Terapii Zajęciowej w Krapkowicach (prowadzony przez Gmina Krapkowice)	krapkowicki	Krapkowice	ul. Mickiewicza 1 47-303 Krapkowice
7.	Warsztaty Terapii Zajęciowej przy Stowarzyszeniu Przyjaciół Chorych "Nadzieja" w Namysłowie	namysłowski	Namysłów	ul. Pułaskiego 3b 46-100 Namysłów
8.	Warsztaty Terapii Zajęciowej przy Stowarzyszeniu Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Głubczycach	głubczycki	Głubczyce	ul. Sobieskiego 5 48-100 Głubczyce
9.	Warsztaty Terapii Zajęciowej Caritas Diecezji Opolskiej w Głuchołazach	nyski	Głuchołazy	ul. Andersa 76 48-340 Głuchołazy
10.	Warsztaty Terapii Zajęciowej Caritas Diecezji Opolskiej Rejon Nysa w Nysie	nyski	Nysa	ul. Grodkowska 26 48-300 Nysa
11.	Warsztaty Terapii Zajęciowej prowadzone przez Zgromadzenie Braci Szkół Chrześcijańskich w Zawadzkiem	strzelecki	Zawadzkie	ul. Czarna 2 47-120 Zawadzkie
12.	Warsztaty Terapii Zajęciowej Fundacji „Dom Rodzinnej Rehabilitacji Dzieci Z Porażeniem Mózgowym” w Opolu	Miasto Opole	Miasto Opole	ul. Mielęckiego 4a 45-151 Opole
13.	Warsztaty terapii zajęciowej prowadzone przez Zgromadzenie Braci Szkół Chrześcijańskich w Uszycach	oleski	Gorzów Śląski	Uszyce 18/19 46-310 Gorzów Śląski
14.	Warsztat Terapii Zajęciowej przy Towarzystwie Pomocy Ludziom w Oleśnie	oleski	Olesno	ul. Dworcowa 13a 46 300 Olesno
15.	Warsztaty Terapii Zajęciowej Caritas Diecezji Opolskiej w Starych Siołkowicach	opolski ziemski	Popielów	ul. Piastowska 28 46-083 Stare Siołkowice

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu

4.4 Instytucje opieki nad dzieckiem pozbawionym opieki rodzicielskiej

Liczba dziennych placówek wsparcia wrosła w latach 2013-2014 z 27 do 31 (o 15%), z tego było:

- 18 placówek opiekuńczych;
- 10 specjalistycznych;
- 3 w formie pracy podwórkowej.

W 2014 r. w placówkach wsparcia dziennego były 844 miejsca, a przeciętnie korzystało z nich 508 dzieci.

Tabela 27. Placówki wsparcia dziennego w woj. opolskim w 2014 r.

Lp.	Gmina	Liczba miejsc w placówce wsparcia dziennego	Przeciętna liczba korzystających dzieci
1.	Branice	30	26
2.	Biała	90	62
3.	Kędzierzyn-koźle	101	59
4.	Głuchołazy	60	49
5.	Kluczbork	30	26
6.	Grodków	120	1
7.	Lewin Brzeski	60	59
8.	Komprachcice	53	15
9.	Opole	240	169
10.	Nysa	30	27
11.	Prudnik	30	15
Razem		**844**	**508**

Źródło: *Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej” (stan w dniu 31 grudnia 2014 r.),* przekazane do ROPS w Opolu pocztą elektroniczną przez Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia OUW 21.05. 2015 r.

Placówki opiekuńczo-wychowawcze

W 2014 r. w woj. opolskim było 21 placówek opiekuńczo-wychowawczych na 514 miejsc, w których przebywało 631 dzieci.

W porównaniu do 2010 r. liczba jednostek często zmieniała się, mimo to liczba miejsc systematycznie spadała (o 11% z 576 do 514 w 2014 r.)[181].

Tabela 28. Placówki opiekuńczo-wychowawcze w woj. opolskim w 2014 r.

Lp.	Nazwa	Gmina	Typ placówki	Liczba miejsc
1.	Dom Dziecka nr 2 w Brzegu	Brzeg	socjalizacyjna	30
2.	Dom Dziecka nr 1 w Brzegu	Brzeg	socjalizacyjna	14
3.	Dom Dziecka w Skorogoszczy	Lewin Brzeski	socjalizacyjna	30
4.	Dom Dziecka w Strzegowie	Grodków	socjalizacyjna	25
5.	Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza Socjalizacyjna Dom Dziecka w Krasnym Polu	Głubczyce	socjalizacyjna	30
6.	Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza Interwencyjna "Gniazdo" w Głubczycach	Głubczyce	interwencyjna	14
7.	Dom Dziecka w Kędzierzynie -Koźlu	Kędzierzyn-Koźle	socjalizacyjna	30
8.	Dom Dziecka w Bogacicy	Kluczbork	socjalizacyjna	28
9.	Dom Dziecka w Bąkowie	Kluczbork	socjalizacyjna	14
10.	Dom Dziecka w Namysłowie z Filią w Namysłowie	Namysłów	socjalizacyjna	24
11.	Dom Dziecka w Paczkowie	Paczków	socjalizacyjna	30
12.	Dom Dziecka w Jasienicy Górnej	Otmuchów	socjalizacyjna	28
13.	Pogotowie Interwencji Społecznych w Nysie	Nysa	interwencyjna	14
14.	Dom Dziecka w Chmielowicach	Komprachcice	socjalizacyjna	18
15.	Dom Dziecka w Turawie	Turawa	socjalizacyjna	25
16.	Dom Dziecka im. Janusza Korczaka w Tarnowie Opolskim	Tarnów Opolski	socjalizacyjna	30
17.	Dom Dziecka w Głogówku	Głogówek	socjalizacyjna	28
18.	Dom Dziecka im. Marii Konopnickiej w Sowczycach	Olesno	socjalizacyjna	30
19.	Placówka Opiekuńczo - Wychowawcza "Dom Dziecka" w Opolu	Opole	socjalizacyjno - interwencyjna	30
20.	Placówka Opiekuńczo - Wychowawcza "Nasz Dom" w Opolu	Opole	socjalizacyjna	12
21.	Dom Dziecka w Opolu	Opole	socjalizacyjna	30
Razem				**514**

Źródło: *Rejestr placówek opiekuńczo-wychowawczych województwa opolskiego*, prowadzony przez Wojewodę Opolskiego (stan w dniu 16 lutego 2015 r.) https://bipouw.e-wojewoda.pl/pl/c/rejestr-placowek-opiekunczo-wychowawczych-wojewodztwa-opolskiego.html (10.09.2015 r.).

[181] W wyniku zmian systemowych w latach 2011–2013 dokonano restrukturyzacji placówek opiekuńczo-wychowawczych (w celu ograniczenia wydatków administracyjnych), następnie w roku 2014 w związku z obowiązkiem ustawowym dokonano podziału dużych jednostek na mniejsze, stąd zwiększyła się ogólna liczba tych placówek (z 16 w 2013 r. do 21 w 2014 r.). Natomiast zgodnie z zapisami ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, celem dostosowania się do docelowego wymogu liczby miejsc (nie większej niż 30) – maleje liczba miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

Wykres 26. Wskaźnik liczby miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na 10 tys. mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym wg powiatów woj. opolskiego w 2014 r.

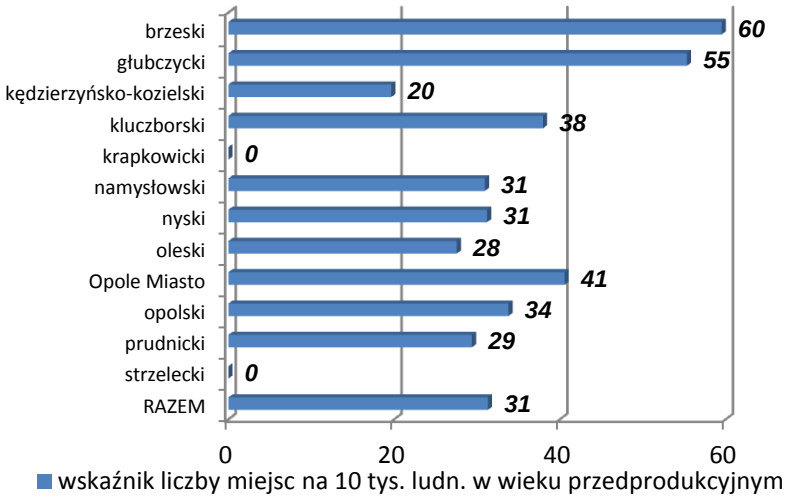

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu

Tabela 29. Ośrodki Adopcyjne w województwie opolskim w 2014 r.

Lp.	Ośrodki Adopcyjne	Powiat	Gmina	Adres
1.	Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej w Opolu – Ośrodek Adopcyjny	Miasto Opole	Opole	ul. Rejtana 5 45-331 Opole
2.	Katolicki Ośrodek Adopcyjny w Opolu	Miasto Opole	Opole	Plac Katedralny 4 45-005 Opole

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu

Mieszkania chronione

W 2013 r. było w Polsce ogółem 637 mieszkań chronionych dla 2 387 osób, w tym 322 (ponad 50%) dla usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych i innych ośrodków wychowawczych.

W 2014 r. w woj. opolskim na ogółem 99 miejsc w 78 mieszkaniach chronionych – 14 (14,1%) przypadało dla młodzieży opuszczającej placówki opieki i wychowania, a pozostałe przeznaczone były dla osób z zaburzeniami psychicznymi, seniorów i innych osób mających trudności w samodzielnym funkcjonowaniu społecznym i zawodowym.

Tabela 30. Mieszkania chronione w województwie opolskim w 2014 r.

Wyszczególnienie	Mieszkania chronione w woj. opolskim w 2013 r.		Udział liczby mieszkań dla osób usamodzielnianych, opuszczających niektóre placówki opieki i wychowania %
	Ogółem	*W tym dla osób usamodzielnianych, opuszczających niektóre typy placówek opiekuńczo-wychowawczych, schronisk, zakłady poprawcze i inne*	
Liczba mieszkań	78	5	*6,4*
Liczba miejsc, *w tym:*	99	14	*14,1*
Powiat brzeski	*5*	*5*	*100,0*
Gmina Kędzierzyn-Koźle	*52*	*0*	*x*
Gmina Krapkowice	*10*	*1*	*10,0*
Powiat krapkowicki	*2*	*2*	*100,0*
Miasto Opole	*6*	*6*	*100,0*
Gmina Strzelce Opolskie	*24*	*0*	*x*

Źródło: *Sprawozdanie MPiPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej, pieniężnych, w usługach i naturze* za 2013 r.

4.5 Organizacje pozarządowe działające w obszarze polityki społecznej w województwie opolskim

W 2014 r. w województwie opolskim zgodnie z danymi powiatów zarejestrowanych było około 2 300 organizacji pozarządowych, w tym 810 organizacji działających w obszarze polityki społecznej (ochrony zdrowia, pomocy społecznej, pomocy osobom niepełnosprawnym, wsparcia rodzin, osób starszych, lokalnych inicjatyw samorządowych, obywatelskich, oświatowych, kulturalnych itp.)[182]. Wykaz organizacji pozarządowych, działających w obszarze polityki społecznej w województwie opolskim, w podziale na powiaty, zamieszczono w *Aneksie* do niniejszej Strategii. W Aneksie pominięto organizacje o charakterze sportowym, branżowym i specjalistycznym (np. ochotnicze straże pożarne, kluby sportowe, stowarzyszenia inżynierów, architektów itp.).

Wśród organizacji pozarządowych województwa opolskiego szczególne miejsce zajmuje **Caritas Diecezji Opolskiej,** prowadząca od wielu lat różnorodną działalność dobroczynną obejmującą:

1) Parafialne Zespoły Caritas (PZC),
2) Stacje Opieki Caritas (SOC),
3) Gabinety rehabilitacyjne,
4) Centrum Rehabilitacji Dzieci w Opolu,
5) Doraźne formy działalności charytatywnej
   - programy pomocy dla placówek medycznych i opiekuńczych,
   - pomoc dla osób poszkodowanych w wyniku klęsk żywiołowych oraz innych tragedii,
   - Wigilijne Dzieło Pomocy dzieciom,
   - Jałmużnę Wielkopostną,
   - inne formy wsparcia[183].

W 2013 r. Caritas Diecezji Opolskiej objął opieką długoterminową i paliatywną 15 534 mieszkańców województwa opolskiego, w tym:

- → samorząd gminny sfinansował lub współfinansował świadczenia dla 7 607 osób;
- → NFZ sfinansował świadczenia dla 7 927 pacjentów;
- → 14 530 osób otrzymało usługi opiekuńczo-lecznicze realizowane przez stacje opieki Caritas (długoterminowe i w podstawowej opiece zdrowotnej);
- → 633 pacjentów korzystało z usług świadczonych w hospicjum domowym;
- → 175 osób objęto opieką w hospicjum stacjonarnym;
- → 164 pacjentów korzystało z poradni paliatywnych.

[182] Zob. organizacje pozarządowe zamieszczone na stronach internetowych powiatów województwa opolskiego pod adresami: powiat brzeski http://powiat.brzeski.opolski.sisco.info/?id=1076 , powiat głubczycki http://www.powiatglubczycki.pl/1969/1476/mapa-organizacji.html , powiat kędzierzyńsko-kozielski http://bip.powiat.kedzierzyn-kozle.pl/4226/3680/promocja-kultura-i-kultura-fizyczna.html , powiat kluczborski http://www.powiatkluczborski.pl/stowarzyszenia.htm , powiat krapkowicki http://www.bip.powiatkrapkowicki.pl/19/wykaz-stowarzyszen-zarejestrowanych-w-starostwie-powiatowym-w-krapkowicach.html , powiat namysłowski http://www.namyslow.pl/334/270/mapa-aktywnosci-organizacji-pozarzadowych-powiatu-namyslowskiego.html , powiat nyski http://powiat.nysa.pl/sites/1,31/organizacje_pozarzadowe.html , powiat oleski http://bip.powiatoleski.pl/274/organizacje-pozarzadowe.html , prudnickiego http://powiatprudnicki.pl/mapaorg oraz Opole Miasto http://www.bip.um.opole.pl/?id=36281 (30.11.2015 r.)

[183] ks. Arnold Drechsler, *Działalność Caritas Diecezji Opolskiej po 1989 roku*, Wydawnictwo Świętego Krzyża, Opole 2014, s. 13

Mapa 8. Liczba osób objętych opieką Caritas Diecezji Opolskiej na 1000 mieszkańców w gminach woj. opolskiego w 2013 r.

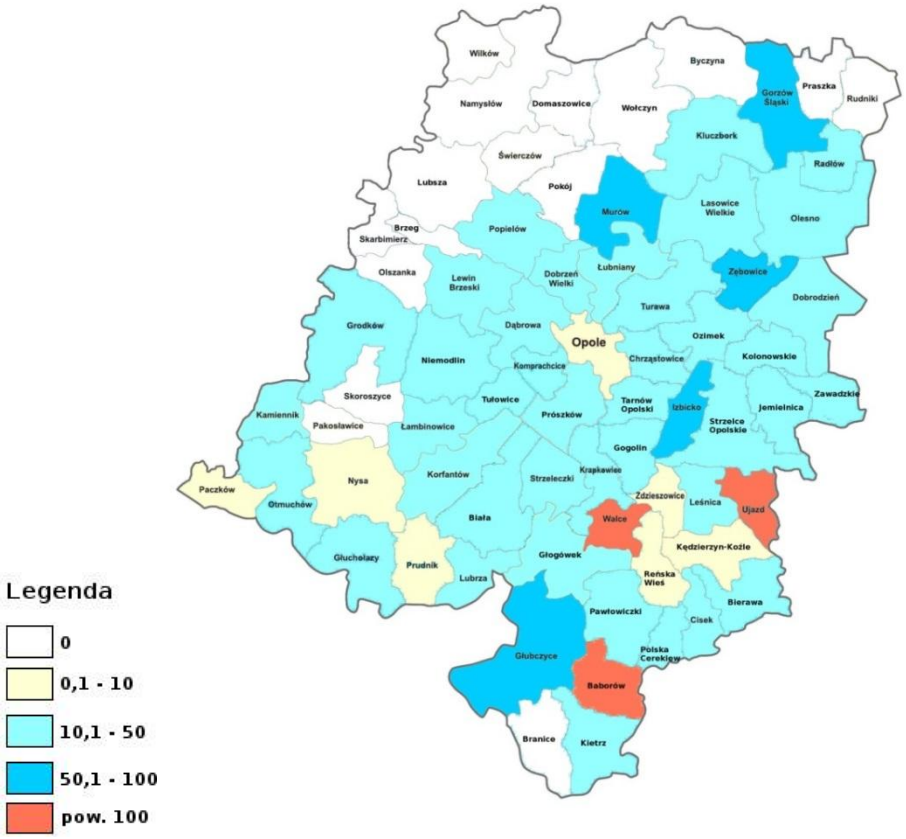

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie danych Caritas Diecezji Opolskiej.

5. Analiza SWOT

Proces tworzenia strategicznego wymaga dokonania pogłębionej i równocześnie syntetycznej analizy zjawisk i problemów istotnych dla obszarów programowania.

Najczęściej stosowanym narzędziem, służącym zebraniu i uporządkowaniu najważniejszych problemów i zjawisk społecznych regionu oraz określeniu ich kontekstu społeczno-ekonomicznego, jest analiza SWOT, obejmująca mocne i słabe strony (czynniki wewnętrzne regionu) oraz szanse i zagrożenia (jako czynniki zewnętrzne).

Zdiagnozowane w części drugiej dokumentu zjawiska i problemy społeczne poddano analizie SWOT, która uzupełnia część analityczną, prowadząc do określenia celu głównego Strategii oraz celów operacyjnych i szczegółowych.

Wszystkie wskazane w części diagnostycznej problemy i zjawiska uporządkowano w ramach 9 obszarów:

- zjawiska demograficzne,
- warunki i jakość życia,
- zdrowie,
- rynek pracy,
- infrastruktura i usługi społeczne,
- społeczeństwo obywatelskie,
- edukacja,
- bezpieczeństwo,
- pomoc i integracja społeczna.

OBSZAR PROBLEMOWY	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
zjawiska demograficzne	▪ zaangażowanie władz samorządowych w przeciwdziałanie niekorzystnym tendencjom demograficznym (program Specjalnej Strefy Demograficznej), ▪ wzrost świadomości społecznej dot. negatywnych tendencji demograficznych i konieczności przeciwdziałania im.	▪ wyludnianie się regionu i niekorzystna struktura ludności wg wieku, ▪ wysoki i wzrastający udział ludności w tzw. zaawansowanej starości, ▪ najniższy w kraju wskaźnik dzietności, ▪ ujemny przyrost naturalny i ujemne (w tym prognozowane do 2050 r. ogólne saldo migracji), ▪ niekorzystna prognoza ludności do 2050 r. – województwo opolskie najstarszym demograficznie regionem kraju.
warunki i jakość życia	▪ poziom i jakość życia mieszkańców – mierzone obiektywnie i subiektywnie, ▪ średni wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, ▪ niewielki udział osób korzystających z pomocy społecznej, ▪ realizacja regionalnych i lokalnych programów wspierających rodzinę (Opolska Karta Rodziny i Seniora oraz inne).	▪ jeden z najniższych w kraju poziom dostępności mieszkań, ▪ niewystarczająca liczba mieszkań socjalnych, ▪ niewystarczające zasoby infrastruktury społecznej (niska dostępność usług zdrowotnych, rehabilitacyjnych i społecznych), ▪ peryferyzacja obszarów wiejskich – brak instytucji wsparcia na obszarach wiejskich i małych miast województwa.
zdrowie	▪ spadek zachorowań na choroby zakaźne, zwłaszcza dzieci, ▪ wzrost liczby łóżek szpitalnych, miejsc opieki i pielęgnacji w zakładach opieki długoterminowej i paliatywnej, ▪ dobre przygotowanie zawodowe służb medycznych, ▪ możliwość wykorzystania środków UE w zakresie realizacji programów zdrowotnych (m.in. opieka nad matką i dzieckiem w ramach programu Specjalnej Strefy Demograficznej).	▪ wzrost zachorowań na choroby cywilizacyjne (nowotwory i układu krążenia), ▪ spadek liczby lekarzy specjalistów zatrudnionych w publicznych placówkach ochrony zdrowia i związany z tym spadek dostępności usług zdrowotnych, ▪ systematyczny spadek liczby pielęgniarek, ▪ brak lekarzy i placówek geriatrycznych oraz niska dostępność świadczeń rehabilitacyjnych i opieki geriatrycznej, ▪ peryferyzacja obszarów wiejskich powodująca trudny dostęp mieszkańców małych miejscowości do placówek specjalistycznych.

rynek pracy	▪ aktywność jednostek samorządu terytorialnego w działaniach ograniczających bezrobocie (realizacja usług aktywizacji społeczno-zawodowej), ▪ wzrost znaczenia ekonomii społecznej w reintegracji społecznej i zawodowej długotrwale bezrobotnych, ▪ aktywność III sektora oraz współpraca z samorządem terytorialnym w pomocy i aktywizowaniu bezrobotnych.	▪ jeden z najniższych w kraju wskaźnik aktywności zawodowej mieszkańców, ▪ najniższy wskaźnik przedsiębiorczości mieszkańców, ▪ brak skutecznych mechanizmów pozwalających na łączenie obowiązków zawodowych z rodzinnymi (brak elastycznych miejsc pracy, niska dostępność żłobków przedszkoli i usług opiekuńczych), ▪ wysoki i utrwalony poziom bezrobocia na części obszaru regionu, ▪ niedopasowanie strukturalne pomiędzy popytem a podażą na rynku pracy wynikające ze struktury kształcenia oraz innych oczekiwań pracodawców, ▪ stabilna grupa osób długotrwale bezrobotnych i uzależnionych od systemu pomocy społecznej, ▪ niski poziom zatrudnienia osób niepełnosprawnych i niewystarczająca oferta usług rynku pracy przeznaczona dla tej grupy bezrobotnych, ▪ niewystarczający zakres współpracy instytucji rynku pracy z innymi resortami (pomoc społeczne, oświata, ochrona zdrowia), ▪ niewystarczające działania w zakresie aktywizacji osób 50+, a także osób starszych.
Infrastruktura i usługi społeczne	▪ duża liczba miejsc w domach pomocy społecznej i w dziennych domach pomocy oraz dostosowanie ich do obowiązującego standardu i potrzeb osób niepełnosprawnych ▪ duża liczba miejsc w placówkach opieki nad dzieckiem do 3 lat oraz w placówkach przedszkolnych, ▪ rozwinięta sieć wsparcia i opieki nad osobami niesamodzielnymi Caritas Diecezji Opolskiej, ▪ duża liczba miejsc opieki długoterminowej i paliatywnej, ▪ wzrastająca liczba podmiotów ekonomii społecznej, w tym spółdzielni socjalnych.	▪ niewystarczająca liczba placówek reintegracji społecznej i zawodowej (WTZ, ŚDS, ZAZ, ZPCh), ▪ niski stopień dostępności usług rehabilitacyjnych i społecznych dla osób niepełnosprawnych, ▪ bariery fizyczne, prawne i mentalne, ▪ nierównomierne rozmieszczenie na terenie województwa placówek opieki całodobowej oraz wsparcia i opieki dziennej, ▪ mało placówek wsparcia dziennego dla dzieci z rodzin problemowych, ▪ peryferyzacja obszarów wiejskich (brak ośrodków i placówek wsparcia na terenach wiejskich i małych miast), ▪ nierównomierne rozmieszczenie podmiotów ekonomii społecznej oraz znikomy udział centrów integracji społecznej (2) i zakładów aktywności zawodowej (2), ▪ niewystarczający zakres usług asystenckich oraz realizowanych w formie mieszkań chronionych, treningowych, wspomaganych, ▪ niski stopień dostępności usług społecznych dla usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej, w tym w formie mieszkań chronionych, ▪ niewystarczający zakres pracy socjalnej i specjalistycznego poradnictwa
społeczeństwo obywatelskie	▪ duża liczba organizacji pozarządowych, w tym działających w obszarze przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu, ▪ rozwój działalności Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej, ▪ zaangażowanie części samorządów w przygotowaniu planów i strategii rozwoju sektora ES, ▪ aktywność Wojewódzkiej Rady Pożytku Publicznego.	▪ słabość III sektora w zakresie zasobów materialnych, kapitału ludzkiego i społecznego, ▪ brak powszechności stosowania w zamówieniach publicznych klauzul społecznych, ▪ niski poziom współpracy międzysektorowej szczególnie w formie zlecania i partnerskiej realizacji zadań z zakresu polityki społecznej, ▪ niski poziom wiedzy i zaufania społecznego do podmiotów ekonomii społecznej i ich roli w ograniczaniu ubóstwa i wykluczenia społecznego, ▪ uzależnienie III sektora od środków zewnętrznych (słaba „ekonomizacja”).

edukacja	▪ poprawa struktury wykształcenia mieszkańców regionu) wzrost liczby osób z wyższym wykształceniem i spadek liczby ludności z wykształceniem gimnazjalnym i niższym) ▪ wysoki wskaźnik skolaryzacji dzieci w wieku 5-6 lat.	▪ niedostosowanie struktury wykształcenia do wymagań rynku pracy zarówno w sensie kategorii zawodowych, jak również braku odpowiednich umiejętności, ▪ brak w programach edukacyjnych wszystkich szczebli zagadnień polityki społecznej: starzenie się społeczeństwa, niepełnosprawność, kształtowania postaw przedsiębiorczości, ▪ brak programów edukacyjnych umożliwiających nabycie kompetencji społecznych, ▪ brak współpracy międzysektorowej w działaniach profilaktycznych i wspierających rodzinę, ▪ niski poziom dostępności usług kulturalnych i edukacyjnych skierowanych do osób i rodzin zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym (w tym rodzin z dziećmi, osób starszych).
bezpieczeństwo	▪ dobre przygotowanie służb socjalnych w zakresie przeciwdziałania i ograniczania przejawów patologii społecznej, ▪ wzrastająca liczba pracowników instytucji i III sektora podnoszących swoje kwalifikacje zawodowe w zakresie przeciwdziałania dysfunkcjom społecznym, ▪ wzrastająca rola mediów w upowszechnianiu problematyki zagrożeń i zjawisk patologii społecznej.	▪ wzrost w stosunku do poprzednich lat zjawiska przemocy w rodzinie, ▪ problemy związane z nowymi substancjami psychoaktywnymi (tzw. dopalaczami), ▪ problemy związane z uzależnieniami behawioralnymi, ▪ niewystarczający zakres wsparcia wobec coraz częściej występujących przejawów przemocy psychicznej, w tym dotyczących dzieci i starszych, ▪ brak odpowiedniej do potrzeb infrastruktury w zakresie tymczasowych miejsc schronienia dla osób doświadczających przemocy (domów dla matek z dziećmi, schronisk), ▪ niski poziom dostępności form wsparcia przeznaczonych dla ofiar przemocy, rodzin w kryzysie, rodzin z problemem alkoholowym, ▪ niewystarczająca liczba zatrudnionych pracowników (socjalnych, specjalistów, doradców, terapeutów, asystentów rodziny), ▪ skomplikowana procedura dotycząca kierowania na leczenia odwykowe, ▪ deficyt w zakresie ofert pomocowej adresowanej do osób z problemem alkoholowym lub narkotykowym, ▪ wysoki udział emigrantów – osłabienie funkcji opiekuńczej rodziny.
Pomoc i integracja społeczna	▪ różnorodna oferta usług i instytucji udzielających pomocy i wsparcia, ▪ dobrze przygotowana kadra, systematycznie podnosząca kwalifikacje i umiejętności zawodowe, ▪ liczna grupa organizacji pozarządowych działających na rzecz rożnych grup wymagających pomocy, ▪ zaangażowanie władz samorządowych w realizację zadań polityki społecznej, ▪ liczne kontakty zagraniczne oraz współpraca regionalna i wykorzystywanie najlepszych praktyk w działaniach pomocowych, ▪ rozwój systemu informacji, badań oraz koordynacji działań instytucji pomocy i integracji społecznej.	▪ brak działań profilaktycznych i aktywizujących, zwłaszcza długotrwałych klientów pomocy społecznej, ▪ niewystarczający zakres usług społecznych, opiekuńczych, interwencji kryzysowej, ▪ niewystarczająca liczba instytucji wsparcia (ośrodków wsparcia dla seniorów, placówek wsparcia dziennego dla młodzieży, mieszkań chronionych, wspomaganych, ośrodków interwencji kryzysowej), ▪ nikły zakres współpracy międzysektorowej oraz miedzy samorządami, ▪ peryferyjność obszarów wiejskich i małych miast przekładająca się na niedostępność usług społecznych na tych obszarach, ▪ niewystarczająca liczba pracowników socjalnych, asystentów rodziny i osób starszych, specjalistów (psychologów, prawników, socjologów, terapeutów) i niski poziom realizacji pracy socjalnej oraz poradnictwa specjalistycznego.

OBSZAR PROBLEMOWY	SZANSE	ZAGROŻENIA
zjawiska demograficzne	▪ powstrzymanie niekorzystnych tendencji demograficznych, w tym depopulacji, ▪ zmiana struktury ludności wg wieku (wzrost udziału liczby dzieci i młodzieży oraz osób w wieku produkcyjnym).	▪ pogłębianie się niekorzystnych tendencji demograficznych, ▪ brak efektów podejmowanych działań zaradczych i ograniczających spadek dzietności oraz migrację zagraniczną, ▪ wzrost liczby zgonów spowodowanych wzrostem zachorowań na choroby cywilizacyjne.
warunki i jakość życia	▪ aktywna polityka prorodzinna, ▪ aktywność sektora organizacji pozarządowych, ▪ poprawa infrastruktury mieszkaniowej, w tym dostępności mieszkań, ▪ wzrost dochodów mieszkańców i ograniczenie stopnia zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem społecznym, ▪ rozwój srebrnej gospodarki.	▪ odpływ ludności i kapitału intelektualnego (drenaż mózgów), ▪ nasilenie się zjawiska wykluczenia społecznego i patologii społecznej, ▪ kryzys solidarności międzypokoleniowej, ▪ kryzys rodziny.
zdrowie	▪ wzrost działań profilaktycznych i aktywizujących osoby niesamodzielne (starsze i niepełnosprawne) w zakresie zdrowego stylu życia, ▪ profilaktyka zdrowotna adresowana do rodziny i dziecka, zwłaszcza w zakresie chorób cywilizacyjnych, ▪ zintegrowanie działań aktywizujących i wspierających osoby niepełnosprawne, ▪ wzmocnienie wczesnej diagnostyki niepełnosprawnych dzieci.	▪ pogłębienie niekorzystnych tendencji w zakresie zachorowań na nowotwory i choroby układu krążenia, ▪ niski poziom dostępności usług zdrowotnych oraz nierównomierne rozmieszczenie instytucji i podmiotów ochrony zdrowia, ▪ pogorszenie kondycji gospodarstw domowych z osobami niepełnosprawnymi, ▪ niedofinansowanie ochrony zdrowia, ▪ pogłębiająca się tendencja w zakresie spadku liczby lekarzy i pielęgniarek, ▪ brak działań naprawczych w obszarze profilaktyki zdrowia oraz geriatrii.
rynek pracy	▪ zwiększenie skuteczności działania instytucji rynku pracy (agencje zatrudnienia), ▪ skuteczne wykorzystanie i lepsza koordynacja projektów i środków UE, ▪ poprawa systemu kształcenia – lepsze dostosowanie kwalifikacji i umiejętności absolwentów do potrzeb rynku pracy, ▪ rozwój sektora ekonomii społecznej jako skutecznego elementu reintegracji społecznej i zawodowej, ▪ zwiększenie aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych ▪ promocja wydłużenia aktywności zawodowej i społecznej.	▪ brak skuteczności mechanizmów, które mają poprawić aktywność zawodową mieszkańców, ▪ pogłębianie się negatywnych trendów demograficznych (odpływ ludności i starzenie się społeczeństwa) niekorzystnie wpływających na rynek pracy, ▪ brak skutecznych mechanizmów ograniczających długotrwałe bezrobocie i uzależnienie od systemów świadczeń, ▪ brak zmian legislacyjnych usprawniających prawo pracy.
infrastruktura i usługi społeczne	▪ poprawa funkcjonowania i rozwój instytucji ochrony zdrowia, zwłaszcza w obszarze opieki geriatrycznej, ▪ poprawa oferty zajęć pozalekcyjnych organizowanych przez instytucje oświaty zwiększających dostępność usług kulturalnych, edukacyjnych, rekreacyjnych i sportowych, ▪ zwiększenie zasobów pomocy i integracji społecznej oraz instytucji rynku pracy, ▪ poprawa wyposażenia instytucji publicznych oraz organizacji pozarządowych w nowoczesne technologie teleinformatyczne (sprzęt komputerowy, dostęp do Internetu).	▪ dynamika niekorzystnych zmian demograficznych – wzrost potrzeb przewyższający możliwości ich zaspokojenia, ▪ niewystarczające środki finansowe umożliwiające wprowadzenie koniecznych zmian i innowacji, ▪ trudności i ograniczenia wynikające ze zbyt skomplikowanych przepisów prawa i procedur dotyczących rozbudowy i unowocześnienia infrastruktury, ▪ brak aktywności samorządu terytorialnego i motywacji do poprawy infrastruktury publicznej.

społeczeństwo obywatelskie	▪ wzmocnienie III sektora (wzrost kapitału ludzkiego, społecznego i materialnego organizacji pozarządowych), ▪ zwiększenie zakresu współpracy międzysektorowej w zakresie realizacji zadań polityki społecznej, ▪ zwiększenie roli i znaczenia ekonomii społecznej w rozwiązywaniu problemów i potrzeb regionu.	▪ osłabienie zaufania i więzi społecznych, ▪ kryzys rodziny i życia społecznego, ▪ nieodpowiednie – utrudniające samoorganizację i inicjatywę społeczną, działania władzy publicznej, ▪ niedostrzeganie roli i brak wsparcia działających organizacji pozarządowych, w tym podmiotów ekonomii społecznej.
edukacja	▪ uwzględnienie w programach edukacji wszystkich szczebli wymagań zgłaszanych przez przedsiębiorców, instytucje publiczne zatrudniające absolwentów, ▪ zwiększenie nakładów finansowych na edukację.	▪ niechęć do wprowadzania nowych programów i innowacyjnych rozwiązań, ▪ brak zainteresowania placówek oświatowych współpracą z innymi sektorami (zdrowiem, policją, sądownictwem, pomocą społeczną, organizacjami pozarządowymi).
bezpieczeństwo	▪ zwiększenie działań profilaktycznych w zakresie uzależnień oraz przemocy w rodzinie, ▪ poprawa skuteczności realizowanych programów korekcyjno-edukacyjnych wobec sprawców przemocy, ▪ zwiększenie zasobów (instytucji i kadrowych) w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy w rodzinie ▪ koordynacja działań, wzrost partnerstwa i współpracy, zaangażowanie mediów w kampanię społeczną na rzecz zdrowego stylu życia wykluczającego uzależnienia i przemoc.	▪ pogłębienie kryzysu życia rodzinnego, ▪ zwiększenie trudności w pełnieniu przez rodzinę funkcji opiekuńczej i wychowawczej, ▪ niewystarczająca oferta usług zdrowotnych (świadczenia dla osób uzależnionych), ▪ brak rozwoju systemu wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, ▪ brak zmian legislacyjnych wpływających na skuteczność działania instytucji pomocy i integracji społecznej, ▪ brak rozwoju III sektora i współpracy międzysektorowej.
pomoc i integracji społeczna	▪ zmiana przepisów prawa (ustawa o pomocy społecznej oraz nowa ustawa o osobach niesamodzielnych i o osobach starszych), ▪ możliwość wykorzystania środków UE w realizacji projektów w ramach najważniejszych wyzwań polityki społecznej, ▪ aktywność samorządu terytorialnego w poprawie istniejącej infrastruktury oraz uczestnictwo w projektach UE, ▪ rozwój III sektora oraz partnerstwa i współpracy międzysektorowej i między samorządami.	▪ nasilenie niekorzystnych zmian demograficznych, ▪ wzrost zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem społecznym, ▪ brak odpowiednich środków finansowych na realizację niezbędnych zmian i rozwój infrastruktury instytucji i usług ▪ brak aktywności samorządu terytorialnego, ▪ brak zmian w obszarze współpracy z organizacjami pozarządowymi.

6. Cel główny, cele strategiczne, operacyjne i szczegółowe Strategii

Analiza części diagnostycznej, w tym analiza słabych i mocnych stron sytuacji społeczno-ekonomicznej, a także regionalnych wyzwań i szans województwa opolskiego, pozwoliły na określenie celów strategicznych oraz głównego celu *Wojewódzkiej Strategii w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016–2025.*

Celem głównym Strategii jest:

Wspieranie działań i rozwój instytucji służących zabezpieczeniu podstawowych potrzeb mieszkańców województwa opolskiego, a także integracja społeczeństwa regionu poprzez wzmocnienie aktywności mieszkańców i współdziałanie instytucji publicznych, komercyjnych oraz organizacji pozarządowych

Tabela 31. Cele strategiczne, operacyjne i szczegółowe *Wojewódzkiej Strategii w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016–2025*

Lp.	Cel strategiczny	Cele operacyjne	Cele szczegółowe
1.	***Bezpieczna i aktywna rodzina***	**1.1.** ***Wzmocnienie funkcji opiekuńczej i wychowawczej rodzin***	1.1.1. Rozwój systemu usług społecznych dla rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi w środowisku naturalnym, 1.1.2. Rozwój miejsc opieki i wychowania w formie sieci placówek wsparcia dziennego, 1.1.3. Promocja i rozwój działań profilaktycznych i aktywizujących oraz nowoczesnych metod pracy socjalnej z rodzinami problemowymi, 1.1.4. Podniesienie umiejętności i kompetencji kadry pomocy i integracji społecznej.
		1.2. ***Wzmocnienie systemu pieczy zastępczej oraz wsparcie dla usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej***	1.2.1. Rozwój usług społecznych dla dzieci i młodzieży umieszczonych w pieczy zastępczej i wychowanków usamodzielniających się (w zakresie aktywizacji edukacyjnej, zdrowotnej i społecznej), 1.2.2. Rozwój usług w formie mieszkań chronionych, wspomaganych i treningowych, 1.2.3. Podniesienie umiejętności i kompetencji rodziców zastępczych oraz osób prowadzących rodzinne domy dziecka, 1.2.4. Rozwój działań prowadzących do deinstytucjonalizacji usług, 1.2.5. Promocja rodzicielstwa zastępczego, w tym rodzinnych domów dziecka i zawodowych rodzin zastępczych oraz rodzicielstwa adopcyjnego, 1.2.6. Kształcenie kandydatów na rodziny zastępczej oraz prowadzących rodzinne domy dziecka, dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego poniżej 14 dzieci.
		1.3. ***Zwiększenie bezpieczeństwa publicznego i socjalnego rodzin***	1.3.1. Wzmocnienie działań profilaktycznych wobec rodzin problemowych oraz w zakresie rozpoznawania dysfunkcji rodziny, ze szczególnym uwzględnieniem rodzin emigrantów zarobkowych, 1.3.2. Promocja działań profilaktycznych w zakresie ograniczenia skutków: — nadużywania alkoholu i środków odurzających; — stosowania przemocy w rodzinie, 1.3.3. Upowszechnienie roli i znaczenia: — współpracy partnerskiej i

			międzysektorowej w zakresie problemów rodzin (upowszechnianie działań zespołów interdyscyplinarnych), — poradnictwa specjalistycznego; — programów korekcyjno-edukacyjnych oraz terapeutycznych skierowanych do ofiar i sprawców przemocy w rodzinie, 1.3.4. Wsparcie organizacji pozarządowych działających na rzecz dziecka i rodziny.
2.	***Opolski model wsparcia i aktywizacji seniorów***	**2.1.** ***Rozwój usług senioralnych***	2.1.1. Rozwój usług społecznych (aktywizujących i opiekuńczych, tym w formie mieszkań wspomaganych) dla osób starszych, 2.1.2. Rozwój rynku usług senioralnych, w tym w formie opolskiego klastra usług senioralnych, 2.1.3. Zwiększenie infrastruktury społecznej dla osób starszych (dzienne domy pomocy, kluby seniora, środowiskowe domy samopomocy, placówki całodobowej opieki, w tym z miejscami krótkookresowego pobytu).
		2.2. Zwiększenie udziału osób starszych w życiu społecznym – aktywny udział w działaniach instytucji publicznych, organizacji pozarządowych, wolontariacie	2.2.1. Inicjowanie tworzenia i rozwoju lokalnych rad seniorów, centrów wolontariatu oraz centrów wsparcia (socjalnego, psychologicznego, prawnego) dla osób starszych, 2.2.2. Rozwój innowacyjnych form wsparcia seniorów, w tym przeciwdziałanie zagrożeniom i przejawom patologii społecznej (przemoc, alkoholizm, narkomania), 2.2.3. Promocja i upowszechnianie roli współpracy i partnerstwa międzysektorowego oraz wsparcie organizacji pozarządowych w działaniach na rzecz seniorów.
		2.3. Zwiększenie świadomości społecznej i zmiana postaw wobec problemów starości i starzenia się	2.3.1. Badanie i monitoring sytuacji życiowej oraz potrzeb seniorów, zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, monitoring działania instytucji udzielających wsparcia, 2.3.2. Upowszechnianie roli i znaczenia aktywności społecznej osób starszych oraz integracji międzypokoleniowej, 2.3.3. Podnoszenie kwalifikacji i umiejętności zawodowych kadry pomocy i integracji społecznej oraz wolontariuszy w zakresie organizacji wsparcia i opieki nad seniorami.
3.	**Opolskie bez barier**	**3.1. Ograniczenie poziomu ubóstwa i wykluczenia społecznego wśród niepełnosprawnych mieszkańców województwa**	3.1.1. Rozwój usług opiekuńczych, w tym realizowanych w ośrodkach wsparcia (środowiskowych domach samopomocy), 3.1.2. Rozwój usług społecznych (aktywizujących i wspomagających), w tym realizowanych w instytucjach reintegracji społeczno-zawodowej (WTZ, ZAZ, podmioty ekonomii społecznej), 3.1.3. Rozwój usług społecznych skierowanych do rodzin wychowujących niepełnosprawne dzieci, 3.1.4. Inicjowanie i promowanie lokalnych programów wsparcia osób niepełnosprawnych, 3.1.5. Prowadzenie działań zmierzających do zapewnienia właściwej komunikacji w rozumieniu zapisów Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych ONZ
		3.2. Zwiększenie udziału sektora ekonomii społecznej oraz innych organizacji pozarządowych w realizacji zadań	3.2.1. Rozwój współpracy instytucji publicznych z sektorem ekonomii społecznej, realizującym usługi aktywizacji społeczno-zawodowej, w tym: organizacjami pozarządowymi, spółdzielniami socjalnymi, 3.2.2. Rozwój metod reintegracji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami,

		reintegracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych	3.2.3. Promocja sektora ekonomii społecznej – upowszechnianie roli i znaczenia podmiotów ES w aktywizacji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych.
		3.3. Zmiana postaw społecznych wobec osób niepełnosprawnych, sprzyjająca integracji społecznej	3.3.1. Zwiększenie wiedzy i świadomości społecznej na temat potrzeb i problemów osób niepełnosprawnych, 3.3.2. Promocja postaw tolerancji wobec osób niepełnosprawnych, inicjowanie działań sprzyjających integracji, szczególnie wśród dzieci i młodzieży, w ramach edukacji szkolnej, 3.3.3. Podnoszenie kwalifikacji i umiejętności zawodowych kadry pomocy i integracji społecznej w zakresie metod wsparcia osób z niepełnosprawnościami.
4.	**Włączenie społeczne**	**4.1 Rozwój usług aktywizacji społecznej i zawodowej**	4.1.1. Zwiększenie zakresu stosowania metod aktywizacji społecznej i zawodowej osób i rodzin zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym (bezrobotnych zaliczonych do II i III profilu „oddaleni od rynku pracy"), 4.1.2. Zwiększenie liczby instytucji reintegracji społecznej i zawodowej (CIS, KIS, ZAZ i WTZ), a także podmiotów ekonomii społecznej, ze szczególnym wyróżnieniem obszarów peryferyjnych z niewielką liczbą tych instytucji, 4.1.3. Podniesienie kwalifikacji i umiejętności zawodowych kadry pomocy i integracji społecznej w zakresie stosowania aktywnych form wsparcia (kontraktu socjalnego, programu aktywności lokalnej, środowiskowej pracy socjalnej).
		4.2. Partnerstwo i współpraca na rzecz włączenia społecznego	4.2.1. *Regionalna platforma współpracy dla pracy* – upowszechnianie oraz rozwój nowych form współpracy między instytucjami, organizacjami pozarządowymi, jednostkami samorządu terytorialnego w zakresie aktywizacji społecznej i zawodowej, 4.2.2. Upowszechnianie modeli reintegracji społeczno-zawodowej (dobrych praktyk) uwzględniających potrzeby i problemy rożnych grup osób (dorosłych, w tym: osób uzależnionych, usamodzielniających się po upuszczeniu zakładu karnego, młodzieży opuszczającej pieczę zastępczą, cudzoziemców), 4.2.3. Zachęcanie przedstawicieli samorządu terytorialnego do partnerstwa i współpracy – *lokalne pakty na rzecz włączenia społecznego.*
		4.3. Usprawnienie koordynacji działań na rzecz włączenia społecznego	4.3.1. Monitoring sytuacji życiowej mieszkańców województwa zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz działania instytucji reintegracji społecznej i zawodowej i innych podmiotów realizujących usługi aktywizacji społeczno-zawodowej, 4.3.2. Upowszechnianie wiedzy i informacji o podejmowanych działaniach oraz partnerstwie i współpracy (poprzez kampanie społeczne, konferencje, stronę internetową, współpracę z mediami), 4.3.3. Podnoszenie kwalifikacji zawodowych i umiejętności kadry pomocy i integracji społecznej w zakresie organizacji i koordynacji wsparcia na rzecz włączenia społecznego.

5.	**Ekonomia społeczna drogą do integracji regionalnej**	**5.1. Promocja ekonomii społecznej w regionie**	5.1.1. Zwiększenie wiedzy i świadomości społecznej na temat roli i znaczenia ekonomii społecznej w rozwoju regionalnym, 5.1.2. Inspirowanie samorządu terytorialnego i innych podmiotów do tworzenia i rozwoju podmiotów ekonomii społecznej w regionie.
		5.2. Rozwój systemu wsparcia ekonomii społecznej	5.2.1. Upowszechnianie dobrych praktyk i najlepszych rozwiązań w zakresie tworzenia i rozwoju podmiotów ekonomii społecznej, z uwzględnieniem kluczowych obszarów rozwoju, 5.2.2. Wypracowanie i wdrożenie sieci usług wsparcia ekonomii społecznej, 5.2.3. Opracowanie jednolitego systemu badań dotyczących rozwoju opolskiej ekonomii społecznej.
		5.3. Rozwój partnerstwa i otoczenia na rzecz ekonomii społecznej	5.3.1. Tworzenie przyjaznej przestrzeni do zawierania lokalnych partnerstw na szczeblu gminy, powiatu i województwa na rzecz rozwoju ekonomii społecznej, 5.3.2. Wzmocnienie koordynacji działań na rzecz rozwoju ekonomii społecznej w regionie, 5.3.3. Poprawa mechanizmów współpracy instytucji i podmiotów na rzecz rozwoju sektora ekonomii społecznej.

SCHEMAT 2. *WOJEWÓDZKA STRATEGIA W ZAKRESIE POLITYKI SPOŁECZNEJ NA LATA 2016–2025*

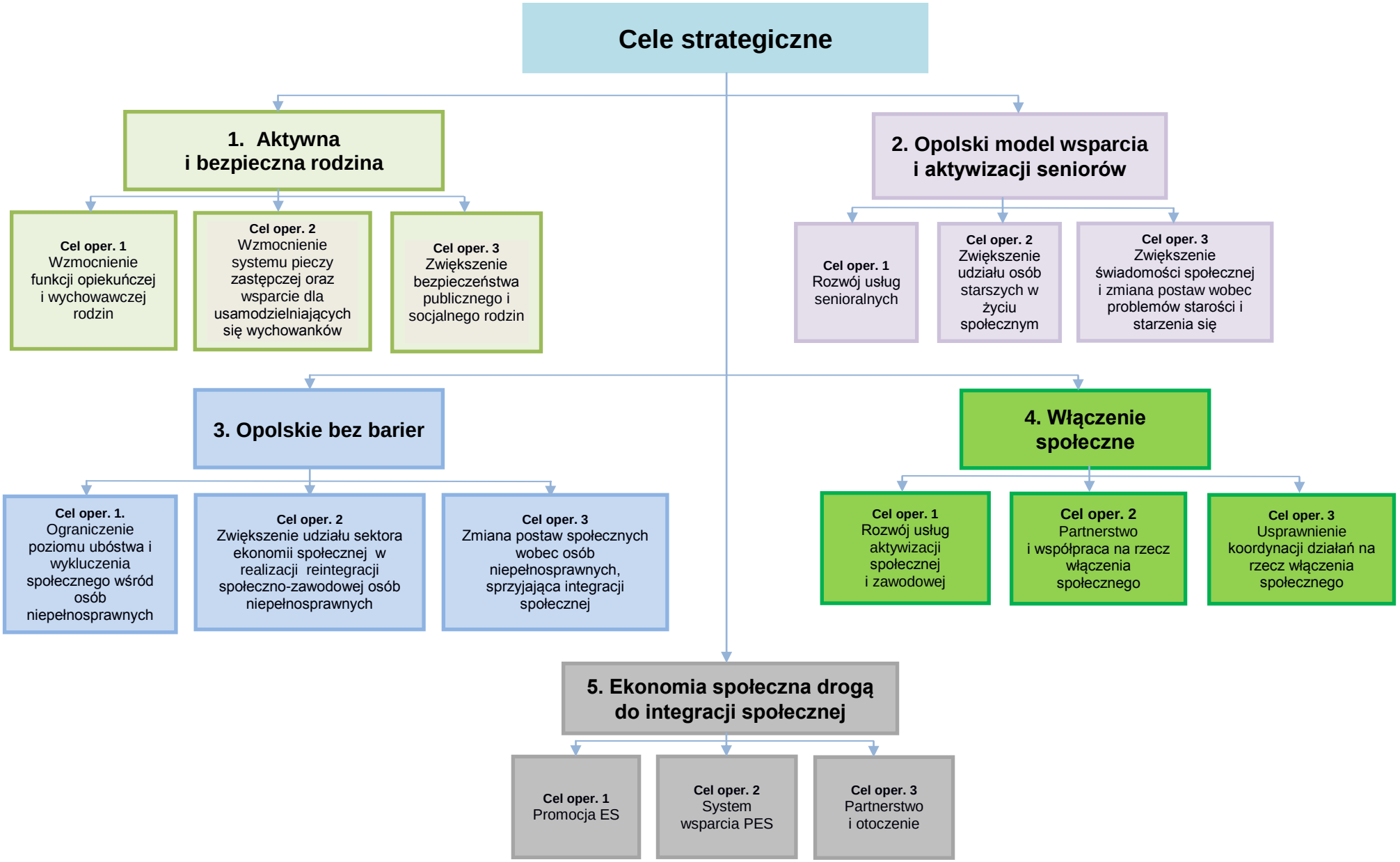

7. Cele strategiczne

Cel strategiczny 1. *Bezpieczna i aktywna rodzina*

Występujące obecnie zjawiska związane z procesami ekonomicznymi i społecznymi powodują poważny kryzys życia rodzinnego, przejawiający się w niskiej dzietności oraz niestabilności instytucji małżeństwa. Trudności związane z łączeniem ról zawodowych i rodzinnymi kobiet i mężczyzn powodują odkładanie decyzji o urodzeniu dziecka, co skutkuje systematycznym przesuwaniem się wieku urodzenia pierwszego dziecka oraz posiadania kolejnych dzieci. Niekorzystnym tendencjom demograficznym i ekonomicznym towarzyszą też indywidualne, często nagromadzone w jednym środowisku rodzinnym problemy: niski poziom wykształcenia, brak kwalifikacji zawodowych, trudności w znalezieniu i utrzymaniu pracy, brak umiejętności wychowawczych oraz towarzyszący złej kondycji materialnej rodziny problem alkoholowy.

Szczególna sytuacja społeczno-ekonomiczna województwa opolskiego, związana emigracją zarobkową wielu rodzin, dodatkowo zmienia funkcjonowanie rodziny w zakresie jej roli opiekuńczo-wychowawczej. Występująca w województwie opolskim grupa *erosierot* (ok. 10 tys. dzieci i młodzieży, których co najmniej jedno z rodziców na stałe lub czasowo emigruje za pracą), to problem wymagający szczególnej uwagi i aktywności służb społecznych, a także pracowników oświaty i ochrony zdrowia. Coraz częściej pojawiają się także w rodzinach problemy związane z nadużywaniem substancji psychoaktywnych.

W związku z tym istotne jest wzmocnienie aktywności i bezpieczeństwa opolskiej rodziny, zwłaszcza rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze, rodzin w kryzysie, wychowujących dzieci niepełnosprawne, dzieci i młodzieży przebywającej w pieczy zastępczej, a także opuszczającej jej instytucje.

Realizacja tych zadań możliwa jest poprzez rozwój i zwiększenie dostępności usług publicznych, w tym usług społecznych (edukacyjnych, aktywizujących, opiekuńczych, wspomagających, w tym realizowanych w formie mieszkań chronionych, treningowych lub wspomaganych).

Celem podjętych w tym obszarze działań będzie zwiększenie zakresu stosowania profilaktyki i aktywizacji – zwłaszcza wobec osób i rodzin wychowujących dzieci i przeżywających w związku z tym poważne trudności. Szczególnie jest to ważne w przypadku zagrożenia zdrowia dziecka, w tym jego warunków życia, które jednocześnie stwarzają przesłanki do umieszczenia go w systemie pieczy zastępczej. Zatem najważniejszym zadaniem będzie promocja rozwoju profesjonalnych służb społecznych (zwiększenie liczby pracowników socjalnych, asystentów rodziny, specjalistów w zakresie poradnictwa, doradców zawodowych itp.), a także promowanie rozwoju wolontariatu i współpracy międzysektorowej.

Szczególną rolę w tym systemie pełnią instytucje, które obecnie są słabo rozprzestrzenione w województwie opolskim, a mają duże znaczenie dla integracji środowisk lokalnych, tj. placówki wsparcia dziennego, mieszkania: chronione, wspomagane lub treningowe, zwłaszcza przeznaczone dla młodzieży opuszczającej system pieczy zastępczej i usamodzielniającej się.

W obliczu narastających problemów rodziny związanych z nadużywaniem środków odurzających, cybeuzależnieniami, konfliktami rodzinnymi, przemocą w rodzinie, istotny jest również rozwój sieci ośrodków interwencji kryzysowej oraz ośrodków przeciwdziałania przemocy w rodzinie, a także rozwój i upowszechnianie innowacyjnych form wsparcia rodzin problemowych.

Cel strategiczny	1. Bezpieczna i aktywna rodzina	Program wojewódzki, w ramach którego realizowany będzie cel szczegółowy i działania
Zakres celu	Wzmocnienie bezpieczeństwa socjalnego i publicznego rodzin zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz wsparcie dzieci i młodzieży przebywającej w systemie pieczy zastępczej, a także opuszczającej jej instytucje	
Cel operacyjny 1.1.	**Wzmocnienie funkcji opiekuńczej i wychowawczej rodzin**	
Cele szczegółowe	1.1.1. Rozwój systemu usług społecznych dla rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi w środowisku naturalnym; 1.1.2. Rozwój miejsc opieki i wychowania w formie sieci placówek wsparcia dziennego; 1.1.3. Promocja i rozwój działań profilaktycznych i aktywizujących oraz nowoczesnych metod pracy socjalnej z rodzinami problemowymi; 1.1.4. Podniesienie umiejętności i kompetencji kadry pomocy i integracji społecznej.	Wojewódzki Program Pomocy i Integracji Społecznej; Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie
Działania	a. Wsparcie samorządu terytorialnego w zakresie zwiększenia: — zakresu usług społecznych (usługi edukacyjne, aktywizujące, wspomagające, rekreacyjne, kulturalne, usługi w formie specjalistycznego poradnictwa, a także opiekuńcze dla niepełnosprawnych dzieci); — liczby placówek wsparcia dziennego, prowadzących usługi społeczne, w formie usprawnienia ruchowego dla dzieci niepełnosprawnych; — liczby zatrudnionych asystentów rodziny; b. Upowszechnianie innowacyjnych form wsparcia i dobrych praktyk w zakresie pracy socjalnej z rodziną problemową: — „Odpowiedzialna Rodzina” (usługi edukacyjne, specjalistyczne poradnictwo, aktywizacja rodziców z problemami opiekuńczo-wychowawczymi); — rozwój środowiskowych form pracy socjalnej, aktywizacja środowiska lokalnego, PAL; — rola i znaczenie partnerstwa i współpracy międzysektorowej (kampanie społeczne, konferencje, seminaria, szkolenie kadry pomocy i integracji społecznej, współpraca z mediami); c. Wsparcie organizacji pozarządowych pracujących na rzecz dziecka i rodziny; d. Monitoring sytuacji rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, w tym rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi; e. Organizacja i prowadzenie szkoleń dla kadry pomocy i integracji społecznej oraz wolontariuszy.	Wojewódzki Program Pomocy i Integracji Społecznej Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie
Cel operacyjny 1.2.	**Wzmocnienie systemu pieczy zastępczej oraz wsparcie dla usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej**	Wojewódzki Program Pomocy i Integracji Społecznej
Cele szczegółowe	1.2.1. Rozwój usług społecznych dla dzieci i młodzieży umieszczonych w pieczy zastępczej i wychowanków usamodzielniających się (w zakresie aktywizacji edukacyjnej, zdrowotnej i społecznej);	Wojewódzki Program Pomocy i Integracji Społecznej

	1.2.2. Rozwój usług w formie mieszkań chronionych, wspomaganych i treningowych; 1.2.3. Podniesienie umiejętności i kompetencji rodziców zastępczych oraz osób prowadzących rodzinne domy dziecka; 1.2.4. Rozwój działań prowadzących do deinstytucjonalizacji usług; 1.2.5. Promocja rodzicielstwa zastępczego, w tym rodzinnych domów dziecka i zawodowych rodzin zastępczych oraz rodzicielstwa adopcyjnego; 1.2.6. Kształcenie kandydatów na rodziny zastępczej oraz prowadzących rodzinne domy dziecka, dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego poniżej 14 dzieci.	
Działania	a. Wsparcie samorządu terytorialnego w zakresie zwiększenia liczby usług społecznych dla dzieci przebywających w pieczy zastępczej oraz opuszczających system, w tym w formie mieszkań chronionych, wspomaganych, treningowych; b. Organizacja i prowadzenie szkoleń dla: — rodziców zastępczych i prowadzących rodzinne domy dziecka; — kadry pomocy i integracji społecznej w zakresie systemu pieczy zastępczej i problemów usamodzielnienia, — kandydatów na rodziny zastępcze oraz prowadzących rodzinne domy dziecka, dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego poniżej 14 dzieci. c. Organizacja kampanii społecznych, seminariów, konferencji promujących i upowszechniających wiedzę na temat rodzicielstwa zastępczego, adopcji, problemów młodzieży usamodzielniającej się, d. Monitoring realizacji zadań wynikających z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.	Wojewódzki Program Pomocy i Integracji Społecznej
Cel operacyjny 1.3.	**Zwiększenie bezpieczeństwa publicznego i socjalnego rodzin**	
Cele szczegółowe	1.3.1. Wzmocnienie działań profilaktycznych wobec rodzin problemowych oraz w zakresie rozpoznawania dysfunkcji rodziny, ze szczególnym uwzględnieniem rodzin emigrantów zarobkowych; 1.3.2. Promocja działań profilaktycznych w zakresie ograniczenia skutków: — używania alkoholu i innych środków psychoaktywnych; — stosowania przemocy w rodzinie; 1.3.3. Upowszechnienie roli i znaczenia: — współpracy partnerskiej i międzysektorowej w zakresie problemów rodzin (upowszechnianie działań zespołów interdyscyplinarnych); — poradnictwa specjalistycznego; — programów korekcyjno-edukacyjnych oraz terapeutycznych skierowanych do ofiar i sprawców przemocy w rodzinie; 1.3.4. Wsparcie organizacji pozarządowych działających na rzecz dziecka i rodziny.	Wojewódzki Program Pomocy i Integracji Społecznej; Wojewódzki Program Profilaktyki i Rozwiązywania problemów Alkoholowych; Program Przeciwdziałania Narkomanii; Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie
Działania	a. Wsparcie samorządu terytorialnego i innych	

	podmiotów w zakresie zwiększenia liczby instytucji wsparcia rodzin w kryzysie (ośrodków interwencji kryzysowej, przeciwdziałania przemocy w rodzinie, punktów konsultacyjnych); b. Organizacja i prowadzenie szkoleń dla kadry pomocy i integracji społecznej oraz wolontariuszy w zakresie problemów rodziny, wynikających z: — przemocy w rodzinie i/lub kryzysu rodzinnego; — uzależnień (alkoholizm/narkomania); c. Organizacja kampanii społecznych, konferencji na temat roli i znaczenia działań w zakresie przeciwdziałania patologii życia rodzinnego (współpraca z mediami); d. Opracowanie zbioru innowacyjnych form wsparcia i profilaktyki dedykowanych rodzinom problemowym; e. Monitoring: — sytuacji życiowej rodzin problemowych oraz rodzin w sytuacjach kryzysowych; — działań instytucji udzielających wsparcia dziecku i rodzinie.	

	Wskaźniki realizacji celu strategicznego 1. *Bezpieczna i aktywna rodzina*					
Lp.	**Nazwa wskaźnika**	**Jednostka miary**	**Wartość w roku bazowym 2014**	**Jednostka pomiaru wartości bazowej i docelowej**	**Wartość / trend w roku docelowym (2025)**	**Źródło**
1	Liczba rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi wspieranych w ramach działań prewencyjnych	Liczba rodzin	812	liczba	1 142	Ocena zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego
2	Liczba dzieci korzystających z usług wsparcia rodziny w ramach działań prewencyjnych mających ograniczyć ich umieszczanie w pieczy zastępczej	liczba	ok. 2 300	liczba	3 426	Ocena zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego
3	Liczba utworzonych nowych placówek wsparcia dziennego	liczba	26	liczba	50	Ocena zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego
4	Liczba inicjatyw upowszechniających wiedzę na temat rodzin problemowych, rodzicielstwa zastępczego	liczba	0	liczba	21	ROPS w Opolu

Podmioty zaangażowane w realizację	— Pełnomocnik Zarządu Województwa Opolskiego ds. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych; — Pełnomocnik Zarządu Województwa Opolskiego ds. Przeciwdziałania Narkomanii; — Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu; — jednostki samorządu terytorialnego województwa opolskiego; — ośrodki pomocy społecznej; — powiatowe centra pomocy rodzinie; — policja; — instytucje oświaty; — instytucje ochrony zdrowia; — kuratorzy sądowi; — przedstawiciele gminnych komisji ds. rozwiązywania problemów alkoholowych; — organizacje pozarządowe.

Sposoby realizacji	▪ *Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2014–2020*; ▪ *Specjalna Strefa Demograficzna w województwie opolskim do 2020 roku „Opolskie dla rodziny”*; ▪ *Wojewódzki Program Pomocy i Integracji Społecznej na lata 2016–2025*; ▪ *Wojewódzki Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych dla województwa opolskiego na lata 2016-2017*; ▪ *Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2016-2017;* ▪ *Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2016-2025.*
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Społeczny, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, budżet państwa, PARPA, środki własne samorządu terytorialnego, środki własne samorządu województwa

Cel strategiczny 2. *Opolski model wsparcia i aktywizacji seniorów*

Poważne zmiany demograficzne i społeczne wspólne dla wielu krajów Europy, w tym Polski, w województwie opolskim przebiegają szczególnie dynamicznie, wyróżniając region na tle pozostałych części kraju. Postępujące starzenie się ludności stwarza nowe wyzwania i problemy związane z potrzebami osób starszych przy coraz powszechniejszym braku możliwości ich zaspokojenia przez rodzinę. Szczególnie jest to widoczne wśród dynamicznie wzrastającej grupy osób w zaawansowanej starości (pow. 80 lat), wymagających zapewnienia intensywnej pielęgnacji i opieki medycznej oraz inicjatyw wsparcia społecznego i emocjonalnego, w tym tworzenia systemu zapewniającego różnorodne sposoby pomagania i większą aktywność rodziny.

W związku z tym, istotne jest zwiększenie zakresu i dostępności usług publicznych, wśród których – oprócz usług zdrowotnych[184], szczególne znaczenie mają usługi społeczne: opiekuńcze i rehabilitacyjne oraz usługi mające na celu zwiększenie aktywności i samodzielności seniorów. Ważne są też działania rozwijające rynek usług senioralnych, w tym infrastrukturę społeczną, ponieważ nadal za mało jest miejsc opieki i wsparcia w dziennych domach pomocy, klubach seniora, ośrodkach wsparcia (np. środowiskowych domach samopomocy), a najmniej jest mieszkań chronionych, wspomaganych i treningowych.

Z badan i analiz sytuacji społeczno-ekonomicznej województwa opolskiego wynika, że wspólną cechą istotną dla rozwoju gospodarczego i społecznego regionu jest peryferyjność obszarów wiejskich, która w aspekcie wsparcia osób starszych oznacza brak instytucji opieki, pielęgnacji, aktywizacji i wspomagania dla seniorów na obszarach wsi i małych miejscowości województwa. Stąd ważne jest zwiększenie dostępności rożnego typu usług, świadczonych również w miejscu zamieszkania seniora (Mobilna Akademia Seniora), a także w formie rozwiniętej sieci instytucji.

Ważnym zadaniem jest również zwiększenie udziału seniorów w życiu publicznym, pobudzenie ich aktywności społecznej i indywidualnej oraz tworzenie instrumentów zachęcających samorząd terytorialny i samych seniorów do tworzenia grup wolontariatu (na rzecz seniorów i innych grup wymagających wsparcia). Koncepcja tzw. *aktywnego starzenia się* zapisana jest m.in. w *Długofalowej Polityce Senioralnej w Polsce* na lata 2014–2020. W dokumencie tym wskazano, że do zadań samorządu terytorialnego winno należeć *umożliwienie osobom starszym zagospodarowanie ich potencjału z perspektywy całego życia, zachowania zarówno dobrostanu psychicznego i fizycznego, jak i aktywności zawodowej, społecznej oraz niezależności i samodzielności*[185].

Innym istotnym elementem działań jest monitorowanie sytuacji życiowej osób starszych, szczególnie zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, badanie potrzeb seniorów oraz ocena efektywności i skuteczności instytucji i podmiotów działających na rzecz wsparcia seniorów. Od 1 stycznia 2016 r. wejdzie w życie ustawa o osobach starszych, która m.in. określa zadania w

[184] Działania w obszarze zwiększenia dostępności usług zdrowotnych reguluje *Strategia Ochrony Zdrowia dla Województwa Opolskiego na lata 2014-2020, FINAL_ZDPS_29.10.2013.pdf.*
[185] *Założenia Długofalowej Polityki Senioralnej w Polsce na lata 2014-2020*, Warszawa 2013,

zakresie monitoringu sytuacji życiowej seniorów i corocznego obowiązku przedstawiania Sejmowi raportu dotyczącego tej sytuacji.[186]

W uzupełnieniu prac badawczych i monitorujących, ważne będzie również upowszechnianie wiedzy na temat problemów starości, starzenia się w wymiarze indywidualnym oraz całych społeczeństw, promocja właściwych postaw wobec osób starszych, a także integracja międzypokoleniowa.

Cel strategiczny	**2. *Opolski model wsparcia i aktywizacji seniorów***	**Program wojewódzki, w ramach którego realizowany będzie cel szczegółowy i działania**
Zakres celu	Zwiększenie zakresu i dostępności usług społecznych dla seniorów (aktywizujących i opiekuńczych), wzmocnienie aktywności i udziału seniorów w życiu społeczności lokalnych oraz zwiększenie wiedzy i świadomości społecznej na temat problemów starości, starzenia się społeczeństw, a także zmiana postaw społecznych wobec starości	
Cel operacyjny 2.1.	**Rozwój usług senioralnych**	Wojewódzki Program Pomocy i Integracji Społecznej
Cele szczegółowe	2.1.1. Rozwój usług społecznych (aktywizujących i opiekuńczych, w tym w formie mieszkań wspomaganych) dla osób starszych; 2.1.2. Rozwój rynku usług senioralnych, w tym w formie opolskiego klastra usług senioralnych; 2.1.3. Zwiększenie infrastruktury społecznej dla osób starszych (dzienne domy pomocy, kluby seniora, środowiskowe domy samopomocy, placówki całodobowej opieki, w tym z miejscami krótkookresowego pobytu).	Wojewódzki Program Pomocy i Integracji Społecznej
Działania	a. Wsparcie samorządu terytorialnego i innych podmiotów w zakresie: — zwiększenia dostępności usług społecznych dla osób starszych i ich opiekunów: opiekuńczych, aktywizujących (edukacyjnych, wspomagających, w tym realizowanych w formie mieszkania wspomaganego); — zwiększenia dostępności usług społecznych realizowanych w formie mobilnej (Mobilna Akademia Seniora); — tworzenia dziennych domów pomocy, ośrodków wsparcia, klubów seniora, placówek całodobowej opieki oraz innych miejsc świadczenia usług; b. Organizacja spotkań, konferencji, kampanii społecznych, upowszechniających działania opolskiego klastra usług senioralnych; c. Inicjowanie i promocja działań polegających na organizacji wsparcia dla opiekunów osób starszych.	
Cel operacyjny 2.2.	**Zwiększenie udziału osób starszych w życiu społecznym – aktywny udział w działaniach instytucji publicznych, organizacji pozarządowych, wolontariacie**	

[186] Ustawa o osobach starszych (przyjęta przez Sejm – pierwsze czytanie) i przekazana pod obrady Senatu RP, http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/komunikat.xsp?documentId=088DC4BAFED9636EC1257EBD00393A3F.

Cele szczegółowe	2.2.1. Inicjowanie tworzenia i rozwoju lokalnych rad seniorów, centrów wolontariatu oraz centrów wsparcia (socjalnego, psychologicznego, prawnego) dla osób starszych; 2.2.2. Rozwój innowacyjnych form wsparcia seniorów, w tym przeciwdziałanie zagrożeniom i przejawom patologii społecznej (przemoc, alkoholizm, narkomania); 2.2.3. Promocja i upowszechnianie roli współpracy i partnerstwa międzysektorowego oraz wsparcie organizacji pozarządowych w działaniach na rzecz seniorów.	Wojewódzki Program Pomocy i Integracji Społecznej Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie Wojewódzki Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii
Działania	a. Współpraca z samorządem terytorialnym w zakresie tworzenia lokalnych i regionalnej bazy danych o potrzebach, instytucjach i podmiotach działających na rzecz seniorów; b. Utworzenie: — Regionalnej Rady Seniorów przy Marszałku Województwa; — Regionalnego Centrum Wolontariatu Seniorów; c. Zachęcanie samorządu terytorialnego do podejmowania współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi w obszarze wsparcia seniorów; d. Udzielanie organizacjom pozarządowym dotacji na realizację zadań z zakresu wsparcia osób niesamodzielnych, starszych, zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. e. Promocja: • tworzenia lokalnych rad seniorów, centrów wolontariatu oraz centrów/punktów wsparcia seniorów (organizacja kampanii społecznych, konferencji, seminariów, współpraca z mediami), • innowacyjnych form wsparcia oraz przeciwdziałania przejawom patologii społecznej (alkoholizmowi, narkomanii, przemocy wobec osób starszych), f. Upowszechnianie idei wydłużania aktywności zawodowej po 60 roku życia.	
Cel operacyjny 2.3.	**Zwiększenie świadomości społecznej i zmiana postaw wobec problemów starości i starzenia się**	
Cele szczegółowe	2.3.1. Badanie i monitoring sytuacji życiowej oraz potrzeb seniorów zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, monitoring działania instytucji udzielających wsparcia, 2.3.2. Upowszechnianie roli i znaczenia aktywności społecznej osób starszych oraz integracji międzypokoleniowej; 2.3.3. Podnoszenie kwalifikacji i umiejętności zawodowych kadry pomocy i integracji społecznej oraz wolontariuszy w zakresie organizacji wsparcia i opieki nad seniorami.	Wojewódzki Program Pomocy i Integracji Społecznej
Działania	a. Upowszechnianie wyników badań dot. problemów starości, starzenia się ludności, postaw społecznych wobec starości (doradztwo, publikacje, w tym w wersji elektronicznej); b. Utworzenie: — Regionalnego Centrum Informacji i Poradnictwa	

	dla Seniorów; — regionalnej bazy danych o potrzebach, instytucjach i podmiotach udzielających wsparcia i opieki seniorom, w tym informatora dla seniorów; c. Organizacja i prowadzenie: — kampanii społecznych, konferencji, seminariów na temat problemów starości i starzenia się, w tym roli i znaczenia aktywności osób starszych, integracji międzypokoleniowej (współpraca z mediami); — szkoleń kadry pomocy i integracji społecznej oraz wolontariuszy w zakresie metod pracy z seniorami i ich opiekunami, innowacyjnych form wsparcia dla seniorów, d. Opracowanie programów edukacyjnych (dla wszystkich szczebli edukacji) w zakresie problemów wsparcia osób starszych i działań instytucji pomocowych.	

	Wskaźniki realizacji celu strategicznego 2. *Opolski model wsparcia i aktywizacji seniorów*					
Lp.	**Nazwa wskaźnika**	**Jednostka miary**	**Wartość w roku bazowym 2014**	**Jednostka pomiaru wartości bazowej i docelowej**	**Wartość / trend w roku docelowym (2025)**	**Źródło**
1	Liczba osób starszych zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi i zdrowotnymi	liczba osób	11 405	Liczba osób	13 532	Ocena zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego
2	Liczba utworzonych mieszkań chronionych/wspomaganych dla seniorów	liczba	24	liczba	100	Ocena zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego
3	Liczba utworzonych centrów wolontariatu seniorów	liczba	0	liczba	10	ROPS w Opolu
4	Liczba przeprowadzonych inicjatyw upowszechniających wiedzę nt. starości i starzenia się	liczba	0	liczba	8	ROPS w Opolu

Podmioty zaangażowane w realizację	— Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu; — jednostki samorządu terytorialnego województwa opolskiego; — ośrodki pomocy społecznej; — powiatowe centra pomocy rodzinie; — Pełnomocnik Zarządu Województwa Opolskiego ds. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych; — Pełnomocnik Zarządu Województwa Opolskiego ds. Przeciwdziałania Narkomanii; — policja; — instytucje oświaty; — instytucje ochrony zdrowia; — kuratorzy sądowi; — organizacje pozarządowe.
Sposoby realizacji	▪ *Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2014-2020*; ▪ *Specjalna Strefa Demograficzna w województwie opolskim do 2020 roku „Opolskie dla rodziny”*;

	▪ *Wojewódzki Program Pomocy i Integracji Społecznej na lata 2016-2025*; ▪ *Wojewódzki Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych dla województwa opolskiego na lata 2016-2017*; ▪ *Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2016-2017;* ▪ *Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2016-2025.*
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Społeczny, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, budżet państwa, środki własne samorządu terytorialnego, środki własne samorządu województwa

Cel strategiczny 3. *Opolskie bez barier*

Rozwój systemu wsparcia dla osób niepełnosprawnych to wciąż jedno z najważniejszych wyzwań polityki społecznej. Mimo, że według danych *Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 r.* liczba osób niepełnosprawnych była podobna jak w 2002 r., to prognozy demograficzne wskazują na dynamiczny wzrost tej grupy ludności, zwłaszcza osób starszych, w tym samotnie mieszkających. Istotna jest również dokonująca się w ostatnich latach zmiana orzecznictwa, powodująca że coraz więcej osób niepełnosprawnych tracąc świadczenia pieniężne, zagrożonych jest ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Jednocześnie obserwuje się niewystarczający zakres wsparcia przeznaczonego dla osób niepełnoprawnych. W województwie opolskim mało jest usług opiekuńczych, rehabilitacyjnych, usług aktywizacji społeczno-zawodowej, w tym realizowanych w ośrodkach wsparcia (warsztatach terapii zajęciowej, zakładach aktywności zawodowej, zakładach pracy chronionej, spółdzielniach socjalnych). Istotną sprawą jest minimalny zakres dostępności tych usług na obszarach peryferyjnych, co w praktyce oznacza ich całkowitą niedostępność, zwłaszcza dla osób o ograniczonych możliwościach komunikacyjnych[187].

Dostępność i eliminowanie wszelkich barier jest jednym z kluczowych zadań określonych przez Komisję Europejską w strategii *Europa 2020*. Dostępność oznacza, że osoby niepełnosprawne *mogą na równych prawach korzystać z obiektów i usług w przestrzeni publicznej, nowych technologii i systemów komunikacyjnych*. Jest to *równość szans i równoprawnego uczestnictwa w życiu społecznych oraz włączenie społeczne osób z obniżoną sprawnością*[188].

Wskazuje się, że stworzenie odpowiednich warunków społecznych, w tym w obszarze infrastruktury, powoduje, że większość osób niepełnosprawnych odzyskuje samodzielność i aktywność życiową. Jest to zarówno niwelowanie barier zewnętrznych (fizycznych, prawnych, mentalnych), a także rozwój instytucji, z uwzględnieniem *projektowania uniwersalnego*[189] oraz działań środowiskowych, związanych z wypełnianiem ról społecznych i zadań życiowych (rozwój umiejętności życiowych, podejmowanie pracy zawodowej, wsparcie opiekuńcze i rehabilitacyjne)[190].

Celem zwiększenia aktywności i samodzielności osób niepełnosprawnych oraz ograniczenia barier w życiu społecznym, konieczne jest przede wszystkim zwiększenie dostępności różnych form wsparcia w zakresie aktywizacji społeczno-zawodowej, rozwój usług opiekuńczych i rehabilitacyjnych, niwelowanie barier w postrzeganiu osób niepełnosprawnych.

[187] Zakres usług zdrowotnych dla osób niepełnosprawnych określa *Strategia Ochrony Zdrowia dla Województwa Opolskiego na lata 2014–2020.*

[188] Za: Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych, http://www.niepelnosprawni.gov.pl/p,100,dostepnosc-projektowanie-uniwersalne

[189] Zgodnie z *Konwencją o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r.* (Dz. U. z 2012 r., poz. 1169), „uniwersalne projektowanie" oznacza projektowanie produktów, środowiska, programów i usług w taki sposób, by były użyteczne dla wszystkich, w możliwie największym stopniu, bez potrzeby adaptacji lub specjalistycznego projektowania. „Uniwersalne projektowanie" nie wyklucza pomocy technicznych dla szczególnych grup osób niepełnosprawnych, jeżeli jest to potrzebne http://dziennikustaw.gov.pl/du/2012/1169/1 (01.12.2015 r.). Ratyfikacja konwencji przez Sejm RP nastąpiła 15 czerwca 2012 r., a przez Prezydenta RP 6 września 2012 r. Dokumenty ratyfikacyjne zostały złożone Sekretarzowi Generalnemu ONZ 25 września 2012 r.

[190] Ibidem

Szczególna uwaga skierowana jest na środowisko osób ze schorzeniami specjalnymi, w tym osoby z zburzeniami psychicznymi, dla których rehabilitacja społeczna i zawodowa jest wyjątkowo ważna[191].

Ważny jest również rozwój partnerstwa i współpracy poprzez większą aktywność i współdziałanie z organizacjami pozarządowymi oraz samorządami. A celem wzmocnienia systemu wsparcia istotna jest koordynacja działań wszystkich zaangażowanych podmiotów na rzecz osób niepełnosprawnych (badanie potrzeb, szkolenie kadry pomocy i integracji społecznej, monitoring działań instytucji).

Cel strategiczny	**3. *Opolskie bez barier***	**Program wojewódzki w ramach którego realizowany będzie cel szczegółowy i działania**
Zakres celu	Tworzenie warunków umożliwiających osobom niepełnosprawnym pełne uczestnictwo w życiu społeczności lokalnej, przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu tych osób, poszerzenie wiedzy i świadomości społecznej na temat problemów osób z niepełnosprawnościami, w tym zmiana postaw społecznych.	
Cel operacyjny 3.1.	**Ograniczenie poziomu ubóstwa i wykluczenia społecznego wśród niepełnosprawnych mieszkańców województwa**	
Cele szczegółowe	3.1.1. Rozwój usług opiekuńczych, w tym realizowanych w ośrodkach wsparcia (środowiskowych domach samopomocy), 3.1.2. Rozwój usług społecznych (aktywizujących i wspomagających), w tym realizowanych w instytucjach reintegracji społeczno-zawodowej (WTZ, ZAZ, podmioty ekonomii społecznej), 3.1.3. Rozwój usług społecznych skierowanych do rodzin wychowujących niepełnosprawne dzieci, 3.1.4. Inicjowanie i promowanie lokalnych programów wsparcia osób niepełnosprawnych, 3.1.5. Prowadzenie działań zmierzających do zapewnienia właściwej komunikacji w rozumieniu zapisów Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych ONZ	Wojewódzki Program Pomocy i Integracji Społecznej Opolski Program Rozwoju Ekonomii Społecznej
Działania	a. Wsparcie samorządu terytorialnego i innych podmiotów w zakresie: — zwiększenia liczby usług opiekuńczych oraz aktywizacji społeczno-zawodowej (z zastosowaniem instrumentów aktywizacji edukacyjnej, społecznej i zawodowej), — zwiększenia liczby instytucji reintegracji społeczno-zawodowej (WTZ, ZAZ, spółdzielni socjalnych i innych podmiotów ekonomii społecznej), — rozwoju środowiskowych domów samopomocy i innych miejsc świadczenia usług dla osób niepełnosprawnych, — rozwoju form wsparcia dla opiekunów osób niepełnosprawnych, — poprawy standardu usług świadczonych	

[191] Problemy i potrzeby oraz działania wspierające osoby z zaburzeniami psychicznymi określa *Regionalny Program Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2016-2017* oraz dwa programy stanowiące jego części składowe: *Wojewódzki Program poszerzenia, zróżnicowania i unowocześnienia pomocy i oparcia społecznego dla osób zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy: bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej i samopomocy środowiskowej* oraz *Wojewódzki Program rozwoju zróżnicowanych form wspieranego zatrudnienia i przedsiębiorczości społecznej dostosowanych do potrzeb osób z zaburzeniami psychicznymi.*

	w domach pomocy społecznej oraz placówkach całodobowej opieki, — realizacji lokalnych programów wsparcia osób niepełnosprawnych b. Rozwój i upowszechnianie metod aktywizacji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych, c. Wsparcie samorządu terytorialnego poprzez dofinansowanie prac budowlanych w obiektach służących osobom niepełnosprawnym, z uwzględnieniem *projektowania uniwersalnego* zgodnie z Konwencją o prawach osób niepełnosprawnych ONZ, d. Wsparcie organizacji pozarządowych działających na rzecz poprawy warunków życia osób niepełnosprawnych, e. Organizacja i prowadzenie szkoleń dla kadry pomocy i integracji społecznej w zakresie form wsparcia osób niepełnosprawnych, f. Promocja i wsparcie działań zmierzających do zwiększenia dostępu do środowiska fizycznego, środków transportu, informacji i komunikacji, w tym technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych.	
Cel operacyjny 3.2.	**Zwiększenie udziału sektora ekonomii społecznej oraz innych organizacji pozarządowych w realizacji zadań związanych z reintegracją społeczną i zawodową osób niepełnosprawnych**	
Cele szczegółowe	3.2.1. Rozwój współpracy instytucji publicznych z sektorem ekonomii społecznej, realizującym usługi aktywizacji społeczno-zawodowej, w tym: organizacjami pozarządowymi, spółdzielniami socjalnymi, 3.2.2. Rozwój metod reintegracji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami, 3.2.3. Promocja sektora ekonomii społecznej – upowszechnianie roli i znaczenia podmiotów ES w aktywizacji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych.	Wojewódzki Program Pomocy i Integracji Społecznej Opolski Program Rozwoju Ekonomii Społecznej
Działania	a. Zwiększenie liczby zadań zleconych organizacjom pozarządowym z zakresu reintegracji społeczno-zawodowej, b. Tworzenie mechanizmów wsparcia sektora ekonomii społecznej, c. Opracowanie atlasu dobrych praktyk z zakresu metod reintegracji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych, d. Tworzenie mechanizmów zachęcających samorząd terytorialny do współpracy i wsparcia podmiotów ekonomii społecznej wspierających osoby niepełnosprawne.	
Cel operacyjny 3.3.	**Zmiana postaw społecznych wobec osób niepełnosprawnych sprzyjająca integracji społecznej**	
Cele szczegółowe	3.3.1. Zwiększenie wiedzy i świadomości społecznej na temat potrzeb i problemów osób niepełnosprawnych, 3.3.2. Promocja postaw tolerancji wobec osób niepełnosprawnych, inicjowanie działań sprzyjających integracji, szczególnie wśród dzieci	Wojewódzki Program Pomocy i Integracji Społecznej

	i młodzieży, w ramach edukacji szkolnej, 3.3.3. Podnoszenie kwalifikacji i umiejętności zawodowych kadry pomocy i integracji społecznej w zakresie metod wsparcia osób z niepełnosprawnościami.	
Działania	a. Prowadzenie monitoringu sytuacji życiowej niepełnosprawnych mieszkańców regionu, zwłaszcza osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, b. Upowszechnianie wyników badań w zakresie problemów osób niepełnosprawnych oraz działań podmiotów udzielających wsparcia, c. Kształtowanie postaw społecznych oraz kreowanie świadomości społecznej w obszarze problematyki niepełnosprawności (kampanie społeczne, konferencje, współpraca z mediami), d. Inicjowanie współpracy i partnerstwa międzysektorowego w zakresie wsparcia osób niepełnosprawnych, e. Opracowanie regionalnego informatora dla osób niepełnosprawnych o przysługujących prawach, działaniach i świadczeniach, f. Przygotowanie i prowadzenie szkoleń dla kadry pomocy i integracji społecznej w zakresie problemów osób niepełnosprawnych, metod wsparcia, koordynacji działań środowisk lokalnych na rzecz włączenia społecznego osób niepełnosprawnych.	

	Wskaźniki realizacji celu strategicznego 3. *Opolskie bez barier*					
Lp.	**Nazwa wskaźnika**	**Jednostka miary**	**Wartość w roku bazowym 2015**	**Jednostka pomiaru wartości bazowej i docelowej**	**Wartość / trend w roku docelowym (2025)**	**Źródło**
1	Liczba organizacji pozarządowych, którym udzielono wsparcia na realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych	liczba	28	liczba	28	ROPS w Opolu
2	Liczba instytucji, które otrzymały dotacje na dofinansowanie prac budowlanych w obiektach służących osobom niepełnosprawnym	liczba	3	liczba	12	ROPS w Opolu
3	Liczba przeprowadzonych inicjatyw upowszechniających wiedzę na temat sytuacji osób niepełnosprawnych	liczba	7	liczba	15	ROPS w Opolu
4	Liczba osób niepełnosprawnych objętych usługami społecznymi i zdrowotnymi w ramach programów/projektów	liczba	0	liczba	180	ROP WO 2014-2020; Ocena zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego

Podmioty zaangażowane w realizację	— Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu; — jednostki samorządu terytorialnego województwa opolskiego; — podmioty reintegracji społeczno-zawodowej; — ośrodki pomocy społecznej i inne jednostki organizacyjne pomocy społecznej; — powiatowe centra pomocy rodzinie; — organizacje pozarządowe, w tym podmioty ekonomii społecznej.
Sposoby realizacji	▪ *Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2014–2020*; ▪ *Specjalna Strefa Demograficzna w województwie opolskim do 2020 roku*

	„Opolskie dla rodziny"; ▪ *Wojewódzki Program Pomocy i Integracji Społecznej na lata 2016–2025*; ▪ *Opolski Program Rozwoju Ekonomii Społecznej;* ▪ *Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2016-2025.*
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Społeczny, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, PFRON, budżet państwa, środki własne samorządu terytorialnego, środki własne samorządu województwa

Cel strategiczny 4. *Włączenie społeczne*

Sens polityki społecznej polega na tym, by godzić wsparcie dochodowe z rozwojowym, takim, które przywraca wykluczonego społeczeństwu[192].

Jedną z najpoważniejszych problemów polityki społecznej, wymagających wielostronnych i partnerskich działań, jest zjawisko bezrobocia oraz sposoby jego ograniczania i łagodzenia niekorzystnych skutków.

Obecna polityka społeczna państw europejskich oparta jest na powiązaniu prawa do świadczeń z obowiązkiem uczestniczenia w programach aktywizacji zawodowej oraz integracji społecznej [193]. Tak skonstruowana aktywna polityka społeczna zapobiega i ogranicza obszar bezrobocia, zwłaszcza długotrwałego oraz zapobiega utrwaleniu i dziedziczeniu biedy.

Strategia Unii Europejskiej – *Europa 2020*, jednoznacznie kieruje wektor działań polityk społecznych państw Wspólnoty w stronę podejścia opartego na partnerstwie, podkreślając znaczenie i rolę nowoczesnych form wsparcia polegających na aktywizacji zawodowej i społecznej, prowadzących do całkowitego usamodzielnienia beneficjentów[194].

W nowym modelu działania obowiązuje zasada *empowerment,* podkreślająca aktywną postawę pracownika socjalnego oraz klienta. [195] *Empowerment* oznacza podniesienie własnych kompetencji osoby lub grupy, a także wzrost ich zaangażowania w procesie ponownej inkluzji poprzez zdobyte kompetencje[196]. Stąd coraz większą rolę w systemie wsparcia odgrywają praca socjalna, kontrakt socjalny zawierany z klientami pomocy społecznej (osobami i rodzinami) oraz realizacja programów aktywności lokalnej (wzmacniających podmiotowość środowisk lokalnych i ich integrację wraz z wykorzystaniem ich potencjału w celu udzielenia pomocy rodzinom wymagającym wsparcia).

Istotnym jest skierowanie aktywizacji społeczno-zawodowej do grup szczególnie zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, zwłaszcza osób długotrwale bezrobotnych i korzystających z pomocy społecznej, niepełnosprawnych, bezrobotnych po 50 roku życia, dzieci i młodzieży opuszczającej system pieczy zastępczej, rodziców wychowujących małoletnie dzieci, z trudnościami opiekuńczymi i wychowawczymi[197].

Formy wsparcia winny obejmować aktywizację o charakterze edukacyjnym, zdrowotnym i społecznym, realizowane we współpracy międzyinstytucjonalnej (służb zatrudnienia, pomocy społecznej, ochrony zdrowia, kuratorskiej służby sądowej) i w partnerstwie z organizacjami pozarządowymi.

---

[192] Rozmowa z M. Boni – Szefem doradców Premiera w: *Pomoc to nie darowizna* Gazeta Wyborcza 5.05.2011 r. s. 14.

[193] K. Wódz, K. Faliszek: *Wprowadzenie. Aktywizacja i integracja społeczna – drogi do spójności społecznej.* w: *Nowe priorytety i tendencje w polityce społecznej – wokół integracji i aktywizacji zawodowej*, red. K. Wódz, K. Faliszek, A. Karwacki, M. Rymsza, Toruń 2012, s. 12.

[194] Z. Szweda-Lewandowska: *Reforma państwa opiekuńczego w Wielkiej Brytanii: Kontekst strategii Europa 2020*, „Polityka Społeczna" 3/2012, s. 19-20.

[195] *Kontrakt socjalny – narzędzie pracownika socjalnego* – raport, IRSS, Warszawa 2013, s.11.

[196] Zob. K. H. Blanchard, J. P. Carlos, W. A. Randolph: *Empowerment takes more than a minute*, Berrett-Koehler Publishers, San Francisco 1996.

[197] Te same grupy wsparcia wskazano we wnioskach i rekomendacjach badania ewaluacyjnego wykonanego na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego pn. Przegląd i ocena działań służących włączeniu społecznemu i zawodowemu oraz identyfikacja skutecznych i trwałych rozwiązań możliwych do wdrożenia w ramach RPO WO na lata 2014–2020, Opole listopad 2015, s. 170.

Ważną rolę w tym obszarze pełni ekonomia społeczna, w tym podmioty reintegracji społecznej i zawodowej (centra i kluby integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej, warsztaty terapii zajęciowej). Zadania w tym zakresie określone są szczegółowo w *Wojewódzkim Programie Pomocy i Integracji Społecznej* oraz *Opolskim Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej*.

Cel strategiczny	**4. *Włączenie społeczne***	**Program wojewódzki w ramach którego realizowany będzie cel szczegółowy i działania**
Zakres celu	Zwiększenie dostępności usług aktywizacji społecznej i zawodowej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, w tym realizowanych w ramach instytucji reintegracji społecznej i zawodowej (CIS, KIS, ZAZ i WTZ) oraz poszerzenie zakresu partnerstwa i współpracy międzysektorowej w obszarze włączenia społecznego	
Cel operacyjny 4.1.	**Rozwój usług aktywizacji społecznej i zawodowej**	
Cele szczegółowe	4.1.1. Zwiększenie zakresu stosowania metod aktywizacji społecznej i zawodowej osób i rodzin zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym (bezrobotnych zaliczonych do II i III profilu „oddaleni od rynku pracy"), 4.1.2. Zwiększenie liczby instytucji reintegracji społecznej i zawodowej (CIS, KIS, ZAZ i WTZ), a także podmiotów ekonomii społecznej, ze szczególnym wyróżnieniem obszarów peryferyjnych z niewielką liczbą tych instytucji, 4.1.3. Podniesienie kwalifikacji i umiejętności zawodowych kadry pomocy i integracji społecznej w zakresie stosowania aktywnych form wsparcia (kontraktu socjalnego, programu aktywności lokalnej, środowiskowej pracy socjalnej).	Wojewódzki Program Pomocy i Integracji Społecznej Opolski Program Rozwoju Ekonomii Społecznej
Działania	a. Wsparcie samorządu terytorialnego w zakresie rozwoju usług aktywizacji społecznej i zawodowej, w tym realizowanych w instytucjach reintegracji społecznej i zawodowej (KIS, CIS, ZAZ, WTZ), b. Inicjowanie i promowanie rozwoju spółdzielczości socjalnej w regionie realizującej zadania aktywizacji społecznej i zawodowej, c. Upowszechnianie metod aktywizacji społecznej koncentrujących się na środowisku lokalnym: program aktywności lokalnej, centrum aktywności lokalnej, środowiskowa praca socjalna (kampanie, konferencje, współpraca z mediami), d. Przygotowanie i prowadzenie szkoleń dla kadry pomocy i integracji społecznej w zakresie stosowania form aktywizacji społecznej i zawodowej	
Cel operacyjny 4.2.	**Partnerstwo i współpraca na rzecz włączenia społecznego**	
Cele szczegółowe	4.2.1 *Regionalna platforma współpracy dla pracy* – upowszechnianie oraz rozwój nowych form współpracy między instytucjami, organizacjami pozarządowymi, jednostkami samorządu terytorialnego w zakresie aktywizacji społecznej i zawodowej, 4.2.2 Upowszechnianie modeli reintegracji społeczno-zawodowej (dobrych praktyk) uwzględniających potrzeby i problemy rożnych grup osób (dorosłych, w tym: osób uzależnionych, usamodzielniających	Wojewódzki Program Pomocy i Integracji Społecznej Opolski Program Rozwoju Ekonomii Społecznej

	się po upuszczeniu zakładu karnego, młodzieży opuszczającej pieczę zastępczą, cudzoziemców), 4.2.3 Zachęcanie przedstawicieli samorządu terytorialnego do partnerstwa i współpracy – *lokalne pakty na rzecz włączenia społecznego.*	
Działania	a. Opracowanie wspólnych rozwiązań, standardów działań instytucji na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, b. Wsparcie jednostek samorządu terytorialnego w zakresie podejmowania wspólnych projektów, nawiązywania współpracy w obszarze włączenia społecznego, c. Utworzenie *regionalnej platformy współpracy dla pracy* – strony internetowej z informacjami o realizowanych zadaniach w obszarze włączenia społecznego, d. Upowszechnianie działań podejmowanych w ramach współpracy wielosektorowej (związki zawodowe, podmioty lecznicze, podmioty leczenia uzależnień i leczenia odwykowego, jst, PUP, OPS), e. Upowszechnianie i promocja idei tworzenia *paktów na rzecz włączenia społecznego* – współpraca lokalnych partnerów i liderów życia społecznego i gospodarczego.	
Cel operacyjny 4.3.	**Usprawnienie koordynacji działań na rzecz włączenia społecznego**	
Cele szczegółowe	4.3.1. Monitoring sytuacji życiowej mieszkańców województwa zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz działania instytucji reintegracji społecznej i zawodowej i innych podmiotów realizujących usługi aktywizacji społeczno-zawodowej, 4.3.2. Upowszechnianie wiedzy i informacji o podejmowanych działaniach oraz partnerstwie i współpracy (poprzez kampanie społeczne, konferencje, stronę internetową, współpracę z mediami), 4.3.3. Podnoszenie kwalifikacji zawodowych i umiejętności kadry pomocy i integracji społecznej w zakresie organizacji i koordynacji wsparcia na rzecz włączenia społecznego.	Wojewódzki Program Pomocy i Integracji Społecznej Opolski Program Rozwoju Ekonomii Społecznej
Działania	a. Prowadzenie cyklicznych badań w zakresie sytuacji życiowej mieszkańców szczególnie zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym (objętych pomocą społeczną, systemem wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, starszych i niepełnosprawnych), b. Badanie działania instytucji realizujących zadania w obszarze włączenia społecznego – coroczna analiza pn. ocena zasobów pomocy społecznej, c. Monitoring funkcjonowania sektora ekonomii społecznej w regionie, d. Upowszechnianie wyników prowadzonych badań, kierunków prowadzonej polityki społecznej w regionie (prowadzenie kampanii społecznych, konferencji, współpraca z mediami), e. Prowadzenie szkoleń dla kadry pomocy i integracji społecznej w zakresie organizacji i koordynacji wsparcia na rzecz włączenia społecznego	

	Wskaźniki realizacji celu strategicznego 4. *Włączenie społeczne*					
Lp.	**Nazwa wskaźnika**	**Jednostka miary**	**Wartość w roku bazowym 2014**	**Jednostka pomiaru wartości bazowej i docelowej**	**Wartość / trend w roku docelowym (2025)**	**Źródło**
1	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w formie usług aktywizacji społeczno-zawodowej	Liczba osób	15 947	liczba	17 233	Ocena zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego; Badania ewaluacyjne
2	Liczba osób przebywających w pieczy zastępczej, które skorzystały z usług aktywnej integracji o charakterze społecznym i zawodowym w ramach programów/projektów	liczba	0	liczba	315	Ocena zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego
3	Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w mieszkaniach chronionych dla osób opuszczających pieczę zastępczą	liczba	14	liczba	250	Ocena zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego
4	Liczba inicjatyw upowszechniających wiedzę na temat włączenia społecznego	liczba	0	liczba	8	ROPS w Opolu

Podmioty zaangażowane w realizację	— Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu; — jednostki samorządu terytorialnego województwa opolskiego; — podmioty reintegracji społeczno-zawodowej; — ośrodki pomocy społecznej; — powiatowe centra pomocy rodzinie; — organizacje pozarządowe, w tym podmioty ekonomii społecznej. — Pełnomocnik Zarządu Województwa Opolskiego ds. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych; — Pełnomocnik Zarządu Województwa Opolskiego ds. Przeciwdziałania Narkomanii;
Sposoby realizacji	▪ *Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2014–2020*; ▪ *Specjalna Strefa Demograficzna w województwie opolskim do 2020 roku „Opolskie dla rodziny";* ▪ *Wojewódzki Program Pomocy i Integracji Społecznej na lata 2016–2025*; ▪ *Wojewódzki Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych dla województwa opolskiego na lata 2016-2017*; ▪ *Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2016-2017;* ▪ *Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2016-2025,* ▪ *Opolski Program Rozwoju Ekonomii Społecznej*
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Społeczny, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, budżet państwa, środki własne samorządu terytorialnego, środki własne samorządu województwa

Cel strategiczny 5. Ekonomia społeczna drogą do integracji

Jeśli politykę społeczną definiuje się jako spójnie działający system, to składa się on z czterech sektorów: nieformalnego, pozarządowego, rynkowego i publicznego. Są one nawzajem sobie potrzebne, wyręczają się w pracy, udzielają sobie dobrych rad, wywierają presję, bądź mediują

w sporach, promieniują przykładem lub zgłaszają odkryte (lub stworzone) niedobory. Coraz częściej też wzajemnie się kontraktują i współdziałają[198].

W walce z ubóstwem i wykluczeniem społecznym coraz ważniejsza staje się współpraca tych sektorów i lepsza ich koordynacja, a jedną z kluczowych ról pełni obecnie sektor pozarządowy, istotnie uzupełniając dotychczas dominujący obszar instytucji publicznych.

W obszarze problematyki włączenia społecznego podkreśla się wyjątkową rolę i znaczenie działań aktywizujących, w tym w formie aktywizacji społeczno-zawodowej realizowanej przez podmioty ekonomii społecznej.

W 2015 r. opracowano Opolski Program Rozwoju Ekonomii Społecznej, stanowiący realizację zaleceń krajowych[199] oraz zapisów regionalnych dokumentów strategicznych. W *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.* wskazano, że w ramach przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i ubóstwu (cel operacyjny 1.4) należy wspierać tworzenie i rozwój podmiotów ekonomii społecznej, a także rozwijać system monitorowania, promowania i upowszechniania ekonomii społecznej i jej otoczenia.

Stąd istotnym jest zwiększenie liczby podmiotów ekonomii społecznej, zwłaszcza realizujących zadania z zakresu reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Należy też wzmocnić koordynację działań wszystkich podmiotów poprzez m.in. udzielenie pomocy ośrodkom wsparcia ekonomii społecznej (OWES). Koniecznym jest upowszechnianie roli i zaznaczenia ekonomii społecznej oraz tworzenie mechanizmów zachęcających samorząd terytorialny do wspierania podmiotów ekonomii społecznej oraz podejmowania współpracy i partnerskich działań na rzecz włączenia i spójności społecznej.

Cel strategiczny	**5. *Ekonomia społeczna drogą do integracji regionalnej***	**Program wojewódzki w ramach którego realizowany będzie cel szczegółowy i działania**
Zakres celu	Wzrost wiedzy i świadomości społecznej na temat roli i znaczenia ekonomii społecznej w rozwoju regionalnym, stworzenie stabilnego i efektywnego systemu wsparcia PES oraz wypracowanie mechanizmów współpracy na rzecz rozwoju ekonomii społecznej w woj. opolskim.	
Cel operacyjny 5.1.	**Promocja ekonomii społecznej w regionie**	
Cele szczegółowe	5.1.1. Zwiększenie wiedzy i świadomości społecznej na temat roli i znaczenia ekonomii społecznej w rozwoju regionalnym, 5.1.2. Inspirowania samorządu terytorialnego i innych podmiotów do tworzenia i rozwoju podmiotów ekonomii społecznej w regionie.	Opolski Program Rozwoju Ekonomii Społecznej
Działania	a. Opracowanie programu informacyjno-szkoleniowego: • na temat rozwoju lokalnego z wykorzystaniem instrumentów ES oraz uspołeczniania zadań publicznych i stosowania klauzul społecznych, • dla szkół i uczelni wyższych oraz Specjalnych Ośrodków Szkolno-Wychowawczych, Ochotniczych Hufców Pracy, Ośrodków Doskonalenia Nauczycieli, placówek resocjalizacyjnych, b. Organizacja Opolskich Targów Ekonomii Społecznej, c. Przygotowanie i prowadzenie szkoleń dla instytucji i podmiotów zajmujących się problematyką ekonomii społecznej	

[198] J. Supińska: *Podmioty polityki społecznej – współzawodnictwo, współistnienie, współpraca* w: *Wokół Teorii Polityki Społecznej*. (red.) B. Rysz-Kowalczyk, B. Szatur-Jaworska, IPS UW, Warszawa 2003, s. 236.
[199] *Krajowego Program Rozwoju Ekonomii Społecznej.*

Cel operacyjny 5.2.	**Rozwój systemu wsparcia ekonomii społecznej**	
Cele szczegółowe	5.2.1. Upowszechnianie dobrych praktyk i najlepszych rozwiązań w zakresie tworzenia i rozwoju podmiotów ekonomii społecznej, z uwzględnieniem kluczowych obszarów rozwoju, 5.2.2. Wypracowanie i wdrożenie sieci usług wsparcia ekonomii społecznej, 5.2.3. Opracowanie jednolitego systemu badań dotyczących rozwoju opolskiej ekonomii społecznej	Opolski Program Rozwoju Ekonomii Społecznej
Działania	a. Organizacja i prowadzenie wizyt studyjnych - krajowych, upowszechniających najlepsze praktyki w zakresie tworzenie podmiotów ekonomii społecznej, z uwzględnieniem opolskich obszarów kluczowych, tj.: • edukacji ekologicznej, • selektywnej zbiórki odpadów i recyklingu, • melioracji wodnych, • usług leśnych, odnawialnych źródeł energii, rolnictwa społecznego, turystyki historycznej, • budownictwa społecznego, • animacji lokalnej oraz tworzenia miejsc pracy w sektorze kreatywnym i rzemiośle, b. Organizacja i prowadzenie wizyt studyjnych – zagranicznych, z uwzględnieniem zagadnień: • zatrudnienia absolwentów, • zatrudnienia osób 50+, • polityki prorodzinnej, • usług senioralnych, • usług na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym opuszczających pieczę zastępczą, placówki resocjalizacyjne oraz ośrodki szkolno-wychowawcze, c. Organizacja szkoleń, konferencji, seminariów dla kadry pomocy i integracji społecznej, wolontariuszy oraz innych grup zainteresowanych problematyką ekonomii społecznej w regionie, d. Przygotowanie regionalnego modelu sieci OWES oraz wdrożenie tego modelu zgodnie ze standardami AKSES, e. Monitoring działań OWES oraz współpraca w zakresie rozwoju regionalnej ekonomii społecznej, f. Przygotowanie i prowadzenie jednolitego systemu badań ekonomii społecznej z uwzględnieniem założeń *Strategii rozwoju badań statystyki publicznej w zakresie trzeciego sektora i kapitału społecznego i Kierunków rozwoju polskiej statystyki publicznej do 2017 r.*	
Cel operacyjny 5.3.	**Rozwój partnerstwa i otoczenia na rzecz ekonomii społecznej**	
Cele szczegółowe	5.3.1. Tworzenie przyjaznej przestrzeni do zawierania lokalnych partnerstw na szczeblu gminy, powiatu i województwa na rzecz rozwoju ekonomii społecznej, 5.3.2. Wzmocnienie koordynacji działań na rzecz rozwoju ekonomii społecznej w regionie, 5.3.3. Poprawa mechanizmów współpracy instytucji i podmiotów na rzecz rozwoju sektora ekonomii społecznej.	Opolski Program Rozwoju Ekonomii Społecznej

Działania	a. Opracowanie programów i prowadzenie szkoleń liderów ekonomii społecznej, b. Opracowanie Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej dla woj. opolskiego oraz monitoring realizacji tego programu, c. Powołanie Regionalnego Komitetu Ekonomii Społecznej, d. Wsparcie samorządu terytorialnego w zakresie wypracowania nowych systemów programowania polityk społecznych oraz systemów konsultacji.	

	Wskaźniki realizacji celu strategicznego 5. *Ekonomia społeczna drogą do integracji regionalnej*					
Lp.	**Nazwa wskaźnika**	**Jednostka miary**	**Wartość w roku bazowym 2015**	**Jednostka pomiaru wartości bazowej i docelowej**	**Wartość / trend w roku docelowym (2025)**	**Źródło**
1	Liczba nowych miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych, powstała w wyniku działalności OWES	liczba	0	liczba	168	Roczny raport o stanie ekonomii społecznej w woj. opolskim
2	Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	liczba	0	liczba	262	Roczny raport o stanie ekonomii społecznej w woj. opolskim
3	Liczba miejsc pracy istniejących co najmniej 30 miesięcy, utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	liczba	0	liczba	60	Roczny raport o stanie ekonomii społecznej w woj. opolskim
4	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w ramach działalności OWES	liczba osób	0	liczba osób	3 340	Roczny raport o stanie ekonomii społecznej w woj. opolskim

Podmioty zaangażowane w realizację	— Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu; — jednostki samorządu terytorialnego województwa opolskiego; — podmioty reintegracji społeczno-zawodowej; — OWES; — ośrodki pomocy społecznej; — powiatowe centra pomocy rodzinie; — organizacje pozarządowe, w tym podmioty ekonomii społecznej; — podmioty komercyjne.
Sposoby realizacji	▪ *Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2014–2020*; ▪ *Specjalna Strefa Demograficzna w województwie opolskim do 2020 roku „Opolskie dla rodziny”*; ▪ *Wojewódzki Program Pomocy i Integracji Społecznej na lata 2016–2025*; ▪ *Opolski Program Rozwoju Ekonomii Społecznej.*
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Społeczny, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, POWER, PFRON, budżet państwa, środki własne samorządu terytorialnego, środki własne samorządu województwa, środki prywatne

8. Wdrażanie Strategii

Skuteczność celów i działań zaplanowanych w *Strategii* zapewnia właściwe wdrożenie dokumentu, w tym jego monitoring i systematycznie prowadzona aktualizacja.

Wojewódzka Strategia w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016-2025 podporządkowana będzie następującym zasadom:

- zasadzie pomocniczości, polegającej na wykorzystaniu wszelkich możliwości własnych osoby, rodziny, społeczności lokalnej i uruchomieniu wsparcia tylko wówczas kiedy własne możliwości zostaną wyczerpane (fundusze unijne zostają użyte tylko w tych przypadkach kiedy środki państwowe i samorządowe nie zdołają zaspokoić niezbywalnych potrzeb społecznych),
- zasadzie spójności – zgodności dokumentu z założeniami, celami dokumentów na poziomie krajowym, wspólnotowym i regionalnym,
- zasadzie partnerstwa – polegającej na współudziale w opracowaniu Strategii, jej realizacji i monitorowaniu wszystkich podmiotów samorządowych, komercyjnych i pozarządowych oraz konsolidacji działań na osiągnieciu celu głównego,
- zasadzie otwartości pozwalającej na bieżąco uwzględniać zmiany w otaczającej rzeczywistości społecznej i gospodarczej, a także aktualizować zgodnie z innymi komplementarnymi dokumentami,
- zasadzie akceptacji społecznej polegającej na szerokiej konsultacji założonych celów i zadań strategicznych i dostosowaniu ich treści do oczekiwań i propozycji ogółu odbiorów – społeczeństwa województwa opolskiego.

Wojewódzka Strategia w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016–2025 będzie realizowana przez wszystkie zaangażowane i zobowiązane do wdrożenia dokumentu podmioty:

- Sejmik Województwa Opolskiego – w aspekcie podejmowania uchwał o przyjęciu *Strategii* i programów stanowiących jej załączniki,
- Zarząd Województwa Opolskiego odpowiedzialny za realizację zadań Strategii, uwzględnianie jej założeń w planach budżetu samorządu na każdy rok, a także działania promocyjne i informacyjne upowszechniające *Strategię*,
- Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu odpowiedzialny za:
  - monitorowanie celów, zadań i wskaźników *Strategii,* a także części diagnostycznej,
  - opracowanie aktualizacji *Strategii* we współpracy z zespołem ds. jej opracowania,
  - opracowanie raportu z realizacji *Strategii* (w połowie okresu jej działania) i przedłożenie raportu Sejmikowi Województwa,
  - upowszechnianie raportu z monitoringu;
- zespół ds. opracowania *Strategii* stale współpracujący z Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej w zakresie monitorowania i aktualizowania celów i zadań dokumentu,
- jednostki samorządu terytorialnego - gminne i powiatowe oraz organizacje pozarządowej realizujące zadania określone w *Strategii,* uczestniczące w konsultacjach społecznych i aktualizacji dokumentu.

Wojewódzka Strategia w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016–205 realizowana będzie zgodnie z zasadą subsydiarności, tj. przy łącznym wykorzystaniu środków:

- własnych samorządu województwa,
- środków budżetów jednostek samorządu terytorialnego (m.in. w takim zakresie, w jakim stanowią 15% wkładu w realizację projektów europejskich oraz na zadania zlecone, niestanowiące dodatkowych wydatków, a jedynie projekcję innego sposobu ich wydatkowania w ramach działań nieobligatoryjnych),
- środków budżetu państwa,
- funduszy UE (EFS, EFRR),

- środków dostępnych w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (PROW) oraz w Programie Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój (POWER),
- środków dostępnych w Programie Funduszu Inicjatyw Obywatelskich (FIO),
- Funduszu Pracy (jednorazowo środki na podjęcie działalności gospodarczej na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych w wysokości nie wyższej niż 4-krotne przeciętne wynagrodzenie na jednego członka spółdzielni oraz 3-krotne przeciętne wynagrodzenie na jednego członka przystępującego do spółdzielni socjalnej po jej założeniu).
- innych środków budżetu państwa,
- środków prywatnych (podmiotów ekonomii społecznej i banków),
- środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (WTZ, ZAZ, dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych art. 26a ustawy o rehabilitacji oraz art. 32 ustawy o rehabilitacji oraz w zakresie wkładu własnego przy aplikacjach do RPO, pomoc na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej),
- innych środków (organizacji porządkowych, podmiotów uczestniczących w realizacji projektów współfinansowanych z UE).

Szczególną rolę w procesie wdrażania *Strategii* pełnić będzie partnerstwo z samorządem terytorialnym oraz współpraca z organizacjami pozarządowymi, w tym organizacjami tworzącymi sektor gospodarki społecznej.

Strategia będzie realizowana w szczególności poprzez 5 programów stanowiących jej integralne części:

- *Wojewódzki Program Pomocy i Integracji Społecznej na lata 2016–2025;*
- *Wojewódzki Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych dla województwa opolskiego na lata 2016-2017;*
- *Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2016-17;*
- *Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie 2016–2025;*
- *Opolski Program Rozwoju Ekonomii Społecznej.*

A także współdziałający z wyżej wymienionymi *Program Współpracy Samorządu Województwa Opolskiego z Organizacjami Pozarządowymi oraz Podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego* (coroczny).

Zależności między obszarami wsparcia Strategii a wojewódzkimi programami przedstawia poniższy schemat 3.

Strategia „nie wyznacza ram dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, a jego realizacja nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko". Oznacza to, że w opinii Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Opolu brak jest przesłanek do przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko *Wojewódzkiej Strategii w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016-2025*[200].

[200] Pismo Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Opolu do Marszałka Województwa Opolskiego, znak WOOŚ.411.2.66.2014.ER.2, z 17.07.2015 r.

Schemat 3. *WOJEWÓDZKA STRATEGIA W ZAKRESIE POLITYKI SPOŁECZNEJ NA LATA 2016-2025* I PROGRAMY WOJEWÓDZKIE – OBSZARY REALIZACJI

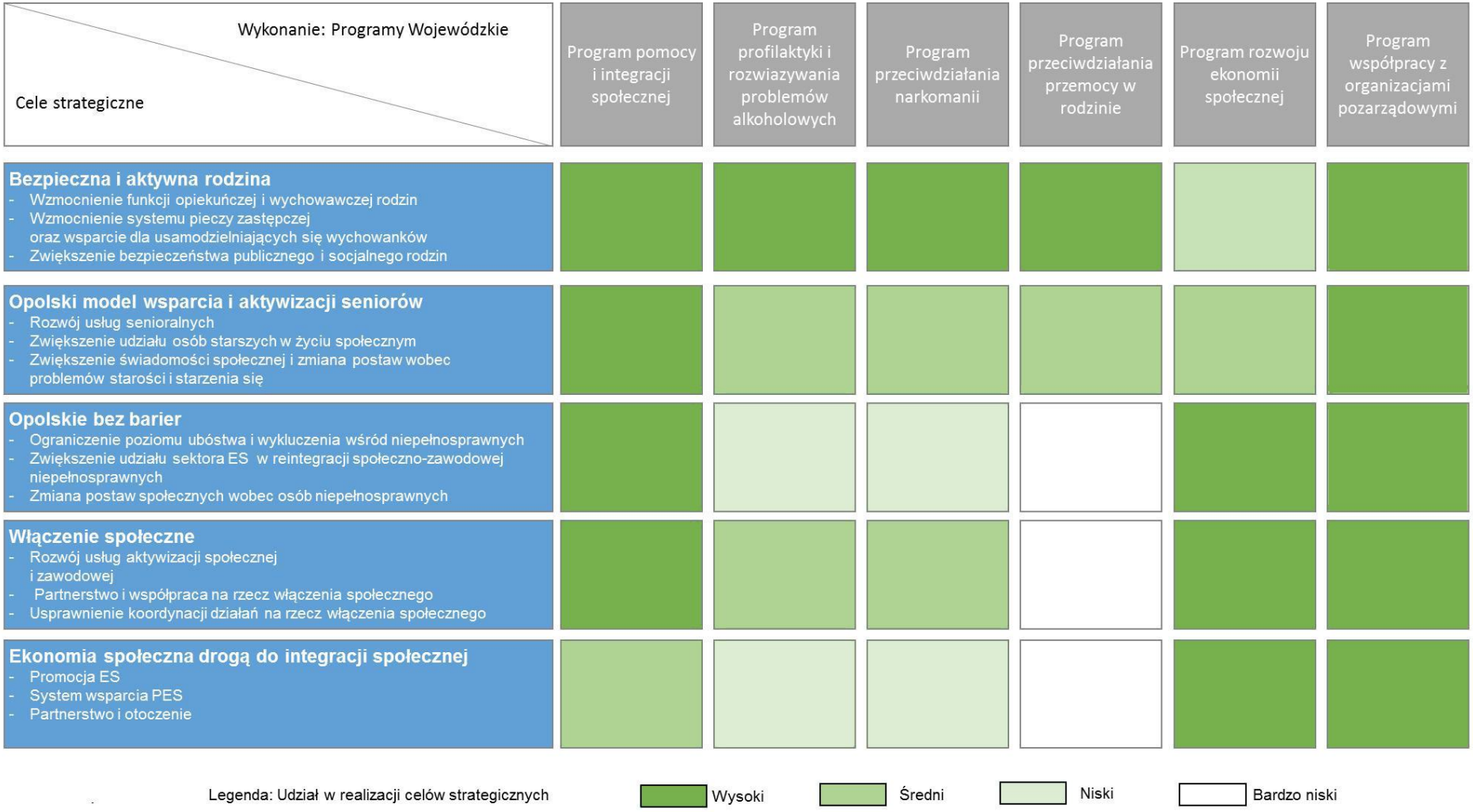

9. Monitoring Strategii

Zadania monitorujące odbywać się będą na bieżąco w oparciu o następujące narzędzia:

1. *Ocenę zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego* – coroczną analizę opracowywaną przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu na podstawie gminnych i powiatowych ocen zasobów pomocy społecznej,
2. *Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim.* Wielowymiarowa analizę porównawczą opracowywaną na podstawie metody wzorca rozwoju,
3. Roczny raport o stanie ekonomii społecznej w województwie opolskim opracowywany zgodnie ze *Strategią rozwoju badań statystyki publicznej w zakresie trzeciego sektora i kapitału społecznego oraz Kierunków rozwoju polskiej statystyki publicznej do 2017 r.*[201]*,*
4. Informację o sytuacji osób starszych w woj. opolskim, a także raport przygotowywany przez Radę Ministrów na podstawie ustawy o osobach starszych[202],
5. Informację o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa opolskiego (GUS i Urząd Statystyczny w Opolu),
6. Sprawozdania i materiały statystyczne Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej,
7. Badania i analizy Opolskiego Obserwatorium Terytorialnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, Departamentu Zdrowia i Polityki Społecznej UMWO, Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Opolu,
8. Badania instytucji naukowych i szkół wyższych woj. opolskiego,
9. Inne źródła danych i informacji.

Cele i zadania *Strategii* monitorowane będą przez Zespół ds. opracowania Strategii we współpracy z podmiotami uczestniczącymi w jej wdrażaniu, w szczególności z jednostkami samorządu terytorialnego (gminy i powiaty), jednostkami organizacyjnymi pomocy i integracji społecznej (ośrodkami pomocy społecznej, powiatowymi centrami pomocy rodzinie, domami pomocy społecznej, ośrodkami wsparcia i innymi instytucjami działającymi w otoczeniu systemu pomocy społecznej), a także organizacjami pozarządowymi.

Ważną częścią prac monitorujących przebieg realizacji *Strategii* będzie ocena jej zgodności ze zmieniającymi się dokumentami szczebla regionalnego, krajowego i wspólnotowego, a także wzajemne dostosowanie zapisów do planów i programów lokalnych (gmin i powiatów).

Monitoring będzie obejmował również ocenę realizacji 5 programów:

- pomocy i integracji społecznej,
- profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych,
- przeciwdziałania narkomanii,
- przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- rozwoju ekonomii społecznej,

współdziałających z *Programem Współpracy Samorządu Województwa Opolskiego z Organizacjami Pozarządowymi oraz Podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego* (coroczny).

Strategia będzie monitorowana w oparciu o szczegółowe wskaźniki liczbowe przyporządkowane poszczególnym obszarom strategicznym. Metoda obliczenia wskaźników opiera się przede wszystkim na:

- obecnych i prognozowanych danych statystycznych obejmujących systemy pomocy społecznej, wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, ekonomii społecznej;
- danych *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2014–2020* i *Specjalnej Strefy Demograficznej w województwie opolskim do 2020 roku „Opolskie dla rodziny";*
- sprawozdawczości rządowej MPiPS, w tym Wojewody Opolskiego;

[201] *Kierunki rozwoju statystyki publicznej do 2017 r.*, GUS, Warszawa 2012, http://bip.stat.gov.pl/gfx/bip/userfiles/_public/bip/kierunki_rozwoju/bip_kierunki_rozwoju_polskiej_statystyki_publicznej_do_2017.pdf (20.10.2015 r.).

[202] *Ustawa o osobach starszych*, http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/Projekty/7-020-1439-2015/$file/7-020-1439-2015.pdf (09.10.2015 r.).

— GUS i Urzędu Statystycznego w Opolu.

Wskaźniki uwzględniają również przewidywane źródła finansowania działań w ramach obszarów wsparcia, w tym udział samorządu terytorialnego, III sektora i podmiotów komercyjnych.

Głównym źródłem oceny wskaźników będą coroczne analizy przyjmowane przez Samorząd Województwa Opolskiego – *Ocena zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego* i raport o stanie ekonomii społecznej.

Ocena zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego jest opracowywana na podstawie gminnych i powiatowych ocen zasobów pomocy społecznej zamieszczanych w Statystycznej Aplikacji Centralnej (SAC) – systemie informatycznym Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. SAC wspiera proces m.in. zbierania sprawozdań i informacji z zakresu pomocy społecznej dla MPIPS i wojewodów przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej, w tym ośrodki pomocy społecznej (w gminach) i powiatowe centra pomocy rodzinie (w powiatach). Jest także wykorzystywany przez regionalne ośrodki polityki społecznej, w tym ROPS w Opolu, do przygotowywania, w ramach wydzielonej aplikacji informatycznej, wojewódzkiej (regionalnej) oceny zasobów pomocy społecznej, która po przyjęciu przez radnych samorządu województwa przekazywana jest wojewodzie (do 31 lipca).

Od 2016 r. wojewódzka ocena zasobów pomocy społecznej ma także zawierać dane i informacje z zakresu ekonomii społecznej, co będzie wymagało udostępnienia narzędzia do jej opracowania w SAC Ośrodkom Wspierania Ekonomii Społecznej (OWES). Cykliczne pozyskiwanie danych w formie elektronicznej, a także nałożenie na regionalne ośrodki polityki społecznej obowiązku koordynacji ich zbierania, umożliwi coroczne opracowanie raportu o stanie ekonomii społecznej w regionie i jego monitoring w zakresie realizacji przyjętych założeń w Strategii.

Celu szczegółowego opisu systemu monitorowania ekonomii społecznej, na poziomie krajowym zostanie opracowany przez KSES zestaw wskaźników (karty wskaźników) wyposażony w niezbędne informacje, na podstawie którego będzie możliwe gromadzenie wystandaryzowanych danych o ekonomii społecznej w regionie[203].

Dodatkowo prowadzona będzie przez ROPS w Opolu ewaluacja zewnętrzna *Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej,* której celem będzie określenie oddziaływania *Programu* oraz jego wartości. Raporty roczne oraz wyniki badań ewaluacyjnych będą przekazywane Zespołowi ds. ekonomii społecznej, a informacja roczna z postępów z wdrażania *Programu* będzie przekazywana Zarządowi Województwa Opolskiego celem akceptacji, a następnie – Krajowemu Sekretariatowi Ekonomii Społecznej.

[203] Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej, przyjęty Uchwałą nr 164 Rady Ministrów z dnia 12 sierpnia 2014 r., Warszawa 2014, s.66-67.

10. Spis tabel, wykresów, map i schematów

Tabele

Tabela 1. Kontekst wspólnotowy *Wojewódzkiej Strategii w zakresie Polityki Społecznej na lata 2016-2025*…… 5
Tabela 2. Kontekst krajowy *Wojewódzkiej Strategii w zakresie Polityki Społecznej na lata 2016-2025*…….. 8
Tabela 3. Kontekst regionalny *Wojewódzkiej Strategii w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016-2025*…..… 10
Tabela 4. Wojewódzka Strategia w zakresie Polityki Społecznej na lata 2016-2025 a dokumenty regionalne – stopień zależności…….. 13
Tabela 5. Liczba osób niepełnosprawnych w woj. opolskim i w Polsce, wg NSP 2002 i 2011 - wg wybranych kategorii……. 27
Tabela 6. Sprawcy i ofiary przemocy w rodzinie w woj. opolskim w latach 2012-2014……... 33
Tabela 7. Sprawcy i ofiary przemocy w rodzinie w woj. opolskim w 2014 r. – wg powiatów……..……. 34
Tabela 8. Wskaźniki ubóstwa Polsce w latach 2011-2014 (% osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej wyszczególnionych granic ubóstwa)……. 39
Tabela 9. Granice ubóstwa dla wybranych typów gospodarstw domowych w Polsce w latach 2011-2014……..…… 40
Tabela 10. Wskaźniki ubóstwa i wykluczenia społecznego w UE, Polsce i wg regionów w 2013 r……..….. 43
Tabela 11. Bezrobocie w woj. opolskim w latach 2013-2014……. 49
Tabela 12. Placówki szkolne i uczniowi w województwie opolskim w roku szkolnym 2014/2015……..… 61
Tabela 13. Województwo opolskie na tle innych województw Polski w 2014 r. w wybranych kategoriach społecznych i ekonomicznych……. 65
Tabela 14. Domy pomocy społecznej w województwie opolskim w 2014 r……... 68
Tabela 15. Placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku w woj. opolskim w 2014 r……. 69
Tabela 16. Środowiskowe domy samopomocy w woj. opolskim w 2014 r…… 70
Tabela 17. Dzienne domy pomocy w woj. opolskim w 2014 r…….. 70
Tabela 18. Uniwersytety Trzeciego Wieku w woj. opolskim w 2014 r…… 71
Tabela 19. Rady Seniorów w województwie opolskim w 2015 r……. 72
Tabela 20. Miejsca noclegowe w województwie opolskim w 2014 r. (na podstawie listy opublikowanej przez Wojewodę Opolskiego);…….. 73
Tabela 21. Zakłady Aktywności Zawodowej w woj. opolskim w 2014 r……. 74
Tabela 22. Centra integracji społecznej w woj. opolskim w 2015 r……. 74
Tabela 23. Kluby integracji społecznej w woj. opolskim w 2015 r…….. 75
Tabela 24. Zakłady pracy chronionej w woj. opolskim w 2015 r……. 75
Tabela 25. Spółdzielnie socjalne w województwie opolskim w 2014 r. (stan na 3 listopada)…… 76
Tabela 26. Warsztaty terapii zajęciowej w woj. opolskim w 2014 r……..... 77
Tabela 27. Placówki wsparcia dziennego w woj. opolskim w 2014 r……..... 78
Tabela 28. Placówki opiekuńczo-wychowawcze w woj. opolskim w 2014 r……..... 79
Tabela 29. Ośrodki Adopcyjne w województwie opolskim w 2014 r…….. 80
Tabela 30. Mieszkania chronione w województwie opolskim w 2014 r……..... 80
Tabela 31. *Cele strategiczne, operacyjne i szczegółowe* Wojewódzkiej Strategii w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016–2025……. 88

Wykresy

Wykres 1. Zmiana liczby ludności w Polsce wg województw w latach 2002-2014 (w %)……. 18
Wykres 2. Przyrost naturalny na 1000 ludności w Polsce i woj. opolskim w latach 2005-2013 oraz prognoza w 2050 r…… 19

Wykres 3. Zmiany struktury wiekowej ludności w 2014 r. i 2050 r. woj. opolskim wg prognozy ludności GUS na lata 2014-2050…….. 20
Wykres 4. Udział rodzin wielodzietnych i rodzin niepełnych wśród rodzin w Polsce i woj. opolskim wg NSP 2002 i 2011 (w %)…… 23
Wykres 5. Liczba osób niepełnosprawnych oraz ich udział w liczbie ludności w województwach Polski wg *NSP 2011*…….. 26
Wykres 6. Wskaźnik liczby osób niepełnosprawnych do liczby mieszkańców w woj. opolskim wg *NSP 2011*…… 26
Wykres 7. Liczba osób niepełnosprawnych w liczbie ludności woj. opolskiego w 2011 r. wg rodzaju niepełnosprawności……..... 27
Wykres 8. Osoby niepełnosprawne w rodzinach korzystających z pomocy społecznej w województwach Polski i powiatach woj. opolskiego w 2012 r…….. 28
Wykres 9. Zestaw kilku (wstępnych) wyników badań młodzieży województwa opolskiego ESPAD z 2015 r…… 32
Wykres 10. Zasięg ubóstwa w Polsce w latach 2005-2014 (wg przyjętych w danym roku granic ubóstwa)…….. 38
Wykres 11. Ubóstwo relatywne w Polsce wg wieku w 2011 r. i 2014 r…… 40
Wykres 12. Ubóstwo relatywne w Polsce wg typu gospodarstwa domowego w 2011 r. i 2014 r…… 41
Wykres 13. Wskaźnik liczby osób w rodzinach świadczeniobiorców pomocy społecznej do liczby ludności w województwach kraju w 2014 r. (w %)…….…… 45
Wykres 14. Udział klientów długotrwale korzystających z pomocy społecznej wśród wszystkich osób objętych świadczeniami pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2013-2014 i 2015 r. (prognoza)……..…… 46
Wykres 15. Warunki życia gospodarstw domowych w układzie województw w 2013 r. w porządku od najlepszych do najgorszych według taksonomicznej miary……..… 48
Wykres 16. Wskaźnik jakości życia w przekroju województw wg *Diagnozy społecznej* z 2011 r. i 2013 r.…..…. 48
Wykres 17. Wybrane grupy bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy w Polsce i woj. opolskim w 2014 r……..…… 50
Wykres 18. Struktura ludności w wieku 15 lat i więcej według aktywności ekonomicznej ludności w województwie opolskim w IV kwartale 2014 r……..…….. 51
Wykres 19. Stopa bezrobocia według BAEL w woj. opolskim i Polsce w latach 2013-2014 (IV kwartał)…….. 52
Wykres 20. Wskaźnik zatrudnia osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym w Polsce i woj. opolskim w latach 2004-2014…….…. 52
Wykres 21. Wskaźnik liczby podmiotów ekonomii społecznej przypadający na 100 tys. mieszkańców powiatów woj. opolskiego w 2014 r……..…… 56
Wykres 22. Struktura podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej w woj. opolskim w 2014 r……..… 60
Wykres 23. Struktura studentów szkół wyższych według płci i grup kierunków kształcenia w roku akademickim 2014/2015. Stan na początku roku……. 62
Wykres 24. Wskaźnik liczby miejsc w domach pomocy społecznej na 10 tys. ludności wg powiatów woj. opolskiego w 2014 r…… 69
Wykres 25. Liczba miejsc w DDP woj. opolskiego na 10 tys. ludności w 2014 r. (wskaźnik wg powiatów)…… 71
Wykres 26. Wskaźnik liczby miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na 10 tys. mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym wg powiatów woj. opolskiego w 2014 r……..... 80

Mapy

Mapa 1. Liczba lokali socjalnych w gminach woj. opolskiego w 2014 r……. 37
Mapa 2. Wskaźnik ubóstwa relatywnego w województwach Polski w 2014 r. (% osób w gospodarstwach domowych)…… 41
Mapa 3. Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim (obliczony wg metody wzorca rozwoju – stan na 31.12.2014 r.)…….. 42
Mapa 4. Wskaźnik deprywacji lokalnej (liczba osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie na każde 1 000 mieszkańców) w woj. opolskim w 2014 r…… 45

Mapa 5. Liczba organizacji na 10 tys. mieszkańców wg województw w 2012 r. (w %)…… 54
Mapa 6. Podmioty ekonomii społecznej w województwie opolskim (bez fundacji i stowarzyszeń) – wg stanu na 30.09.2015 r…….. 56
Mapa 7. Upowszechnianie wychowania przedszkolnego dzieci w wieku 3-4 lat wg województw w roku szkolnym 2013/2014…….. 58
Mapa 8. Liczba osób objętych opieką Caritas Diecezji Opolskiej na 1000 mieszkańców w gminach woj. opolskiego w 2013 r…… 82

Schematy

Schemat 1. *Wojewódzka Strategia w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016-2025* w kontekście dokumentów wspólnotowych, krajowych i regionalnych…… 6
Schemat 2. *Wojewódzka Strategia w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016-2025*…… 92
Schemat 3. *Wojewódzka Strategia w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016-2025* i programy wojewódzkie – obszary realizacji…… 114

11. Aneks

Organizacje pozarządowe działające w obszarze polityki społecznej w 2014 r. w województwie opolskim

Lp.	Powiat / Nazwa organizacji
	Powiat brzeski
1	Brzeskie Stowarzyszenie Promocji Zdrowia w Brzegu
2	Brzeskie Rodzinne Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci Niepełnosprawnych „Troska” w Brzegu
3	Brzeskie Stowarzyszenie Amazonek „BSA” w Brzegu
4	Brzeskie Stowarzyszenie Chorych na SM w Brzegu
5	Brzeskie Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci z Dysleksją i Osób Niepełnosprawnych „Szansa” w Brzegu
6.	Brzeskie Stowarzyszenie Uniwersytetu Trzeciego Wieku przy Wyższej Szkole Humanistyczno-Ekonomicznej w Brzegu
7	Fundacja „Marko” na rzecz Osób Chorych i Niepełnosprawnych w Brzegu
8	Fundacja Centrum Aktywnego Wsparcia w Brzegu
9.	Fundacja Ekologiczna „EDEN” Ochroń Środowisko-Nasza Przyszłość w Lewinie Brzeskim
10	Fundacja Pomocy Dzieciom SEED w Brzegu
11.	Fundacja Wspierania Rozwoju Rodziny „FELIX” w Lewinie Brzeskim
12	Grodkowskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych i Ich Przyjaciół w Grodkowie
13	Koło Brzeskie Towarzystwa Pomocy im. Św. Brata Alberta w Pępicach
14	Lokalna Grupa Działania „Złota Ziemia” w Grodkowie
15	Oddział Powiatowy Towarzystwa Przyjaciół Dzieci w Brzegu
16	Stowarzyszenie „Zdrowie" przy Medycznym Studium Zawodowym Im. Hanny Chrzanowskiej w Brzegu
17	Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci Niepełnosprawnych „TĘCZA” Ośrodek Rehabilitacji i Warsztaty Terapii Zajęciowej w Jędrzejowie
18	Stowarzyszenie Pokój i Dobro w Brzegu
19	Stowarzyszenie Pomocy Psychologicznej „Persona” w Brzegu
20	Stowarzyszenie Promocji i Rozwoju Wsi Lubsza z siedzibą w Lubszy
21	Stowarzyszenie Promocji Zdrowia Psychicznego „Menssana” w Brzegu
22	Stowarzyszenie Przyjaciół i Osób Niepełnosprawnych „Pomóżmy Im” w Lewinie Brzeskim
23	Stowarzyszenie Przyjaznych Brzezinie „KAMIEŃ” w Brzezinie
24	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Lipowa z siedzibą w Lipowej
25	Stowarzyszenie Tranowiec Wczoraj Dziś i Jutro w Tarnowcu
26	Stowarzyszenie Trzy Żywioły w Grodkowie
27	Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Lokalnych w Brzegu
28	Towarzystwo Rozwoju Lokalnego „Zielony Most” w Skorogoszczy
	Powiat głubczycki
29	Centrum Wspierania Aktywności Społecznej "Inicjatywa" Grobniki w Grobnikach
30	Europejskie Stowarzyszenie Kobiet Aktywnych ESKA w Głubczycach
31	Forum Obywatelskie Ziemi Głubczyckiej w Głubczycach
32	Franciszkański Ośrodek Pomocy Dzieciom w Głubczycach
33	Fundacja "SAVE" w Zubrzycach
34	Fundacja Inwestujemy w Przyszłość w Głubczycach
35	Głubczycki Klub Abstynenta w Głubczycach
36	Ogólnopolskie Stowarzyszenie Rozwoju Gospodarczo - Społecznego i Promocji w Widoku

Lp.	Powiat / Nazwa organizacji
37	Polski Związek Byłych Więźniów Politycznych Hitlerowskich Więzień i Obozów Koncentracyjnych (Okręg) w Głubczycach
38	Regionalne Stowarzyszenie Kulturalne (Dąbrowa Górnicza) Oddział "Fantazja" w Głubczycach
39	Społeczno-Oświatowe Stowarzyszenie na rzecz Wsi Bogdanowice w Głubczycach
40	Stowarzyszenie "Mostowiacy" w Tłustomostach
41	Stowarzyszenie "TINKA-TINKA" w Kietrzu
42	Stowarzyszenie „Caritas Chrysti” w Branicach
43	Stowarzyszenie Aktywna Społeczność Dzierżysławia z siedzibą w Dzierżysławiu
44	Stowarzyszenie Centrum Rozwoju Społeczno - Zawodowego NAPRZECIW w Głubczycach
45	Stowarzyszenie Charytatywne Ludzie - Ludziom w Głubczycach
46	Stowarzyszenie Emerytów i Rencistów Policyjnych Koło nr 2 w Głubczycach
47	Stowarzyszenie Emerytów i Rencistów Resortu Spraw Wewnętrznych RP w Głubczycach
48	Stowarzyszenie Inicjatyw Obywatelskich Widok Wieś Głubczycka z siedzibą w Widoku
49	Stowarzyszenie Klub Abstynenta Amicus w Branicach
50	Stowarzyszenie Kobiet "Ale Babki" w Wysokiej
51	Stowarzyszenie Koło Gospodyń Wiejskich Braniczanki w Branicach
52	Stowarzyszenie Koło Gospodyń Wiejskich we Włodzieninie
53	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Płaskowyż Dobrej Ziemi w Branicach
54	Stowarzyszenie Miłośników Sułkowa z siedzibą w Sułkowie
55	Stowarzyszenie na rzecz Działalności Lokalnej RAZEM DLA GŁUBCZYC
56	Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci i Młodziezy Niepełnosprawnej "Jesteśmy Wyjątkowi" w Kietrzu
57	Stowarzyszenie na Rzecz Kultury w Pilszczu
58	Stowarzyszenie na Rzecz Odnowy i Rozwoju Wsi Uciechowice z siedzibą w Uciechowicach
59	Stowarzyszenie na Rzecz Odnowy Wsi Jakubowice z siedzibą w Jakubowicach
60	Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Głubczycach
61	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi Gadzowice i Gołuszowice z siedzibą w Gołuszowicach
62	Stowarzyszenie na Rzecz Wspierania Inicjatyw Wiejskich - Bez w Mokrych
63	Stowarzyszenie na Rzecz Wspierania Kultury w Nowej Cerekwi
64	Stowarzyszenie Obywatele III Wieku w Głubczycach
65	Stowarzyszenie Obywatelski Komitet Głubczyc w Głubczycach
66	Stowarzyszenie Odnowy Wsi Bliszczyce z siedzibą w Bliszczycach
67	Stowarzyszenie Odnowy Wsi Gródczany z siedzibą w Gródczanach
68	Stowarzyszenie Odnowy Wsi Rakowiczek z siedzibą w Rakowie
69	Stowarzyszenie Oświatowe Pożytku Publicznego ALIA w Głubczycach
70	Stowarzyszenie Oświatowe Pożytku Publicznego Ludzie Wielkich Serc Dzieciom w Głubczycach
71	Stowarzyszenie Oświatowe Pożytku Publicznego „Przyjaciele Dzieciom” w Głubczycach
72	Stowarzyszenie Przyjaciół Rozumic „RÓŻA” w Rozumicach
73	Stowarzyszenie Przyjaciół Ściborzyc Wielkich Ścibor w Ściborzycach Wielkich
74	Stowarzyszenie Rodziców Dzieci Niepełnosprawnych „TACY SAMI” w Głubczycach
75	Stowarzyszenie Rozwoju i Odnowy Wsi Pogranicza Głubczyckiego w Pietrowicach
76	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Nasiedle i Chróścielów z siedzibą w Nasiedlach
77	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Posucice z siedzibą w Posucicach
78	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Zubrzyce i Zopowy z siedzibą w Zubrzycach

Lp.	Powiat / Nazwa organizacji
79	Stowarzyszenie Rozwój i Odnowa w Rozumicach
80	Stowarzyszenie Wspierania Przedsiębiorczości i Przeciwdziałania Bezrobociu Powiatu Głubczyckiego w Branicach
81	Stowarzyszenie Wspólnota Kresowa w Głubczycach
82	Stowarzyszenie Zostańmy Razem na rzecz Domu Pomocy Społecznej w Klisinie wraz z filiami w Branicach, Boboluszkach i Radyni w Klisinie
83	Towarzystwo Kulturalno–Społeczne Romów w Głubczycach
84	Związek Emerytów i Rencistów Straży Granicznej Region w Głubczycach
85	Związek Stowarzyszeń i Klubów Abstynenckich Ziemi Opolskiej w Głubczycach
Powiat kędzierzyńsko-kozielski	
86	Fundacja "Bądź Człowiekiem" w Kędzierzynie-Koźlu
87	Fundacja „BĄDŹ CZŁOWIEKIEM” w Kędzierzynie-Koźlu
88	Fundacja „CHRÓSTY” w Chróstach
89	Fundacja „EURO-INTEGRACJA ŚLĄSKA” w Dziergowicach
90	Fundacja „MOCNA RODZINA” w Kędzierzynie-Koźlu
91	Fundacja AKTYWIZACJA INTEGRACJA ROZWÓJ w Reńskiej Wsi
92	Fundacja ALTER VISUM w Kędzierzynie-Koźlu
93	Fundacja CIS ZIEMI KOZIELSKIEJ w Kędzierzynie-Koźlu
94	Fundacja DLA DOBRA PUBLICZNEGO w Kędzierzynie-Koźlu
95	Fundacja EURO-COUNTRY - PARTNERSTWO DLA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH w Zakrzowie
96	Fundacja INSTYTUT ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO w Kędzierzynie-Koźlu
97	Fundacja INSTYTUT SPOŁECZNO-GOSPODARCZY w Kędzierzynie-Koźlu
98	Fundacja ORLĄT OPOLSKICH MIECZYSŁAWA KULESZYŃSKIEGO w Kędzierzynie-Koźlu
99	Fundacja Promocji Aktywnego Trybu Życia „RIAD” w Kędzierzynie-Koźlu
100	Fundacja WIEDZIEĆ WIĘCEJ w Kędzierzynie-Koźlu
101	Grupa Inicjatyw Lokalnych w Kędzierzynie-Koźlu
102	Kędzierzyńsko-Kozielskie Stowarzyszenie „AMAZONKI” w Kędzierzynie-Koźlu
103	Koło Polskiego Klubu Ekologicznego w Kędzierzynie-Koźlu
104	Obywatelski Ruch Obrony Bezrobotnych Oddział Kędzierzyn-Koźle
105	Ogólnopolskie Stowarzyszenie Rodzin Osób Niepełnosprawnych „Razem Możemy Więcej” w Kędzierzynie-Koźlu
106	Olimpiady Specjalne Polska – opolskie, Oddział Regionalny w Kędzierzynie-Koźlu
107	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Kędzierzynie–Koźlu
108	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Kędzierzynie–Koźlu
109	Regionalny Klub Ekologiczny UNIA ZIELONYCH w Kędzierzynie-Koźlu
110	Stowarzyszenie „AKTYWNA WIEŚ” z siedzibą w Gierałtowicach
111	Stowarzyszenie „AMALTEA” z siedzibą w Kędzierzynie-Koźlu
112	Stowarzyszenie „DZIECKO W POTRZEBIE” w Kędzierzynie-Koźlu
113	Stowarzyszenie „GODNOŚĆ I PRACA - CENTRUM INTEGRACJI SPOŁECZNEJ” Oddział w Kędzierzynie-Koźlu
114	Stowarzyszenie „KĘDZIERZYŃSKA STREFA AKTYWNA” w Kędzierzynie-Koźlu
115	Stowarzyszenie „Kolektyw Ochrona Środowiska” z siedzibą w Naczęsławicach
116	Stowarzyszenie „NASZA IDEA” w Kędzierzynie-Koźlu
117	Stowarzyszenie „POKOLENIA” Oddział w Kędzierzynie-Koźlu
118	Stowarzyszenie „SPÓŹNIENI…?” w Kędzierzynie-Koźlu

Lp.	Powiat / Nazwa organizacji
119	Stowarzyszenie „WSPÓLNA SPRAWA” w Kędzierzynie-Koźlu
120	Stowarzyszenie „WSZYSTKIE DROGI I MYŚLI PROWADZĄ DO DZIERGOWIC” z siedzibą w Dziergowicach
121	Stowarzyszenie „WYCHOWANIE PRZEZ SZTUKĘ” z siedzibą w Kędzierzynie-Koźlu
122	Stowarzyszenie „ZATRZYMAĆ UCIĄŻLIWOŚĆ” w Kędzierzynie-Koźlu
123	Stowarzyszenie „ZAWSZE DZIECKO” w Kędzierzynie-Koźlu
124	Stowarzyszenie „ZDROWE STRUKTURY” w Kędzierzynie-Koźlu
125	Stowarzyszenie „ZMIENIMY MIASTO” w Kędzierzynie-Koźlu
126	Stowarzyszenie „ŻYJ AKTYWNIE” w Kędzierzynie-Koźlu
127	Stowarzyszenie Artystów Obrazu i Dźwięku „PROJEKT PROGNOZA” w Kędzierzynie-Koźlu
128	Stowarzyszenie Centrum Rozwoju i Edukacji IDEA z siedzibą w Cisku
129	Stowarzyszenie Charytatywne „ŚLĄSK” w Kędzierzynie-Koźlu
130	Stowarzyszenie Dla Dobra Społecznego PRO BONO w Kędzierzynie-Koźlu
131	Stowarzyszenie EKO KLUB „ZIELONI” z siedzibą w Kędzierzynie-Koźlu
132	Stowarzyszenie FORUM 2000 w Kędzierzynie-Koźlu
133	Stowarzyszenie Inicjatyw Kulturalnych „PASJA” w Kędzierzynie-Koźlu
134	Stowarzyszenie Jackowa Dolina w Kędzierzynie-Koźlu
135	Stowarzyszenie KATOLICKIE CENTRUM POMOCY RODZINIE w Kędzierzynie-Koźlu
136	Stowarzyszenie Kędzierzyn-Koźle 2001 w Kędzierzynie-Koźlu
137	Stowarzyszenie Kędzierzyńska Strefa Aktywna w Kędzierzynie-Koźlu
138	Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci i Młodzieży „CHCIEĆ WIĘCEJ” w Kędzierzynie-Koźlu
139	Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci i Młodzieży Zagrożonej Demoralizacją „KŁADKA” w Kędzierzynie-Koźlu
140	Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych i Przewlekle Chorych „SIŁA SERC” w Kędzierzynie-Koźlu
141	Stowarzyszenie na Rzecz Pomocy Potrzebującym „TRAMPOLINA” w Kędzierzynie-Koźlu
142	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Edukacji w Kędzierzynie-Koźlu
143	Stowarzyszenie na rzecz rozwoju gminy Pawłowiczki w Pawłowiczkach
144	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi Mechnica w Mechnicy
146	Stowarzyszenie na Rzecz Wsi Cisek w Cisku
147	Stowarzyszenie na Rzecz Wspierania Rozwoju Gościęcina z siedzibą w Gościęcinie
148	Stowarzyszenie na Rzecz Wspierania Rozwoju Naczęsławic z siedzibą w Naczęsławicach
149	Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym Uzależnionym od Alkoholu i Osobom Współuzależnionym ABSTYNENT w Kędzierzynie-Koźlu
150	Stowarzyszenie Ochrony Zdrowia Mieszkańców Powiatu Kędzierzyńsko-Kozielskiego „NASZE ZDROWIE” w Kędzierzynie-Koźlu
151	Stowarzyszenie Odnowy Wsi Zakrzów z siedzibą w Zakrzowie
152	Stowarzyszenie Polskiego Towarzystwa ADHD Oddział w Kędzierzynie-Koźlu
153	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom „BRZDĄC” w Kędzierzynie-Koźlu
154	Stowarzyszenie Profesjonalistów Psychoedukacji i Rozwoju Przedsiębiorczości „MEDIANA” w Kędzierzynie-Koźlu
155	Stowarzyszenie Profesjonalistów z Zakresu Uzależnień i Psychopedagogicznej Pomocy FAMILIA w Kędzierzynie-Koźlu
156	Stowarzyszenie PROMETEUSZ w Kędzierzynie-Koźlu
157	Stowarzyszenie Promocji Zdrowia „KREW I SZPIK” w Kędzierzynie-Koźlu
158	Stowarzyszenie Przyjaciół Domów Pomocy Społecznej z siedzibą w Kędzierzynie-Koźlu
159	Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci i Młodzieży „BIEG ŻYCIA” w Cisku
160	Stowarzyszenie Przyjaciół Goszyc z siedzibą w Goszycach

Lp.	Powiat / Nazwa organizacji
161	Stowarzyszenie Przyjaciół Opolskiej Kultury „SPOKO” w Lewinie Brzeskim
162	Stowarzyszenie Przyjazny Region w Reńskiej Wsi
163	Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół Autystów „MAŁY KSIĄŻĘ” z siedzibą w Kędzierzynie-Koźlu
164	Stowarzyszenie Rodzin Zastępczych „DOBRA RODZINA” w Kędzierzynie-Koźlu
165	Stowarzyszenie Rozwoju Reńskiej Wsi w Reńskiej Wsi
166	Stowarzyszenie Społeczno-Edukacyjne „ZIEMIA KOZIELSKA” w Kędzierzynie-Koźlu
167	Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wieku w Kędzierzynie-Koźlu
168	Stowarzyszenie Wolontariuszy „MAGNOLIA” w Kędzierzynie-Koźlu
169	Stowarzyszenie Zespół Pieśni i Tańca Komorno z siedzibą w Komornie
170	Towarzystwo Promocji i Rozwoju Wsi Cisek w Cisku
171	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział w Kędzierzynie-Koźlu
172	Towarzystwo Przyjaciół Sławięcic w Kędzierzynie-Koźlu
173	Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Romów w Kędzierzynie-Koźlu
174	Towarzystwo Ziemi Kozielskiej w Kędzierzynie-Koźlu
175	Związek Harcerstwa Polskiego Hufiec Kędzierzyn w Kędzierzynie-Koźlu
176	Związek Kombatantów Rzeczpospolitej Polskiej i Byłych Więźniów Politycznych Zarząd Miejski w Kędzierzynie-Koźlu
177	Związek Młodzieży Mniejszości Niemieckiej w Kędzierzynie-Koźlu
	Powiat kluczborski
178	Byczyńskie Stowarzyszenie Oświatowe „TARCZA” w Byczynie
179	Katolickie Stowarzyszenie „Civitas Christiana” w Wołczynie
180	Kluczborskie Koło Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży przy Parafii Matki Bożej Wspomożenia Wiernych w Kluczborku
181	Kluczborskie Stowarzyszenie Dobroczynne „SAMARYTANIN” w Kluczborku
182	Kluczborskie Stowarzyszenie Muzyków Sceny Alternatywnej RIFF w Kluczborku
183	Kluczborskie Towarzystwo Pomocy Sprawnym Inaczej MUMINKI w Kluczborku
184	Ogólnopolskie Stowarzyszenie Niepublicznych Szpitali Samorządowych w Kluczborku
185	Regionalne Stowarzyszenie Kulturalne Dąbrowa Górnicza Oddział "Żyj z Pomysłem" w Kluczborku
186	Samodzielne Koło Terenowe nr 111 Społecznego Towarzystwa Oświatowego w Kluczborku
187	Stowarzyszenie "BEZPIECZNE WIATRAKI" w Smary Górne
188	Stowarzyszenie "SAZAN" w Byczynie
189	Stowarzyszenie „HOSPICJUM ZIEMI KLUCZBORSKIEJ ŚW. OJCA PIO” w Byczynie
190	Stowarzyszenie Amazonek i Osób z Problemami Onkologicznymi Powiatu Kluczborskiego i Okolic w Kluczborku
191	Stowarzyszenie Animacji Lokalnej ARKONA w Byczynie
192	Stowarzyszenie ARTIS ACTIONES w Kluczborku
193	Stowarzyszenie Ekologiczne "EKOSTOBRAWA" Bogacica – Krężel w Bogacicy
194	Stowarzyszenie Inicjatyw Budownictwa Alternatywnego "SIBA" w Wołczynie
195	Stowarzyszenie JAKUBOWICZANKI w Jakubowicach
196	Stowarzyszenie Klub Abstynenta „DZIEWIĘĆ SIŁ”
197	Stowarzyszenie Kobiet „KRASKOWIANKI” w Kraskowie
198	Stowarzyszenie Kolejarzy i Sympatyków Węzła Kluczbork w Kluczborku
199	Stowarzyszenie Koła Gospodyń Wiejskich Odnowa Wsi w Komorznie
200	Stowarzyszenie Koła Gospodyń Wiejskich w Krzywiczynach

Lp.	Powiat / Nazwa organizacji
201	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania "Dolina Stobrawy" w Kluczborku
202	Stowarzyszenie mieszkańców Biskupic w Biskupicach
203	Stowarzyszenie mieszkańców Gołkowic "GRYF" w Gołkowicach
204	Stowarzyszenie Miłośników Kluczborka i Ziemi Kluczborskiej w Kluczborku
205	Stowarzyszenie Miłośników Kultury i Sztuki "IRYS" w Kluczborku
206	Stowarzyszenie Miłośników Lasowic Wielkich w Lasowicach Wielkich
207	Stowarzyszenie Miłośników Ligoty Dolnej "ZIELONA WYSPA" w Ligocie Dolnej
208	Stowarzyszenie Miłośników Tańca "SUKCES" w Kluczborku
209	Stowarzyszenie Młodych Biadacza "MŁODA WIEŚ" w Biadaczu
210	Stowarzyszenie Młodzieżowe „KLUCZ” w Kluczborku
211	Stowarzyszenie MY WY RAZEM w Kuniowie
212	Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Wsi "DLA CHUDOBY" w Chudobie
212	Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Wsi BĄKÓW z siedzibą w Bąkowie
213	Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Wsi Gierałcice "WINNA GÓRA" w Gierałcicach Małych
214	Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Wsi GRONOWICE z siedzibą w Gronowicach
215	Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Wsi KUNIÓW z siedzibą w Kuniowie
216	Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Wsi Miechowa z siedzibą w Miechowej
217	Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Wsi Polanowice z siedzibą w Polanowicach
218	Stowarzyszenie na rzecz wspierania rozwoju dzieci i młodzieży niepełnosprawnej "ISKIERKA" w Kluczborku
219	Stowarzyszenie NASZE LASOWICE w Lasowicach Małych
220	Stowarzyszenie Ochrony Środowiska "EKO" w Kluczborku
221	Stowarzyszenie oświatowe KRUK w Skałągach
222	Stowarzyszenie Pomocy Parafii Matki Bożej Wspomożenia Wiernych w Kluczbork
223	Stowarzyszenie Popierania Zaradności Życiowej i Rozwoju Przedsiębiorczości oraz Pomocy Wzajemnej w Byczynie
224	Stowarzyszenie Powiatowa Grupa Ratownicza w Byczynie
225	Stowarzyszenie PRO MUSICA w Kluczborku
226	Stowarzyszenie Przyjaciół "JEDYNKI" w Kluczborku
227	Stowarzyszenie Przyjaciół Borkowic w Borkowicach
228	Stowarzyszenie przyjaciół Wsi LASOWICE w Lasowicach Wielkich
229	Stowarzyszenie Regionu Kluczborskiego "Kobietom - Mammograf" w Kluczborku
230	Stowarzyszenie Rodziców Przyjaciół Dzieci i Młodzieży, Osób ze Specjalnymi Potrzebami w Kluczborku
231	Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół Osób z Zaburzeniami Psychicznymi „NADZIEJA” w Kluczborku
232	Stowarzyszenie Rozwoju i Odnowy Wsi Jasienie przy Radzie Sołeckiej w Jasieniach
233	Stowarzyszenie Rozwoju i Odnowy Wsi KUJAKOWICE w Kujakowicach Górnych
234	Stowarzyszenie Rozwoju i Odnowy Wsi przy Radzie Sołeckiej w Chocianowicach
235	Stowarzyszenie Rozwoju i Odnowy Wsi Skałągi przy Radzie Sołeckiej w Skałągach
236	Stowarzyszenie Rozwoju i Odnowy Wsi Szymonków z siedzibą w Szymonkowie
237	Stowarzyszenie Rozwoju i Odnowy Wsi w Rożnowie oraz Grupa z Inicjatywą „Razem dla Rożnowa” w Rożnowie
238	Stowarzyszenie Rozwoju Kultury i Profilaktyki „EMAUS" w Kluczborku
239	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi "JASIEK" w Jaśkowicach
240	Stowarzyszenie rozwoju wsi Ciecierzyn z siedzibą w Ciecierzynie
241	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Dolina Słowików w Proślicach

Lp.	Powiat / Nazwa organizacji
242	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Maciejów "MIODOWA KRAINA" w Maciejowie
243	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi w ROSZKOWICACH w Roszkowicach
244	Stowarzyszenie Świadczeniodawców Fizjoterapii Opolskiej w Kluczborku
245	Stowarzyszenie Twórców Wena w Kluczborku
246	Stowarzyszenie Twórczych Kobiet Nowa Bogacica w Nowej Bogacicy
247	Stowarzyszenie UNIWERSYTET TRZECIEGO WIEKU w Kluczborku
248	Stowarzyszenie Wsi Bogacica "BOGATALANTA" w Bogacicy
249	Stowarzyszenie Wspierania Rozwoju „IM–PLUS" w Kluczborku
250	Stowarzyszenie Wspólnie dla Łowkowic z siedzibą w Łowkowicach
251	Stowarzyszenie Ziemi Kluczborskiej „BEZPIECZNE MIASTO" w Kluczbork
252	Stowarzyszenie Ziemi Wołczyńskiej "DWA SERCA" w Wołczynie
253	Towarzystwo Miłośników Byczyny w Byczynie
254	Towarzystwo Społeczno–Kulturalne Niemców na Śląsku Opolski w Kluczborku
255	Wojewódzkie Stowarzyszenie Sportowe "SPRAWNI - RAZEM - OPOLSKIE" w Kluczborku
256	Związek Harcerstwa Polskiego Komenda Hufca im. Jana Zamojskiego w Byczynie
	Powiat krapkowicki
257	„Praca i Spokojny Dom - Krapkowice" w Krapkowicach
258	Krapkowickie Stowarzyszenie Harcerskie w Krapkowicach
259	Krapkowickie Stowarzyszenie Oświatowe w Krapkowicach
260	Krapkowickie Stowarzyszenie Trzeźwościowo -Turystyczne
261	Kulturalno-Artystyczne Stowarzyszenie Zenori Art. w Rozwadzy
262	Opolskie Stowarzyszenie Ekologiczno-Kulturowe „CIS" w Krapkowicach
263	Opolskie Stowarzyszenie na Rzecz Niepełnosprawnych w tym Rodzin i Osób z Chorobą Alzheimera w Krapkowicach
264	R&M Centrum Szkolenia Zawodowego w Krapkowicach
265	Stowarzyszenie „Nasze Dziedzictwo" w Żyrowej
266	Stowarzyszenie „Otwarte Serce" w Zdzieszowicach
267	Stowarzyszenie „Z nauką ku przyszłości" w Gogolinie
268	Stowarzyszenie Emerytów i Rencistów Policyjnych Koło w Krapkowicach
269	Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Przemysłu Hutniczego Koło przy Koksowni w Zdzieszowicach
270	Stowarzyszenie Miłośników Wychowania Poprzez Sport i Rekreację „Koksownik" w Zdzieszowicach
271	Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Gogolińskiej w Gogolinie
272	Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Centrum Terapii Nerwic Moszna-Zamek w Mosznej
273	Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi Kamionek z siedzibą w Kamionku
274	Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi Walce z siedzibą w Walcach
275	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi Żużela z siedzibą w Żużeli
276	Stowarzyszenie Odnowy i Rozwoju Wsi Januszkowice z siedzibą w Januszkowicach
277	Stowarzyszenie Odnowy i Rozwoju Wsi Żywocice z siedzibą w Żywocicach
278	Stowarzyszenie Pomocy Rodzinie Gminy Gogolin „Okaż serce innym" w Gogolinie
279	Stowarzyszenie Przyjaciół Kamienia Śląskiego z siedzibą w Kamieniu Śląskim
280	Stowarzyszenie Przyjaciół Rozwadzy z siedzibą w Rozwadzy
281	Stowarzyszenie Razem dla Obrowca z siedzibą w Obrowcu
282	Stowarzyszenie Rozwoju Inicjatyw Lokalnych w Gminie Gogolin

Lp.	Powiat / Nazwa organizacji
283	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Górażdże z siedzibą w Górażdżach
284	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Rozwadza z siedzibą w Rozwadzy
285	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Steblów z siedzibą w Steblowie
286	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Stradunia z siedzibą w Straduni
287	Stowarzyszenie Ziemia Malińska w Malnii
288	Towarzystwo Przyjaciół Mosznej z siedzibą w Mosznej
289	Wspólnota Krapkowicka w Zjednoczonej Europie w Krapkowicach
290	Związek Harcerstwa Polskiego Komenda Hufca w Krapkowicach
	Powiat namysłowski
291	Forum Rozwoju Ziemi Namysłowskiej w Namysłowie
292	Namysłowska Inicjatywa Na rzecz Ekologii i Rozwoju w Namysłowie
293	Namysłowski Ruch Społeczny w Namysłowie
294	Namysłowskie Stowarzyszenie Diabetyków w Namysłowie
295	Namysłowskie Stowarzyszenie Inicjatyw Gospodarczych w Namysłowie
296	Namysłowskie Stowarzyszenie Trzeźwościowe w Namysłowie
297	Namysłowskie Stowarzyszenie Współpracy Regionalnej w Namysłowie
298	Stowarzyszenie "Bowarto" w Namysłowie
299	Stowarzyszenie „Edukacja Dla Przyszłości” w Namysłowie
300	Stowarzyszenie „Namysłowska Dobra Szkoła” w Namysłowie
301	Stowarzyszenie „POKÓJ” w Pokoju
302	Stowarzyszenie „Wspólnota Parafialna Biestrzykowice” w Biestrzykowicach
303	Stowarzyszenie Aktywności Wiejskiej „Południe” w Jastrzębiu
304	Stowarzyszenie Aktywnych Kobiet SAK w Namysłowie
305	Stowarzyszenie Dzieci Grodźca w Grodźcu
306	Stowarzyszenie Inicjatyw Wiejskich „nad Zalewem” w Objeździe
307	Stowarzyszenie Klub Seniora „RELAKS” przy Spółdzielni Mieszkaniowej w Namysłowie
308	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Stobrawski Zielony Szlak” w Pokoju
309	Stowarzyszenie Na rzecz Rozwoju Wsi „Dabrowa” w Dąbrowie
310	Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi „PIERŚCIEŃ” w Rychnowie
311	Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi Siemysłów z siedzibą w Siemysłowie
312	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi Strzelce z siedzibą w Strzelcach
313	Stowarzyszenie Nasze Łączany 2009 w Łączanach
314	Stowarzyszenie Odnowy Wsi Zieleniec z siedzibą w Zieleńcu
315	Stowarzyszenie Ponad Podziałami w Namysłowie
316	Stowarzyszenie Profilaktyki i Resocjalizacji „In Pectore” w Namysłowie
317	Stowarzyszenie Przyjaciół Chorych „NADZIEJA” w Namysłowie
318	Stowarzyszenie Przyjaciół Domaszowic w Domaszowicach
319	Stowarzyszenie Ratuj Swoje Życie w Namysłowie
320	Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Inwestycyjnych w Namysłowie
321	Stowarzyszenie Wspólnota Obywatelska 2006 w Namysłowie
322	Stowarzyszenie Żołnierzy Oddziałów Partyzanckich Okręgu Lubelskiego „Wolność i Niezawisłość” w Lublinie, Koło w Namysłowie
323	Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej koło Namysłów w Namysłowie

Lp.	Powiat / Nazwa organizacji
324	Towarzystwo Rozwoju Ziemi Namysłowskiej w Ligocie Książęcej
325	Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Niemców na Śląsku Opolskim Oddział w Namysłowie
326	Towarzystwo Społecznych Działań na Rzecz Dzieci i Młodzieży „Razem w Przyszłość” w Namysłowie
327	Zrzeszenie Na Rzecz Rozwoju Lokalnego „Zielona Wieś” w Głuszynie
328	Związek Inwalidów Wojennych RP Oddział w Namysłowie
329	Związek kombatantów RP i Byłych Więźniów Politycznych Zarząd Gminny Domaszowice
330	Związek kombatantów RP i Byłych Więźniów Politycznych Zarząd Gminny Pokój
331	Związek Kombatantów RP i Byłych Więźniów Politycznych Zarząd Miejsko-Gminny Namysłów
332	Związek Sybiraków Koło Terenowe w Namysłowie
	Powiat nyski
333	Nyskie Stowarzyszenie Ochrony Zdrowia w Nysie
334	Towarzystwo Aktywni Kreatywni „TAK” w Głuchołazach
335	„Na poddaszu” Stowarzyszenie Klubu Abstynenta Niesienie Pomocy Chorym i Uzależnionym od Alkoholu i Osobom Współuzależnionym w Paczkowie
336	Bractwo Rycerskie Chorągiew Nysa w Nysie
337	Centrum Aktywizacji Zawodowej Bezrobotnych i Wolontariatu Ziemi Nyskiej w Nysie
338	Centrum Wspierania Projektów Innowacyjnych w Nysie
339	Forum Kobiet Ziemi Nyskiej w Nysie
340	Fundacja „Przyszłość i Rozwój" na rzecz Gminy Korfantów w Korfantowie
341	Fundacja „W działaniu" w Nysie
342	Fundacja Związku Polskich Kawalerów Maltańskich „Maltańska Służba Medyczna-Pomoc Maltańska" Oddział Nysa w Nysie
343	Głuchołaskie Stowarzyszenie Dobroczynne w Głuchołazach
344	Gminne Centrum Integracyjno-Rehabilitacyjne w Paczkowie
345	IDEA Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych w Nysie
346	Katolickie Stowarzyszenie Niepełnosprawnych Koło w Nysie
347	Koło Bielickie Towarzystwa Pomocy im. Św. Brata Alberta w Bielicach
348	Korfantowskie Stowarzyszenie Oświatowe „EKWANS” w Korfantowie
349	Nyska Grupa Artystyczna w Nysie
350	Nyski Klub Sportowo-Turystyczny Niewidomych i Słabowidzących „Atut” Nysa w Nysie
351	Nyskie Centrum Promocji Zdrowia w Nysie
352	Nyskie Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych w Nysie
353	Nyskie Stowarzyszenie Kulturalno – Turystyczne „Bastion Sztuk Wszelakich” w Nysie
354	Nyskie Stowarzyszenie Współpracy Europejskiej w Nysie
355	Nyskie Towarzystwo Oświatowe w Nysie
356	Nyskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne w Nysie
357	Opolskie Stowarzyszenie Wspierania Osób Niepełnosprawnych i Integracji „ MEMORY ” im. Ks. Klemensa Neumana w Nysie
358	Otmuchowskie Stowarzyszenie „Nasza Gmina 2000” w Otmuchowie
359	Otmuchowskie Stowarzyszenie Inicjatyw Nieżaleznych w Otmuchowie
360	Polskie Stowarzyszenie Trenerów Zdrowia w Nysie
361	Polskie Towarzystwo Dysleksji Oddział Terenowy w Nysie
362	Ruch Rozwoju Harcerstwa Ziemi Nyskiej w Nysie
363	Stowarzyszenia Na Rzecz Rozwoju Wsi Konradowa z siedzibą w Konradowie

Lp.	Powiat / Nazwa organizacji
364	Stowarzyszenie „ Perspektywa dla Paczkowa” w Paczkowie
365	Stowarzyszenie „ Szansa Dla Edukacji, Kultury i Nauki w Paczkowie
366	Stowarzyszenie „ ZŁOTE KŁOSY” w Regulicach
367	Stowarzyszenie „60 TYSIĘCY” w Nysie
368	Stowarzyszenie „Centrum Rozwoju i Przedsiebiorczości Społecznej” w Makowicach
369	Stowarzyszenie „Dobra Droga” w Nysie
370	Stowarzyszenie „Inwestujemy w Gminę Głuchołazy” w Głuchołazach
371	Stowarzyszenie „Lepsza Przyszłość” w Głębinowie
372	Stowarzyszenie „Nasze Złotogłowice” w Złotogłowicach
373	Stowarzyszenie „Pro Schola Musica" w Nysie
374	Stowarzyszenie „Pro Uno” w Nysie
375	Stowarzyszenie „Przyjazna Kraina” w Chróścinie Nyskiej
376	Stowarzyszenie „Rajska Dolina" w Reńskiej Wsi
377	Stowarzyszenie „Razem dla Niwnicy” z siedzibą w Niwnicy
378	Stowarzyszenie „Wspólne Horyzonty” we Frączkowie
379	Stowarzyszenie „Wspólnota Rzymiańska” w Rzymianach
380	Stowarzyszenie „Złota Góra”w Jarnołtowie
381	Stowarzyszenie Ad Astra w Nysie
382	Stowarzyszenie Architektów Życia Społecznego „ Projekt: Człowiek ” w Jędrzychowie
383	Stowarzyszenie Bezpieczne Miasto i Gmina Otmuchów w Otmuchowie
384	Stowarzyszenie Centrum Integracyjno-Rehabilitacyjne i Wolontariatu w Nysie
385	Stowarzyszenie Dla Rozwoju Gminy Głuchołazy „Głuchołazianie” w Głuchołazach
386	Stowarzyszenie Edukacyjne „ Przyjazna Szkoła” w Gierałcicach
387	Stowarzyszenie Edukacyjne „NISSA” w Nysie
388	Stowarzyszenie Edukacyjne UŚMIECH DZIECKA w Charbielinie
389	Stowarzyszenie Forum Samorządowe 2002 w Nysie
390	Stowarzyszenie GENERACJA w Paczkowie
391	Stowarzyszenie Hospicyjne „Auxilium” w Nysie
392	Stowarzyszenie I LOVE NYSA w Nysie
393	Stowarzyszenie Inicjatyw Lokalnych w Paczkowie
394	Stowarzyszenie Inicjatyw Społeczno-Gospodarczych im. Księdza Wilhelma Kudelki w Ścinawie Małej
395	Stowarzyszenie ISKIERKA NADZIEI w Nysie
396	Stowarzyszenie Katholikos „Fabida” Polska w Nysie
397	Stowarzyszenie Klubu Abstynenta „Azyl” Niesienie Pomocy Chorym Uzależnionym od Alkoholu i Osobom Współuzależnionym w Głuchołazach
398	Stowarzyszenie Kopa Biskupia w Pokrzywnej
399	Stowarzyszenie Kultury Osób Niepełnosprawnych „WIĘŹ” w Paczkowie
400	Stowarzyszenie Kultury Osób Niepełnosprawnych „WIĘŻ” w Paczkowie
401	Stowarzyszenie Miłośników Bezdroży w Nysie
402	Stowarzyszenie Miłośników Jeziora Otmuchowskiego w Otmuchowie
403	Stowarzyszenie Młodych Gminy Paczków ALTERNA w Paczkowie
404	Stowarzyszenie Na Rzecz Dzieci i Młodzieży z Rodzin Zagrożonych Patologią i Biednych „Amicus” w Paczkowie
405	Stowarzyszenie Na Rzecz Dzieci z Chorobą Nowotworową Mówimy Nieborakowi w Nysie

Lp.	Powiat / Nazwa organizacji
406	Stowarzyszenie Na Rzecz Innowacji Regionalnych „TERAZ MY” w Głuchołazach
407	Stowarzyszenie Na Rzecz Odnowy i Rozwoju Wsi „SAMI SOBIE” i Miłośników Sztuki Kulinarnej i Regionalnych Przysmaków w Wilamowicach Nyskich
408	Stowarzyszenie Na Rzecz Poradnictwa Obywatelskiego i Aktywizacji Społeczeństwa „Aequitas” w Nysie
409	Stowarzyszenie Na rzecz Rozwoju Gminy Paczków w Paczkowie
410	Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju i Odnowy Wsi Pusinowice „ Błękitna Przystań” w Prusinowicach
411	Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Uniwersytetu Trzeciego Wieku im. Marii Bilwin w Głuchołazach
412	Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi Biała Nyska z siedzibą w Białej Nyskiej
413	Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi Buków z siedzibą w Bukowie
414	Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi Koperniki z siedzibą w Kopernikach
415	Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi Ligota Wielka z siedzibą w Ligocie Wielkiej
416	Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi Niwnica w Niwicy
417	Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi Skorochów z siedzibą w Skrochowie
418	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi Stary Paczków z siedzibą w Starym Paczkowie
419	Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi Szklary w Kamienniku
420	Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi Wójcie z siedzibą w Wójciach
421	Stowarzyszenie na rzecz Szkół „Chrobry" w Głuchołazach
422	Stowarzyszenie Na Rzecz Zachowania i Rozwoju Dziedzictwa Kulturowego Wójcic z siedzibą w Wójcicach
423	Stowarzyszenie Nasza Lipowa w Lipowej
424	Stowarzyszenie Nowe Śliwice w Śliwicach
425	Stowarzyszenie Opolski Klaster Medyczny 50 Plus w Korfantowie
426	Stowarzyszenie Osób Bezrobotnych „Arka” w Nysie
427	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych „Otwarte Drzwi" w Głuchołazach
428	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych I Ich Przyjaciół w Nysie
429	Stowarzyszenie Oświata w Nysie
430	Stowarzyszenie Polska Dzieciom w Nysie
431	Stowarzyszenie Pomocy Osobom Uzależnionym w Nysie
432	Stowarzyszenie Przeciw Bezprawiu w Nysie
433	Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci Niepełnosprawnych – Janek Przy Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym w Nysie
434	Stowarzyszenie Przyjaciół Młodzieży Harmonia w Chaosie w Nysie
435	Stowarzyszenie Przyjaciół Pakosławic w Pakosławicach
436	Stowarzyszenie Przyszłość Na Rzecz Odnowy Wsi Złotogłowice w Złotogłowicach
437	Stowarzyszenie RAZEM DLA CAROLINUM w Nysie
438	Stowarzyszenie Rodzin i Opiekunów osób i dzieci nadpobudliwych z zaburzeniami zachowania, zespołem przewlekłych trików przy Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Nysie
439	Stowarzyszenie Romów i Innych Narodowości w Nysie
440	Stowarzyszenie Rozwoju i Odnowy Wsi Domaszkowice w Domaszkowicach
441	Stowarzyszenie Rozwoju Uniwersytetu III Wieku im. Jerzego Kozarzewskiego w Nysie
442	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Biskupów z siedzibą w Biskupowie
443	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Burgrabice z siedzibą w Burgabicach
444	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Charbielin w Charbielinie
445	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Hajduki Nyskie z siedzibą w Hajdukach Nyskich
446	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Jarnołtówek z siedzibą w Jarnołtówku
447	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Jasienica Dolna i Wsi Drogoszów z siedzibą w Jasienicy Dolnej

Lp.	Powiat / Nazwa organizacji
448	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Lasocice i Piątkowice z siedzibą w Lisocicach
449	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Mańkowice z siedzibą w Mańkowicach
450	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Nowy Las z siedzibą w Nowym Lesie
451	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Nowy Świętów z siedzibą w Nowym Świętowie
452	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Przełęk w Przełęku
453	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Ratnowice z siedzibą w Ratnowicach
454	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Rzymkowice w Rzymkowicach
455	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Stary Las z siedzibą w Nowym Lesie
456	Stowarzyszenie Św. Dominika w Nysie
457	Stowarzyszenie św. Jana Chrzciciela i św. Mikołaja w Nysie
458	Stowarzyszenie Uniwersytetu III Wieku im. Czesława Niemena w Korfantowie
459	Stowarzyszenie Wspierania Aktywności Społeczno-Gospodarczej „Prometeusz” w Nysie
460	Stowarzyszenie Wspierania Działań Głuchołaskiej Młodzieży „CREATIO” w Głuchołazach
461	Stowarzyszenie Wspierania Szkół Katolickich w Nysie
462	Towarzystwo Interwencji Społecznych w Nysie
463	Towarzystwo Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich Oddział Nysa
464	Towarzystwo Miłośników Ziemi Otmuchowskiej w Otmuchowie
465	Towarzystwo Polsko-Niemieckie NYSA w Nysie
466	Towarzystwo Popularyzacji Regionu Nyskiego w Nysie
467	Towarzystwo Przyjaciół Głuchołaz w Głuchołazach
468	Towarzystwo Przyjaciół Paczkowa w Paczkowie
469	Towarzystwo Regionalne Ziemi Korfantowskiej w Korfantowie
470	Towarzystwo Rodzin i Przyjaciół Dzieci Uzależnionych „Powrót z U” Oddział Terenowy w Głuchołazach
471	Towarzystwo Społeczne „Kamienica” w Kamienicy
472	Wspólnota Wojciechowa w Sidzinie
473	Zakładowe Międzyzwiązkowe Stowarzyszenie Pomocy JEDNOŚĆ w Nysie
474	Związek Osób Niepełnosprawnych w Nysie
Powiat oleski	
475	Boreckie Towarzystwo Muzyczne w Borkach Wielkich
476	Fundacja „Memento” na Rzecz Odnowy i Utrzymania Europejskiego Dziedzictwa Kultury w Oleśnie
477	Fundacja „Wszyscy Razem” im. Św. Jana de La Salle w Gorzowie Śląskim
478	Fundacja EBE – Energia, Edukacja, Ekologia w Pludrach
479	Fundacja imienia Bożeny i Andrzeja Krupów w Kowalach
480	Fundacja Piotra Klera w Dobrodzieniu
481	Fundacja Prodiagnostics w Oleśnie
482	Krajowe Porozumienie Mieszkańców w Praszce
483	Lokalna Grupa Działania "Górna Prosna” w Sternalicach
484	Międzygminne Towarzystwo Regionalne Dobrodzień-Zębowice w Dobrodzieniu
485	Ogólnopolskie Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych „Benefactor" w Praszce
486	Praszkowskie Stowarzyszenie Rodzin Abstynenckich Nasza Szansa w Praszce
487	Regionalne Stowarzyszenie Walki z Kalectwem w Praszce
488	Samodzielne Stowarzyszenie Kobiet w Kościeliskach

Lp.	Powiat / Nazwa organizacji
489	Stowarzyszeni Burn out riders w Starym Oleśnie
490	Stowarzyszenie "Karolinka" w Bzinicy Starej
491	Stowarzyszenie „…Najlepiej… - Pomóż” z siedzibą w Radłowie
492	Stowarzyszenie „Oleska Jedynka” w Oleśnie
493	Stowarzyszenie „PRO PAROCHIA” na Rzecz Odnowy i Rozwoju Rzymskokatolickiej Parafii pw. Św. Mikołaja i św. Małgorzaty w Wysokiej koło Olesna z siedzibą w Wysokie w Oleśnie
494	Stowarzyszenie „Wspólnota Stradziec” w Praszce
495	Stowarzyszenie Dobrodzień Potrzebującym w Dobrodzieniu
496	Stowarzyszenie Emisji Twórczej „SET” w Słowikowie
497	Stowarzyszenie Inicjatywa Wobec Zagrożeń „NEPSIS” w Praszce
498	Stowarzyszenie Integracyjne „Bądźmy Razem” w Oleśnie
499	Stowarzyszenie Janko Muzykant w Praszce
500	Stowarzyszenie Klaster Dobrej Żywności "Oleski Koszyk w Oleśnie
501	Stowarzyszenie Miłośników Kolonii Biskupickiej w Biskupicach
502	Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Uszyckiej w Uszycach
503	Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Zaburzonych Psychicznie i Upośledzonych Umysłowo "Nadzwyczajni" w Ganie
504	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi Szyszków w Szyszkowie
505	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi Wojciechów „Św. Wojciecha” w Wojciechowie
506	Stowarzyszenie Odnowa Kolonii Łomnickiej w Kolonii Łomnickiej
507	Stowarzyszenie Odnowy i Rozwoju Wsi w Przedmościu
508	Stowarzyszenie Orkiestra Dęta Kadłub Wolny w Kadłubie Wolnym
509	Stowarzyszenie Oświatowe Rozwój na Plus w Oleśnie
510	Stowarzyszenie Promocji Pływania Vega w Dobrodzieniu
511	Stowarzyszenie Przyjaciół Młynów w Praszce
512	Stowarzyszenie Przyjaciół Osób Sprawnych Inaczej przy Domu Pomocy Społecznej w Radawiu
513	Stowarzyszenie Przyjaciół Radłowa w Radłowie
514	Stowarzyszenie Przyjaciół Wsi Sternalice w Sternalicach
515	Stowarzyszenie Przyjaciół Wsi Ligota Oleska w Ligocie Oleskiej
516	Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Rzędowickiej w Rzędowicach w Dobrodzieniu
517	Stowarzyszenie Razem dla Żytniowa w Żytniowie
518	Stowarzyszenie Razem Lepiej w Praszce
519	Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych w Praszce
520	Stowarzyszenie Rozwoju i Odnowy Wsi Jamy w Jamach
521	Stowarzyszenie Rozwoju i Odnowy Wsi Pawłowice w Pawlowicach
522	Stowarzyszenie Rozwoju Lokalnego Miasta Gorzów Śląski w Gorzowie Śląskim
523	Stowarzyszenie Rozwoju Sołectwa Biskupice w Biskupicach
524	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Bzinica Stara, Bzinica Nowa, Bąki, Kolejka w Pludrach
525	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Główczyce, Gosławice, Zwóz w Główczycach
526	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Kadłub Wolny w Kadłubie Wolnym
527	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Kocury i Malichów „Brzozowa Dolina” w Dobrodzieniu
528	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Kowale w Kowalach
529	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Pludry i Pietraszów z siedzibą w Pludrach
530	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Radawie w Radawiu

Lp.	Powiat / Nazwa organizacji
531	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Szemrowice z siedzibą w Szemrowicach
532	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi w Borkach Wielkich
533	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Zębowice w Zębowicach
534	Stowarzyszenie Sympatyków Wsi Wichrów w Wichrowie
535	Stowarzyszenie Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Oleśnie
536	Stowarzyszenie Weterani Olesno w Oleśnie
537	Towarzystwo Pomocy Ludziom w Oleśnie
538	Towarzystwo Przyjaciół Praszki w Praszce
539	Związek Partnerski Praszka w Praszce
Powiat opolski	
540	Bank Żywności w Opolu z siedzibą w Luboszycach
541	Fundacja „36,6” w Chmielowcach
542	Fundacja „CZAS PODRÓŻNIKA” w Tarnowie Opolskim
543	Fundacja „FLEXI MIND” w Dębskiej Kuźni
544	Fundacja „Kraina Dinozaurów” w Ozimku
545	Fundacja „KTO TO- ZROZUMIEĆ ALZHEIMERA” w Osinach
546	Fundacja „Kwitnące Talenty” w Nakle
547	Fundacja „MANOWCE KULTURY” w Komprachcicach
548	Fundacja Aktywizacji I Edukacji Społecznej „SENSO” w Prószkowie
549	Fundacja Edukacyjna w Gościejowicach Małych
550	Fundacja EDUNEO w Czarnowąsach
551	Fundacja Flexi Mind w Bębskiej Kuźni
552	Fundacja LABORATORIUM ZMIANY w Niemodlinie
553	Fundacja Lipowa w Lipowej
554	Fundacja PODZIEL SIĘ SZCZĘŚCIEM w Kątach Opolskich
555	Fundacja SŁONECZNA JESIEŃ w Tarnowie Opolskim
556	Fundacja Tenis Ziemny Dla Dzieci i Młodzieży w Gminie Prószków
557	Fundacja WZAJEMNIK w Brynicy
558	Fundacja Zamku Książąt Niemodlińskich w Niemodlinie
559	Niemodliński Klub Ekologiczny w Niemodlinie
560	Niemodlińskie Forum Gospodarcze w Niemodlinie
561	Niemodlińskie Stowarzyszenie Dobroczynne „Nadzieja” w Niemodlinie
562	Opolska Fundacja Inicjatyw Międzynarodowych w Suchym Borze
563	Stowarzyszenie "Życie dla Życia" w Dąbrowie
564	Stowarzyszenie Ekologiczne OBWODNICA w Niemodlinie
565	Stowarzyszenie Ekologiczne w Niemodlinie
566	Stowarzyszenie Mieszkańców Osiedla Konstytucji 22 lipca 1807 w Polskiej Nowej Wsi
567	Stowarzyszenie Miłośników Krasiejowa w Krasiejowie
568	Stowarzyszenie Ziemi Niemodlińskiej Gmina, Mieszkańcy, Samorząd w Rzędziwojowicach
569	Związek Ślązaków w Brynicy
Powiat prudnicki	
570	Fundacja "Zielona Koniczynka" w Prudniku

Lp.	Powiat / Nazwa organizacji
571	Fundacja na Rzecz Wspierania Domu Św. Jana Bożego w Prudnik
572	Fundacja Spokój, Opieka, Wsparcie, Aktywność S.O.W.A. w Prudniku
573	Gminne Stowarzyszenie Partnerskie "Pax Silesia" w Białej
574	Ja i Ty Stowarzyszenie Wspierania Rozwoju Społeczeństw w Prudniku
575	Klub Abstynenta "Biała" w Białej
576	Klub Abstynenta "Gama" w Głogówku
577	Międzyzakładowy Związek Zawodowy Pracowników Ochrony Zdrowia i Pomocy Społecznej w Prudniku
578	Polski Komitet Pomocy Społecznej – Zarząd Rejonowy w Prudniku
579	Społeczny Komitet Rozwoju Oddziału Ginekologiczno- Położniczego w Prudniku
580	Stowarzyszenie "Akropolis" w Prudniku
581	Stowarzyszenie "Biuro Bezpłatnej Pomocy Prawnej" w Prudniku
582	Stowarzyszenie "Odnowa Wsi Biedrzychowice" w Biedrzychowicach
583	Stowarzyszenie Aktywnej Pomocy Rodzinie „Alternatywa” S.A.P.R.A w Prudniku
584	Stowarzyszenie Centrum Jujutsu - Aikijujutsu „Kobudo Kenkyukai" w Chrzelicach
585	Stowarzyszenie Integracji Rodzin Wojskowych Kadry Zawodowej Byłego Garnizonu w Prudnik
586	Stowarzyszenie Kobiet „Pomocna Dłoń” w Prudniku
587	Stowarzyszenie Odnowy Wsi Gminy Głogówek w Głogówku
588	Stowarzyszenie Odnowy Wsi Kazimierz w Kazimierzu
589	Stowarzyszenie Piast Kołodziej w Prudnik
590	Stowarzyszenie Przyjaciół Liceum Ogólnokształcącego im. Adama Mickiewicza w Prudnik
591	Stowarzyszenie Przyjaciół Śmicza w Śmiczu
592	Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół Dzieci Niepełnosprawnych Ziemi Prudnickiej w Prudniku
593	Stowarzyszenie Rozwoju i Promocji Wsi Łąka Prudnicka "ZŁOTY POTOK" w Łące Prudnickiej
594	Związek Inwalidów Wojennych RP – Zarząd Oddziału w Prudniku
595	Związek Niemieckich Górnoślązaków w Głogówku
	Powiat strzelecki
596	Centrum Dialogu Społecznego i Biznesu w Strzelcach Opolskich
597	Fundacja na Rzecz Osób Niepełnosprawnych im. Św. Jana De La Salle w Zawadzkiem
598	Fundacja Nasciturus Lux Mundi w Szymiszowie
599	Fundacja Przestrzeń w Zawadzkiem
600	Fundacja Ziemi Leśnickiej w Leśnicy
601	Leśnickie Stowarzyszenie Integracyjne w Leśnicy
602	Społeczno-Oświatowe Stowarzyszenie Menadżerów w Strzelcach Opolskich
603	Stowarzyszenie „Alfa i Omega” w Strzelcach Opolskich
604	Stowarzyszenie „Horyzontura” w Zawadzkiem
605	Stowarzyszenie „Ludzi Aktywnych Sportowo” w Strzelcach Opolskich
606	Stowarzyszenie „Nasza Wieś” w Izbicku
607	Stowarzyszenie „Nasze Żędowice” w Żędowicach
608	Stowarzyszenie „Rodzina Kolpinga” w Kolonowskiem
609	Stowarzyszenie „Rodzina Kolpinga” w Staniszczach Małych
610	Stowarzyszenie „Rozwój i Gospodarka” w Strzelcach Opolskich
611	Stowarzyszenie Ambasada Sukcesu w Izbicku

Lp.	Powiat / Nazwa organizacji
612	Stowarzyszenie Bliżej Szkoły w Kielczy
613	Stowarzyszenie Centrum Dialogu Społecznego i Biznesu w Strzelcach Opolskich
614	Stowarzyszenie Emerytów i Rencistów „Klub Seniora” w Zawadzkiem
615	Stowarzyszenie Integracji i Rozwoju Wsi Osiek w Osieku
616	Stowarzyszenie Kobiet i Gospodyń Wiejskich w Gąsiorowicach
617	Stowarzyszenie Koła Kobiet w Centawie
618	Stowarzyszenie Koło Gospodyń Wiejskich w Krośnicy
619	Stowarzyszenie Kultura, Edukacja i Integracja Romów w Strzelcach Opolskich
620	Stowarzyszenie Miłośników Otmic w Otmicach
621	Stowarzyszenie Muzyczne „Colonnowska” w Kolonowskiem
622	Stowarzyszenie Na Rzecz Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Siedlisko” w Zawadzkiem
623	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Edukacji i Kultury w Powiecie Strzeleckim
624	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Edukacji i Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w Kadłubie
625	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Przedsiębiorczości Społecznej w Strzelcach Opolskich
626	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi Dziewkowice w Dziewkowicach
627	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju wsi Kadłub w Kadłubie
628	Stowarzyszenie Niepełnosprawnych Ocalenie Wiarą w Strzelcach Opolskich
629	Stowarzyszenie Odbudowy i Rozwoju Wsi Niezdrowice w Niezdrowicach
630	Stowarzyszenie Odnowa Wsi Staniszcze Małe w Staniszczach Małych
631	Stowarzyszenie Odnowy i Rozwoju Wsi Raszowa w Raszowej
632	Stowarzyszenie Odnowy Wsi Centawa w Centawie
633	Stowarzyszenie Odnowy Wsi Gąsiorowice w Gosiorowicach
634	Stowarzyszenie Odnowy Wsi i Dziedzictwa Kulturowego Miejscowości Rozmierz
635	Stowarzyszenie Odnowy Wsi Jemielnica w Jemielnicy
636	Stowarzyszenie Odnowy Wsi Piotrówka w Piortówce
637	Stowarzyszenie Odnowy Wsi Spórok w Spóroku
638	Stowarzyszenie Pomocy Wzajemnej „Barka” w Strzelcach Opolskich
639	Stowarzyszenie Poszukiwaczy Alternatyw w Strzelcach Opolskich
640	Stowarzyszenie Przedsiębiorczości Bezrobotnych w Strzelcach Opolskich
641	Stowarzyszenie Przyjaciół Przedszkola Publicznego Nr 2 z Oddziałem Integracyjnym w Zawadzkiem
642	Stowarzyszenie Rodzin Przyjaciół Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnych „Ognik” w Strzelcach Opolskich
643	Stowarzyszenie Rodzin Przyjaciół Dzieci Niepełnosprawnych „Promyk” w Boryczy
644	Stowarzyszenie Rodzin Zastępczych Serduszko w Strzelcach Opolskich
645	Stowarzyszenie Romów „Jedność” w Strzelcach Opolskich
646	Stowarzyszenie Rozwoju i Odnowy Wsi Łąki Kozielskie w Łąkach Kozielskich
647	Stowarzyszenie Rozwoju i Upowszechniania Kultury Metanoya w Zawadzkiem
648	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Grodzisko w Grodzisku
649	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Siedlec w Siedlcu
650	Stowarzyszenie Sprawiedliwość, Pokój i Integralność Stworzenia na Górze Św. Anny w Górze Św. Anny
651	Stowarzyszenie Uniwersytetu III Wieku w Zawadzkiem
652	Stowarzyszenie Wincentego z Kielczy w Kielczy
653	Stowarzyszenie Ziemia Strzelecka w Strzelcach Opolskich
654	Strzeleckie Stowarzyszenie „Miasta dla Miast” w Strzelcach Opolskich

Lp.	Powiat / Nazwa organizacji
655	Strzeleckie Stowarzyszenie „Pomoc dla Samopomocy” w Strzelcach Opolskich
656	Strzeleckie Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Edukacji Lokalnej w Strzelcach Opolskich
657	Strzeleckie Stowarzyszenie Seniorów w Strzelcach Opolskich
658	Śląskie Stowarzyszenie Samorządowe w Leśnicy
659	Towarzystwo Ekologiczne Ziemi Leśnickiej w Leśnicy
660	Towarzystwo Inicjatyw Kulturalnych, Edukacyjnych i Artystycznych w Leśnicy
661	Towarzystwo Przyjaciół Wsi Dolna w Dolnej
	Miasto Opole
662	Caritas Diecezji Opolskiej w Opolu
663	Chrześcijańska Służba Charytatywna Oddział Opolski w Opolu
664	Diecezjalna Fundacja Obrony Życia w Opolu
665	Fundacja "Domowe Hospicjum dla Dzieci" w Opolu
666	Fundacja „KrakOFFska 36" w Opolu
667	Fundacja „Prodeste" w Opolu
668	Fundacja „Remisja” w Opolu
669	Fundacja „AKSYD" w Opolu
670	Fundacja „Aktywni-Kreatywni” w Opolu
671	Fundacja „Ardeo” w Opolu
672	Fundacja „Dla Dziedzictwa” w Opolu
673	Fundacja „Dla Zdrowia" w Opolu
674	Fundacja „Federacja Stylistów i Kreatorów” w Opolu
675	Fundacja „Fioletowy Pies” w Opolu
676	Fundacja „Kolejarska Brać” w Opolu
677	Fundacja „Mali Bracia św. Franciszka" w Opolu
678	Fundacja „Muzyczna Paka dla Dzieciaka” w Opolu
679	Fundacja „Na zmianę” w Opolu
680	Fundacja „Opole Ladies Club” w Opolu
681	Fundacja „Ośrodek Społecznej Aktywności” w Opolu
682	Fundacja „Poradnia Od-Do" w Opolu
683	Fundacja „Pro Homine” w Opolu
684	Fundacja „Pro-Lege” w Opolu
685	Fundacja „Smak Życia" w Opolu
686	Fundacja „Sport i oświata to dobra lokata" w Opolu
687	Fundacja „Światło z Małego Rynku" w Opolu
688	Fundacja Aktywizacji Kultury i Sportu w Opolu
689	Fundacja Ambasada Przedsiębiorczości Kobiet w Opolu
690	Fundacja ART Dance Therapy w Opolu
691	Fundacja Blisko Siebie w Opolu
692	Fundacja Błękitny Motyl w Opolu
693	Fundacja Centrum Sakralno-Młodzieżowe w Opolu
694	Fundacja dla Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Opolskiego w Opolu
695	Fundacja Dłonie i Serca w Opolu

Lp.	Powiat / Nazwa organizacji
696	Fundacja Dom Rodzinnej Rehabilitacji Dzieci z Porażeniem Mózgowym w Opolu
697	Fundacja Drum Fest w Opolu
698	Fundacja FBP „Foundation Better Perspective” w Opolu
699	Fundacja Football Academy Group w Opolu
700	Fundacja H2O w Opolu
701	Fundacja Harmonia Życia w Opolu
702	Fundacja Inspirujących Pomysłów „Tandem” w Opolu
703	Fundacja Instytut Badań i Rozwoju Technik Energetycznych „Torus” w Opolu
704	Fundacja Instytut Badań Seksualnych w Opolu
705	Fundacja Instytut Rozwoju „Happy People” w Opolu
706	Fundacja Instytut Rozwoju „INFINITAS” w Opolu
707	Fundacja Instytut Trwałego Rozwoju w Opolu
708	Fundacja Kultur Alternatywnych „R-SQUAD" w Opolu
709	Fundacja Mediatio w Opolu
710	Fundacja Międzypokoleniowa Czas „Centrum Zdrowia Aktywnego Seniora” w Opolu
711	Fundacja na Lepszy Dzień w Opolu
712	Fundacja na Rzecz Dzieci i Młodzieży „Piastun” w Opolu
713	Fundacja na rzecz Dzieci Nieuleczalnie i Ciężko Chorych „Genetic” w Opolu
714	Fundacja na Rzecz Ochrony i Poznania Ziemi „Drzewacz” w Opolu
715	Fundacja na Rzecz Osób Dializowanych w Opolu
716	Fundacja na Rzecz Rozwoju Hipoterapii „Konie-dzieciom” w Opolu
717	Fundacja Nauki i Kultury na Śląsku w Opolu
718	Fundacja OFF - Kobiety na Rzecz Społeczeństwa Obywatelskiego w Opolu
719	Fundacja Onkologiczno-Hospicyjna Samarytanin w Opolu
720	Fundacja Opolska Jazda-Lepszy Start w Opolu
721	Fundacja Opolski Klub Łucznictwa Tradycyjnego „Grot” w Opolu
722	Fundacja Pomoc Pokrzywdzonym Victim w Opolu
723	Fundacja Pomocy Dzieciom „Bądź Dobroczyńcą” w Opolu
724	Fundacja Pomocy Dzieciom i Rodzinie Horyzont w Opolu
725	Fundacja Razem Możemy Wszystko w Opolu
726	Fundacja Rozwoju Śląska oraz Wspierania Inicjatyw Lokalnych w Opolu
727	Fundacja Semper Fidelis w Opolu
728	Fundacja Siostra Ania w Opolu
729	Fundacja SPIN w Opolu
730	Fundacja Stolicy Polskiej Piosenki w Opolu
731	Fundacja Synergia w Opolu
732	Fundacja św. Anny w Opolu
733	Fundacja Tulipan w Opolu
734	Fundacja Walka z bezprawiem w Opolu
735	Fundacja Warsztatów Fotograficznych 2.8 w Opolu
736	Fundacja Wspierania Osób Pokrzywdzonych przez Służbę Zdrowia „Phylon” w Opolu
737	Fundacja „Azyl Nadziei" dla Zwierząt Potrzebujących Pomocy w Opolu
738	Klub Suterena - Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych w Opolu

Lp.	Powiat / Nazwa organizacji
739	Niemieckie Towarzystwo Oświatowe w Opolu
740	OPINFO - Opolskie Stowarzyszenie Gospodarczo-Społeczne w Opolu
741	Opolska Fundacja Antynowotworowa w Opolu
742	Opolska Fundacja Inicjatyw Międzynarodowych w Opolu
743	Opolska Fundacja Rolnicza w Opolu
744	Opolski Projektor Animacji Kulturalnych w Opolu
745	Opolski Klub Sportowo-Turystyczny Niewidomych i Słabowidzących „Cross” w Opolu
746	Opolskie Bractwo Rycerskie w Opolu
747	Opolskie Centrum Demokracji Lokalnej w Opolu
748	Opolskie Centrum Wspierania Inicjatyw Pozarządowych w Opolu
749	Opolskie Forum Organizacji Socjalnych w Opolu
750	Opolskie Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Dzieci z Trisomią 21 w Opolu
751	Opolskie Stowarzyszenie Ochrony Zdrowia Psychicznego „Wsparcie i Troska” w Opolu
752	Opolskie Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom z Zespołem Downa w Opolu
753	Opolskie Towarzystwo Fotograficzne w Opolu
754	Polski Czerwony Krzyż – Zarząd Oddziału Okręgowego w Opolu
755	Polski Komitet Pomocy Społecznej – Zarząd Wojewódzki w Opolu
756	Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów – Zarząd Oddziału Okręgowego w Opolu
757	Polski Związek Głuchych, Oddział Opolski w Opolu
758	Polski Związek Niewidomych - Okręg Opolski w Opolu
759	Polskie Stowarzyszenie Diabetyków - Oddział Wojewódzki w Opolu
760	Polsko-Niemiecka Fundacja "Śląski Pomost" w Opolu
761	Stowarzyszenie EPIN Ekologia, Promocja, Informacja, Nauka w Opolu
762	Stowarzyszenie „Edukacja dla Opolszczyzny" w Opolu
763	Stowarzyszenie „Godność i Praca - Centrum Integracji Społecznej" w Opolu
764	Stowarzyszenie „Nowoczesna Opolszczyzna" w Opolu
765	Stowarzyszenie „Opolski Dom" w Opolu
766	Stowarzyszenie „Wigilia dla Samotnych i Bezdomnych" w Opolu
767	Stowarzyszenie „Immaculata” w Opolu
768	Stowarzyszenie „Laboratorium Zmiany” w Opolu
769	Stowarzyszenie „Promocja Przedsiębiorczości” w Opolu
770	Stowarzyszenie Bibliotek Caritas im. św. Karola Boromeusza w Opolu
771	Stowarzyszenie Centrum Rozwoju i Psychoedukacji „Perspektywa" w Opolu
772	Stowarzyszenie Edukacja dla Opolszczyzny w Opolu
773	Stowarzyszenie Handlowców Ziemi Opolskiej w Opolu
774	Stowarzyszenie Imienia Doktora Wojciecha Grzywny Na Rzecz Wpierania Oddziału Intensywnej Opieki Medycznej Dla Dzieci Publicznego Samodzielnego Zakładu Opieki Zdrowotnej Wojewódzkiego Centrum Medycznego w Opolu
775	Stowarzyszenie Kochanowski w Opolu
776	Stowarzyszenie Kucharzy Regionu Opolskiego w Opolu
777	Stowarzyszenie Ludzi Aktywnych „Horyzonty” w Opolu
778	Stowarzyszenie Ludzi Aktywnych Lider w Opolu
779	Stowarzyszenie Mażoretek, Tamburmajorek i Cheerleaderek Polskich w Opolu
780	Stowarzyszenie na Rzecz Autyzmu „Uczymy się żyć razem” w Opolu

Lp.	Powiat / Nazwa organizacji
781	Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży „Józef" w Opolu
782	Stowarzyszenie na rzecz Ochrony Cmentarzy i Pomników w Opolu
783	Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Fizycznego „Kraver" w Opolu
784	Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Neurochirurgii na Opolszczyźnie „Neuro" w Opolu
785	Stowarzyszenie na rzecz Środowiska Lokalnego „Chciej chcieć” w Opolu
786	Stowarzyszenie Na Rzecz Twórczego Rozwoju „Mały Książę" w Opolu
787	Stowarzyszenie Polska bez Granic w Opolu
788	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Młodzieży „Serce dla Serca” w Opolu
789	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Zagrożonym Patologią Społeczną ELPIS w Opolu
790	Stowarzyszenie Pracownia Rozwoju Osobistego w Opolu
791	Stowarzyszenie Prawnicze Amo Legis w Opolu
792	Stowarzyszenie Profilaktyki Zdrowotnej w Opolu
793	Stowarzyszenie PROJEKT: POLSKA „Koło Opolskie" w Opolu
794	Stowarzyszenie Promocji Śląska Opolskiego „Profil" w Opolu
795	Stowarzyszenie Przyjaciół Formacji Tańca Nowoczesnego SCORPION w Opolu
796	Stowarzyszenie Quisisana w Opolu
797	Stowarzyszenie Start w Opolu
798	Stowarzyszenie Szkół Innowacyjnych Regionu Opolskiego w Opolu
799	Stowarzyszenie Teatr Tańca i Ruchu z Ogniem Mantikora w Opolu
800	Stowarzyszenie Technologii Ekologicznych : „SILESIA” w Opolu
801	Stowarzyszenie Wsparcia Osób w Wieku Podeszłym „Babie Lato" w Opolu
802	Stowarzyszenie Wspierania Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego „Akademia Piastowska" w Opolu
803	Towarzystwo Alternatywnego Kształcenia w Opolu
804	Towarzystwo Promocji Zdrowia w Opolu
805	Towarzystwo Przyjaciół 41 Harcerskiej Drużyny Żeglarskiej w Opolu
806	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci w Opolu (wraz z oddziałami w większych miastach województwa)
807	Towarzystwo Rozwoju Rodziny w Opolu
808	Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Niemców Na Śląsku Opolskim w Opolu
809	Wojewódzkie Towarzystwo Walki z Kalectwem w Opolu
810	Związek Harcerstwa Polskiego, Chorągiew Opolska w Opolu

Źródło: wykazy organizacji pozarządowych zamieszczone na stronach internetowych powiatów województwa w 2015 r. – brzeskiego http://powiat.brzeski.opolski.sisco.info/?id=1076 , głubczyckiego http://www.powiatglubczycki.pl/1969/1476/mapa-organizacji.html , kędzierzyńsko-kozielskiego http://bip.powiat.kedzierzyn-kozle.pl/4226/3680/promocja-kultura-i-kultura-fizyczna.html , kluczborskiego http://www.powiatkluczborski.pl/stowarzyszenia.htm , krapkowickiego http://www.bip.powiatkrapkowicki.pl/19/wykaz-stowarzyszen-zarejestrowanych-w-starostwie-powiatowym-w-krapkowicach.html , namysłowskiego http://www.namyslow.pl/334/270/mapa-aktywnosci-organizacji-pozarzadowych-powiatu-namyslowskiego.html , nyskiego http://powiat.nysa.pl/sites/1,31/organizacje_pozarzadowe.html , oleskiego http://bip.powiatoleski.pl/274/organizacje-pozarzadowe.html , prudnickiego http://powiatprudnicki.pl/mapaorg , Opolu Mieście http://www.bip.um.opole.pl/?id=36281 (30.11.2015 r.) - oraz *Instytucje i działania na rzecz rodzin z dziećmi w województwie opolskim*, Obserwatorium Integracji Społecznej ROPS w Opolu, Opole 2013 r., s. 15 http://ois.rops-opole.pl/index.php?id=45 (30.11.2015 r.), a także materiały własne ROPS w Opolu.